

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI / 799
Kaynak Eserler: 52

Taahhüt:
İsmail DERİN

Tasarım Düzenleme:
Emre YILDIZ

Baskı:
Korza Yay. Bas. San. Tic. A.Ş.
Tel: (0312) 342 22 08
4. Baskı, Ankara 2015

ISBN 978-975-19-4850-2
2015-06-Y-0003-799
Sertifika No:12930
Din İşleri Yüksek Kurulu Kararı: 13.01.2010/04

© Diyanet İşleri Başkanlığı
İletişim:
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Başlı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel: (0 312) 295 72 93 - 94
Faks: (0 312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

KUR'AN'IN VE KÂİNATIN DİLİNDEN
İMAN ESASLARI
İSLÂM İNANÇ İLMİHALİ
Ümit ŞİMŞEK

ON SÖZ	7
ALLAHA İMAN	11
1. Dünyaya yeni bir göze bakış	12
2. Ayet âyet kâinat	15
3. Her şeyin başı rahmet	19
4. Âlemlerin Rabbi	22
5. Birliğin sıyrık şahitleri	25
6. Birlik birlik içinde	29
7. Allah'ın büyüklüğünü anlamak	33
8. İlim Sıfatı: Allah, her şeyi bilir	37
9. Basır (Görme) ve Sem' (İşitme) Sıfatları: Allah her şeyi görür, her şeyi işitir	42
10. Kelâm Sıfatı: Allah, konuşur ve konuşturur	46
11. Hayat Sıfatı: Canlılara can veren Hayat Sahibi	50
12. Kadret Sıfatı: Allah'ın her şeye gücü yeter	54
13. İrade Sıfatı: Her şey Allah'ın dilemesiyle olur	58
14. Müteâbihat: Allah'ın nası tanırız?	63
15. Sebepler: Kâinatta şirk'e yer yok	67
16. Şirk'in Türleri: Hangi hâllerde Allah'a ortak koşulmuş olur?	71
17. Burçlar: Yıldızların göklerde ortaklığı mı var?	77
18. Şirk: Affedilmeyen suç	81
19. Esmâ-i Hüsnâ: Allah'ın isimleri	85
20. Esmâ'nın odak noktasında insan	92
21. Niçin ve nasıl iman etmeliyiz?	97
MELEKLERE İMAN	105
22. Ruh ve ötesi	106
23. Melekler hakkında ne biliyoruz?	110
24. Dünya ve ahiret dostumuz melekler	114
25. Melekler ne iş yapar?	121
26. Cinler	130
27. Şeytan	136
KİTAPLARA İMAN	141
28. Birbirini doğrulayan kitaplar	142
29. Bu kitaplar o kitaplar mı?	145
30. Sürekli mucize: Kur'an	147
31. Kur'an nasıl indi, nasıl okundu?	152
32. Kur'an nasıl okunur?	156
33. Dünya peygamberiz olmaz	162

PEYGAMBERLERE İMAN	161
34. Peygamberler neye çağırır?	166
35. Peygamberlerden bize kalan ibretler	170
36. Hepsiz bizim peygamberimiz	175
37. Peygamberin görev ve yetkileri	181
38. Peygamberimizin mucizeleri	185
39. Macizelerin anlam ve önemi	193
40. Peygambere imanın gereği	196
41. Ümmetine düşkün, candan aziz Peygamber	204
ÂHİRETE İMAN	207
42. Ölmek için gelenler, dirilmek için ölümler	208
43. Dirilmek daha kolay!	212
44. İkinci hayata doğuş	215
45. Kabir hayatı: berzah âlemi	218
46. Kıyamet âlemleri	225
47. Dünyanın ölümü	231
48. Diriliş ve hesap günü	236
49. Hesaplar ve terazi	241
50. Şafat	247
51. Sırat ve Horuz	250
52. Büyük serkiyat	254
53. Cennet ve İstisâ	257
54. Cehennem ve A'raf	262
KADERE İMAN	267
55. Kader nedir?	268
56. Kader her şeyi beraber ölçer	272
57. Easliyet ne demek?	276
58. İnsanın filleri	279
59. Hidayet ve dalâlet kederde varsa...	282
60. Dertsiz dünya olmaz mı?	286
61. Hayır da, yer de Allah'tan	292
62. Mü'minin kaderi	295
63. Ya iman, ya hüsrân!	298
DİZİN	303

Ön söz

İMAN denince akla gelen şey, sağlıklı bilginin yanı sıra, yaşanan, solunan, zevk edilen bir hayat olmalıdır. Kur'an'ın ve Hadisin bize öğrettiği iman, aynen böyle bir hayattır. Allah'ın kelâmından ve onu getiren Peygamberden dersini alan mü'min, hayatının her aşamasında kendisini Rabbinin huzurunda ve meleklerden dostlarla kuşatılmış bir halde bilir, Peygamberinde candan aziz bir sevgili bulur, kitabında Rabbinin hitabıyla baş başa bir sohbeti yaşar, başına gelen her şeyi âlemlerin Rabbinden bir armağan olarak karşılar, dünya hayatını huzurla tamamlayıp ahiret âlemine müjdelere arasında adımını atar.

Kur'an'ın daha ilk satırında bize âlemlerin Rabbinin "rahmet" sıfatıyla tanıtmaya başlaması ve bu sıfatları bütün sürelerin başında tekrar tekrar hatırlatması, son derece dikkat çekicidir. Sürelerin iniş sırasına göre incelendiğinde ise, ilk olarak inen âyetlerin, Peygamberimizin şahsında bize hitap ederken Allah'tan "senin Rabbin" şeklinde söz ettiği görülecektir. Her iki tespit de gösteriyor ki, etkili bir iman dersi, insanı doğrudan doğruya Rabbinin muhatap etmek ve O'nun sonsuz rahmetiyle tanıştırmakla işe başlamalıdır.

Diğer yandan, içinde yaşadığımız kâinat da Kur'an'ın sık sık atıfta bulunduğu ibret levhalarnı bize sunmaktadır.

Kur'an'ın irşadına kulak veren bir insan, kendisini Rabbinin âyetleriyle dolu bir âlemde bulacak ve nereye adımını atsa, orada imanına kuvvet katan ve bir iman neşesini bütün sıcaklığıyla yaşamasını sağlayan delillerle karşılaşacaktır.

Bu tespitlerin ortaya çıkardığı ihtiyacı, bizi, elimizdeki çalışmayı yapmaya sevk etmiş bulunuyor. Bu çalışmada, İslâmın inanç esaslarını kısa açıklamalarla bir liste halinde sıralayıp geçmek yerine, her bir inanç esasını hem delili ve ayrıntılı bir şekilde, hem de yaşadığımız hayat ile doğrudan ilgisini vurgulayacak bir tarzda ele almak istedik. Böylelikle, imanın hayata asıl canlılığını veren bir ruh demek olduğu bilfiil anlaşılabilir olacaktır, umidindeyiz. Aynı sebeple, birçok konunun açıklanmasında, bizzat Kur'an'ın da "âyet" olarak nitelendiği, kâinatın örneklerle basvurulmuştur. Ancak bu örnekler, uzmanlık isteyen çok özel bilgiler değil, hemen herkesin aşına olduğu yahut kolaylıkla ulaşabileceği ansiklopedik bilgi seviyesinde yaygın gerçeklerdir.

İnanç konularının bir yüzü görünen âleme, diğer yüzü de görünmeyen ve duyularla algılanamayan gayb âlemlerine bakar. Bize görünen yüzünde, inanç esaslarının delilleri ve eserleri vardır; bunlar bizi, görünenin ötesinde bir şeylerin de bulunması gerektiği sonucuna götürür. Görünmeyen tarafta ise, haberlerin tamamını Allah ile Resulünden almak zorundayız; çünkü bizim elimizde gayb âlemlerine nüfuz edecek ve oralardan haberler taşıyacak başka bir vasıta yoktur. Bu arada, gayb haberlerinden birçoğu, özellikle Allah'ın sıfatları ile ilgili konular, aklımızın sınırlarını zorlayan sorular da beraberinde getirecektir: "Allah hem göklere, hem de kişinin kalbine nasıl hükmeder? Bir anda her yerde nasıl bulunur?" gibi. Bu tür sorular, Kur'an'ın bize gösterdiği şekilde, bilmediğimiz şeyleri bildiğimiz şeylere kıyas ederek açıklayan temsiller yoluyla izah edilmiştir.

Sağlam bir inancın esaslarını öğrenmek kadar, o inancı çeşitli yönlerden gelecek tehlikeler karşısında koruyabilmek de önemlidir. Bu tehlikeler ise zamanlara ve toplumlara göre değişiklik gösterebilirler. Elimizdeki çalışmada, zamanımızın başlıca problemlerini teşkil eden bilim dünyasındaki inançsızlık akımları, reenkarnasyon, buçlar gibi konulara da gereği kadar temas edilmiş ve bunlar Kur'an ve Hadisin ışığında değerlendirilerek net sonuçlar okuyucuya sunulmuştur.

Bu çalışmada ele alınan konular ve izlenen yöntem kadar önem verdiğimiz bir başka husus, üsluptur. Konuların ansiklopedik ve donuk bir üslupla açıklanmasından mümkün mertebe kaçınılmış; bunun yerine, Kur'an'ın canlı ve sıcak üslupları örnek alınmış ve yaşanan bir imanın heyecanı yer yer yansıtılmaya çalışılmıştır. Bu arada, konular, bir çırpıda okunup sindirilebilecek kısa bölümlere ayrılmış, birbirini izleyen bu kısa bölümlerde İslâm inancının esasları adım adım zihinlerde ve gönüllerde yerleştirilmeye çalışılmıştır. Dipnotlarda ise, konuların Kur'an ve Hadisteki delilleri zikredilmiş; hatta, yer yer "bkz." şeklindeki atıflarla, okuyucuya, aynı mahiyetteki daha başka delillerin adresi de gösterilmiştir.

Allah'a İman

1. Dünyaya yeni bir gözle bakış

Göklerde ve yerde nice deliller vardır ki yanlarına uğrarlar da onlardan yüzlerini çevirerek geçerbler.

Yusu/ Süresi, 12/105

GÜNLERDEN bir gün, meçhul bir âlemden gelen bir yolcu, aniden kendisini bizim dünyamızda bulub verir.

Birden bire gözünü açtığı bu gezegen, onu hayretten hayrete düşürür. Nereye dönüp bakacak olsa, bir mucize ile karşı karşıyadır.

Başını kaldırır; yukarıda parıl parıl parlayan bir güneş görür. Anlar ki, bu dünyayı ısıtan ve aydınlatan odur.

Sonra bakar, pamuk yığınları gibi bulutları gökyüzünde uçtuklarını görür. O bulutlardan damla damla suyun süzülüşüne şahit olur. Anlar ki, bu dünyaya suyu uzak diyarlardan taşıyıp getiren bu bulutlardır.

Sonra yere bakar, her tarafa serilmiş rengârenk yaygıların sürekli olarak değiştiğini görür. Hem de onların her değişmesinde ayrı bir güzellik bulur. Anlar ki, yeryüzünün böyle desen desen, renk renk süslerle bezenmesi ve değişmesi rastgele işler değildir; bunlarda bir maksat vardır.

Sonra bakar, göğe ve yeri binlerce tür canlılarla dolu bulur. Dikkat eder, onların hepsinin de durup dinlenmeksizin bir şeylerle meşgul olduklarını görür. Anlar ki, onların her biri, bu dünyadaki olağanüstü düzenin sürüp gitmesinde önemli görevleri yerine getirmektedir.

Sonra o canlıların dünyaya gelişlerine bakar. Görür ki, hepsi de şefkatli bir terbiye altında korunmakta, beslenip büyütülmektedir.

Sonra o canlılara hiç durmaksızın besin yetiştiren bitki ve ağaçlara bakar. Anlar ki, binlerce tür canlının sayısız bireylerini gece gündüz beslemek, yerinden kıpırdamaya bile gücü yetmeyen bu bilinçsiz varlıkların işi değildir.

Sonra bir havaya bakar, bir de o cansız ve bilinçsiz havanın grip çıktığı yerlere.

Sonra bir suya bakar, bir de onun sayısız canlı bedenlerinde gördüğü işlere.

Sonra bir toprağa bakar, bir de onun bağından çıkanlara.

Baktığı şeylerle onların ellerinden çıkarılar arasında bir orantı bulamaz. Onlar cansız ve bilinçsiz, onların elinden çıkarılar ise canlı ve sanatlı şeylerdir.

Kısacası, bu meraklı misafirimiz, yeryüzünde grip çıkmadık yer, incelemelik olay bırakmaz. Dağları, denizleri, ovaları, gölleri, çölleri, dereleri, ormanları tek tek dolaşır. Geceyi, gündüzü, mevsimleri tek tek inceler. Girdiği her yerde seyrine doyum olmayan güzellikler onu karşılar. İncelediği her şeyde akılları hayrette bırakan bir düzenin eseri görünür.

Sonra...

Sonrası, işte bizim kendi hikâyemizdir.

Bu hikâyeye devam etmek için, kendimizi o yolcunun yerine koyalım ve soralım:

Eğer günlerden bir gün, kendimizi aniden böyle bir dünyada bulsak ve o yolcunun gördüklerini görsək, bütün bunlar karşısında biz ne yapardık?

2. Âyet âyet kâinat

Onlar ayaktaiken, otururken ve yanları üzerine yatarken Allah'ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünerler.

Al-İmrân Sûresi, 3:191

BİZ DE kendimizi bir gün aniden bu dünyada buluverdik. O günü ve bu yeri biz seçmedik. Buraya gelmeyi kendimiz istemedik. Nereden geldiğimizi de bilmiyorduk. Ashında hiçbir şey bilmiyorduk. Gözümüzü açtık ve kendimizi, Samanyolu denen bir galaksinin yıldızlarından biri etrafında dönen bu mavi gezegenin üzerinde bulduk.

Şu farkla ki, dünyaya geldiğimiz zaman, etrafımızda olup bitenleri değerlendirebilecek durumda değildik.

Şimdi, bugünkü akıl ve yeteneklerimizle etrafımızı incelediğimizde, aynen, bir önceki bölümde bahsedilen meçhul yolcumun gördüğü şeyleri görüyoruz.

Her sabah ufukumuzda bir güneş doğuyor. Dünyamızda olup biten ne varsa, hepsinin her türlü "masrafını" biz o güneşten karşılıyoruz:

Yeryüzünün dörtte üçünü kaplayan denizler onun ısıtıyla buharlaşıyor, bulutlarla uzak kutalara taşıyor. Bitkiler, havadan, sudan, topraktan aldıkları, o güneşin ışığıyla pişirip bize ve diğer canlılara sunarlar. Boğazımızdan geçen her lokma, o mutfakta pişmiş olarak bize sunuluyor. Attığımız adımdan tutun, bir yaprağın kimildamasına, balığın yüzüşünden

-- BÖLÜM ÖZETİ --

İçinde yaşadığımız dünyayı olduğu gibi görebilmek için, onu ilk defa görmüş gibi bakmak gerekir. Çünkü alışkanlıklarımız, etrafımızdaki olağanüstüleri görmemize engel olmaktadır.

uçanın havalanmasına kadar her şeyin her türlü hareketi, temelde, bu bir tek güneşin ışık ve ısıyla dünyamıza gelen enerji sayesinde vücut buluyor. Tek bir güneşle, yeryüzündeki hayatın sayısız ihtiyaçlarına cevap veriliyor!

Sonra, bizi ve hayatımızı her tarafa kuşatan havaya bakıyoruz. Onun "becerileri" de güneşinkinden geri kalmıyor:

Bizim ciğerlerimizde canımıza can katan da o, sayısız bitkilerin yapraklarında iş gören de. Kelebekleri uçuran da o, bulutları taşıyan da. Çiçekten çiçeğe toz, ağızdan kulaga söz taşıyan yine o. Mavi denizlerde, kızıl guruplarda, aydınlık gündüzlerde, alacakaranlıklarda, dünya semasının rengârenk süslenişinde yine onun parmak izi var. Neden yapıldığına bakıyoruz: Hepsi hepsi bir çelimsiz zerreden, bilinçsiz ve cansız moleküllerden ibaret...

Hava gibi, su da her yere giriyor, her işi görüyor, her bedende can oluyor. Toprak, yüz binlerce tür bitki yetiştiriyor; her renkten çiçekleri ve desen desen yaprakları dokuyor; ayrı ayrı lezzetlerle tatlanmış, renklere bürünüp kokular sürünmüş sayısız meyveleri bağından çıkıyor.

Bu gezegenin her köşesinden hayat fışkırıyor.

Ve bu gezegende hayat, böyle birkaç basit şeyin üstünde dönüyor.

Biz bu gezegende her şeyi hayata hizmet eder hâlde görüyoruz.

Bulutlar ona koşuyor, dereler su taşıyor, gün ışığı enerji getiriyor, toprak ona bağını açıyor.

Bütün bu hizmetlerin odak noktasındaki hayat, milyonlarca canlı türüyle sahneye çıkıyor.

Her tür, bir millet gibi; hepsinin kendisine has yaşama

biçimi, adetleri, kanunları, görevleri var. Hepsi bu görevlere ve yaşama biçimine uygun aletlerle, cihazlarla, yeteneklerle donatılmış. Hepsi ne yapacağını biliyor.

Bir balansı, hayata götüne açar açmaz kovan içindeki işinin başına geçiyor. Sonra her birkaç günde bir görev değiştiriyor. Her yaptığı işi de yılları tecrübesiyle yapıyor!

Havada kartallar, yerde kancalar, denizde köpek balıkları gece gündüz dünyayı temizliyor.

Anneler ve babalar hiç durmaksızın yavrulara yiyecek taşıyor. Sonra o yavrular anne ve baba oluyor, kendi yavrularını yetiştiriyor.

Koyunlar, keçiler, inekler birer rahmet çeşmesi halinde, görünmez havuzlardan bembeyaz sütler boşaltıyor dünyamıza. Anlar, mühendislik harikası petekler inşa edip şifalı ballar depoluyor. Termitler gökdelen inşa ederken karmıcalar yer altında şehirler kuruyor. Örümcekler ağ örüyor, su samurları baraj yapıyor, ipek böcekleri koza örüyor. Akıl olmayan bu varlıkların ellerinden nice sanat eserleri çıkıyor!

İşte biz böyle bir dünyanın üzerindeyiz.

Unmadığımız bir zamanda, birden bire böyle bir âleme gözümüzü açmış bulunuyoruz.

Kendi irademizin dışında getirildiğimiz bu âlemde nereye balsek, akıl almaz bir zenginlik içinde hayatın kaynadığını görüyoruz.

Yine görüyoruz ki, o kadar zenginlik içindeki hayat, birkaç basit şeyin üzerinde duruyor: Güneş bir, ışık bir, ısı bir, hava bir, su bir, toprak bir... Canlılar ise binlerce, hatta milyonlarca tür! Akıl almaz bir zenginlik, böylece, üst üste "birlik"

mühürleriyle damgalanmış olarak karşımızda beliriyor.

Ayrıca şunu da görüyoruz ki, bu dünyaya gözünü açan her bir canlı, bir görevi yerine getirmek üzere geliyor. Herkes, kendisine verilmiş olan özel alet ve yeteneklerle, ne yapacağını bilerek dünyaya geliyor, yapacağını yapıyor ve sonra buradan gidiyor.

Biz ise hiçbir şey bilmeden dünyaya geliyoruz.

Fakat her şeyi öğrenebiliyoruz.

Üstelik bizden başkalarının yaptıklarına da bir anlam verebiliyoruz.

Göklerde ve yerde olup bitenleri kitap gibi okuyabiliyoruz.

Çiçeğin yüzünde renk ve desenlerin, kuşun civıltısında sesin, bir yavrunun beslenmesinde şefkatini, bir elimada nızın, bir bal peteğinde hükmetin güzelliğini okuyabiliyoruz.

Bütün bu okuduklarımız, bize, buraya niçin geldiğimizi anlatıyor:

Bizi ve diğerlerini buraya getireni bulmak, bilmek, tanımak için...

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

İlk defa görür gibi dünyayı incelemek, bizi şu iki sonuca götürür:

1. Etrafımız, üzerinde birlik damgaları taşıyan mucizelerle doludur.
2. İnsanın işi böyle mucizelerle dolu dünyayı bir kitap gibi okuyup anlamaktır.

3. Her şeyin başı rahmet

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

BİR DAĞ başında, gözlerden uzakta, binlerce ağaçtan bir tanesinin bir dalı üzerindeki bir yuvada bir yumurta çatlar, içinden bir yavru kuş çıkar. Onun çıkışını, yumurtanın hemen yanı başında, bir anne sabırla beklemektedir. Yavru kuş, henüz geldiği bu dünyada, daha gözünü bile açmadan anne şefkatiyle karşılaşır.

Onunla beraber, nice dağ başlarında, nice ormanların derinliklerinde, nice köylerde ve şehirlerde, sayısız yumurtalar çatlar. Hepsinden birer civciv çıkar. Hepsini de bir anne şefkatiyle karşılayıp kucaklar.

Kuşlardan başka, sayısız canlılar da gelir dünyamıza. Aynı anda, kaplanlardan gergedanlara, ceylanlardan fillere, leopolden balinalara kadar binlerce tür canlıların sayısız yavruları hayata gözünü açar. Onlar da bir anne şefkatiyle karşılaşır.

Bazen de anne veya babanın yerini başkaları alır. An ve babalardan olduğu gibi, yeni doğan yavrular, ablaların bakımı altına alınırlar. Şahıslar değişse de hakikat yine aynı hakikattir. Dünyaya gelen her canlı, burada ilk olarak bu hakikatle karşılaşır.

O, rahmet hakikattir.

Dünya üzerinde hayat var olduğundan beri hiç kesintisiz şekilde sürüp giden bu rahmet hakikati nereden kaynaklanır? Onca şefkat ve merhamet, nereden gelir de annelerin gönlüne akar?

Büyük bir su kaynağından haber veren dereceler gibi, yeryüzündeki bütün annelerin şefkatleri de, binlerce yıldır bu âleme şefkat ve merhamet boşaltan sonsuz bir rahmet kaynağından bize haberler taşımaktadır.

Yeryüzüne serilmiş olan bütün nimetler, yine o sonsuz rahmet kaynağının habercileridir. Bulutlar bize o rahmeti müjdelir. Yağmur o müjdeyle iner. Yeryüzü o müjdeyle güler. Bağlar, bahçeler, ağaçlar, çiçekler, çeşit çeşit meyveler o tebessümle canlanır. Böylece, sonsuz bir rahmetin eserleri, bizi her taraftan kuşatır ve kucaklar. Hayata gözümüzü açtığımız dakikadan itibaren, biz her an o rahmetin eserleri arasında nefes alıp veririz.

Nasıl bu dünya her bir misafiri anne şefkati kılığında bürünmüş bir rahmet müjdesiyle karşılıyorsa, Kur'an da ilk süresinde o rahmeti müjdelir, Allah'ı bize Rahmân ve Rahîm isimleriyle tanıtır. Sonra da bu iki ismi, bütün sürelerin başında tekrar tekrar hatırlar.

Çünkü rahmet gerçeği, kâinat kitabının da, Kur'an-ı Kerim'in de en parlak bir âyetidir.

Dünya, işte böyle büyük bir hakikatle var olur. Hayat bu hakikat üzerine kurulur. Bütün merhametler, şefkatler, sevgiler, muhabbetler o hakikatten gelir.

Bir dostumuzun yüzündeki gülümseme de Allah'ın rahmetinden bir eserdir, bahar çiçeklerinin rengârenk tebessümleri de. Soframızdaki bir zeytin tanesi, bir bardak süt, bir kaşık bal, o rahmet hazinelerinden bize gönderilen armağanlardan başka bir şey değildir. Bir bebegün o masum

kahkahasında da o rahmetin neşesi vardır, bir kuzunun çayırarda sevinçle zıplayışında da.

Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) buyuruyor ki:

"Yüce Allah yüz rahmet yaratır; bunun bir parçasını yeryüzüne indirir. Mahlakat, işte bu bir parça rahmet sebebiyle birbirine merhamet eder; hatta, yavrulu hayvan, yavrusunu ezim korkusuyla ayogünü yavrusunun üzerinden kaldırır. Geri kalan doksan dokuz rahmeti ise Yüce Allah, kendi kâinatında alıyomuştur; kıyamet gününde onu yüze tamamlayacaktır."¹

İşte biz, dünyaya henüz gözünü açmış bir misafir olarak hayata baktığımız zaman, her seyde bir rahmet izi, her nimette bir rahmet müjdesi görürüz.

"Kimdir bizi buraya getiren?" diye sorduğumuzda da, bu sorumuza hem kâinat, hem de Kur'an, Yüce Allah'ın rahmet sıfatıyla cevap verir, Rahmân ve Rahîm isimleriyle O'nu bize tanıtır.

Her ikisinin âyetlerinde de biz şu manaları okuruz:

Sizi buraya, rahmeti sonsuz olan Rabbiniz getirdi. Ta ki O'nun rahmet eserlerini tadın, yiyin, için, seyredin, görün, gösterin, şükredin. Ve o rahmetin eserini siz de hayatınızla ilan edin:

Allah nasıl size rahmet ettiyse, siz de O'nun kullanna karşı öylece şefkatli ve merhametli olun.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Kur'an da, kâinat kitabı da rahmet âyetleriyle başlar. Bizi bu dünyaya gönderen Allah, hem kâinatta, hem de Kur'an'ında da kendisini bize her şeyden önce rahmet sıfatıyla tanıtır.

¹ Behâî, "Edeb", 19. Muzâm, "Terâh", 17-21.

4. Âlemlerin Rabbi

Allah, yeryüzünü sizin için karar kılma yeri, göğü de bina yapan; size şekil verip de şekillerinizi güzel kılan ve sizi temiz şeylerle rızıklandırandır. İşte Rabbiniz Allah! Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir!

Mâ'mûn Suresi, 40:64

DÜNYAMIZDA hiçbir şey donuk bir fotoğraf karesi gibi sabit kalmaz. Canlı veya cansız ne varsa, hepsi sürekli bir değişim ve gelişim içindedir.

Toprağa bir tohum düşer. Orada kök salar, filizlenir. Derken bir ağaç olur. Ağaç çiçek açar, yapraklarla süslenir. Sonra da meyvesini verir.

Bir tırtıl, etrafına bir koza örer. Dışarıdan bakıldığında, o koza cansız ve hareketsiz bir şeydir. Oysa onun içinde yeniden yeniyi bir yaratış cereyan etmektedir. Gün gelip de koza delindiğinde, rengârenk desenlerle bezemmiş bir kelebek ortaya çıkar.

İki tane yarım hücre ile bir insanın yaratılışı başlar. Takip eden aylar boyunca, o minik vücut şekilden şekle girer. Nihayet, kirpiğinden turnağına, gözbebeğinden parmak ucuna varıncaya kadar her şeyiyle mükemmel bir şekilde inşa edilmiş bir bebek dünyaya gözünü açtığında, aylardır sürüp giden o hummalı faaliyetler, gözle görülen bir sonuca ulaşmış olur.

Biraz daha geniş bir ölçekten bakacak olursak, bebегin doğuşu da bir gelişim sürecinin sonucu değil, aşamalarından birisidir. Çünkü bebek dünyaya geldikten sonra da, bir yandan vücut yapısı itibarıyla, bir yandan da çeşitli bilgi ve becerilerle büyüyüp gelişmeye devam edecek ve çocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık aşamalarından geçecektir.

Tohumdan meyveye uzanan süreç de orada kalmaz. O meyve, bir başka canlının vücudunda besin olur, onun gelişimine hizmet eder. Sonra o canlı da, bu dünya üzerinde kendisine verilmiş olan görevleri yerine getirmeye suretiyle, daha başka bir gelişim ve değişimin parçası olur. Meselâ o bir kartal ise, kendisine ayrılan bölgedeki cesetleri ortadan kaldırmak suretiyle o bölgenin tertemiz tutulmasında bir rol oynar.

Boylece, iç içe geçmiş âlemler halinde, her şey sürekli olarak değişir, gelişir, bir hedefe ulaşır. Yumurtalar civciv, civcivler de anne veya baba olur. Toz kadar bir kurtçuk, bal yapan bir an haline gelir. Zerrelerden hücreler, hücrelerden dokular, dokulardan organlar, organlarla da canlılar yapılır. Göklerde toz bulutları gezegenlere ve yıldızlara dönüşür. Yerde cansız dağlar ve denizler, hayatın milyonlarca türüne besliklik eder. Her bir canlı türü, kendisine has bir sanatı öğrenir, o sanatı yerine getirecek şekilde beceriler kazanır. Özetle:

Her şey yaratılış amacına göre bir gelişim süreci geçirir.

İşte bu, bir "terbiye" işlemidir.

Dünyamızda her şey bir tür terbiye işleminden geçer.

Her varlık, yaratılış amacına ulaşıncaya kadar terbiye edilir.

Bu işlem ise bir "terbiye edici"yi gösterir.

Biz "bir şeyin Rabbi" dediğimiz zaman, işte o terbiye edici den söz etmiş oluruz. Çünkü "Rab" demek, hem "terbiye eden," hem de "sahip" demektir.

5. Birliğin sayısız şahitleri

Göklerdeki her şey, yerddeki her şey Allah'ındır. Allah, her şeyi kuşatıcıdır.

Nisâ Suresi, 4:126

NE KADAR büyük bir âlemde yaşıyoruz?

Bu soruya birtakım rakamlarla cevap vermek kolay gibi görünebilir. Fakat öyle bir büyüklüğü anlatılabilmek, görülmekten pek zordur. Yine de bir deneyelim:

Bir ışık demetine binerek saniyede 300 bin kilometre hızla Dünyamızdan hareket edecek olsak, 8 dakika kadar sonra Güneşe varabiliriz. Bu, 150 milyon kilometrelik bir yolculuk demektir.

Fakat bundan sonra, ikinci bir güneşe, yani bizim Güneşimiz gibi bir başka yıldız ulaşmak için dakikalar veya saatler değil, günler, hatta aylar bile kâfi gelmez. O yıldızlardan bize en yakın olanına ışık hızıyla ulaşmak için dört seneden fazla sürecek bir yolculuk yapmamız gerekecektir. Oradan daha başka yıldızlara geçmek için de bu seviyelerde zamana ihtiyaç vardır.

İimdi, aralarında bu kadar muazzam mesafeler bulunan yıldızlardan yüz milyarlarcasını hayalinizde bir araya getirmeye çalışın!

Veya, dünya üzerinde yaşayan insanların en az yirmi misli kalabalığı, yıldızlarla değiştirin: Her bir insanın yerine bir yıldız koyun, her birinin arasını da ışık hızıyla yıllarca sürececek bir mesafe kadar açın.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Allah, bütün âlemlerin Rabbidir. Her şeyi O yaratır; her şeyin sahibi ve hâkimi O'dur; her şeyi yaratılış amacına O sevk eder.

Böyle bir manzarayı tasavvur edebiliyorsanız, hayalinizde canlanan şey, içinde yaşadığımız Samanyolu galaksisi demektir.

Lâkin iş burada bitmiyor. Çünkü kâinatta, bizim galaksimizden başka galaksiler de var. Hem o kadar çok var ki, büyükçe bir galaksi içindeki yıldız sayısı ne ise, bildiğimiz kâinattaki galaksi sayısı da o mertebelindedir: Her birinde yüz milyarlarca yıldız barmın yüz milyarlarca galaksi...

Üstelik galaksilerin arasındaki mesafe de, yüz binlerce, hatta milyonlarca ışık yılı seviyesindedir: Güneşten bize sadece 8 dakikada ulaşan ışık, bir galaksiden diğer bir komşu galaksiye ulaşmak için milyonlarca sene boyunca durup dinlenmeksiz uçmak zorunda kalır!

Eğer dünya üzerinde yaşayan insanların hepsi birden kâinattaki yıldızları saymaya kalksalar, gece gündüz her saniye bir yıldız saymak suretiyle, bu işlem yüz binlerce sene devam ederdi!

Fakat kâinatta yıldızları saymaktan daha da zor şeyler vardır. Hiç uzağa gitmeksiz, dönüp kendi vücudumuza bir bakacak olursak, orada, dünya nüfusundan, hatta galaksi nüfusundan çok daha kalabalık bir hücre topluluğuyla karşılaşırız. Orta büyüklükte bir galaksinin içindeki yıldızları kaldırıp her birinin yerine bir hücre koyalım:

Bir insan vücudu, bin tane galaksi olarak karşımıza çıkacaktır.

Hücrelerin de temeline indiğimizde, büyük kâinata benzer bir manzara buluruz. Bu defa yıldız topluluklarının yerini moleküller, yıldızların yerini de proton, nötron, elektron gibi atom parçacıkları almıştır.

Eğer dünyadaki bütün insanlar bir araya gelip de içlerinden sadece bir tanesinin bedenindeki atomları saymaya kalksalar, bu defa yüz binlerce sene de yetmez. 6 milyar insan, 6 milyar sene boyunca uğraşmakla, bütün bir insan vücudunun değil, belki sadece bir organının atomlarını ancak sayabilir!

Bir insan vücudu nasıl atom parçacıkları üzerine kurulu ise, yıldızlar da aynen o parçacıklar üzerinde kurulmuştur. Hatta bütün kâinat, içindekilerle beraber, aynı şeyden yapılmıştır. Temeline indiğimizde, uzayın derinliklerindeki bir gök cisimi ile bir sinek kanadının yapı taşları arasında hiçbir fark göremeyiz. Aynı parçacıklarla bir tarafta yıldızlar yaratılır, bir başka tarafta da milyonlarca tür canlı vücudu inşa edilir. Bir kuşun kanadındaki tüyde kullanılan hidrojen atomu ne ise, Hydra galaksi kümesindeki bir galaksinin içinde dönmeye duran bir toz bulutundaki hidrojen atomu da tıpatıp onun aynıdır. Bir başka deyişle:

Her bir atom parçacığı, onunla bir kâinat kurulacak şekilde düzenlenmiştir. Bu kâinatın en küçük zerrelerinde, bütün kâinatın projesi saklıdır.

Bir zerreği yaratan, onda öyle hassas ölçülerle birtakım kuvvetler yerleştirmiştir ki, onlardan en zayıfı (çekim kuvveti) yıldızları, en güçlüsüyle de (nükleer kuvvet) atom çekirdeklerini bir arada tutar. Bir başka kuvvetle (elektromanyetik kuvvet) atomları ve molekülleri bir araya getirir, onlardan da sayısız canlılara bedenler inşa eder. Daha başka bir kuvvetle (zayıf kuvvet) atom çekirdeklerinden nükleer bombalar yapar, onunla yıldızları tutuşturur.

Bu kuvvetler arasındaki denge ise, milyarda birin milyarda birinin milyarda biri kadar hataya meydan vermeyecek

şekilde kurulmuştur. Yoksa bu âlemde ne yıldızlar ışıldar, ne de biz nefes alıp verirdik. Mesela, nükleer kuvvet biraz daha şiddetli olsaydı atom çekirdeği içindeki parçacıklar birbirine girer, birazcık zayıf olsaydı bu parçacıklar bir araya gelemez, her iki halde de, kâinatta tek bir atom bile vücuda gelemezdi. Veya çekim kuvvetinin biraz daha zayıf olması hâlinde tek bir gezegen bile kurulamaz, fazla olması hâlinde de yıldızlar kendi üzerine çökerdi. Öyle bir denge tasavvur edin ki, bir terazinin iki kefesine birer Dünya yerleştin de, ikisinin arasında 1 gram kadar bir fark bile bulunmasın! İşte, üzerinde bir kâinat inşa edilen atomun özellikleri, böylesine ince hesaplarla düzenlenmiştir. Özetle:

Kâinatta her ne varsa, en küçük bir zerreten dev galaksilere kadar, hepsinin üzerinde bir birlik damgası vardır. Büyük küçük, canlı cansız her şey, zerreleri sayısınca dillerle, kendilerini yaratmanın birliğine tanıklık eder ve açıkça gösterir ki, bir zerreği yapan kim ise, kâinatı yaratan da O'dur.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Kâinat, en küçükten en büyüğe kadar bütün varlıklarıyla birlik içinde düzenlenmiş ve yaratılmıştır, sayısız dillerle tek bir Yaratıcının varlığına şahitlik eder.

6. Birlik birlik içinde

Eğer yerde ve gökte Allah'tan başka ilâhlar olsaydı, kesinlikle ikisinin de düzeni bozulurdu. Demek ki, Arş'ın Rabbi Allah, onların niteliklerinden uzaktır, yücedir.

Enbiyâ Sûresi, 21:22

BAHARIN başlangıcı, pek çok canlı mahlûkat için olduğu gibi, mercanlar için de bir uyanma ve çoğalma vaktidir. Mercanlara bunun haberi Dünyanın 380 bin kilometre uzağından gelir.

Büyük Okyanusun üzerinde dolunay belirmediği zaman, mercanlar harekete geçer. Onlardan birçoğunun aralarında yüzlerce kilometre mesafe vardır; fakat hepsi birden, aynı anda yumurtlamaya başlar. Sonra akıntılar yumurtaları taşır, birbiriyle buluşturur. Buluşan yumurtalar hemen bölünmeye ve çoğalmaya başlar. Çoğalan yumurtalardan rengârenk mercanlar inşa edilir.

Mercanlar ve benzeri deniz canlılarından her birinin yumurtaları için belirlenmiş bir buluşma günü vardır. Onlardan kimi dolunaydan bir gün önce, kimi üç gün sonra, kimi tam dolunay gecesinde yumurtlar. Hepsini de vakitini bilir, tam gününde yumurtlar. Dünya denizlerinin derinliklerinde yaşayan nice canlıların, Dünya semâsına takvim olarak yerleştirilmiş bir Ay ile böylesine yakın bir ilişkisi vardır.

Mercanlar ile Ay arasındaki ilişkiyi daha da hayret verici bir ilişki, balansı ile Güneş arasındadır. Öyle ki, balansı

hayatı bütünüyle Güneşe bağlıdır, denebilir. Güneşin yıl içindeki hareketleri, günün herhangi bir vaktindeki konumu, Güneş ışığının polarizasyon düzlemi gibi bilgiler, sırlarına hâlâ akıl erdiremediğimiz bir beceri ile, balansı tarafından pek kolay ve seri şekilde hesaplanıvermektedir.

Aynı Güneş ve aynı Ay, anlardan ve mercanlardan başka nice canlı türlerinin hayatında da böylesine önemli bir rol oynuyor. Bundan başka, yerçekimi, yerin manyetik alanı, hava, su, toprak gibi unsurlar da var ki, bu Dünya üzerindeki sayısız canlılar onlardan yararlanıyor, onlarla hayatını devam ettiriyor. Yeryüzünde akıllara durgunluk veren bir bolluk ve çeşitlilik içinde ışıklan hayat, böyle birkaç ortak unsur etrafında dönüyor. İşte, Dünyamız üzerindeki birlik mühürlerinden bir mühür daha...

Bir Güneşe herkesin dünyası aydınlanır; fakat herkesin o aydınlıktan aynı bir nasibi vardır. Canlılardan kimi kızılotesini, kimi morotesini götür; kimi dünyayı siyah-beyaz seyredir; kimi sadece hareket hâlindeki cisimleri görür. Ama hepsi bir şekilde dünyayı görür. Daha doğrusu, kendisi için belirlenen hayat şartlarına ve kendisinden beklenen görevlere uygun şekilde dünya ona gösterilir. Böylece, bir "görme" eylemi, muhteşem bir zenginlik içinde, bir birlik mühürü olarak karşımıza çıkar.

Bir bebek dünyaya geldiği anda, kendisi için özel bir surette terkîp edilmiş anne sütünü hazır bulur. Oysa o bembeyaz süt, hiç beklenmedik bir yerden, kan ve dışkı gibi iki pisliğin ortasından süzülerek gelmiştir.

Bir bebek gibi, binlerce memeli türünden her birinin yavrulan için de aynı şekilde, fakat özel terkîplerde anne sütleri hazırlanmıştır. Burada da, bütün memeli türlerini birden kuşatan bir "anne sütü" ikramı, apaçık bir birlik içinde görünür.

Çeşitli açılardan baktığımızda, dünyayı böyle birlik damgası vurulmuş fiillerle kuşatılmış halde görürüz:

Aynı anda sayısız yumurtaların içinde canlar yaratılır. Aynı toprağın altında sayısız tohumlar ve çekirdekler çatlar. Karnıcılardan kartallara kadar büyüklü küçüklü görevliler yeryüzünü baştan başa temizler. Sayısız canlılara her an bir yerlerden rızıklan ulaştırılır. Her bir canlı türü, kendisine öğretilen bir sanata bu gezegen üzerindeki görevini yerine getirir: Kimi yuva inşa eder, kimi ağ örer, kimi bal yapar, kimi ipek üretir, kimi akarsu üzerinde baraj kurar (kunduzlar gibi), kimi ordular hâlinde taarruzlar düzenler, esirler alır ve çabıştır (bazı karnica türlerinde olduğu gibi)... Bir yerde atom çekirdekleriyle elektronlar, bir başka yerde de yıldızlarla gezegenler birer muntazam sistem hâlinde döner dururlar. Bu alemde hangi bir faaliyet ve hareketi inceleyecek olsanız, onun bütün dünyayı kuşatan bir fiil içinde yer aldığını görürsünüz.

İşte bu da kâinataki birlik mühürlerinden bir başkasıdır.

Bir canlı vücudunun her bir hücresi, o vücudun tamamıyla ve bütün sistemleriyle karşılıklı ilişkilerindedir. Dolayım sistemi o hücreyi besler; sinir sistemi ondan haberler alır verir; savunma sistemi onu korur; boşaltım sistemi onu temizler. Buna karşılık, o hücrenin de bütün vücuda karşı görevleri vardır.

Canlı vücudunun içinde hücrenin durumu ne ise, o canlımın bu alemdeki durumu da öyledir. Onun da bir yandan kendi türünün bireyleriyle, diğer yandan daha başka canlı ve cansız varlıklarla çok yönlü ilişkileri bulunur. Elma çiçeği balansı çabır; renkleri onu çekecek, yapısı onun konup iş görmesine imkân verecek şekilde düzenlenmiştir. Balansı da elma ağacının tozlaşmasına hizmet eder. Elma ve an ile ilgili bulunan ne kadar varlık varsa, hepsi bu ilişkiden bir fayda görür. İnsan

ise, hem annin balından, hem ağacın meyvesinden, hem de annin elma ağacına hizmetinden yararlanır. Çünkü başta elma olmak üzere pek çok meyve ve sebzenin varlığı, balansımın tozlaşmadaki hizmetine bağlıdır. Ekoloji adlı bilim dalı, bu alemde her şeyin her şeyle ilgili olduğunu gösteren sayısız örnekleri gözlerimizin önüne sermiştir.

İşte, bir şeyi her şeyle, her şeyi bir şeyle pek çok yönlere birbirine bağlayan bu birlik mühürü de bütün bu âlemin tek bir elden yaratılıp yönetildiğini ilan ediyor. Ve kâinatı, upkî bir ağaç yahut bir canlı bedeni gibi bir bütünlük ve birlik içinde gösteriyor.

Bu suretle, âlemdaki her bir varlık, yaratılış ve yaşayışının diliyle, "Bütün kâinatı yaratan kim ise, beni yaratan da O'dur" diyor.

Bu şahitliği, biraz dikkat etmek suretiyle, kâinataki canlı veya cansız her şeyden ayrı ayrı iştebiliriz.

== BÖLÜM ÖZETİ ==

Kâinataki birlik mühürlerinden başlıcaları:

1. Bütün kâinatın hammaddesi birdir; her şey aynı maddeden yapılmıştır ve aynı kanunlara tabidir.
2. Hayatın temelinde aynı basit unsurlar vardır.
3. Birbirinin aynı fiiller bütün varlık âlemini kaplamıştır.
4. Bu kâinata her şeyin her şeyle ilgisi vardır.

7. Allah'ın büyüklüğünü anlamak

Göklerde ve yerde en yüce ve eşsiz sıfatlar O'nundur.

Ram Suresi, 30:27

ALLAHIN birliği konusunda insan aklının içine düştüğü bir ikilem vardır:

Kâinata her şey Allah'ın birliğini gösterir; bundan başka bir ihtimali kesinlikle imkânsız kılar. Fakat tek bir Rabbin her şeyi birden nasıl yarattığını, her an her şeyi nasıl görüp gözettiğini de insan bir türlü anlayamaz. Akli ona bir taraftan "Allah birdir, başka türlü olamaz" derken, bir taraftan da "Nasıl olabilir?" diye sorar.

Aslında bu ikilemin basit bir sebebi vardır:

Allah'ın birliği sonucuna, insan, gözü önündeki sayısız delillerin ortaya çıkardığı objektif bir gerçek olarak varır. "Nasıl olabilir?" sorusu ise, konuyu subjektif bir şekilde, kendi açımdan, kendi zaafaları ile beraber kendisini Tanrı yerine koyarak anlamaya çalışmasından kaynaklanan bir sorudur.

Oysa bilmek başka, algılamak başka şeydir. Biz Güneşin merkezinde sıcaklığın 15 milyon derecesi bulunduğunu hesaplar ve buna kolayca inanırız. Fakat 15 milyon derece sıcaklığın nasıl bir şey olduğunu algılayamayız, hatta bunu hayal bile edemeyiz. Yalnız, bilimsel hesapların bir sonucu olarak, öyle bir Güneşte böyle bir sıcaklığın bulunması gerektiğine inanmakta zorlanmayız. Zorlanan olursak da, bir yaz günü ortamında kısa bir yürüyüş, ona bu gerçeği hatırlatmaya yeter!

Önceki bölümlerde, bir yandan galaksiler âlemine, diğer yandan atom-altı parçacıklar âlemine uzanan akıl almaz büyüklüklere bir nebze temas ettik. Bunlar da tasavvur dahi edemeyeceğimiz şeyler olmakla birlikte, "inanç" sınırlarımızı zorlamıyor. Çünkü bunların ve henüz keşfedemediğimiz daha nice şeylerin apaçık gerçekler olduğunu bilimlerden öğreniyoruz.

Bununla beraber, bizim elimizde, algılayamayacağımız bazı şeyleri anlamamıza yardım eden bazı imkân ve araçlar da bulunuyor ki, teşbih ve temsil dediğimiz yöntemler, bunlar arasındadır. Bilmediğimiz şeyleri, bu tür yöntemler vasıtasıyla, bildiğimiz şeylere kıyas ederek anlamaya çalışırız. Mesela, bir atomun hemen hemen bütün kütesinin çekirdekte toplandığını, geri kalan kısmının çok büyük bir boşluktan ibaret olduğunu anlatmak için, atomun kapladığı alanı Marmara Denizi ile, atom çekirdeğini de bu denizin ortasında bir balık ile temsil ederiz; "Koca Marmara Denizinin ortasındaki tek bir balığın durumu ne ise, atomun ortasındaki atom çekirdeğinin durumu da odur" deriz. Yahut Marmara Denizinin yerine bütün bir Türkiye'yi koyar, ortasına da bir ev yerleştiririz. Bu temsiller, bir atomun yapısındaki "boşluğu" anlatmak hususunda bize bir fikir verir.

Yer ve gökler Rabbinin tanımak, O'nun eser ve filleri hakkında bir fikir sahibi olmak için de, bildiğimiz şeylerden yola çıkmak zorundayız ki, bu konuda Güneş bize bir yol gösterici olabilir.

Biz Güneşi, bütün âlemimizi kuşatan ışık ve ısıyla tanıyoruz. Denizin yüzünde, akarsuyun kabarcıklarında onun yansımaları görüyoruz. Bir gurup vakti, karşı yamaçın pencerelerinde tek tek onun altın sarı rengini seyrediyoruz. Herhangi bir anda, Dünya üzerindeki sayısız kabarcıklarda, pencerelerde, cam parçalarında, aynalarda,

açığın yapraklarında, çiçeğin yanaklarında; insan ve hayvanların gözbebeklerinde onun ışıtısı parlıyor. Aynı anda, Dünya ile beraber diğer gezegenler, aylar ve asteroidler de aynı Güneşten ışık alıyor. Bütün bunlardan birinin veya binlercesinin eksik veya fazla olması, Güneşin ışında hiçbir değişikliğe yol açmıyor. Onun ışığı, bütün renkleriyle beraber bir su kabarcığında nasıl parlıyorsa, okyanus yüzeyinde de, gezegen yüzünde de öylece parlıyor ve eserini gösteriyor.

Aynı şekilde, bir merkezden yayılan bir radyo veya televizyon yayını, seyredenlerin sayısına hiç bakmaksızın, bütün alıcılarda birden izlenebiliyor. İzleyicilere bir anda binlercesinin daha katılması, değerlerinin payından hiçbir şeyi eksiltmiyor. Kimse, bir televizyonun camında oynayan görüntünün nasıl olup da başka birlece televizyon camında daha aynen belirebildiğini merak etmiyor.

Her iki örnek de, "tecellî" adı verilen bir olayı anlamamıza yardımcı olabilecek türdendir. Bizim konumuzla ilgili olarak tecellî'yi, "Allah'ın sıfat, isim ve fillerinin bir şeyde eserinin görünmesi" şeklinde kısaca tanımlayabiliriz. Kâinata her varlık, Güneş ışığı karşısındaki bir kabarcık veya bir gezegen yüzeyi gibidir; ilâhî fillerden, kendi kabiliyeti oranında bir pay alır. Gelincikler Güneş ışığıyla kırmızıya boyanırken papatyalar aynı ışığın içinden beyaz ve sarı rengi alır. Deniz yüzeyindeki bir damlacık onunla buharlaşır. Gökyüzünde Ay onunla aydınlanır ve Dünya gecelerini aydınlatır. Kelebekler onunla kanatlarını ısıtır. Eserler farklı biçimlerde ve farklı ölçülerde görünebilir; ancak hepsinde tecellî eden şey Güneşin ışığıdır. Aynı şekilde, kâinataki her bir varlık, yer ve gökler Rabbinin fillerinden, kendi kabiliyeti oranında bir hisse kavuşur. Bir bahar mevsimi, O'nun rahmetiyle renge renk tebesstümlere bürünür. O'nun kudretiyle gökyüzünde yıldızlar tutuşur. Armin balında, kancanın yuvasında, örümceğin ağında O'nun sonsuz ilminin tecellîsi

görünür. Tohumlar ve yumurtalar O'nun hayat vermesiyle can bulur. O'nun konuşturmasıyla güllerde gülbûlleri şakır, deniz dibinde balinalar şarkı söyler, gökte bulutlar nâralarla rahmet müjdeliler. O'nun doyurmasıyla bir uğur böceği yaprak üzerinde, bir kuzu annesinin memesinde rızıkını bulur. Bir, bin, milyon, milyar fark etmez. Hepsisi, aynı anda, aynı tecellîlerden kendi payını alır. Yer ve gökler Rabbinin filleri karşısında bir damla bir kâinat ile beraber nasiplenir, koca kâinat bir damla kadar küçülür.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Bir şeyin varlığını bilmek başka, onu anlamak ve algılamak başka şeydir. Biz Allah'ın büyüklüğünü algılayamayız. Ancak O'nun sonsuz büyüklük sahibi olduğunu biliriz. Misal ve temsillerle de O'nun sıfat, isim ve fillerini anlamaya çalışırız.

[[İlim Sıfatı]] 8. Allah, her şeyi bilir

Gaybin anahtarları yalnızca O'nun katındadır. Onları ancak O bilir. Karada ve denizde olanı da bilir. Hiçbir yaprak düşmez ki onu bilmesin. Yerin karanlıklarında da hiçbir tane, hiçbir yaş, hiçbir kuru şey yoktur ki apaçık bir kitapta olmasın.

Eri'im Suresi, 6:59

KÂİNAT, içindeki bütün varlıklarla beraber, sadece Allah'ın varlık ve birliğini göstermekle kalmaz, aynı zamanda O'nu bizzet tarif eder, sıfatlarıyla tanıtır. Bu sıfatların başında da "İlm" sıfatı vardır.

Bir ağaçkakan yavrusu, hayata gözünü açtığı yuvadan ilk uçuşunda, gider, bir ceviz ağacının dalına konar. Meyveyi bulur, sert kabuğunu darbeli matkap gibi düzenlenmiş gagasıyla deler, içindeki cevizi afiyetle yer. Oysa o yavru daha önce bir ceviz meyvesi görmemiş, sert kabuğun altındaki şeyi kendisine gösteren olmamıştır. Fakat kuşun yaptığı, bilgisi ve bilinçli bir harekettir. Kuş, rızıkının bulunduğu yere bir bilgiyle sevk edilmiş ve yapması gereken şey ona bildirilmiştir. Bu ise, hem kuşu, hem de ceviz ağacını kuşatan bir bilginin varlığına işaret eder.

Balansı, daha önce hiç görmediği bir kovana içinde hayata girince açar açmaz, diğer kardeşlerini doyurmaya koyulur. Sonra, günbegün yeni görevlere geçer. Balmumu yapar, petek inşa eder, kovana savunur, tarla tarla doluşup çiçek tozu arar, bulduklarını arkadaşlarına haber verir, bal yapar, yaptığı balı altıgen peteklere depolayıp üzerini mühürler, nüfus

artığında yeni kovan yerleri arar, bulur, yeni baştan bir toplum kurar. Bütün bunlar ve daha nice işler, altı haftalık bir ömre sığar. Bunların hepsi de, balansını ve onunla ilgili her şeyi kuşatan bir bilgiye dayanan işlerdir.

Kuşun, annin, onlarla birlikte bu dünyayı paylaşan milyonlarca bitki ve hayvan türünün her biri, inceden ineyeceye düzenlenmiş, sanatlı bir şekilde yapılmış bir mucizeler paketi hâlinde dünyaya gelir. Onlardan her birinin yaratılışındaki en ince ayrıntılar, yazıya döküldüğü takdirde yüz binlerce kitap sayfası dolduracak olan genetik kodlarına işlenmiştir. İlk canlıların yaratılışından bu yana hiç durmaksızın yeryüzünün dağında, denizinde, ovasında, çölünde, toprağın ve suyun derinliklerinde nice yumurtalarda ve nice tohumlarda sayısız kitaplar yazılır, kitaplar okunur. Bütün bu yazılanlar ve açılıp okunanlar, bütün canlılar bütün gizlilikleriyle ve ilgili oldukları her şeyle beraber kuşatan bir ilmin habercisidir.

Yaratılan canlıların hepsi kendisine münasip bir nızık ister. Hepsinin istedikleri ayrı ayrı, vakti vaktine gelir. Yine de, milyonlarca senedir onları barındıran Dünyada düzen bozulmaz, hiçbirinin payında bir eksilme olmaz. İnsan eli değmemiş her yerde hayat ilk günkü tazelikle sürer gider. Bunda da, bakteriden balınaya kadar bütün canlıların bütün ihtiyaçlarını kuşatan bir ilmin eseri apaçık görünür.

Bu âlemde yaratılan ne varsa, kat kat güzelliklere bürünmüş olarak yaratılır. Bir çiçeğe sürülp de onu çirkinleştirmiş bir boya, gökyüzüne konulup da oraya yabancı düşmüş bir yıldız yoktur. Biçim, oranı, miktar, renk gibi güzelliğin bütün unsurları, yaratılan mahluklarla beraber, yerde ve gökte sürekli değişen tablolar halinde gözlerimizin önüne serilir. Biz ise bu tabloları bakar, güzel sanatları keşfederiz. Bütün

bu keşfetiklerimiz, yerin ve göğün bütün güzelliklerini bütün incelikleriyle kuşatan bir ilmin varlığını bize gösterir.

Toprağın altındaki toz kadar bir çekirdek dev gibi bir ağacın programını içinde saklar. Mikroskopların dahi göremeyeceği kadar küçük bir zerrede de hayalere sığmayan bir kâinatın projesi barınır. Bu da bütün varlık âlemini kuşatan oyle bir bilgiyi gösterir ki, en büyük şeyleri kuşattığı gibi, en küçük de nüfuz eder; büyük küçük, canlı cansız her şey her hâliyle o sınırsız ilme dayanır.

İşte, bütün insanlık âleminin bilgi namına elde ettiği her şey, bütün bilimler, bütün beceriler, bütün sanatlar, o bilgi ve becerilerle vücuda getirilen bütün eserler de, bütün varlık âlemini kuşatan o sınırsız ilmin bir tecellisinden başka bir şey değildir. Ariya petek yapmayı öğreten, ağaçkakan yavrusuna cevizin bulunduğu yeri gösteren İlahî ilim, insan denen eserine de, diğer eserlerinin inceliklerini böyle göstermekte, böyle öğretmektedir.

Kâinat bütün varlıklarıyla Yüce Allah'ın sonsuz ilmine şahitlik ettiği gibi, Kur'an da bize O'nun ilim sıfatını anlatır. Yüzerce âyetinde, Allah'ın büyük veya küçük, gizli veya açık, olmuş veya olacak her şeyi her hâliyle bildiğini bize tekrar tekrar hatırlar:

"Şüphesiz yerde ve gökte Allah'a hiçbir şey gizli halmaz. O, sırtı rahimlerde, diletiği gibi şekillendirendir. O'ndan başka ilâh yoktur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."⁴

"Bir hayrı açtılar veya gizlerseniz, yahut bir kötülüğü affederseniz (bilin ki), Allah da çok affedicidir, her şeye hakkıyla gücü yetendir."⁵

4 İbrahim Suresi, 15-6.
5 Fâtiha Suresi, 4:149.

"Sen hangi işte bulursan bulun, ona dair Kur'an'dan ne olursan onu ve (ey insanlar, sizler de) hangi şeyi yaparsanız yapın, siz ona dâldığınızda biz sizi mutlaka görürüz. Ne yerde, ne de gökte, zerre ağırlığına, hatta bu zerreden daha küçük veya daha büyük olsun, hiçbir şey Rabbinden uzak olmaz; hepsi muhakkak apaçık bir kitaptadır."⁶

"Allah, yere gireni, yerden çıkanı, gökten ineni ve oraya yükseleni bilir. O, çok merhamet edicidir, çok bağışlayıcıdır."⁷

"Allah, sizi önce topraktan, sonra da az bir sudan yarattı. Sonra sizi eşler yaptı. Allah'ın ilmine dayanmadan hiçbir dişi ne hamile habür, ne de doğurur. Herhangi bir kimseye uzun ömür verilmez, yahut ömrü kısıtlanmaz ki bu bir kitapta yazılı olmasın. Şüphesiz bu, Allah'ın kolaydır."⁸

"Gökteki ve yerddeki her şeyi Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişi gizlice konuşmaz ki, dördüncüsü O olmasın. Bey kişi gizlice konuşmaz ki altıncısı O olmasın. Bundan daha az, yahut daha çok da olsalar, nerede olurlarsa olsunlar, O mutlaka onlarla beraberdir. Sonra onlara yaptıklarını Kıyamet günü haber verecektir. Allah, her şeyi hakkıyla bilir."⁹

Biz de Kur'an'ın bu hatırlatmalarında hem bir uyan, hem de bir büyük müjde buluruz.

Zira biliriz ki, insanlardan gizlese bile, en küçük bir işimiz dahi Allah'ın saklanmaz ve O'nun huzurunda karşılıksız kalmaz. Nitekim Lokman da oğluna şöyle öğüt vermişti:

"Yavrulam! Şüphesiz yapılan iş bir haraldı tanesi ağırlığında olsa ve bir kayanın içinde, yahut göhlerde ya da yerin içinde bile olsa, Allah onu çıkarır getirir. Çünkü Allah, en gizli şeyleri bilendir, her şeyden hakkıyla haberdar olandır."¹⁰

4 Yunus Suresi, 10:61.
5 Şeh' Suresi, 34:2.
6 Fâtiha Suresi, 35:11.
7 Mucadele Suresi, 38:7.
8 Lokman Suresi, 31:16.

Hem şunu da biliriz ki, hiç kimsenin haberdar olmadığı bir iyilik, hatta gönülümüzden geçen bir iyi niyet bile Allah'tan gizli kalmaz, kat kat fazlasıyla ödüllendirilmek üzere Hesap Gününde karşınıza çıkarılır.

Yine biliriz ki, bizim gizli-açık, küçük-büyük her türlü arzumuz O'nun ilmindedir. Hakkımızda neyin iyi, neyin kötü olduğunu O bilir. Dua edenin duasını O bilir. Sıkıntıya düşen kulumun derdini O bilir. En büyük şeyleri bilmek kadar, bizim en küçük işlerimizi bilmek de O'nun ilminin yüceliğindedir. Nasıl okyanusun yüzeyindeki zerre kadar bir kabarcık Göneşin ışığından saklanamazsa, bizim en önemsiz ve basit işlerimiz de O'nun ilminden saklı kalmaz, unutulmaz, ihmal edilmez.

İşte biz, huzurunda durup da "Ancak Sana kulluk ederiz" dediğimiz zaman, yahut elimizi açıp isteklerimizi bir bir sıralamaya başladığımızda, bizi ve bizimle ilgili her şeyi en gizli ayrıntılarına kadar hakkıyla bilen bir Rab ile sohbet hâlindeyizdir.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Allah'ın ilmi, gizli açık, küçük büyük, olmuş olacak her şeyi bütün incelikleriyle kuşatır, hiçbir şey O'nun ilminden gizlenemez.

[Basar (Görme) ve Sem' (İşitme) Sıfatları]

9. Allah her şeyi görür, her şeyi işitir

O, gaybi da görülen âlemi de bilendir, çok büyüktür, çok yücedir. O'na göre içinizden sözü gizleyen de birdir, açığa vuran da, geceleyn gizlenen de, gündüz ortaya çıkan da.

Ra'd Suresi, 13-9-10

BİZ ne radyo dalgalarını görebiliriz, ne de gama ışınlarını. Oysa her ikisinin de bizim gördüğümüz ışıkla mahiyeti aynıdır; biri onun zayıflamış, diğeri de şiddetlenmiş hâlidir. Eğer bizim gözlerimiz görünen ışık yerine radyo dalgalarını alacak şekilde yaratılmış olsaydı, biz dünyayı bugünkünden çok farklı bir şekilde görecektik.

Diğer canlılar için de elektromanyetik tayf üzerinde ayrı ayrı bölgeler belirlenmiştir. Onlardan kimi kızılötesini, kimi morötesini görür. Bazıları esyayı siyah-beyaz görür. Bazıları şekilleri keskin hatlarla değil, desenler hâlinde görür. Bazıları da ışık yerine sesleri "görür."

Onlardan hangisini inceleyecek olsak, kendisi için en uygun seçimin yapılmış olduğunu görürüz. Meselâ bizim beyaz olarak gördüğümüz çiçekler balansının kopup iş görmesine uygun şekilde yaratılmış, balansına da o çiçeğin üzerindeki morötesi boyayı görece bir göz verilmiştir.

Seslerden de her canlının ayrı bir nasibi vardır. Aslında kâinatı her şey büyük olsun, küçük olsun, mutlaka bir ses çıkarır. Fakat

bu bunlardan çoğunu işitemez; çünkü ya bizim işitme sınırımızın altında veya üstündedir; ya da o sesleri bize ulaştıracak bir ortam yoktur. Böyle bir sınırlama olmasaydı, biz bir yandan kendi vücudumuzda durmaksızın birer fabrika gibi çalışan triyonlarca hücrenin, diğeryandan da bizi ısıtıp aydınlatan Güneşteki deşetli parlamaların görüldüğü arasında yaşamak zorunda kalacaktık.

Canlılar dünyasını bu yönden incelediğimizde de, her bir tür için, kendisine en uygun seçimin yapılmış olduğunu görürüz. Meselâ fillere ses-altı dalgaları işitme özelliği verilmiştir ki, bu sayede filler kilometrelerce uzaktan birbirleriyle haberleşme imkânı bulurlar. Bu yetenekleri, bir su kaynağına erişmek veya bir tehlike karşısında yardımlaşmak gibi durumlarda, fili, koca gövdesiyle oradan oraya koşturmaktan kurtarır.

Bir zamanlar Dünya üzerinde gören ve işiten hiçbir varlık yoktu. Pek tabii ki, o zaman, görmenin ve işitenin ne demek olduğunu bilen de yoktu.

Derken, canlı türleri birer birer hayat sahnesine çıkmaya başladılar.

Onların Rabbi, onlardan her birine dünyayı ayrı bir yerden gösterdi, ayrı bir şekilde işittirdi.

Çünkü O her şeyi görüyor, her şeyi işitiyor, kimin neyi görüp neyi işitmesi gerektiğini biliyordu.

Bunlarca tür canlının her birine ayrı bir göz ve kulak verenin kendi görmesi ve işitmesi nasıl bir şeydir? Bunu hiçbir zaman anlayamayız. Yalnız şu kadını biliriz:

Onun görmesinden ve işitmesinden hiçbir şey saklanamaz. Hiçbir şey O'nun görüp işitmesine engel olamaz.

Her şeyi görüp işitenin nasıl bir şey olduğunu, gerçi şu sınırlı bakışımızla biz anlayamıyoruz. Fakat Allah'ın yaratığı

şeyler arasında bile bizim anlayamadığımız nice şeyler cereyan edip gidiyor. İşte, "nötrino" adı verilen esrarengiz varlık, bunların en gariplerinden biridir.

Yirminci yüzyılın ortalarına doğru keşfedilen nötrino, kütleli olmayan, ışık hızıyla hareket eden, fakat ışıktan çok daha fazla nüfuz yeteneği olan bir parçacıktır. Nötrinolar her an vücudumuzun ve eşyanımızın içinden gelip geçerek de ruhumuz bile duymaz. Hatta Dünyamız dahi onlar için bütünüyle saydamdır; sanki önlerinde koca bir gezegen yokmuşçasına, nötrinolar onun içinden de saniyenin yirmide biri kadar bir zamanda geçip giderler.

Dünya bir yana dursun, eğer Güneşle bizim aramızda dolduracak kalınlıkta beton bir duvar örebilseydik, tıpkı pencere camından içeri süzülen ışık gibi, nötrinolar da bu 150 milyon kilometre kalınlığındaki beton duvarın içinden gelip geçerlerdi. Daha da ötesi, böyle duvarlardan bin tanesini arka arkaya örsek, yine bütün yaptığımız, nötrinoların karşısında bir pencereye cam takmaktan öteye gitmezdi.

Eğer âlemlerin Rabbi bizim için ışığı değil de nötrinoları gören bir göz takdir etmiş olsaydı, bizim için kâinatı her şey saydam bir cama döner, dev yıldızlar bile görüşümüzde engel olmazdı.

Yaratıklarından bir tanesine böyle bir nüfuz yeteneği veren yer ve gökler Rabbinin kendisine karşı hangi şey engel teşkil edebilir? Hangi şey O'nun ilminden, görüşünden, işitmesinden kaçıp saklanabilir?

O her şeyi görür, her şeyi işitir. O'nun ilmi, her şeyin bütün inceliklerine nüfuz eder. Görenlere O gösterir, işitenlere O işittirir. O'nun görmesi ve işitmesi ise, hiç kimsenin görüp işitmesine benzemez. Çünkü O görmek için göze ve işiğe, işitmek için kulaga ve sese muhtaç değildir.

En gizli bir dua kalbimizden geçecek olsa, O bunu işitir. Sağ elimizin verdiği sol elimiz görmese de O görür. Yaptığımız bir iyiliği dünyada hiç kimsenin görmese bile O görür. En küçük bir zerre, en büyük yıldızlarla beraber her an O'nun nazarındadır. Hiçbir şey O'ndan saklanmaz, hiçbir şey O'nun ilminde kaybolmaz.

Her şeyini işiten, gören ve dualarına cevap veren bir Rabbinin bulunduğunu bilen bir kulun bundan başka neye ihtiyacı olabilir?

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Allah, her an her şeyi görür, her şeyi işitir. O'nun görmesinden ve işitmesinden hiçbir şey gizli kalamaz. Bütün varlıklar, O'nun gösterdiği kadıyla görür, O'nun işittirdiği kadıyla işitir. O'nun her şeyi görüp işittirğini bilmekte ise, bizim için büyük bir müjde vardır.

[Kelâm Sıfatı] 10. Allah, konuşur ve konuşturur

Rahmân, Kur'an'ı öğretti. İnsanı yarattı, ona beyanı öğretti.

Rahmân Suresi, 55:1-4

KONUŞMA, hayatın en estarengiz gerçeklerinden biridir. Biz konuşuruz. Aynı zamanda, konuşulmuş da anlatırız. Ayrıca, yazıyla da meramımızı anlatırız. Bazılarımız ise, birden fazla lisan ile konuşup yazabiliriz.

Fakat nasıl konuştuğumuzu bilemeyiz. Zihnimizden anlamlar nasıl gelip geçer? Bu anlamlar kelimelere nasıl yüklenir? Sonra kelimeler nasıl ard arda sıralanır? Daha evvel hiç kurmadığımız cümleleri nasıl peş peşe kurup da dakikalarca, saatlerce konuşup dururuz? Ayrıca, zihnimizden geçen kelimeler, gırtlığımızdan geçen kullanılmış havada nasıl seslere dönüşür? Sonra bu sesleri dilimiz ve dişlerimiz nasıl biçimlendirir? Sesimizin tonu ve vurgularıyla kelimelere ve cümlelere nasıl yorum ekleriz?

Konusurken, bunların hiçbirini düşünmeyiz bile. Sadece konuşuruz.

Sonra da hava zerreciklerine yüklenen kelimeler ve cümleler nasıl gelir, kulak zarımızdan beynimize intikal eder? Orada kodlar nasıl çözülür? Kimi sözler bizi güldürürken, kimi de nasıl olur ağlatır? Hele sözlerin en güzeli bir huşu içinde dinlenildiği vakit, nasıl insanı alır da başka âlemlere götürür?

Dinlerken bunları da hiç düşünmeyiz. Düşünsek de bunları içinden çıkılacak şeyler değildir. Bilim dünyası da "konuşma"

denen mucize karşısında âcizliğini itiraf etmekten başka bir şey yapamıyor.

Konuşan sadece biz değiliz. Kuşlar, karnecalar, filler, balinalar, arılar, yunuslar ve daha yüz binlerce tür canlılar, kendilerine has dillerle birbirlerine bir şeyler anlatırlar. Böylece, "konuşma" dediğimiz hadise, muhteşem bir zenginlikle bütün canlılar dünyasını kuşatan bir mucize olarak karşımıza çıkar.

O konuşmalardan her biri, hiçbir şekilde tesadüfle açıklanması mümkün olmayan hâliyle açıkça anlatır ki, onları bir konuşturana vardır. Ve onları konuşturan, onların her hâlini ve yaşama biçimlerini bütün incelikleriyle bilen ve onlara en uygun bir dili kendileri için takdir eden birisidir. Yani, onların konuşmaları da, dördüncü bolamde temas ettiğimiz "terbiye" işleminin bir parçasıdır ve onları yaratıp yaşatan bir Rabbin eseridir.

Yeryüzündeki yüz binlerce tür canlıyı ayrı ayrı konuşturan Allah'ın da elbette kendisine has bir konuşması vardır. Fakat O'nun görüp işitmesi nasıl başkalamla benzerse, konuşması da başkalarının konuşmasına benzer.

O'nun konuşması benzersiz olduğu gibi, çeşit çeşittir.

O her an eserleriyle bize hitap eder. Bir bakıma, "Kâimati dolduran eserleri, O'nun bize hitap eden sözleridir" de diyebiliriz. Çünkü her varlık ve her hadise, Kur'an'ın da niteliğiyle, bir "âyetir." bize O'nun tarif eder. Biz göklerdeki yıldızlardan O'nun kudretini, yerdeki kuşlardan O'nun rahmetini, sonsuz bir hükmüle düzenlenmiş varlıkların her birinden O'nun ilmini haber alırız. Bu, her akıl sahibinin her an kulak verip dinleyebileceği bir konuşmadır.

Allah, aynı zamanda ilhamlarıyla da konuşur. Yaratığı her bir canlıya, hem topluluk olarak, hem de bireyler hâlinde

yapacakları işleri ve hayat tarzlarını O bildirir, arı misalinde olduğu gibi:

"Rabbin, bal arısına şöyle ilham etti: 'Dağlardan, ağaçlardan ve insanları yaptıkları çarabaklardan kendine evler edin. Sonra meyvelerin hepsinden ye de Rabbinin sana kolaylaştırdığı yolların yollarına gir.'⁹

Balanlar gibi, yeraltındaki bir delikte hayata gözünü açmış bir karneca da ne yapacağını Rabbinden gelen ilhamla öğrenir. Anne kuş, o ilhamla haftalarca yumurtaların üzerinde yatar, o ilhamla gece gündüz yavrularını besler. Ağaçkakan yavrusu Rabbinin ilhamıyla cevizin yerini öğrenir. Hasta kedi Rabbinin ilhamıyla derdine deva olacak otu bulur. Herhangi bir anda, yeryüzünde nefes alıp veren ne kadar canlı varsa, âlemlerin Rabbinin de o anda o kadar kuluyla bir konuşması vardır. O hepşile konuşur. Her biriyle aynı konuşur. Hepşile aynı anda konuşurken, her biriyle, sanki kâinata başka bir varlık yokmuş gibi konuşur. Bir konuşma diğerine engel olmaz; tupki bir görme veya bir işitme, diğer şeyleri görüp işitmekten O'nı alıkoymadığı gibi.

Âlemlerin Rabbi, bir de, bazı seçkin kullarıyla çok özel bir şekilde konuşur.

O seçkin kullar sadece peygamberlerdir. Allah'ın onlarla konuşması ise "vahiy" yoluyla.

"Allah, bir insanla ancak vahiy yoluyla, yahut perde arkasından konuşur. Yahut bir elçi gönderir, izniyle ona dileğini vahyeder. Şüphesiz O yücedir, hüküm ve hikmet sahibidir."¹⁰

Bu tür konuşma, âyette "elçi" olarak nitelenen meleğ vasıtasıyla cereyan eder. Yüce Allah, kendi katından bir elçi olarak insanlara gönderdiği peygamberlere, yine elçisi olan vahiy meleği ile, buyruklarını bildirir. Vahiyin peygambere

⁹ Nahl Suresi, 16:68-69.
¹⁰ Şura Suresi, 42:51.

sapasızlaşmış ulaşması ve ona hiçbir şüphenin konuşmasını için de, ayrıca muhafazet melekler görevlendirir:

"O, gaybı bilendir. Hiç kimseye gaybını bildirmez. Ancak seçtiği melekler yaratır ki resüllerin, Rablerinin vahiylerini tebliğ ettilerini bilsin. Allah, onların her hâlini kuşatmış ve her şeyi inciden inceye sayıp dökmüştür."¹¹

Yüce Allah'ın kelâm sıfatından en üstün nasibi alan, insandır.

Çünkü o, hem kendi konuşmasını, hem de başka mahlûkatın konuşmasını anlar. Göklerde ve yerde benzersiz sanat eserleri hâlinde serilmiş varlıkların konuşmalarını dinler, anlatıldıklarını anlar. Yer ve gökler Rabbinin hem kendisine, hem de başka varlıklara ilham ettiği şeylerin anlamlarını çözer.

Sonra bu anladıklarını, Rabbinin kendisine öğrettiği şekilde kelimelere, yazılara, eserlere döker, konuşur, konuşturur.

Hepsinden ötede, bir de âlemlerin Rabbinden özel olarak insanlık âleminde gelen hitaba erişir. Âlemlerin Rabbi ona kitaplar gönderir, o da o kitapları açar, okur, anlar ve anlatır.

Böylece, Rabbinin kelâm sıfatında, kendisini mahlûkatın en üst mertebesine yücelten bir İlahî ikram müjdesi bulur.

↔ BÖLÜM ÖZETİ ↔

Bütün konuşmalar ve konuşturmalar Allah'ın eseridir. Her şeyi konuşturan Allah'ın kendisine has bir kelâm (konuşma) sıfatı vardır. Varlıkların muhtar oldukları ilhamlar ile peygamberlere gelen vahiyler de Allah'ın kelâm sıfatından gelir.

¹¹ En Suresi, 22:26-28.

[Hayat Sıfatı] 11. Cansızlara can veren Hayat Sahibi

Şüphesiz Allah, taneyi ve çekirdeği yarıp filizlendirendir. Ölüden diriye çıkarır. Diriden de ölüyü çıkarandır. İşte budur Allah! Peki O'ndan nasıl çevriliyorsunuz?

En'am Suresi, 6:95

BİR CANSIZ yumurta, kuluçkaya yatmış bir kuşun altında, canlı bir kuşa dönüşür. Vücuda gelen kuş yavrusunun maddi yapısındaki hayret verici sanat bir yana, onun "canlı" oluşu kendi başına bir mucizedir ki, sırına akıllar ermez, dünyanın bütün bilimleri onu açıklamaktan âciz kalır.

Başlangıçtaki yumurta cansız, ondan çıkan kuş canlıdır. Fakat o başlangıç ile bu son arasında hayat ne zaman ortaya çıkar? Kuşun gagasını, tüyünü, derisini, damarlarını yumurtanın içindeki hammadde ile açıklamak mümkün olsa da, hayatını açıklamaya yardımcı olabilecek hiçbir şey yumurtanın içinde yoktur.

Bir çekirdek toprak altına düşer, orada çatlar, ondan bir filiz yeşerir. Filiz zamanla büyür, ağaç olur, çiçekler açar, yeşillenir, meyveler verir.

Ağaç örneğinde de, başlangıçtaki çekirdek cansız, ondan çıkan filiz canlıdır. Fakat can nereden gelir, ne zaman ortaya çıkar, nasıl girer çekirdeğin içine? Bunlar da cevabı verilemeyen sorulardır.

Herhangi bir anda, Dünyanın dağında, ovasında, suyunda, havasında sayısız hayatlar yaratılır. Kimi zaman bir bakteriyi bedenine büründür hayat, kimi zaman dev bir balina halinde karşımıza çıkar. Bu gezegenin her köşesi, akli almaz bir zenginlikle hayat kaynar. Hiç yoktan hayatlar yaratılır, sonra yaratılanlar ölüp gider, onların yerine yenileri gelir.

Hayat açısından baktığımız zaman, Dünyayı, sürekli olarak dirilmeler ve ölümlerle çalkalanan bir hâle görürüz.

Hayatın nasıl ortaya çıktığını açıklamak bir yana dursun, ne olduğunu tarif etmeyi bile başaramamış değiliz. Fakat onu tanıyıyoruz. Küçük çocuklar bile canlı bir varlığı cansız şeylerden bir çırpıda ayırabiliyor, mesela bir at ile bir arabayı hiçbir zaman birbirine karıştırmıyorlar. Hayat, bir yanıyla bize bu kadar aşina, bir yanıyla da o kadar bilinmez bir şey...

Ancak şu kadarını açıkça görüyoruz ve biliyoruz ki, canlı olarak bu dünyaya gözünü açan her varlığı dirilten bir hayat verici var. Hayatı nasıl verdiğini bilmesek de, verdiğini gözümüzle görüyoruz. Basta kendimiz olmak üzere, gözümüz önünde nefes alıp veren varlıklar, Dünyanın her köşesini dolduran sayısız canlılar, hayatı yoktan var eden bir Yaratıcının varlığına sayısız dillerle tanıklık ediyorlar.

Canlıların bu tanıklığı, bize Allah'ın "hayat" sıfatını tanıttırıyor. Hayat sıfatı ise iki şeyi birden bize anlatıyor:

BİRİNCİSİ: O her türlü eksiklikten, kusurdan uzak, kendisine adalet ve uyku gibi ânzalar yansımayan bir hayat sahibidir. Canlılar bu dünyadan gelip geçerken "can verme" işleminin sürekli olarak devam etmesi açıkça gösterir ki, O'nun hayatı, her yerde her zaman eserini gösteren bir hayattır.

İkincisi: O bizzat hayat sıfatının sahibi olduğu gibi, aynı zamanda hayatı yaratır, diletiği kuluna can verir, dilemediğinden de can alır. Yani, O hem dirildir, hem de diriltendir. Başkaları O'nun diriltmesiyle can bulur, O ise, başlangıcı olmayan ezeli hayat sahibidir.

Canlı varlıkların şahitliğinden başka, Allah'ın diğer sıfatları ve isimleri de O'nun hayat sıfatını gösterirler.

O her şeyi bilir, görür, işitir. Öyleyse O hayat sahibidir.

O konuşur ve konuşturur. Öyleyse O hayat sahibidir.

O'nun her şeye gücü yeter. O her şeyi diletiği gibi yapar. Öyleyse O hayat sahibidir.

O'nun rahmeti her şeyi kuşatır. Bütün merhamet ve şefkatler O'ndan gelir. Öyleyse O hayat sahibidir.

Bütün mahlukatı O yaratır, O terbiye eder ve yaratılış amacına sevk eder. Öyleyse O hayat sahibidir.

Diğer taraftan, Yüce Allah'ın diğer isim ve sıfatlarının eserini göstermesi de, büyük ölçüde "hayat verme" fiili sayesinde gerçekleşir. Eğer O kainatta hayatı yaratmış olmasaydı, O'nun rızık verici isminin ikramlarından kimin bir nasibi olabilirdi? O'nun rahmetini hangi şey üzerinde gösterebilir, hangi şey o sonsuz rahmetten bir nasip alabilirdi? Onun muhabbeti, hangi cansız zerrede bir gönül bulur da yerleşirdi?

Kısacası, hayat sıfatı, diğer bütün ilâhî isim ve sıfatları gösteren bir sıfattır.

O'nun hayat verme fiili, en üstün bir şekilde insanda eserini gösterir.

İnsan denen varlık, bu sayede, Allah'ın bütün eserlerini üzerinde ve fillerinde yansıtacak bir kapsamlılığa kavuşur.

Boylece, insan, bir yandan Rabbinin rahmet eserleriyle bu dünya üzerinde değerli bir konuk olarak ağırlandırken, bir yandan da, bütün âleme yayılmış rahmet eserlerini görür ve gösterir. Aynı zamanda da, kardeşleri olan mahlukata karşı merhamet ve şefkat göstermek suretiyle, Rabbinin rahmetini fillerinde de ilân eder.

Yine insan, bir yandan Rabbinin sonsuz ilmiyle bir hilkat harikası olarak yaratılırken, bir yandan da O'nun ilim ve hikmet eserlerini diğer varlıklar üzerinde müşahade eder, bir yandan da kendi fil ve eserlerinde Rabbinin ona öğrettiği ilim ve hikmetin parıltılarını gösterir.

Bunlar gibi, göklerde ve yerde tecelli eden bütün ilâhî isim ve sıfatlar, bir odak noktası gibi insanda yoğunlaşır ve en parlak eserlerini gösterir.

Çünkü hayat sıfatının eseri, en kapsamlı şekilde insan üzerinde görünür.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Allah ezeli ve kusursuz hayat sahibidir. Hayatı O verir, O alır. Hayat, aynı zamanda, O'nun bütün isim ve sıfatlarıyla bize tanıtan bir sıfattır.

O, kuş yavrusuna hiç yoktan bir görme ve işitme duyusu verir, vücut organlarını buna göre düzenler. Aynı zamanda, kuşa, o türe has bir "konuşma" yeteneği de verir. Cansız bir yumurta sansını böylece gören, işiten ve cıvı cıvı öten bir kuş yavrusuna çevirmek şeklindeki bir fillin üzerinde, O'nun sonsuz kudretiyle beraber, her şeyi kuşatan görme, işitme ve konuşma sıfatlarının da eseri görünür.

Kuş yavrusu, yarattığı andan itibaren, bütün ömrü boyunca enerjiye ihtiyaç duyacaktır. Onu bir yumurta sansından yaratan, bu ihtiyacı kuşa "rızk" suretinde gönderir. Bu filde de, bütün mahlûkata rızıklarını vakti vaktine gönderen bir Rabbin Rızık Verici isminin kuşatıcılığı görünür.

Rızık verme işlemi, hiçbir zaman bir arabamın deposuna benzin doldurmak gibi ruhsuz ve zevksiz bir şekilde cereyan etmez. Bir yavruya anne şefkatiyle, yetişkinlere de rızıkta çeşit çeşit lezzetlerle sarılıp sarmalanmış olarak ikram edilir. Bunda da, yarattığı her şeyi dilediği gibi rızıklandırmaya gücü yeten bir sonsuz kudret sahibinin rahmet ve keremindeki sonsuzluk da apaçık görünür.

Bu örneklerdeki gibi, kâinata cereyan eden hangi hadise var ise, yer ve gökler Rabbinin isim ve fillerinden bir veya birkaçıyla beraber, kudretinin de sonsuzluğunu gösterir.

Rabbinin sonsuz kudret sahibi olduğunu bilmek, kul için de tükenmez bir güç ve mutluluk kaynağıdır.

Çünkü iman eden bir kulun, küçük-büyük, gizli-açık her arzusu için başvurabileceği bir merci var demektir.

Eğer kulun istediği günlük ekmeği ise, onun Rabbi bunu vermeye kadirdir. Cenneti istiyorsa, buna da O'nun gücü yeter. Eğer kimseye açamadığı gizli bir isteği varsa, bunu da

O bilir, duasını işitir ve kuluna cevap verir.

İman eden kul bilir ki, Rabbinin hem kudreti, hem rahmeti sonsuzdur. İsteddiği şeyi vermek O'nun kudretine de, rahmetine de ağır gelmez. Kul elini açıp da yakarmaya başladığı zaman, bir damlacık rahmet tecellisiyle bütün annelerin kalbine şefkat dolurmuş bir Rabbin huzurundadır. Ama O, aynı zamanda, kudretinin bir tecellisiyle de kâinatı yoktan var eden sonsuz kudretin sahibidir.

Dua O'na edilir, istenecek şey O'ndan istenir.

Onları isteyen de hiçbir zaman o kapıdan geri çevrilmez.

"Sana yaptığım dualarda, Rabbin, ben hiç mahrum kalmadım"¹² diyen Hz. Zekeriyya gibi, daima bir nasiple doner.

--- BÖLÜM ÖZETİ ---

Allah, sonsuz kudret sahibidir. O'nun kudreti karşısında her şey eşittir. Sonsuz olduğu için, O'nun kudretine hiçbir şey ağır gelmez. Bunu bilmek, iman eden bir kul için tükenmez bir güç ve mutluluk kaynağıdır.

¹² İbrahim Suresi, 19-4.

[Kudret Sıfatı] 12. Allah'ın her şeye gücü yeter

Bir şeyi dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak "Ol!" demektir. O da hemen olur. Her şeyin hükümranlığı elinde olan Allah'ın şanı yücedir! Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz.

Yâsın Suresi, 36:82-83

KURÂN, pek çok âyetinde bize Allah'ın kudret sıfatını hatırlatır: "O her şeye kadirdir, O'nun gücü her şeye yeter" der.

Kâinat da bütün âyetleriyle buna şahitlik eder.

Kâinataki her varlık ve her olay, tıpkı Kur'an âyetleri gibi birer âyettir ki, âlemlerin Rabbinin anlatır, O'nun varlığına, birliğine ve sonsuz sıfatlarına tanıklık eder. O sonsuz sıfatların en önemlilerinden biri de kudret sıfatıdır.

Yüce Allah'ın ilim sıfatı nasıl her şeyi kuşatırsa, görüp işitmesinden nasıl hiçbir şey hariç kalmazsa, kudret sıfatı da her şeyi her hâliyle kuşatır. Gözle görünmeyen bir zerreyi de O yaratır ve hâlden hâle sokar; hayalimize sığmayan galaksileri de O yaratır, O yönetir, O şekilden şekle sokar.

Kâinataki bütün varlıkların üzerine vurulmuş olan birlik damgalanına daha önceki bölümlerde temas etmiştik. Bu birlik damgalanından biri de kudret damgasıdır. En küçükten en büyüğe kadar bütün varlıklar üzerindeki bu damga da açıkça gösterir ki, onlardan birisini yaratmak için, bütün bir kâinatı yoktan var edecek kudrete sahip olmak şarttır. Çünkü,

1. Bu âlemdaki en büyük şeylerin (yıldızlar ve galaksiler gibi) projesi, en küçük şeylerde (atomlar ve atom-altı parçacıklar) saklanmıştır. Bunlar arasındaki her şey de yine aynı proje üzerine kuruludur.

2. Bu kâinata her şeyin her şeyle pek çok yönden ilgisi vardır. Bir balansın gözüne Güneşten, bir kuş tüyünü havanın kaldırma kuvvetinden ayrı düşünmek imkânsızdır.

3. Kâinatın her yerinde aynı kanunlar yürürlüktedir. Çekim kuvvetinin burada görüldüğü iş ile 10 milyar ışık yılı uzakta görüldüğü iş arasında bir fark yoktur. Bu da kanun koyucunun birliğini gösterir.

4. Kâinataki herhangi bir varlığı, hatta en küçük bir atom parçacığını bile yoktan var etmek, sonsuz bir kudret ister. Eğer daha önce "yok" olan şey, sonradan "var" oluyorsa, onu var eden kudret sonsuz demektir. Sonsuz olan şeyin karşısında ise her şey eşitlenir; bir zerre ile bir kâinatın hiçbir farkı kalmaz. Zerreyi yaratan, aynı kolaylıkla kâinatı da yaratır. Bir bakteriyeye hiç yoktan can veren, aynı kolaylıkla, bütün canlıları yaratır. Bu kâinatı yaratan, aynı kolaylıkla onu yok eder ve bir daha yaratır. Hiçbir şey O'nu âcü bırakamaz, hiçbir şey hiçbir şeyden O'nu alıkoymaz.

Allah'ın kudret sıfatının sonsuzluğu, O'nun bütün fillerinin de sonsuzluğu demektir. Çünkü O bir şeyi sadece var etmekle kalmaz; o şeyin üzerinde daha nice isimlerinin eserlerini gösterir.

1) Bir yumurta kabuğunun içindeki kuş yavrusuna can verdiği zaman, onun bütün organlarını da onun yaşayışına uygun bir şekilde inşa eder. Bunda, O'nun kudretiyle beraber, ilim ve hikmetinin de sonsuzluğu ve kuşatıcılığı görünür.

[İrade Sıfatı] 13. Her şey Allah'ın dilemesiyle olur

Rabb'in, dilediğini yaratır ve seçer. Onların ise seçim hakkı yoktur. Allah, onların ortak koştuklarından uzaktır ve yücedir.

Kasas Suresi, 28:68

ANNE rahmindeki bir döllenmiş hücre, çoğalmaya başlar. Bir iken iki olur, sonra dört, sonra sekiz, ilh.

Fakat bu çoğalma hep böyle devam etmez. Eiseydi, ortaya çıkacak olan şey, her yone doğru eşit şekilde çoğalan birbirinin aynı hücrelerden meydana gelmiş küre şeklinde basit bir cisim olurdu.

Çoğalmanın bir yerinde, hücreler birbirinden farklılaşmaya başlar. Bunun nasıl cereyan ettiğini kimse görmez, kimse bilemez. Fakat görünmeyen bir irade, onlardan kimine sinir hücresi, kimine kas hücresi, kimine kemik hücresi, kimine göz hücresi, kimine saç hücresi olma emrini verir. Ve hücreler, kendilerine gösterilen hedefler doğrultusunda, farklı şekillerde çoğalmaya koyulurlar.

Farklı şekillerde çoğalan hücreler de, görünmez kalıpların içini doldurucasına çoğalır. Bu suretle damarlar yapılır, kemikler inşa edilir, dokular örülür, sinir hatları döşenir, deriler kaplanır. Her bir hücre, çok büyük bir binanın bir taşı gibi, belli bir yere gider ve oraya yerleşir. Yaratılan organın biçimine göre, kimi yerde hücreler durur, kimi yerde ilerlemeye devam eder. Bütün organlar ve sistemler, kendilerine has şekilleriyle böylece

inşa edilir. Sonunda, parmak izine varınca kadar her şeyiyle inceden inceye düzenlenmiş, yüzü altın oranlarla biçimlenmiş, gözbebeklerinden tırnaklarına kadar her şeyi en güzel bir surette yapılarak yerine yerleştirilmiş bir insan vücudunda gelir.

Bu vücudun kuruluşunda yapı taşı olarak trilyonlarca hücre kullanılmış, sayısız tercihler yapılarak her bir hücreye, tam zamanında, "Sen çoğal, sen dur, sen şu tarafa git" gibi emirler verilmiştir. İşte bu tercihlerin her biri sınırsız bir iradenin habercisidir. Çünkü sayısız tercihlerin sonucunda ortaya çıkan eser, bütün akılları hayrette bırakan ve taklidi kabil olmayan bir mucizeler paketidir.

Kâinata herhangi bir varlık yaratıldığı zaman, onunla ilgili sayısız tercihler yapılmış ve uygulanmış demektir. Mesela "O canlının nasıl bir siması olacak?" sorusu, kendi içinde binlerce soruyu barındırır ve kaşı, gözü, ağız, burun, kulak, neyi görüp neyi işiteceği gibi hususları en ince ayrıntısına kadar kapsayabilir. Bütün bu tercihlerin her biri de sonsuz ilimlerin arasından yapılır. Bu tercihlerden sadece "Neyi ne kadar görecek?" sorusunun bile, "her şey" ile "hiçbir şey" arasında sonsuz sayıda cevabı vardır. Fakat bütün bu tercihler, her defasında, o varlık için belirlenen hayat tarzına en uygun olan sonucu ortaya çıkarır. Bilim ve teknolojinin canlılar dünyasından örnek alarak geliştirdiği, ama bir türlü onlardaki mükemmeliğe erişemeyen buluşlar bu gerçeğin aşıkak şahitleridir.

Tercih, bir iradenin varlığını gösterir. Tercihin mükemmelliği ise, iradenin kusursuzluğuna delildir. Eğer bir canlının yaratılmasında sayısız tercihler rol oynuyorsa, bu tercihler sonsuz ilimlerin arasından yapıyorsa ve her defasında en mükemmel sonucu ortaya çıkıyorsa, işte bu, onlarda hükmeden sınırsız

ve kusursuz bir iradenin varlığını gösterir. Bu da ispat eder ki, kâinatı yaratan, sonsuz bir irade ile iş görmekte, dilediğini yaratmakta, dilediği gibi yaratıp yaşatmaktadır.

O, aynı zamanda sonsuz kudret sahibidir. Bu yüzden, O neyi dilerse olur. Sadece dilemesi, bir şeyin vücuda gelmesi için kâfidir; O'nun "ol" demesiyle her şey olur.

Her şeyin O'nun iradesiyle olması, bize, eriştiğimiz lütufların büyüklüğünü de hatırlatır. Zira, O'nun sınırsız iradesini tanımak suretiyle şunu da kesin olarak bilişimiz oluruz ki, bize ulaşan her nimet, O'nun iradesiyle gelip bizi bulmuştur. Aldığımız her nefes, içtiğimiz her yudum su, boğazımızdan geçen her lokma, gördüğümüz her güzellik, yaşadığımız her mutluluk, doğrudan doğruya O'nun bize gönderdiği bir armağandır. O'ndan habersiz bir yaprak bile yere düşmez; O'nun iradesi olmadan en küçük bir nimet bile kendiliğinden gelip bizi bulmaz.

Allah'ın bize kendi iradesiyle bir vücut vermesi ve bu konuda bize bir tercih hakkı tanınması ise, üzerimizdeki en büyük lüfudur. Farzmuhal, eğer bize kendi istediğimiz gibi bir sima seçme hakkı verilseydi, acaba öyle bir yüz ile insan içine çıkabilir miydik? (İsterseniz elinize kalem ve kağıdı alın ve hiçbir benzerinden etkilenmeden, sadece kendi hayalinizin ürünü olan bir model çizmeyi deneyin! Veya, kendinize güvenemiyorsanız, insanlık âleminde en geniş hayal gücüne sahip sanatçıların elinden çıkan hayali "uzaylı" resimlerine bir bakverin!)

"Ey insan! Seni yaratan, şekillendirip ölçülü yapan, dilediği bir biçimde seni oluşturan cömert Rabbine harsı seni ne aldattı?"¹³

Kâinataki her varlık gibi, bütün tabiat kanunları da Allah'ın iradesinin eseridir. Âlemlerin Rabbi, sonsuz iradesiyle bu

13 İnfâk Suresi, 82:6-8

kâinatı yaratırken, bütün bu âlemlerde geçerli olacak kanunları da yine sonsuz iradesiyle belirleyerek kâinata yerleştirmiş ve varlıkların bu kanunlara tâbi kalmıştır. Yeryüzü o kanunlarla bizi üstünde tutar, yıldızlar o kanunlarla tutuşur, Güneş o kanunlarla bizi aydınlatıp ısıtır, denizler o kanunlarla buharlaşıp havaya biner ve bulutlarla ayagımıza kadar gelir. Biz, yine o kanunlar sayesinde nefes alıp verir, bizimle bu dünyayı paylaşan canlı ve cansız varlıkların hizmetinden yararlanarak hayatımızı devam ettiririz.

Kâinatı "tabiat kanunları" dediğimiz bu ilâhî yasalarla düzene koyan âlemlerin Rabbi, bizim hayatımız için de bazı özel yasalar takdir etmiştir ki, biz bu yasalara "dîn" diyoruz. Dînin emir ve yasakları da, toplu kâinataki yasalar gibi, her şeyi her haliyle kuşatan sınırsız bir ilim ve iradenin eseridir. O, Dünyamızın tavamına bir Güneş yerleştirirken nasıl bu gezegen üzerindeki hayatın bütün inceliklerini kuşatan bir iradeyle bir tercih yapmışsa, bizim dünya ve âhiret hayatımızı bütün incelikleriyle kuşatan aynı sonsuz iradesiyle belirlediği kurallardan oluşan bir dîni de bizim için takdir etmiş ve "Bugün sizin için dîninizi kemale erdirdim, size nimetimi tamamladım ve sizin için dîn olarak İslâm'ı seçtim"¹⁴ buyurarak bunu bize bildirmiştir.

"Her şey Allah'ın dilemesiyle olur" demek, aynı zamanda, "Onun dilemediği şey olmaz" anlamını da ifade eder. Onun için, bu dünyada Allah'ın buyruk ve yasaklarına karşı gelen ve Onu tanımamakta direnen kimseler de bu yaptıklarını, yüce Allah'ın sonsuz iradesiyle onlara bu imkânı verdiği için yapıyorlar. Yoksa, Allah'a karşı gelenler, O'nu inkâr eden veya O'na ortak koşanlar, Allah'a rağmen bunu yapmış değillerdir.

14 Mâide Suresi, 5:3

"Sen, Rabbinden sana vahyedilene uy. O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Allah'a ortak koşanlardan yüz çevir. Allah dilediydi ortak hoşmazlardı."¹⁵

Kader konusu incelenirken, bu konu daha ayrıntılı şekilde ele alınacaktır.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Allah'ın sınırsız iradesi her şeyi kuşatır. O'nun dilediği olur, dilemediği olmaz. Tabiat kanunları da, Allah'ın bizim için belirlediği din de O'nun sınırsız iradesinin eseridir.

15 Erâm Suresi, 6:106-107.

[Müteşabihat] 14. Allah'ı nasıl tanırız?

O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla iştendir, hakkıyla görendir.

Şûrâ Suresi, 42:11

YÜCE ALLAHTIN isim ve sıfatlarını öğrenirken hiçbir zaman hatırdan uzak tutmamamız gereken bir husus vardır:

O'nun eserleri nasıl bizim eserlerimize benzemezse, sıfatları da bizimkilere benzemez. Hatta, O'nun sıfatları, akla gelebilecek her türlü eksiklikten, kusurdan, acizlikten, çirkinlikten yüce olduğu gibi, bizim kusursuzluk ve yücelik olarak tasavvur edebileceğimiz şeylerden de sonsuz derecede yücedir. Çünkü bizim tasavvurlarımız, kainatta gördüğümüz ve bildiğimiz varlık ve olaylarla sınırlıdır. Halbuki, kainatın tamamı, O'nun bir "ol" emriyle yarattığı mahlukatından ibarettir. Yarattığı ise, kendisini yaratana bir ölçek olamaz.

İşte bu sebeptendir ki, Kur'an, bir yandan "Allah, her şeyi iştendir, her şeyi görür" gibi ifadelerinde bizim bildiğimiz "görme, işleme" gibi kavramların yardımıyla bize âlemlerin Rabbini tanıtırken, bir yandan da, "O'na benzer hiçbir şey yoktur" buyurur. Böylelikle, O'nun ne gördüğünü, ne işlediğini, ne de daha başka fiil ve sıfatlarının bizim işlerimizle ve sıfatlarımızla mukayese edilemeyeceğini anlarız.

O'na benzer hiçbir şeyin olmadığını dikkate almakla beraber, şunu da biliriz ki, bizim için Allah'ı tanımak, ancak sıfatları ve isimleriyle O'nu bilmek demektir. Görmediğimiz,

bilmediğimiz, hiçbir benzeri bulunmayan, maddeden ve mekândan münezze olan ve bütün varlık âlemini hüküm altında tutan bir varlığı benzetebileceğimiz hiçbir şey olamaz ki, "şuna biraz benzer" veya "şunu andırır" diye bir tarif yapalım. Onun için, Kur'an, bize Allah'ın eserlerini gösterir, fiillerine dikkatimizi çeker ve O'nun sıfatlarından meydana gelen bir tür "manevî portre" ile âlemlerin Rabbini bize tanıtır. Böylelikle biz, gökleri ve yeri yoktan ve benzersiz şekilde yaratan, Dünyayı bize bir ev yapan, bu evin tavanına Güneş'i bir lamba olarak asıp Ay'ı bir takvim yapan, gökleri yağmur indirip ölümsüz yeryüzünü onunla diriltken, rengârenk çiçeklerle evimizi süsleyen, ehli hayvanların sütüyle bizi besleyen, balansına şifalı bir bal yapmasını öğreten, yerin ve göğün bütün nimetlerini önümüze seren, her şeyi gören, her şeyi işiten, her şeyi bütün incelikleriyle bilen, her şeyi gücü yeten, dilediğini dilediği gibi yapan, mahlukatı sayısız dillerle konuşuran, bize kitap indirip bizimle konuşan, bizim dualarımıza cevap veren, en gizli arzularımıza bilen ve yerine getiren, iyiliklerimizi ödüllendiren, af dilediğimizde kötülüklerimizi bağışlayan, her an her yerde bizimle beraber olan bir Rabbimiz olduğunu biliriz.

Kur'an, bundan başka, bazı somut tariflerle de Allah'ın gücünü ve her şeyi kuşatan egemenliğini ve bazı fiillerini bize anlatır.

Meselâ, "Gökleri ve yeri altı günde yarattı"¹⁶ Bununla, bizim bildiğimiz yirmi dört saatlik bir zaman dilimini değil, altı ayrı devreyi ve altı aşamayı anlatır. Bu suretle bize şunu da bildirmiş olur ki, uçsuz bucaksız göklerin ve yerin yaratılışı gibi en büyük hadiseler, âlemlerin Rabbi için asla bir külfet etmez; O, hikmeti gereği böyle muazzam bir yaratılışı çeşitli aşamalara taksim eder ve her bir aşamada yüce isim ve sıfatlarının ayrı ayrı tecellilerini gösterir.

16 Arâf Suresi, 7:54; Yunus Suresi, 10:3; Hüdâ Suresi, 11:7; Furkan Suresi, 25:99; Secde Suresi, 32:4; Fussilet Suresi, 41:9-12; Kaf Suresi, 50:38; Hudud Suresi, 57:4.

Kur'an, Yüce Allah'ın gökleri ve yeri yarattıktan sonra "Arş'a kurulduğunu"¹⁷ bildirir. Bununla, gökleri ve yeri hüküm altında tutan İlahî rububiyeti bir saltanat şeklinde hayale gösterir ve tabii kurulumuş bir hükümdarın bütün ülkeye hükmetmesi gibi, âlemlerin Rabbi olan Allah'ın da gökleri ve yeri cepki çevirdiğini ve onlarda olup biten her şey üzerinde mutlak egemenlik sahibi bulunduğunu anlatır.

Yine Kur'an "Kiyamet gününde yeryüzü bütünüyle O'nun avucunda, gökler ise dürlülmüş hâlde elindedir"¹⁸ buyurur. Bu suretle, birkaç kelimele bir cümle içinde, hem kiyamet gününün dehşetini, hem en büyük varlığının bile İlahî kudret karşısında çaresizliğini anlatır ve O'na ortak koşmak ve buyruklarına karşı gelmek gibi çürümler işleyenlere, kime karşı isyan ettiklerini ve kendilerini nasıl bir hesabın beklediğini hatırlatır.

Özelliklerini verdiğimiz âyetlerde geçen "arş" ve "el" gibi kelimeler, bizim bilemeyeceğimiz ve kavrayamayacağımız şeyleri bizim zihnimize yaklaştıran birer unvandır. Bu kelimelerle anlatılan şeylerin mahiyeti ise bizim meçhulümüzdür. Arş'ın nasıl bir şey olduğunu biz bilemeyiz. Ancak, bizim bildiğimiz padişah tahtları gibi bir şey olmadığını biliriz. Çünkü bizim bildiğimiz mahlukatından maddî bir şey, Kur'an'da anlatılan ise her şeyin yaratıcısı olan Allah'a ait bir şeydir.

Allah'ın eli ve avucu ile kastedilen anlamı da kavramamıza mümkün yoktur. Yalnız şu kadını biliriz ki, bu kelimelerle anlatılan şey, bizim elimize veya avucumuza benzer bir şey değildir. Her türlü kusurdan yüce olan ve hiçbir yönden benzeri bulunmayan Allah'ın "eli" de, hiç şüphe yok ki, bütün tasavvurlarımıza da aşan bir şey olmalıdır.¹⁹

17 Arâf Suresi, 7:54; Yunus Suresi, 10:3; Ra'd Suresi, 13:2; Taha Suresi, 20:5; Furkan Suresi, 25:99; Secde Suresi, 32:4.

18 Yunus Suresi, 30:67.

19 Bu konuda, bazı âyetlerimiz de misalçabütân yorum gösterdiği hokumataktâbler Oñuru gibi, "İy" ile Allah'ın egemenliği, "el" ile Allah'ın kudreti gibi mualatir hassalâlmâter.

Kur'an'da bu tür benzetmeler içeren âyetler "mütesabihat" olarak adlandırılmıştır. "O'na benzer hiçbir şey yoktur"²⁰⁰ mealindeki âyet ise, mütesabih âyetlerin ne şekilde anlaşılması gerektiği konusunda bize yol göstermektedir. Hangi bir âyet veya hadiste Allah'a dair nasıl bir teşbih veya temsil yer alırsa alsın, bu âyetin ışığında incelenir; böylece, O'nu kendi yarattığı şeylere benzetecek veya bazı noksan sıfatları O'na yakıştıracak anlayış ve yorumların önüne geçilmiş olur.

--- BÖLÜM ÖZETİ ---

Allah'a benzer hiçbir şey yoktur, çünkü O'ndan başka her şey, O'nun yarattığı mahlûklardır. Biz O'nu ancak eserleri, fiilleri, isim ve sıfatlarıyla tanırız. Bu arada Kur'an, Allah'ı bize anlatırken bazı teşbih ve temsiller kullanır ki, bunlar da, yine Kur'an'ın "O'na benzer hiçbir şey yoktur" mealindeki âyeti ışığında incelenir.

[Sebepler] 15. Kâinata şirk'e yer yok

Şüphesiz Allah, kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları, dilediği kimseler için bağışlar. Allah'a ortak koşan, kuşkusuz, derin bir sapıklığa düşmüştür.

Nisâ Suresi, 4:116

KAINATTA her şey bir sebebe bağlı olarak, bir kanunla cereyan eder. Toprak yağmurla canlanır. Yağmur bulutlarla yağar. Çeşit çeşit meyveler, bize ağaçların elleriyle sunulur. Hayat enerjisini yediğimiz şeylerden alırız, ilh.

Listeyi böylece sonsuza kadar uzatabiliriz. Fakat bütün bu aydınlanmada bir ortak yön vardır:

Süresi geçen sebepler vastasıyla ortaya çıkan sonuçlarda ilim, hikmet, rahmet, irade, kudret gibi öyle sıfatların eseri vardır ki, o sebeplerde bunların hiçbirini bulunmaz. Bu durum açıkça gösterir ki, etrafımızda olup biten hadiseler ve kâinatı dolandıran varlıklar, sebeplerin ve kanunların eseri değildir. O sebepler ve kanunlar ancak birer memurdurlar; âlemlerin Rabbi tarafından kendilerine verilmiş olan görevleri yerine getirirler.

Bu durum, bir bakıma, bir hükümdar adına iş gören memurların durumuna da benzetilebilir. Çünkü hükümdarın memurları da, gördükleri işi, kendi kuvvetleriyle değil, hükümdarın verdiği yetkiyle ve onun kuvvetine dayanarak gerçekleştirirler.

Şu farkla ki, hükümdar, ne kadar güçlü olursa olsun, memurlarının yardımına muhtaçtır; onlar olmaksızın kendi başına memleketin işlerini göremez. Âlemlerin Rabbi ise, mülkündeki her şeyin ve her işin bizzat yaratıcısıdır. O'nun memuru olarak iş gören sebep ve kanunların, kendiliklerinden vücuda getirebilecekleri hiçbir tesir yoktur. Cansız ve bilinçsiz sebepler bir yana dursun, varlıklar arasında en bilinçli ve en iradeli olan insanın bile konuşmak, yiyecek içmek, hatta bir adım atmak veya parmağını oynatmak gibi tamamen kendi iradesine bağlı gözüken işlerinde hakiki bir gücü yoktur. Zira, insanın iradesi haricinde cereyan eden ve sinir sisteminden kas sistemine, görme duyusundan dolaşım sistemine varıncaya kadar son derece geniş bir alanı kapsayan karmaşık bir operasyonun sonucu olarak vücutta gelen bu işlemlerden herhangi biri, bir damar tıkanması veya sinir hatlarındaki bir arıza gibi küçük bir sebeple sonuçsuz kalıyor ve insani bütünüyle âciz bırakabiliyor! En bilinçli ve iradeli varlık olan insanın durumu böyle olursa, diğer varlıkların ve sebeplerin kâinataki hiçbir hadisede hiçbir şekilde yaratıcı bir güç sahibi olamayacakları kolayca anlaşılır.

Madem ki sebep ve kanunlar bir sonucu bizzat ortaya çıkarabilecek bir güce sahip değildir; öyleyse âlemlerin Rabbi o sebepleri ve kanunları niçin istihdam ediyor?

Bu sorunun başlıca şu dört maddede özetlenebilecek bir cevabı vardır.

Birincisi: Bir imtihan dünyası olarak yaratılan bu âlemden, ilâhi hikmet, her şeyin bir sebebe bağlanmasını gerekli kılmıştır. Eğer buluta, rüzgâra, yağmura, toprağa, ışığa, havaya, çekirdeğe yer olmayan bir dünyada bir elma tanesi paketlenip üzerine adımız yazılarak gökten indirilseydi,

o zî irademizi kullanmak ve iman edip etmemek gibi bir seçeneğimiz kalmaz, dünya da imtihan dünyası olmaktan çıkardı.

İkincisi: Öyle bir dünyada, bir bulutun yaratılışı ile elmanın olgunlaşması arasında geçen aşamalarda tecelli eden ilâhi hikmet ve rahmet eserlerine de yer olmazdı. Bu durumda biz, pek çok ilâhi isim ve sıfatın tecellilerini bu kâinat kitabında okuyamazdık.

Üçüncüsü: Allah'ın bu dünyada sebepler vastasıyla iş görmesinde bir azamet tecellisi vardır. Bir ağacın su ihtiyacına cevap verirken okyanusları havaya kaldıran dev bulutlardan oluşan filolarla onun ayacağına götürmek, yeryüzünde nefes alıp veren kulları ısıtıp aydınlatmak için Güneş gibi dev bir sobayı semaya asmak, ancak sebepler dünyasında görülebilecek azametli işlerdendir.

Dördüncüsü: Kâinata olup biten hadiselerin içyüzüne ait bilgimiz pek sınırlıdır. Bu yüzden, ilk bakışta bize hoş gelmeyen hadiselerin hikmetini kavramaktan çoğu zaman âciz kalırız. Bu durumda sebepler bizi "kadere itiraz" gibi bir tehlikeden kurtarır. Mesela hiç hoşlanmadığımız ölüm gibi bir hadisenin ölümlerinde hastalık veya kaza gibi sebepleri görür ve sorumluluğu o sebeplerin üzerine atarız. Eğer arada sebepler olmasa ve o hadiselerin sorumlusu olarak biz doğrudan doğruya ve açıkça ilâhi takdir görmüş olsaydık, imanı içyüzüne erişemeyen kısır bilgi ve anlayışımız sebebiyle, çoğu zaman inançlarımız bundan ciddi bir yara alacaktı.

İşte Allah'ın bu kâinata yerleştirmiş olduğu kanunlar ve sebepler, O'nun adına iş gören memurlardır. O'nun adına iş gördükleri için, bize düşen, onlara itaat etmekten ibarettir. Bu başka deyişle, Allah nasıl din olarak bize bildirdiği

kanunlarına itaat etmemizi emretmişse, bu âleme yerleştirdiği tabiat kanunlarına itaatle de bizi yükümlü kılmıştır. Fakat bu durum, Allah'ın fiillerinde sebeplerin ve kanunların bir ortaklığı bulunduğu anlamına hiçbir surette alınmamalıdır. Eğer alınsa, Kur'an'ın "şirk" olarak adlandırdığı en büyük günah işlenmiş olur.

Şirk, Allah'a ortak koşmak demektir. Bu da, Allah'ın zatında, sıfatlarında, fiillerinde, mülkünde Allah'tan başkasını da ortak ve tesir sahibi saymak, Allah'tan başkasını O'na denk tutmak veya Allah'tan başkasına kulluk etmek şeklinde ortaya çıkabilir ki, bunlar bir sonraki bölümde ayrıca ele alınacaktır.

*** BÖLÜM ÖZETİ ***

Sebepler ve tabiat kanunları, Allah'ın memurlarıdır; ancak onlar vasıtasıyla vücuda gelen sonucu yaratan Allah'tır. Kâinata hiçbir sebep, hiçbir varlık veya kanun, Allah'ın icraatında bir ortaklığa sahip değildir. Onları Allah'ın icraatında bir pay sahibi saymak, Allah'a ortak koşmak anlamına gelir.

[Şirk'in Türleri] 16. Hangi hâllerde Allah'a ortak koşulmuş olur?

Allah'ı bırakıp da, kendilerine göklerden ve yerden hiçbir rızık sağlayamayan ve buna gücü de yetmeyen şeylere tapıyorlar. Artık Allah'a şanına uymayan benzetmeler yapmaya kalkmayın. Çünkü Allah bilir, siz bilmezsiniz.

Nahl Suresi, 16:73-74

ALLAHA bir olarak iman etmenin bir yolu vardır; O'na ortak koşmanın ise pek çok türü vardır. Zamanın ve zeminin egemen akımlarına göre, çeşitli devirlerde ve çeşitli toplumlarda farklı şirk anlayışları moda hâline gelebilmektedir.

Zamanımızdaki en yaygın şirk modellerinde ise, tabiat veya tabiatla atfedilen bir kısım kavramlar, Allah'ın yanı sıra yahut Onun yerine birer ilâh gücüne sahip olarak farz ediliyor. Yalnız zamanlara kadar, Allah'ın ezeliyet sıfatını maddeye yakıştırırlar ve kâinatın ezelden beri var olduğunu ileri sürerek bir yaratıcıya ihtiyaç bulunmadığı görüşünü savunurlar da bu modalardan birinin başını çekiyorlardı. Ancak yirminci yüzyıl içinde fizik biliminin kaydettiği gelişmeler, maddenin bir başlangıcı olduğunu kesin bir şekilde herkesin gözü önüne serdiği için, bu defa cabalar daha başka alanlara kaydı. Özellikle biyoloji alanında yoğunlaşan bu cabalar, tabiatın yanı sıra, Evrim şemsiyesi altında tesaduf, doğal ayıklama, adaptasyon gibi kavramların üretilmesi ve bu kavramların tanrısal yetkilerle donatılması yönünde doğurdu. Bugün Evrimci bakış açısını yansıtan

hangi yayına bir göz atılsa, "Doğa bunu yarattı," "şu canlı türü kendisini geliştirdi," "Doğal ayıklama gece gündüz bütün dünyayı tarayarak türlerin yararına olan gelişmeleri bulup çıkarıyor" gibi iddiaların sıradan ifadeler hâline gelmiş olduğu görülür. Oysa bu ifadeler, biraz dikkatle anlaşılacağı gibi, bilimsel objektivite içinde yapılmış tesbitler değil, "inanç" ifadeleridir. Bu inancın esası ise, tek bir Yaratıcıya ait fiilleri ve sıfatları, Allah'tan başka şeylere yakıştırmaktan ibarettir ki, bu "şeyler" birer yaratık olarak dahi varlığı bulunmayan hayali kavramlardan başka bir şey değildir!

Buna benzer mahiyeteki bir şirk modeli de, sebepleri ve tabiat kanunlarını Allah'ın mülkünde ve icraatında bir pay sahibi kabul etmek şeklinde görülmektedir. Kanunların ve her türlü sebebin arkasında gerçek tesir sahibi olarak İlahî iradenin bulunduğunu dikkate almayan bu anlayış, âlemlerin Rabbinin, kendi koyduğu kanunlara mahkûm farz eder ve O'nun egemenliğini bu kanunlar arasında paylaşır. Oysa Kur'an'ın bize verdiği tevhid dersine göre, bu âlem, bir kere kurulduktan sonra kendi hâlinde çalışmaya terk edilmiş bir saat değildir, her an her haliyle yer ve gökler Rabbinin bizzat tasarrufu altında işlemektedir. Bu âlemde olup biten büyük küçük, az çok, önemli veya önemsiz her ne varsa, hepsi doğrudan doğruya Allah'ın iradesiyle belirlenmekte ve O'nun kudretiyle var olmaktadır.

Hristiyanların Hz. İsa'yı (a.s.) Allah'ın oğlu, hatta bizzat insan seklince girmiş Tanrı olarak gören Teşlis (Üçleme) inancı da, Kur'an'ın pek çok âyetinde tekrarlanan şiddetli uyarıların sebebi olmuştur.²¹ Bu uyarılardan biri, bizzat Hz. İsa'nın ağzından şu şekilde nakledilir:

21 Nahl Suresi, 4:171-172; Mâide Suresi, 5:17, 72-75, 116-120; Yûnus Suresi, 10:68; Kâf Suresi, 18:4; Meryem Suresi, 19:35-38, 88-93; Enfal Suresi, 21:20; Mâ'nün Suresi, 23:91; Furkan Suresi, 25:2; Zümer Suresi, 39:4; Zukra Suresi, 43:81; Alâs Suresi, 112:3-4.

"Andolsun, 'Allah, Meryem oğlu Mesih'tir' diyenler kesinlikle hâfir oldu. Oysa Mesih şöyle demişti: 'Ey İsrailoğulları! Yalnız benim de Rabbiniz, sizin de Rabbiniz olan Allah'a hulluk edin. Kim Allah'a ortak koşarsa, artık, Allah ona Cenneti muhahhak haram kılmıştır. Onun barınacağı da ağız. Zalimler için hiçbir yardımcı yoktur."

"Andolsun, 'Allah, üçün üçüncüsüdür' diyenler hâfir oldu. Halbuki bir tek ilâhtan başka hiçbir ilâh yoktur. Eğer dediklerinden vazgeçmezlerse, andolsun onlardan inkâr edenlere elbette, elem dolu bir azap dokunacaktır. Hâllâ mı Allah'a tövbe etmezler ve O'ndan bağışlanma istemezler? Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet ederdir. Meryem oğlu Mesih, sadece bir peygamberdir. Ondan önce de nice peygamberler geldi geçti. Onun annesi de dosdoğru bir kadındır. İhsisi de yemek yeriydi. Bah, onlara âyetlerimizi nasıl açıklıyoruz. Sonra bak ki, nasıl da haktan çevriliyorlar!"²²

Bu âyetler ise, Allah'a evlât yakıştırmayı, bütün kâinatı ökelendirecek bir günah olarak tasvir etmek suretiyle, suçun büyüklüğünü ortaya koyuyor:

"Onlar, 'Rahmân, bir çocuk edindi' dediler. Andolsun, siz çok (trih bir şey ortaya attınız. Rahmân'a çocuk isnat etmelerinden dolayı) neredeyse gökleri parçalanacak, yer yanacak, dağlar yığılıp çökecektir!"²³

Allah'a oğul yakıştırmının yanı sıra, melekleri Allah'ın kızları olarak nitelleyenlerin bu çirkin iddiaları da Kur'an'ın birçok âyetinde şiddetli bir şekilde reddedilmiştir.²⁴

Kâinata başkasını Allah'a ortak koşmak ne ise, dinde başkasını Allah'a ortak koşmak da öyledir. Oysa dinin

22 Mâide Suresi, 5:72-75.

23 Meryem Suresi, 19:88-91.

24 Fâtiha Suresi, 4:100; İsrâ Suresi, 17:40; Zukra Suresi, 43:119; Bir Suresi, 52:39; Fâtiha Suresi, 53:21.

Kur'an ve Hadis olmak üzere iki ana kaynağı vardır; bütün hükümler bu kaynaklardan, yani Allah ile Resulünün bize bildirdiklerinden çıkarılır. Eğer bunların dışında, daha başka kişiler Allah'ın helal kıldığını haram, haram kıldığını da helal saymak gibi birtakım "yetkiler" kullanacak olur ve insanlar da bunu kabul ederlerse, Kur'an'ın "rab edinmek" şeklinde nitelediği bir davranış içine girmiş olurlar:

"Onlar Allah'ı bırakıp, hahamlarını, rahiplerini ve Meryem oğlu Meshî'yi rab edindiler. Oysa, bunlar da ancak, bir olan Allah'a ibadet etmekle emrolunmuşlardır. O'ndan başka hiçbir ilah yoktur. O, onların ortak hostukları her şeyden uzaktır."²⁵

Bu âyette kastedilen mânâyı Peygamberimiz (s.a.s.) şöyle açıklamıştır:

"Onlar hahamlarına ve rahiplerine ibadet etmediler. Fakat hahamları ve rahipleri bir şeyi onlara helal helalce onu helal sayıyor, haram helalce da haram sayıyorlardı."²⁶

Bir başka şirk türü, Kur'an'da "Allah'ı sever gibi başkalarını sevmek" şeklinde tanımlanmıştır. Bununla da, başkalarının emir ve arzularını Allah'ın buyruklarına tercih etmek, hayatta en üstün otorite mevkiine Allah'tan başkalarını yerleştirmek, Allah'a isyan edip de onların peşinden gitmek gibi davranışlar kastedilmiştir ki, zamana, zemine, günün modasına göre bu da çeşitli kılıklarda ortaya çıkabilir. Âyetle, böylelerinin âkabeti şu şekilde tasvir edilmiştir:

"İnsanlar arasında Allah'ı bırakıp da O'na ortak koşanlar vardır. Onları, Allah'ı severcesine severler. Mü'minlerin Allah'a olan sevgisi daha güçlü bir sevgidir. Zulmedenler azaba uğrayacakları zaman bütün kavvetin Allah'ın olduğunu ve Allah'ın azabının pek şiddetli olduğunu bir bileceledir! Kendilerine uyanırları o gün azabı

²⁵ Tevbe Suresi, 9:31.
²⁶ Tirmizi, "Tefsir", 9:10.

görünce, kendilerine uyanılardan uzaklaşacaklar, aralarında bütün bağlar kopacaktır. Uyanılar şöyle derler: 'Keşke dünyaya bir dönüşümüz olsaydı da onların şimdiki bizden uzaklaşacakları gibi, biz de onlardan uzaklaşsaydık.' Böylece Allah, onlara işledikleri filleri pişmanlık kaynağı olarak gösterir. Onlar atesinin çıkacak da değillerdir."²⁷

Şirkten kaçınmayı, Allah'ın yanı sıra başkalarına ibadet etmemek. Bu ise, başkalarını da Allah'ın yanı sıra birer rab kabul etmek veya onları Allah katında şefaataç olarak görmek ve onlara ibadet etmek rzalarını kazandırmaya çalışmak şeklinde ortaya çıkabilir. Birtakım batıl dinlerde hayır, ser, savaş, barış gibi çeşitli işler için ayrı ayrı tanrılar uyduyulduğu gibi, Mekke müşrikleri de "Bunları bizim Allah katındaki şefaathçilerimiz" diyerek putlara tapmaya devam ediyorlardı. Başından sonuna kadar Allah'ın birliğini ders veren Kur'an, bir taraftan şirkten dehişti sonuçları hakkında bizi uyarırken, bir taraftan da, insan gibi değerli bir varlığa, Allah'tan başkasına kulluk etmenin yararı olmayacağını hatırlatır:

"Ey insanlar! Sizi ve sizden öncüllerini yaratan Rabbinize ibadet edin ki, Allah'a karşı gelmekten sakınsınız. O, yeri sizin için döşek, göğü de bina yapmış, gökten su indirip onunla size rizik olarak çeşitli türler çıkararak. Okeyse siz de bile Allah'a ortaklar koşmayın."²⁸

"De ki: Ben de ancak sizin gibi bir insanım. Ne var ki bana, 'Sizin ilahınız ancak bir tek ilahdır' diye vahyolunuyor. Kim Rabbinize kavuşmayı umuyorsa yararlı bir iş yapсын ve Rabbinize ibadette birleşeyi ortak koşmasın."²⁹

Allah'tan başkasına ibadet etmek yahut putlara tapmak gibi davranışların geçmişte kalmış veya belirli toplumlara has bir uygulama olduğu düşünülmemelidir. Bu tür davranışların her zaman çeşitli kılık veya mazeretler altında ortaya

²⁷ Bakara Suresi, 2:165-167.
²⁸ Bakara Suresi, 2:21-22.
²⁹ İbrahim Suresi, 18:110.

çıkabileceğini dikkate alınmalı ve Peygamberimizin (s.a.s.) "Ümmetimden bazı topluluklar müşriklere katılıp da putlara tapmadıkça kıyamet kopmaz"³⁰ şeklindeki uyarılarının da ışığında, imanımızı tehlikelerden koruma konusunda duyarlılığı elden bırakmamalıyız.

→ BÖLÜM ÖZETİ →

- Şirk, birçok kılıkla ortaya çıkabilir. Bunların başlıcaları;
- Tabiat, sebep ve kanunları Allah'ın egemenliğine ortak saymak ve Allah'ın bir kısmı fiil veya sıfatlarını onlara yakıştırmak,
 - Allah'a oğul veya kız yakıştırmak,
 - Allah'tan başkasına dinde hüküm koyma yetkisi tanımak,
 - Allah'a itaat eder gibi başkalarına itaat etmek,
 - Allah'tan başkasına ibadet etmek
- şeklinde dir.

³⁰ Tirmizi, "Fiten", 43.

[Burçlar] 17. Yıldızların göklerde ortaklığı mı var?

De ki: "Sizi gökten ve yerden kim nızıklandırıyor? Ya da işitme ve görme yetisi üzerinde kim mutlak hâkimdir? Ölmeden diriyi, diriden ölüyü kim çıkarıyor? İşleri kim yürütüyor?" "Allah" diyecekler. De ki: "O halde, Allah'a karşı gelmekten sakınmayacak mısınız?" İşte O, sizin gerçek Rabbiniz olan Allah'tır. Hak'tan sonra sadece sapıklık vardır. O halde, nasıl oluyor da Hak'tan döndürülüyorsunuz?

Yunus Suresi, 10:31-32

YILDIZLARLA ilgili batıl inanışlar, insanların imanını tehdit eden tehlikelerin en yaygınları arasında girmiş bulunuyor. İnsanların kişilikleri, başlarına gelen olaylar, dünyada olup bitenler gibi konularda gezegenlerin etkili olduklarına pek çok kimse inanıyor ve bunun Allah'a iman ile çelişmediğini ileri sürüyor.

Oysa astroloji adı altında yıldızlara yakıştırılan güçlerin ne olduğuna şöyle bir bakılacak olsa, bunların Allah'a ortaklık anlamına geldiğini görmek hiç de zor olmayacaktır:

Doğacak çocuk nasıl bir kişiliğe sahip olacak? Girişimci mi, çekingen mi? Duygusal mı, akılcı mı? Paraya karşı tutumu nasıl olacak? Aile bağları, toplumla ilişkileri nasıl olacak? Hayalperest mi, gerçekçi mi, inatçı mı, uyumlu mu, disiplinli mi, meraklı mı, lüks düşkün mü, yenilikçi mi, tutucu mu olacak? Bunlar gibi yüzlerce özelliği belirleyen, gönye onun yüzleşen burcu veya alçalan burcudur! Yani, gezegenlerin o andaki konumudur!

Aynı şekilde, Dünya üzerinde cereyan eden savaş, barış, ticaret, diplomasi gibi akla gelebilecek her türden hadiseler de yine gezegenlerle ilişkilendirilir ve Dünya'mızın o anda hangi gezegenin "yönetimine" girmiş olduğuna bakılır!

İnanç konusuna geçmeden önce şurasını belirtelim ki, bu tür iddiaların hiçbir zaman bilimsel bir dayanağı olmamıştır. buna imkân da yoktur. Zira dünyaya gelen bir insanın şairlik yeteneğini veya lükse düşkünlüğünü belirleyebilecek yahut Dünya üzerinde milletleri savaşta sürükleyebilecek hiçbir güç, göklerin derinliklerindeki bir gezegende yoktur. "Vardır" diyenler, bu gücün nasıl bir şey olduğunu ve gezegenlerin o gücü buralara nasıl ulaştırdığını da açıklamalıdır.

Eğer zaman zaman iddia edildiği gibi "çekim" kuvvetiyle gezegenler bu işi beceriyorsa, büyüklüğü sebebiyle Güneşin, yakınlığı sebebiyle de Ayın çekimi yanında gezegenler bir varlık dahi ifade etmezler. Güneşin üzerimizdeki çekimini 10 tonluk bir kamyonla temsil edecek olsak, bütün gezegenlerin Dünya'ya en yakın konumlarındaki çekim güçlerinin toplamı, bunun yanında 250 gram bile etmez. Bu durumda, Güneşin o muazzam çekimiyle hepsine baskın çıkıp da Dünya'daki herkesin kişiliğini dilettiği gibi şekillendirmesi ve bütün hadiseleri kendisine göre yönlendirmesi gerekmez miydi?

İnanç boyutunda ise, bu iddiaların mahiyeti, hiçbir yorumu ihtiyacı bırakmayacak kadar açıktır. Çünkü bu sayılanlar, Kur'an'ın gayet net ifadeleriyle ve hiçbir ortak kabul etmesizsin sadece Allah'a has kıldığı sıfatlar ve fillerdir:

"O, sizi rahimlerde, dilettiği gibi şekillendirendir. O'nun başka ilah yoktur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir."³¹

"Rabb'in, dilettiğini yaratır ve seçer. Onların ise seçim hakkı yoktur."

31 - Al-i İmran Suresi, 3/6.

Allah, onların ortak koştuklarından uzaktır ve yücedir."³²

"Ey insan! Seni yaratan, şekillendirip öcünü yapan, dilettiği bir biçimde seni oluşturan cömert Rabb'ine karşı seni ne addattı?"³³

Bu ayetlerin ışığında sorulacak sorular bellidir:

Doğacak çocukların kişiliğini gezegenler mi belirliyor, yoksa Allah mı?

Veya Allah belirlerken gezegenler ona yardımcı mı ediyor?

Yoksa Allah, gezegenlerin koyduğu sınırlar içinde mi tercihlerini yapıyor?

Yahut Allah'a kimi nasıl yaratacağını gezegenler mi söylüyor?

Yeryüzünde olup bitenler hakkında Allah gezegenlerine danışarak mı iş görüyor?

Bu sorular mübalâğalı bulan olursa, astroloji literatürüne baktığımız takdirde, aynı anlamı dile getiren ifadelerle, meselâ "İnan bile bir iş yapacaksa bu sınırlar içinde yapmak zorundadır" veya "Bu kişileri, yönetici gezegenleri en karanlık günlerinde bile aydınlığa çıkarır" şeklindeki iddialara rastlamakta güçlük çekmeyecektir.

İşte bunlar Kur'an'ın şirk olarak tanımladığı inanış ve davranışların apaçık örnekleridir. "Gezegenler Allah'ın izniyle böyle bir kısım tesirlerle sahip olabilirler" şeklindeki gerekçeler de bu konuda hiçbir mazeret teşkil etmez, çünkü böyle bir söz dahi "Allah onları kendi nzasıyla kendisine ortak edinmiştir" anlamına gelir. Oysa, bir sonraki bölümde aynutlu olarak göreceğümüz gibi, Yüce Allah, hiçbir yerde, hiçbir zaman, hiçbir surette şirk'e müsaade etmez, şirk koşanı da affetmez.

32 - Furan Suresi, 28/68.
33 - İbrahim Suresi, 82/6-8.

İnsanlar bu konuda yanılan bir husus da, Kur'an'da "burçlar" kelimesinin geçmiş olmasıdır. Gerçi Kur'an'da, burçlar anlamında çoğul olarak "burûc" kelimesinin geçtiği doğrudur.³⁴ Lakin bu kelime, gökyüzü ile ilgili olarak kullanıldığında, "yıldız toplulukları" anlamını ifade edecek şekilde kullanılmıştır. Kur'an'ın indiği dönemde de, ondan sonraki asırlar boyunca da herkes bu ayetlerden bu manayı anlamıştır. Nitekim "Gökyüzünü burçlarla süsledik" ifadesinde de bu anlam çok açıktır. Çünkü gökyüzünü süsleyen şeyler, yeryüzünün enlem ve boylamları gibi farazi hatlardan ibaret olan burçlar değil, yıldız topluluklarıdır, yıldız kümeleri ve galaksilerdir. Kaldı ki, farzınmuhal, "burçlar" sözü ile bugün anlaşılan yaygın anlam kastedilmiş olsaydı bile, Kur'an'ın onlara tanrısal güçler yakıştırdığına ve Allah'ın iradesini onlar arasında bölüştürdüğüne dair hiçbir ifade, delil veya emare yoktur. Böyle yapanları korkunç bir akıbetle tehdit eden apaçık ayetler ise pek çoktur!

•• BÖLÜM ÖZETİ ••

Bir kısım gök cisimlerine yeryüzünde olup bitenlerden bir pay çıkarmak şeklindeki inanışların bilimde ve dinde hiçbir dayanağı yoktur. Bu tür davranışlar Allah'a ortak koşmak anlamını taşır.

34 - Nisa Suresi, 4/78; Hicr Suresi, 15/16; Furan Suresi, 25/61; Buruc Suresi, 85/1.

[Şirk] 18. Affedilmeyen suç

Şüphesiz Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bunun dışında kalanları ise dilettiği kimseler için bağışlar. Allah'a şirk koşan kimse, şüphesiz büyük bir günah işleyerek iftira etmiş olur.

Nisa Suresi, 4/38

KURAN-I KERİM, "Allah, bütün günahları bağışlar"³⁵ buyuruyor. Ancak bunun tek bir istisnası vardır: şirk. Nisa Suresinin ayetinde, Allah'ın şirkli asla bağışlamayacağı açıkça belirtilmiştir. (Tabii, bu durum, tevbe edilmediği takdirdedir. Yoksa, henüz ölüm gelip çatmadan önce, bu dünya hayatında İbret kul Allah'a ortak koşmaktan vazgeçer ve Allah'a bir olarak iman ederse, Yüce Allah bu günahı da bağışlar.)

Allah, kendisine ortak koşulmasını niçin bağışlamaz?

Bu sorunun cevabını da bir başka ayet veriyor:

"Allah, size kendinizden söyle bir örnek getirdi: Kâfirlerinizden, yitirdiğimiz ruhlarda sizinle eşit haklara sahip olan ve birbirinizden çekindiğiniz gibi kendilerinden çekindiğiniz ortaklarınız var mı? Değilsen bir topluluk için ayetleri böyle aynı aynı açıklıyoruz."³⁶

Fevdini, binlerce çalışını bulunan büyük bir muessesenin sahibi olarak farz edin. Bir sabah işyerine geldiğinizde, bir de görüyorsunuz ki, muesseseniz çalışanlar arasında paylaşılmış, bir kişi kendi kulübesine, çaycı çay ocağına, asçı mutfağına, sofolar mutabalarına, diğer çalışanlar da kendi buldukları birimlere

35 - Furan Suresi, 39/53.
36 - Bura Suresi, 32/28.

sahip çıkmış, "Buralarda bizim de payımız var" diyorlar. Gerçi size saygıda kusur eden yok; koridorlardan geçtiğinizde yerlere kadar eğilerek sizi selâmlıyorlar. Hata, müessesenin en mutena ve yüksek yerindeki bürozuca hiç dokunulmamış; oraya rahatça grip çıkabiliyorsunuz. Fakat sizi dinleyen de yok. Onlarla sizin aranızda bir problemin bulunmaması, tamamen size bağlı. Eğer onların işine karşmazsanız, onlar da size en yüksek seviyede saygı göstermeye devam edecekler.

Boyle bir paylaşma razı olur muydunuz?

Veya, basılmak üzere matbaaya gönderdiğiniz bir kitabımız basılmış olarak elinize geldiğinde, bir de bakmışsınız, sizin adınızın yanı sıra, bir kısım memurlarınızın adı da "yazar" olarak gösterilmiş.

Yahut, ünlü bir ressam olarak, vücuda getirdiğiniz çok değerli bir tablounun altına, evinizin hizmetçilerinden birkaçı da imzasını atıvermiş.

Boyle bir duruma müsamaha gösterebilir misiniz?

Verdiğimiz örneklerin bir ortak tarafı dikkatten kaçmamalıdır:

Hepsinde de, biz, Allah tarafından bize bağlanmış nimetleri, yine bizim gibi Allah'ın kulu olan hemcinslerimizle paylaşmaya razı olmuyoruz. Nitekim âyet-i kerime bu duruma, "Elinizin altındaki hımselerden, size verdiğimiz nıha ortak olup da sizinle eşit hâle gelebilecek ve birbirinizi sayar gibi sayacağımız hımseler olur mu?" ifadesiyle dikkat çekmektedir.

Allah'ın mülküne gelince;

Zerrelere galaksilere kadar her şeyi sonsuz bir ilim ve hikmetle düzenlenmiş, seması yıldızlarla donatılmış, zemini rengrenk çiçeklerle süslenmiş, gökten ve yerden hesapsız rızıklarla doldurulmuş, her tarafında taklidi imkânsız sanat eserleri sergilenmiş, her noktasından çeşit çeşit hayatlar

fiykran, her an sayısız soforalarla milyonlarca tür canlımın sayısız bireylerine ikramlarda bulunulan bir âlemin hangi bir zerresi Allah'tan başkasına isnad edilebilir?

Kaldı ki, "Allah'tan başkası" dediğimiz zaman—hâ—O'nun bir benzerinden değil, O'nun yarattığı şeylerden söz ediyoruz demektir. Kendisine kusacak bir süre için emanet olarak verilmiş bir mülkü kendisi gibi kullarla paylaşmaya razı olmayan insan, Allah'ın mülkünü "şurası tabiatın, şurası filân dünya büyüğünün, şunu doğa yarattı, bunu tesaduf yaptı, şurada filânın sözü geçer" diye Allah'ın kulları arasında taksim etmeye kalkarsa, kendisini en ağır bir cezaya müstehak hâle getirmiş olmaz mı?

Allah'ın şirke müsamaha etmeyesı, bunun kendisine bir noksan getireceğinden değildir. Yıldızlar arasında bir toz zerresi bile etmeyen bir Güneşin peşine takılmış bir gezegen üzerinde, kâinatın ömrüne nispetle bir saniye bile etmeyen insanlık ömrü içinde gelip geçiveren bir küçük insan, o sayılı nefesleri arasında, Allah'ın mülkünden bir kısmını başkalarına isnad ettiği zaman âlemlerin Rabbi bundan ne şarar görür?

Şirke verilen ceza, suçun büyüklüğüyle ve kendisine karşı suç işlenen Zâtın büyüklüğüyle orantılıdır. O'nun büyüklüğü ise, en küçük bir şeyin dahi kendi irade ve kudretinin dışında kalmasına müsaade etmez. Gerçi biz küçük şeylerle uğraşmayı büyüklüğe aykırı görürüz; fakat bu bizim bilgisizliğimizdendir. Allah'ın büyüklüğü karşısında ise büyük-küçük farkı olmaz. O'na karşı dev bir yıldız, bir zereden daha büyük olmadığı gibi, O'nun yaratması karşısında da en küçük bir zerre, en büyük yıldızlardan daha az ehemmiyetli olmaz. O, en küçük bir şeyi de bir kâinat yaratır gibi yaratır, en büyük bir şeyi ise en küçük bir şeyle beraber kudret ve iradesi altında tutar.

Allah'a ortak koşmak günahlının büyüğü olduğuna ve hiçbir surette bağışlanma ihtimali bulunmadığına göre, bu dünyada bir kulan en önemli meselesi, imanını titizlikle korumak ve ona en küçük bir şirk gölgesi düşürmemeye çalışmak olmalıdır.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Yüce Allah bütün günahları affettiği halde, kendisine ortak koşulmasını—eğer kul tevbe etmezse—affetmez. İnsan, bu dünyada Rabbinin kendisine emanet olarak verdiği mal üzerinde başkasının ortaklığına razı olmazken, Allah'ın yaratıklarını nasıl Allah'a ortak koşabilir? Bu sebepten, bir mü'min için bu dünya hayatındaki en önemli mesele, imanını "şirk" tehlikesinden korumaktır.

[Esmâ-i Hüsnâ] 19. Allah'ın isimleri

Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmamaktadır. En güzel isimler O'nundur.

Tâhâ Sûresi, 20:8

ALLAH'IN isimleri, O'nun unvanlarıdır. Kur'an bize Allah'ın sadece var ve bir olduğunu bildirmekle kalmaz, aynı zamanda O'nu bize ayrıntılı bir şekilde tanıtır. Bunu yaparken de, çoğunlukla, Allah'ın bu âlemdaki fiillerini gözlerimizin önüne serer, sonra da o fiillerle tecelli eden ismini bize öğretir. Mesela, ölmüş yeryüzünün dirilişine dikkatimizi çektiikten sonra, Allah'ın "hayat verici" anlamındaki "Muhyî" ismini zikrederek, "İşte bunu yapan o Muhyî'dir" der.

Kur'an, Allah'ın isimlerini, "en güzel" anlamındaki "hüsnâ" sıfatıyla birlikte zikreder.¹⁷ Bundan da anlaşılır ki, Yüce Allah'ın bütün isimleri, sonsuz bir güzellik mertebesinde ve kâinatın bütün güzellikleri bu isimlerden gelmektedir. Bu o güzelliklerin kimini gözümüzle seyreder, kimini bulduğumuzla işler, kimini dilimizle tadar, kimini aklımızla anlar, kimini ruhumuzla hissederiz. O bazen renklerin güzelliği olur, bazen sefkatin güzelliği, bazen hikmetin veya idaretin güzelliği. Bütün bu sayısız güzelliklerin hepsi de, güzelliklerini, o sonsuz güzellikteki isimlerden alırlar ve bize, bütün güzelliklerin yaratıcısı olan âlemlerin Rabbinin ayrı ayrı ilâhî ve çeşit çeşit güzelliklerle anlatırlar. O isimleri biz,

¹⁷ Arâf Sûresi, 7:180; İbrâ Sûresi, 17:110; Tâhâ Sûresi, 20:8; Haşr Sûresi, 59:24.

Kur'an'ın bize öğrettiği gibi, "Esmâ-i Hüsnâ" olarak anarız.

Allah'ın isimleri pek çoktur. Bir hadis-i şerife bu isimlerden doksan dokuz tanesi bir arada sayılmıştır.³⁸ Bu isimleri, kısa anlamları ile aşağıya alıyoruz:

Allah: "Lâfza-i Celâl" olarak anılan bu isim, Allah'ın zatına ait, özel isimdir; bütün Esmâ-i Hüsnâ'nın anlamlarını kendisinde toplar.

Rahmân, Rahîm: Sonsuz rahmet sahibi; yaratıklarına merhamet eden.

Melik: Mülk sahibi; görünen ve görünmeyen bütün âlemlerin sahibi.

Kuddüs: Her türlü eksiklikten ve âcizlikten pak, temiz, yüce.

Selâm: Kusurdan ve noksandan uzak olan; esenlik veren.

Mü'min: Emniyet veren; kullarını zulümden emin kılan.

Müheymin: Bütün mahlûkatını her hâllerinde görüp gözetin ve koruyan.

Azîz: İzzet ve şerefi çok yüce olan; üstün kudret sahibi.

Cebbâr: Kırılmı anaran, eksikleri tamamlayan; dilediği şeyi dilediğine zorla yaptırma gücü yeten.

Mütekebbir: Sonsuz büyüklüğünü eser ve fiillerinde gösteren.

Hâlik: Yaratıcı.

Bârî: Varlıkları daha önce bir benzeri olmadan yaratan ve onları birbirinden ayıran eden.

Musavvir: Yaratıklarına dilediği gibi suret ve şekil veren.

Gaffâr: Pek çok günahı tekrar tekrar bağışlayan.

38 Tirmizî, "Daavî", 82.

Kahhâr: Kendisine üstün gelinmeyen; her şeyi kudret ve galebesi altında tutan.

Vehhâb: Pek bol lütuflarda bulunan.

Rezzâk: Bütün mahlûkatın ayrı ayrı rızıklarını veren.

Fettâh: Gizli olanı açık hale getiren; mahlûkatın ayrı ayrı suretlerini açan; hakkı açığa çıkaran.

Alîm: Her şeyi hakkıyla bilen.

Kabîd, Bâsî: Dilediğini daraltan, dilediğine genişlik veren.

Hafîd, Râfî: Dilediğini alçaltan, dilediğini yükselten.

Muizz, Müzîl: Dilediğinin şeref ve izzetini yücelten, dilediğini hor ve hakir kılan.

Semî: Her şeyi hakkıyla işiten.

Basîr: Her şeyi hakkıyla gören.

Hakem: Her şey üzerinde dilediği gibi hükmeden; son hüküm veren.

Adl: Mutlak adalet sahibi; her şeyi yerli yerine koyan.

Lâfî: İlimi her şeyin bütün inceliklerine nüfuz eden; kullarına karşı lütfkâr olan.

Habîr: Her şeyden hakkıyla haberdar olan.

Hâlim: Kullarının suçlarını hemen cezalandırmayıp onlara fırsatlar tanıyan; yumuşaklıkla muamele eden.

Azîm: Her şeyden sonsuz derecede büyük olan.

Gafûr: Günahları çok bağışlayan.

Şekûr: Kullarının şükürlerini ödüllendiren; iyiliğe fazlasıyla karşılık veren.

Alî: Her şeyden sonsuz derecede yüce olan.

Kebir: Zâtında ve sıfatlarında sonsuz büyüklük sahibi.

Vâlî: Her şeyin velayet ve yönetimi kendisine ait olan.

Mütcâlî: Her şeyden yüce olan.

Berr: Lütuf ve ihsanları herkesi kaplayan.

Tevvâb: Tevbeleri çok kabul eden.

Müntakim: Suçluların cezasını veren; zalimlerden intikam alan.

Afûvv: Çok bağışlayıcı.

Raûf: Çok şefkatli.

Mâlikü'l-Mülk: Mülkün gerçek sahibi.

Zü'l-Celâli ve'l-İkrâm: Hem nihayetsiz büyüklük, hem de nihayetsiz lütuf ve ihsan sahibi.

Muksit: Adaletle hükmeden.

Câmi: Dilediği her şeyi dilediği gibi toplayan; kıyamet gününde bütün mahlûkatını toplayan.

Gani: Sonsuz zenginlik sahibi; hiçbir şeye muhtaç olmayan.

Mugni: Dilediğini zengin kılan.

Mâni: Dilemediği şeylerin meydana gelmesine izin vermeyen; kötülükleri engel olan.

Dârr, Nafi: Bütün zararları ve faydaları O'nun yaratmasında vücut bulan.

Nûr: Bütün nurların kaynağı; bütün varlık âlemini nurlandıran, kullarını karanlıklardan aydınlığa çıkaran.

Hâdi: Yol gösteren; hidayet veren; varlıkları yaratılış amaçlarına ulaştırıcı.

Bedî: Eşi ve benzeri olmayan; kâinatı hiçbir benzeri olmaksızın yoktan yaratan.

Bakî: Varlığının sonu olmayan.

Vâris: Her şey yok olup gittikten sonra baki kalan yegâne mülk sahibi.

Reşîd: İrşad eden; bütün işleri düzenli ve hikmetli bir şekilde sonuca ulaştırıcı.

Sabûr: Çok sabırlı; isyankâr kullarını cezalandırmakta acele etmeyen.

*** BÖLÜM ÖZETİ ***

Allah'ın isimleri, "en güzel isimler" anlamında "Esmâ-i Hüsnâ" olarak adlandırılır. Allah'ın isimleri her türlü kusurdan ve eksiklikten sonsuz derecede uzaktır. Dünyanın ve ahiretin bütün güzellikleri, güzelliklerini bu isimlerin sonsuz güzelliklerinden alırlar. Bu isimleri biz Kur'an ve Hadisten öğreniyoruz.

Hafız: Koriyüp gözeten; saklayan; hiçbir şeyi unutup kaybetmeksizin muhafaza eden.

Mulât: Herkesin ve her şeyin gıdalarnı takdir ve tayin ederek yaratıp gönderen.

Hasib: Hesaplan gören; kullarna her hallerinde kafî olan.

Celîl: Sonsuz ululuk sahibi.

Kerîm: Lütûf ve ihsânî bol olan.

Rakîb: Her şeyi görüp gözeten, murakabe altında tutan.

Mücib: Dualara cevap veren.

Vâsi: Bütün isim ve sıfatlarında sonsuz genişlik sahibî olan; fiilleri bütün mahlûkâtı kuşatan.

Hakîm: Her işi hikmetle ve yerli yerince yapan.

Vedûd: Mahlûkâtını çok seven; sonsuz bir sevgiyle sevlmeye layık olan.

Mecîd: Şân ve şerefi çok yüce olan.

Bâis: Ölülerî diriltlen; peygamberler gönderen.

Şehîd: Her şeyi görüp bilen.

Hak: Varlığı gerçek ve sabit olan; zâtında, sıfatlarında, isimlerinde gerçek olan; mutlak adalet sahibî; sözünde doğru, fiillerinde âdil olan.

Vekîl: Yarattıklarının bütün ihtiyaçlarını görüp gözetlen; kendisine güvenilip dayanılan.

Kavî: Sonsuz kuvvet sahibî.

Metîn: Kuvveti hiçbir zaman gevsemeyen; fiillerinde kendisine yorgunluk dokunmayan.

Veli: Dost ve yardımcı; kullarnın işlerini üzerine alıp yürüten.

Hamîd: Sonsuz övgüye layık olan.

Muht: Her şeyi tek tek sayan ve bilen.

Mübdi: Mahlûkân önce yaratan.

Mutîd: Mahlûkân tekrar yaratan.

Muhyt: Hayat veren, cansızlan diriltlen.

Mümit: Ölümü yaratan.

Hayy: Başlangıcı olmayan ezelî hayat sahibî.

Kayyüm: Varlıklar ayakta tutan; her şeyin varlığı O'nun yaratma ve korumasıyla devam eden.

Vâcîd: Kendisi için her şey var olan; hiçbir şey kendisinden güzli kalmayan.

Mâcîd: Şân ve şerefi yüce olan.

Vahîd: Bir ve benzersiz olan.

Samed: Hiçbir şeye muhtaç olmayan, herkesin her ihtiyacı için kendisine başvurulan.

Kadir: Sonsuz kudret sahibî.

Muktedir: Gücü her şeye yeten.

Mukaddîm: Dilediğini öne alan; şeref, rûbe, ihsan gibi şeylerde dilediğini başkalarının önüne geçiren.

Muahbir: Dilediğini geri bırakan.

Evvel: Başlangıcı olmayan; her şeyin başlangıcı kendisine dayanan.

Âhîr: Sonu olmayan; her şeyin sonunu ve neticesini takdir eden.

Zâhîr: Varlığı her şeyde açık olan; her şeyin dış yüzünü yaratan.

Bâtin: Varlığı aşîkâr olduğu halde zâtına, mahiyetine, yüceliğine akıllar emeyen; her şeyin iç yüzü ve dile getirdiği anlamlar O'nun eseri olan.

20. Esmâ'nın odak noktasında insan

Biz, gerçekten insani en güzel bir biçimde yarattık.

Tin Sûresi, 95-4

ÂLEMLERİN RABBİNİ isimleriyle tanımak konusunda insanın önemli bir ayrıcalığı vardır. Bu ayrıcalığı, başlıca üç madde halinde özetleyebiliriz:

1. Esmâ-i Hüsnâ'nın tecellilerini her yerde ve her şeyde görüp tanıyabilir.
2. Bütün kâinatta tecelli eden isimlerin eserini kendi üzerinde de gösterir.
3. İlâhî isimleri üzerinde gösterdiği gibi, kendi fiillerinde de o isimlerin eserini yansıtabilir.

İşte bu üç özelliğin birden kendisinde toplanması, insanı, bütün kâinat içinde son derece seçkin bir duruma getirmektedir. Bu maddelere kısaca göz atalım:

Birincisi: Hangi varlık üzerinde veya hangi hadisede Allah'ın isimlerinden biri eserini gösterecek olsa, insan, onu tanıyabilir ve o tecellideki güzellikleri anlayabilir.

Ayağın dibine bakar; yerin altındaki karnca yuvasında Rabbinin hikmet eserlerini görür.

Başını kaldırır, gökyüzünün derinliklerindeki kudret eserlerini seyrederek.

Elini uzatır, Rabbinin ona yerden ve gökten sunduğu sayısız nimetleri tek tek toplar, her birinin lezzetini en ince noktalarına kadar ayrı ayrı tadar.

Dünyaya bakar, onu bir ziyafet sofrası olarak görür. O sofrada sayısız canlıların bir arada ağrılarıyı seyrederek. O ikramlarda, sayısız kullarnın ihtiyacını her birine layık nimetlerle karşılayan bir rızık vericinin sınırsız rahmet ve keremini bulur.

Dünyaya bir daha bakar; onu rengârenk çiçeklerle süslenirken görür. O süslenişte, sayısız canlılar diriltlen bir hayat vericinin kudret ve rahmet eserlerini görür.

Sonra, o süslenişle beraber, gökten yağan, yerden fıskıran sayısız nimetlerin yeryüzünü kaplayışına ve her an yeniden yenüye tazelenişine şahit olur. Bunda da, kendisini bütün mahlûkâtına sevdiren bir Rabbin muhabbet eserlerini görür.

Bir başka açıdan baktığında ise, aynı yeryüzünde, azgın kavimlerin helâk edilmesini görür. Bunda da zalimleri cezazsız bırakmayan bir adaletin tecellisini ibretle seyrederek.

Hayatının herhangi bir ânında, insan, bu sahnelerden nicesine şahitlik eder. Bunlardan kimini gözüyle görür, kimini hayaliyle seyrederek, kimini kulagıyla işitir, kimini diliyle tadar. Daha başkalarını aklı, kalbi, ruhu ve diğer duyu ve yetenekleri ona gösterir. Bütün bu duyu ve yeteneklerden her biri bir penceredir ki, insan, o pencereden baktığında kâinatın farklı bir resmini görür. Her resim, kâinatı, aynı bir ilâhî ismin ışığı altında insana gösterir.

Kıyasla, kâinat ve insan, kilit ve anahtar gibi birbirine uyumlu şekilde yaratılmıştır. Kâinata olup biten ne varsa, hepsini açacak ve anlamını çözecek bir yetenek de insanda vardır.

Wya kâinat bir kitap gibi yazılmış, insan da bir okuyucu olarak yaratılmıştır.

Ve insana, o kitabın manalarını açıklayan bir Kur'an gönderilmiştir.

İkincisi: İnsan, bir kitap gibi okuduğu kâinatın aynı zamanda bir parçasıdır. Daha doğrusu, o kitabın en büyük âyetidir. Çünkü bütün kitabın manası kendisinde özellenmiş, kâinatı tecelli eden ilâhî isimler onda en parlak eserlerini göstermiştir.

İnsanın sadece yüzüne bakan, o simada kâinat estetiğinin özünü bulur. Çünkü bir çiçeğin desenlerinden galaksilerin yapısına kadar her şeyde güzelliğin en önemli bir esasını teşkil eden altın oran, bir insan yüzünde yüzlerce noktada karşımıza çıkar. Başka her varlığın kâinatın istifadesi sınırlı iken, insan, yerin ve göğün bütün nimetlerinden yararlanır. Âlemlerin Rabbi tarafından kâinata yerleştirilmiş bulunan kanunları keşfeder. Bu gezegen üzerinde durup kâinatın en uzak köşelerini seyrederek. Âlemden gördüğü eserlerin kendi çapında taklitlerini yapar. Düşünür, konuşur, güler, ağlar, hissederek, yazar, şiir söyler, beste yapar, eserler vücuda getirir, medeniyetler kurar. Bütünü bu işlerinde, yer ve gökler Rabbinin diğer yaratıkları ve kanunları ona yardımcı olur.

Bunlar gibi daha nice özellikleriyle, insan, Esmâ-i Hüsnâ'nın bir odak noktası olmuştur. Sanki kâinatı eserini gösteren bütün ilâhî isimlerin tecellileri tek bir noktada yoğunlaşmış ve orada insan denen varlık ortaya çıkmıştır.

Üçüncüsü: İnsan, Esmâ-i Hüsnâ'nın eserlerini üzerinde gösterdiği gibi, fiillerinde de gösterebilir. Zaten insandan beklenen de budur. Yani, her biri sonsuz birer güzellik hazinesi olan ilâhî isimlerin gereğine uygun şekilde güzel davranışlar ortaya koyarak güzelleşmektir.

Her insan, Allah'ın rahmetiyle kuşatılmış bir şekilde yaratılır ve yaşar. Rabbinin iman eden ve O'nu Rahmân ve Rahîm isimleriyle tanıyan insan ise, bunu bir adım daha ileri götürür. Rabbi nasıl ona merhamet ediyorsa, o da Rabbinin diğer kullarına karşı merhamet ve şefkatle muamele eder. Böylece, Rabbinin rahmetini kendi iradeli fiilleriyle, hal ve hareketleriyle yansıtan parlak bir ayna hâline gelir.

Her insan bu dünyada Rabbinin ikramları içinde bir hayat sürer. Fakat inanan ve Rabbinin Kerim ismiyle tanıyan insan bunu bir adım daha ileri götürür ve Allah'ın kullarına ikramlarda bulunmayı bir ahlak hâline getirir. Nitekim cimriliğiyle meşhur Karun'a verilen öğütte, "Allah sana nasıl *İhsanda* bulunduysa, sen de öylece insanlara iyilik yap"⁴¹ demiştir.

Her insan yer ve gökler Rabbinin ilim ve hikmetiyle yaratılır ve yaşatılır. Fakat iman edip de Rabbinin Âlim ve Hakîm isimleriyle tanıyan insanın bu isimlerden pek büyük bir nasibi daha vardır. O, bir yandan Rabbinin gizli açık, büyük küçük her şeyi bildiğini ve hiçbir şeyin O'ndan gizli kalamayacağını bilir ve bir gün Rabbinin huzurunda hesap vereceğini hiçbir zaman gözden uzak tutmaz. Bir yandan da, Rabbinden ilim ve hikmet ister; hayatını bu isimlerin gerektirdiği şekilde düzenler. Mesela, Hakîm olan Rabbinin kâinata hiçbir şeyi boş ve anlamsız şekilde yaratmadığını görür; kendisi de hayatını boş ve anlamsız şeylerden mümkün mertebe uzak tutmaya çalışır.

İnanan insan, Rabbinin Afvüv, Gafür ve Gaffâr isimleriyle de ötür; O'nun günahkâr kullarını tekrar tekrar affettiğini ve affetmeyi çok sevdiğini bilir. Fakat sadece bunu bilmekle kalmaz; aynı zamanda bu ilâhî isim ahlakıyla da ahlaklanır. O da kendisine karşı işlenen kusurları hoşgörür ve bağışlar. Böylece Allah'tan bağışlanma istemek için yüzü olur. Nitekim âyet-i kerimde insanlar başkalarının kusurunu hoşgörüp

⁴¹ Kehf Suresi, 28-77.

İşte, Kur'an'ın iman ve ibadet çağrısı, insani, kula kul olmaktan çıkıp sadece âlemlerin Rabbinin kulluk eden ve O'na ciddi bir muhatap olan şerefli bir misafir mertebesine yükselten bir çağrıdır. Bu çağrıda, "Niçin Allah'a ibadet ediyorsunuz?" sorusunun cevabı vardır:

Başkalarına ibadet etmemek için.

Çünkü âlemlerin Rabbinden başkasına kul olmak insana yaraşmaz. İnsanın ölümlü secdede edeceği, yalvarıp yakaracağı kimse, ancak öyle bir zat olabilir ki, bir yandan bütün kâinatı çekip çevirsin, bir yandan da insanın en gizli dileklerinden haberdar olsun, onun en basit arzularına önemle cevap verdiği gibi, en büyük arzusu olan Cennet ve ebedî mutluluğu da ona verebilsin.

"De ki: 'Sizi gökten ve yerden kim *nizik*landiriyor? Ya da işitme ve görme yetisi üzerinde kim *mutlak* hükümdür? *Oluden* dirisi, *diriden* ölüyü kim *çıbanıyor*? İşleri kim yürütüyor?' 'Allah' diyeceliler. De ki: 'O hâlde, Allah'a karşı gelmekten sakınmayacak mısınız?' İşte O, sizin gerçek Rabbiniz olan Allah'tır. Hak'tan sonra sadece şapıklık vardır. O hâlde, nasıl oluyor da Hak'tan *dondürül*yorsunuz?"⁴²

İman nedir, İslâm nedir?

İnsanın yaratılış gayesi iman ve ibadet olduğuna göre, her ikisini de doğru bir şekilde öğrenmemiz gerekiyor.

İman, Allah'a bir olarak, hiçbir ortak koşmaksızın, kendisinin bize anlattığı şekilde inanmakla beraber, O'nun tarafından bize bildirilen her şeyi birden tasdik etmek anlamını taşır. Allah tarafından bize bildirilenler arasında altı tanesi vardır ki, Peygamberimiz (s.a.s.) bir hadisinde imam bu altı esas ile tarif etmiştir:

⁴² Yunus Suresi, 10-31-32.

Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, kıyamet gününe, hayır ve şerrile birlikte kadere inanmak.⁴³

İbadet ise, kulun gönülden isteyerek Allah'a yönelmesi, O'na boyun eğmesi, O'nun emrettiği şeyleri yapıp yasakladığı şeylerden kaçınması demektir ki, bu da bize İslâm dini olarak bildirilmiştir:

"Şüphesiz Allah katında *din* İslâm'dır."⁴⁴

"Bugün sizin için *din*inizi kemale erdirdim, size *nimetimi* tamamladım ve sizin için *din* olarak İslâm'ı seçtim."⁴⁵

İlâma gelince, bu kelimedeki hem "esenlik," hem de "teslim olmak" anlamı vardır. "Ey *iman* edenler, *hepiniz* topluca *baş ve güvenliğe* girin"⁴⁶ mealindeki âyette her iki mânaya da işaret edilmiştir. Bir yandan İslâmın dünya ve âhirete *baş ve esenlik* demek olduğu vurgulanırken, bir yandan da mü'minlerden bu *baş ve esenlik* dine tam bir teslimiyetle girmeleri istenmiştir.

İslâmın şartlarını ise, Peygamberimiz yukarıda geçen hadis-i şerifinde şu beş esasa tarif etmiştir:

"Allah'tan başka *tanrı* olmadığını ve *Muhammed'in* Allah'ın elçisi olduğuna *şahitlik* etmek, namazı *halmak*, zekatı *vermek*, *Ramazan* orucunu *tutmak*, *imkân* bulabilirse *haccetmek*."⁴⁷

Bu iki tariflerden, imanın tasdik, İslâmın da teslim manasını taşıdığı, yahut imanın kalbe ait bir hadise, İslâmın ise onun yaşanmış biçimi olduğu anlaşılacaktır.

Yalnız iman yahut yalnız İslâm yeterli olur mu?

Kur'an, gerek imansız İslâmın, gerekse İmansız imanın kurtuluş için tek başına yeterli olmayacağını, gayet açık ifadelerle bildirmektedir:

⁴³ Âl İmran, İman, 1.
⁴⁴ Âl İmran Suresi, 3-19.
⁴⁵ Mâide Suresi, 5-3.
⁴⁶ Baharu Suresi, 2-238.
⁴⁷ Âl İmran, İman, 1.

bağışlamaya çağırıldıktan sonra, "Allah'ın da sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz?"⁴⁰ buyurulmuştur.

Bu örneklerde olduğu gibi, diğer ilâhî isimlerin eserleri de bir mü'minin hayatında eserlerini böylece gösterir. Bunun sonucu olarak, inanan insan, sürekli olarak iyilik üreten bir "hayır makinesi" hâlini alır. Tıpkı bütün hayatını ve bütün yeteneklerini bal yapmak için harcayan bir an gibi, o da, hayatının her anını güzel bir işle süslemek için fırsat kollar, her gününü böyle güzellikler içinde sanıp sarmalayarak kapatır. Bu, kâinatın Esmâsının rengârenk güzellikleriyle donatıp insanın önüne seren âlemlerin Rabbinde, bir mü'min kulan hayatıyla verdiği cevaptır. Göklere yıldızlarla, yeri çiçeklerle süsleyen Esmâ-i Hüsnâ, insanı da güzel ahlakın boyasıyla işte böyle süsler ve Cennete layık bir hâle getirir.

→ BÖLÜM ÖZETİ →

İlahî isimlerin insan üzerinde başlıca üç türlü tecellisi vardır:

1. İnsan, Esmâ-i Hüsnâ'nın bütün kâinataki tecellilerini görüp okuyabilecek yeteneklerle donatılmıştır.
2. Kâinatın tamamında tecelli eden isimler, bir odak noktası halinde insan üzerinde yoğunlaşmıştır.
3. İnsan, Esmâ-i Hüsnâ'nın ahlakıyla ahlaklanmak suretiyle, Rabbinin isimlerini hal ve hareketlerinde de gösterir.

40 Nis Suresi, 24-22

21. Niçin ve nasıl iman etmeliyiz?

Ben, cinleri ve insanları ancak Bana kulluk etsinler diye yarattım.

Zâriyât Suresi, 51:56

KITABIMIZIN başında, henüz dünyaya gelmiş bir misafir gözüyle etrafımızdaki âlemi incelemeye çalışmışık. İlk bölümden bu yana yaptığımız gözlemler, bizim burada bulunmuşumuzun en önemli sebebinin, iman ve ibadet olarak gösteriyor. Zaten insanın yaratılışı da bu gerçeğin bir şahididir. Zira etrafındaki âlemin her tarafında akıllan hayrette bırakan bir düzen ve ihtişam bulan insanın, bu büyük ve muhteşem Âlem karşısında kendi âcizliğini görüp de bir üstün güce sığınmak ihtiyacı hissetmemesi imkânsızdır. Nitekim her zaman ve her yerde insanlık, yaratılışından gelen bu ihtiyaçla, bir tür iman ve ibadet içinde bulunagelmıştır.

Âlemlerin Rabbi tarafından gönderilen emreler kulak verildiği zaman, insanların iman ve ibadetleri gerçek muhatabına yönelmiş; bu irsâdlardan uzaklaştığı zaman da putlardan, yıldızlardan, efsane kahramanlarından tutun, birtakım insanlara, ineklere, farelere, çeşitli tabii olaylara, tabiiat kendisine, maddeye, hatta tesadüfe kadar pek çok şeylere kulluk etmekten geri kalmamıştır. Demek ki, kulluk, insanın kaderine, silinmesi imkânsız bir mühter olarak vurulmuştur. İnsanın tercihine bırakılan ise, söyle bir şükran ibaretidir.

Bütün kulan yaratana mı, yoksa kendisi gibi birer kul olanlara mı?

"Kim Allah'ı, melekelerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse, derin bir sapıklığa düşmüş olur."⁴⁷

"Kim Allah'a ve Peygambere inanmazsa bilsin ki, şüphesiz biz, inkârcılar için alevi bir ateş hazırladık."⁴⁸

"Kim İslâm'dan başka bir din ararsa, bilsin ki o din ondan kabul edilmeyecek ve o ahirette hüsrana uğrayanlardan olacaktır."⁴⁹

Günah işleyen imanını kaybeder mi?

Allah'ın yasakladığı bir şeyi işlemek demek, işin aslına bakılırsa, âlemlerin Rabbi tarafından yasaklanmış bir işi, O'nun gözü önünde işlemek demektir. Bu açıdan bakıldığında, kendisini mü'min olarak niteleyen bir kimsenin böyle bir şeyi nasıl yapabileceğini düşünmek güçtür. Fakat hayatın bir başka gerçeği daha var ki, hepimiz, şu veya bu ölçüde böyle bir duruma düşürülen ve Rabbinize karşı bazı kusurları işliyoruz. Bu durum imanla nasıl bağdaşabilir?

Bu konuda gözden uzak tutulmaması gereken bir nokta, insanın kendi iradesiyle hem iyilik, hem de kötülük işlemeye yetenekli bir surette yaratılmış olduğudur. Bunun yanında, insanı sürekli olarak günaha sevk eden bir nefis, şeytan, çevre baskısı gibi unsurların da varlığını ihmal etmemek gerekir. Ömün için, insan, kalbinde iman taşıdığı halde, kendisini her taraftan kuşatan kişirtirmaların etkisinde kalıp, görmediği Rabbinden gaflet ederek O'nun razı olmadığı işleri yapabilir. Şu kadar var ki, günah olarak nitelenen davranışların büyük ve küçük günahlar olmak üzere başlıca iki türü vardır.

Büyük günahlar, "kebâir" adıyla bilinen ve haramlığı kesin delillerle sabit olmuş, işleyen hakkında şiddetli tehditler bulunan günahlardır. Bunların en büyükleri ise bir hadiste "helak edici" olarak nitelenmiş ve şöyle sayılmıştır:

47 Nis Suresi, 4:136.

48 Ferh Suresi, 48:13.

49 Ali İmân Suresi, 3:85.

"Allah'a ortak koşmak, büyük yapmak, haksız yere cana kıymak, yetim malı yemek, fatır yemek, düşmana hücum edildiği sırada savaştan kaçmak, mûsum hadinlara zina yaptırmak."⁵⁰

"Kebâir" tanımına giren günahlardan sakınanlar için, bu tanıma girmeyen küçük günahlardan bağışlanacağı şu âyet-i kerime müjdelemektedir:

"Eğer size yasaklananların büyüklerinden kaçırırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi güzel bir yere koyarız."⁵¹

Büyük veya küçük günah işleyenler için ise, Yüce Allah, tevbe kapısını her zaman açık tutmuş ve kendisine ölüm gelip çatmadan önce bu kapıya yönelenleri bağışlama ile müjdelemiştir:

"Onlar, çirkin bir iş yaptıkları, yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isteyeler -ki Allah'tan başka günahları kim bağışlar?- ve bile bile işledikleri günah üzerinde ısrar etmeyenlerdir."⁵²

"Allah katında makbul tövbe, ancak bilmeyerek günah işleyip sonra çok geçmeden tövbe edenlerin tövbesidir. İşte Allah, bunların tövvelerini kabul buyurur. Allah, hakıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir. Yoksa makbul tövbe, kötülükleri yapıp yapıp da kendisine ölüm gelip çatınca, 'İşte ben şimdi tövbe ettim' diyen hımseler ile hâfir olarak ölenlerini deşildir. Bunlar için ahirette elem dolu bir azap hazırlanmıştır."⁵³

Bu konuda, Esmâ-i Hüsnâda geçen Afîvüv, Gafûr, Gâfir gibi ilâhî isimleri hatırdan uzak tutmamak gerekir. Bu isimler, eserlerini göstermek için, kusur işleyen, ancak kime karşı kusur işlediğinin de bilincinde olan ve O'ndan af dileyen kulları ister. İşte bu sebepten, ne kadar büyük ve çok olursa

50 Buhârî, "Vesâiyü", 23; Müslim, "İman", 145; Ebu Davud, "Vesâiyü", 12.

51 Nis Suresi, 4:31.

52 Ali İmân Suresi, 3:135.

53 Nis Suresi, 4:17-18.

olsun, günah işlemekle insanın imanını kaybetmeyeceği aşikardır. Şu şartla ki, kul, kusurunu bilsin, Allah'ın yasakladığı şeyi çeşitli bahanelerle meşru göstermeye kalkmasın, Rabbinin yasaklarını umursamaz bir tavırla ve O'nun şiddetli tehditlerine hiç aldırmaksızın ulu orta büyük günahları işlemeyi bir marifet saymasın.

Taklidi iman ve tahkiki iman

Adından da anlaşılacağı gibi, taklidi iman, bir araştırmaya dayanmaksızın, kendisine telkin edilen veya çevresinden yahut büyüklerinden gördüğü imanı benimsemektir. Tahkiki iman ise, Kur'an'ın yüzlerce ayetinde emrettiği gibi, araştıran ve muhakeme eden kimsenin sapsağlam delillere dayanan imanidir.

Bunlardan taklidi imanın ebedi hayatta kurtuluş için yeterli olup olmadığı konusunda farklı görüşler vardır. Ancak, geçerli olsa bile, böyle bir imanın, sarsıntılara karşı dayamlı bir iman olamayacağı bellidir. Özellikle zamamızda, imanların her taraftan gizli veya açık saldırılara maruz kaldığı ortamlarda böyle bir iman kendisini koruyabilmesi son derece güçtür. Şirk ile ilgili 15-18'inci bölümlerde bahsi geçen şirk çeşitleri hatırlanacak olursa, konunun ciddiyeti rahatça anlaşılabilir.

Oysa insanın bu dünyadan sağlam bir imanla ayrılmaktan daha büyük bir meselesi yoktur. Dünyanın bütün servetleri, saltanatları, kavgaları, savaşları, bu meselelerin yanında bir hiç mesabesinde kalır. Onun için, ebedi hayatını esenlikte görmek isteyen herkes, imanını ciddiye almalı, hatta dünyadaki her şeyden daha öne almalı, Kur'an'ın ve onu getiren Peygamberin (s.a.s.) bize öğrettiği şekilde sapsağlam bir iman tahkiki bir surette elde etmek ve son nefese kadar korumak için çalışmalıdır. Zira Kur'an'ın müjdesi böyle kullar içindir:

"İman edip de imanlarına şirk zulmünü buluşturmaya gelinece, işte güven onların hakkıdır. Doğru yolu bulmuş olanlar da onlardır."¹¹

→ BÖLÜM ÖZETİ →

İnsan, sadece âlemlerin Rabbine kulluk edecek bir şekilde yaratılmıştır. Bu ise, hem doğru bir şekilde iman etmeyi, hem de doğru bir dine yapışmayı gerektirir. Kur'an ve Hadis doğru bir imanın esaslarını bize açıklarken, Allah katındaki hak dinin İslâm olduğunu da bildirmiştir. İmanın en makbul ve güçlü olanı, araştırma ve bilgiye dayanan tahkiki imandır.

¹¹ En am Suresi, 6:82.

Meleklerle İman

22. Ruh ve ötesi

Sana ruh hakkındasorusuyorlar. De ki: "Ruh, Rabbimin bileceği bir şeydir. Size pek az ilim vermiştir."

İsrâ Suresi, 17:85

HER tarafı sırlarla dolu bir âlemde yaşıyoruz. Güya bu âlem hakkında bazı şeyler biliyoruz. Bildiklerimize de her gün yenileri ekleniyor. Fakat şöyle bir durup da, "bildiğimiz" şeyler üzerinde biraz düşünecek olsak, "bilgi" sandığımız şeyin de buharlaşıp uçtuğunu görüyoruz.

"Dünya bizi üzerinde nasıl tutuyor?" sorusuna verecek cevabı herkes bilir, yerçekimi sayesinde. Fakat yerçekimi nedir, nasıl bir şeydir? İşte bunu bilen çıkmaz.

Yediklerimiz vücudumuzda enerjiye dönüşür; enerji kaslarımızı harekete geçirir; sonra biz bu enerjiyle birtakım işler yaparız. Fakat kaslarımızdan pinpon topuna geçip de onu havaya fırlatan, takıldığı ağaç dalında potansiyel enerji şeklinde durup bir rüzgârla düştüğünde kinetik enerjiye dönüşen şey nedir? Bunu da kimse bilmez.

Hayat ise, daha önceki bölümlerde de temas edildiği gibi, bu gezegen üzerinde en çok karşılaştığımız, her yerde görünür görünmez tanıdığımız, fakat aynı zamanda da en fazla cahilli olduğumuz şeydir. Onun ne olduğunu, nasıl ortaya çıktığına bir türlü akıl erdiremeyiz. Hatta onu tarif bile edemeyiz. Sadece, hayat diye bir şeyin olduğunu biliriz ve onu gördüğümüz yerde de hemen tanıyabiliriz.

Hayatla beraber daha esrarengiz varlık ve kavramlar da ortaya çıkar ki, onları tanımlamaya kalktığımızda, kendimizi bütünü çaresiz hissedebiliriz.

Mesela bir ağacın canlılığı ile bir kuşun yahut bir insanın canlılığı arasında apaçık bir farkın bulunduğunu görürüz. Besbelli, hepsi canlı olmakla birlikte, ağaçta olmayan bir şey, hayvanda ve insanda vardır. Onlar hareket ederler, bazı iradeli işler yaparlar, hissederler, görürler, işitirler, ifade ederler, ilh. Oyleyse, hayat ile beraber olan, fakat hayattan başka bir şey onlara bunu yaptırıyor olmalıdır.

Görünüşe bakılırsa, bu hareketlerden birçoğu, kas, eklem, sinir gibi birtakım vücut sistemleri arasındaki etkileşimlerden ortaya çıkmaktadır. Nitekim cansız bir insanın bedeninde uygun yerlere elektrik akımı vermek suretiyle onun elini, kolunu, kaşını, gözünü oynatmak mümkün olabilmektedir. Fakat hepsi o kadar. Gelişigüzel hareketlerden başka, bir anlamlı hareket yaptırmak, mesela parmaklarla bir kalemi tutturup yazı yazdırmak, ne elektrik akımının, ne insan beyninin, ne sinirlerin, ne kasların, ne de eklemlerin işidir. Eğer beyin ve sinir sistemi iradeli işleri yöneten bir merkez olsaydı, gerekli olan enerjiyi bulduktan sonra, akla gelen her şeyi o bedene yaptırabilirdi. Fakat o merkezin arkasında, bütün o sistemleri ve beyinde depolanmış bilgileri de kullanan ve yöneten bir başka varlık vardır ki, hayatla beraber o bedene girmekte, yine onunla beraber çıkıp gitmektedir. Peki, o nedir?

Hayatın ne olduğunu bilemeyen, elbette ki o esrarengiz şeyi de bilemez. Fakat adını koymasına da, mahiyetini bilemeye de, orada bir şeyin olduğunu bilir.

Onu yaratan, o esrarengiz varlığın adına "ruh" diyor. Ve hıce, onun hakkında çok şey bileceğimizi bildiriyor. Bunda da yapılacak bir taraf göremiyoruz. Çünkü ruh hakkında

alacağımız bilgiyi bizim için anlamlı kılacak olan şey, yine ruhumuzdur. Ruh ise kendisine kendi dışından bakamaz ki, onun ne olduğunu anlayabilsin. Tıpkı bütün âlemi bize gösteren, ama kendi kendisini göremeyen göz gibi, ruh da bize kendisinden başka her şeyi anlatsa bile, kendisini hiçbir zaman anlatamayacaktır.

Ama bir şeyin varlığını bilmek ile onu idrak etmenin ayrı şeyler olduğunu, kitabımızın ilk bölümlerinden itibaren görmüş bulunuyoruz. Yerçekiminin nasıl bir şey olduğunu idrak edememek de, onun varlığını biliyoruz, onunla ilgili hesaplar yapıyor ve bu hesaplara dayanarak başka gezegenlere uzay araçları gönderiyoruz. İşte, mahiyetini kavrayamadığımız "ruh" denilen varlık da, bizi, içli dışlı olduğumuz esrarengiz bir âlemin sınırlarına getiriyor.

O esrarengiz âlem, bir taraftan alihet âlemlerine uzanan, diğer taraftan da bizim madde âlemimizdeki ruhani varlıklar için alan gayb âlemidir. Madde duyularla algılayamadığımız o âlemin mensubu olan ruhlar ve diğer manevî varlıklar ise, hem bizimle iç içe bulunmaları, hem de gayb âlemine ait olmaları sebebiyle, bu iki âlem arasında bir tür köprü teşkil ederler; bu köprü üzerinden her iki âlem arasında gidip ve gelişler cereyan eder. Gayb âlemleri söz konusu olduğunda, bizim bilgi kaynaklarımız da sadece Allah ve Resulünün verdiği haberlerle sınırlı kalmaktadır. Çünkü gayb âlemlerini bütün incelikleriyle bilen sadece Allah olduğu gibi, bu konuda doğru bilgiyi O'ndan bize getirecek olan da O'nun elçisinden başkası değildir.

İşte, burada, inanan insanlar olarak, kendimizi, münis varlıklarla dolu yeni bir âlemin kıyısında, pek geniş bir dost meclisinin kapısında buluyoruz.

Ve, Allah ile Resulünün rehberliğinde, meraklı bir yolculuğa başlıyoruz.

•• BÖLÜM ÖZETİ ••

Bir parçası olduğumuz âlemde akıl erdiremediğimiz nice varlıklardan bir türü de, ruhlar ve ruhani varlıklardır. Biz bunların varlığını biliriz; haklamdaki bilgi için yegâne kaynağımız ise âyet ve hadislerdir.

23. Melekler hakkında ne biliyoruz?

Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü'minler de iman ettiler. Her biri, Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler.

Bakara Sûresi, 2:285

GAYB âleminin varlıklarından söz edildiğinde ilk aklı gelen, meleklerdir. Onlar görmediğimiz, ama görmüş gibi bir kesinlikle inandığımız, bizimle son derece yakından ilgili varlıklardır. Yüce Allah, meleklerle iman etmeyi biz kullarına farz kılmıştır; inkâr edilmeleri, bu sebeple, Allah'ın, peygamberlerin, kitapların yahut ahiretin inkârı gibi, kişiye imanını bütünüyle kaybettirecek bir davranıştır.⁵⁵

Melekler neden görülmez?

Bu sorunun cevabı gayet açıktır. Çünkü insan gözü, maddî âlem içindeki varlıkların dahi pek azını görebilecek bir yetenekle yaratılmıştır. Onun bütün görebildiği, elektromanyetik radyasyon içinde "görünen ışık" adı verilen ve 380-780 nanometre⁵⁶ arasında kalan dalga boyundaki ışımada ibarettir. Bu ışığı, biz, bir tarafı mor, diğer tarafı kırmızı olan bir renk tayfı hâlinde görürüz. Işığın her iki tarafında kalan morötesi ve kızılötesi dalga boylarındaki radyasyon (bunlara radyo ve televizyon dalgaları ile X ve gama ışınları da dahildir), tamamen ışık ile aynı nitelikte

55 Bkz. Nûr Sûresi, 4:136.

56 1 nanometre: santimetrenin on milyonda bir.

olmalarına rağmen, biz bunları göremeyiz. Oysa gözümüz farklı bir duyarlılıkta yaratılmış olsaydı, mesela radyo dalgalarını da, tıpkı kırmızı veya mavi ışığı seçtiğimiz gibi rahatlıkla seçebilecektik. Bununla beraber, gözle göremediğimiz bu tür şeyler hakkında daha başka yollardan bilgi alabildiğimiz için, onların varlıklar hakkında hiçbir zaman şüpheye düşmüyoruz.

Maddî dünyamızın varlıklar hakkında bu kadar sınırlı olan duyu ve yeteneklerimiz, gayb âleminin varlıklar hakkında elbette ki güvenilir bir bilgi kaynağı olacak değildir. Onun için, bu konuda, kendi duyu ve yeteneklerimizden çok daha güvenilir bir kaynak olan Allah ile Resulünün verdiği haberlere yöneliyor ve melekler ile ilgili bilgileri onlardan alıyoruz.

Şu kadar var ki, "Melekler bu dünya gözüyle görülmez" şeklindeki ilâhî yasa da, diğer yasalar gibi, "mucize" şeklindeki istisnalar olan bir yasadır. Bu istisnalar cumlesinden, Peygamberimizin de Cebrail'i gerçek şekliyle görmüş olduğu, Kur'an'da haber verilmektedir.⁵⁷ Bunun dışında, meleklerin gerçek şekliyle değil de, insan seçkine gerek daha başka insanlara görüldüğünü bildiren âyet ve hadisler vardır. Mesela, Lut kavminin helakiyle görevli melekler insan suretinde gelmiş ve hem Lut aleyhisselâma, hem de onun kavmine bu şekilde görünmüş, bu arada İbrahim aleyhisselâma uğrayarak onunla ve zevcesiyle de konuşmuşlardır.⁵⁸ Hz. Meryem'e de Cebrail insan suretinde görünmüş ve ona Hz. İsa'ya hamileliğini müjdelmiştir.⁵⁹ Yine Cebrail aleyhisselâmın, zaman zaman Diyye adındaki sahibinin suretinde diğer Sahâbîlere görüldüğü bilinmektedir. "Cibril hadisi" adıyla meşhur olan olayda ise, Cebrail, kimsenin tanınmadığı ve üzerinde yolculuk

57 Nûr Sûresi, 23:5-14; Zümr Sûresi, 81:23.

58 Hud Sûresi, 11:69 v.d.; İbr Sûresi, 15:51 v.d.; Zâriyât Sûresi, 51:24-34.

59 Meryem Sûresi, 19:7-21.

emaresi de bulunmayan bir kimse olarak herkese görünmüş ve Peygamberimize iman ve İslâm hakkında sorular sormuştur.⁶⁰

Meleklerin yapısı

Sevgili Peygamberimiz, meleklerin nurdan yaratıldıklarını bize haber veriyor.⁶¹ Kur'an'dan da, onların ikişer, üçer, dörder, ilh. kanatlı olarak yaratıldıklarını öğreniyoruz.⁶² Lâkin, gayb âlemine ait diğer kavramlarda olduğu gibi, burada da "kanat" ile kastedilen şeyi bizim dünyamızdaki kuş kanatları ile karıştırmamalıyız. Uçmak üzere yaratılan kuşa bu iş için nasıl kanat verilmişse, çeşitli görevler için yaratılan meleklerle de, bu görevlerini yerine getirmek için, o âlemin şartlarına uygun bir tür kanat verilmiştir. Kur'an bu hakikati bizim anlayabileceğimiz bir şekilde, bizim dünyamızın tabiriyle anlatmaktadır.

Yine Kur'an'ın verdiği haberlerden, meleklerin insanlar gibi yiyecek içmediklerini anlıyoruz.⁶³

Meleklerin cinsiyetiyle ilgili batıl inanışları da Kur'an şiddetle reddeder. Onların dışı olduklarını ileri sürenlere karşı, "Yoksa biz melekleri dışı olarak yaratık da onlar buna şahit mi oldular?" buyurarak, onları, iddialarını ispat etmeye çağırır.⁶⁴

Meleklerin bir önemli özelliği de Allah'ın emirlerine mutlak surette itaatleridir. Allah'a karşı hem itaat, hem de isyan yeteneği bulunan ve bunlar arasında seçme özgürlüğüne sahip olan insana karşılık, melekler sadece itaat etme özelliğine sahiptirler ve kendilerine ne emredilirse onu yerine getirirler.⁶⁵

60 Bahar, "İman", 37; Maâret, "İman", 1, 5.

61 Mâide, "Zâkir", 68.

62 Fâtır Sûresi, 35:1.

63 Bkz. Hud Sûresi, 11:70.

64 Sâjjât Sûresi, 37:130-137. Ayrıca bkz. Zâkir Sûresi, 43:19.

65 Nûr Sûresi, 16:49-50; Enbiyâ Sûresi, 21:26-27.

Yanlış inanışlar

Meleklerle ilgili yanlış inanışlardan en yaygın olanı, onları dışı olarak tasavvur etmek veya batılı ressamların tasvirlerinde görüldüğü gibi sırtına kuş kanadı takılmış insanlara benzetmektir. Bunların yanlışlığı üzerinde yukarıda durulmuştur. Kur'an, melekler hakkında böyle asılsız iddialarda bulunana, bu iddialarının hesaplarının sorulacağını açıkça bildirmektedir.⁶⁶

Meleklerle dair bir başka batıl inanış da, onları Allah'ın kızları saymak şeklindeki cahilce iddialardır ki, doğrudan doğruya Allah'a şirik koşmak⁶⁷ anlamına gelen bu tür inanışlar Kur'an'da şiddetle reddedilmiştir.⁶⁸

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Melekler bizim dünya gözüyle göremediğimiz varlıklardır. Cinsiyetleri yoktur, yiyecek içmezler, kendilerine emrolunana yaparlar. Kur'an, bize meleklerle ilgili bilgi verirken, bir yandan da, onlar hakkındaki yanlış inanışları reddeder.

66 Zâkir Sûresi, 43:19.

67 Şûrâ kısmı 15-18 bölümlerinde geniş şekilde ele alınmıştır.

68 Fâtır Sûresi, 6:100; Nûr Sûresi, 16:57; Sâjjât Sûresi, 37:149-159; Zâkir Sûresi, 43:16; Tür Sûresi, 52:30.

24. Dünya ve âhiret dostumuz melekler

Neredeyse gökler üstlerinden çatlayacaklar. Melekler ise, Rablerini hamd ile tesbih ederler ve yeryüzündekiler için bağışlama dilerler. İyi bilin ki Allah, çok bağışlayandır, çok merhametlidir.

Sûra Suresi, 42:5

İMAN bir tilsimdir: O bir kalbe girdi mi, bütün kâinat bir dost meclisi olur.

Zerreden yıldızlara her şey candan bir tebessüm takınır. Canlı-cansız ne varsa hepsi insanın yüzüne güler. Hiçbir şey ürkütmez inanan insanı, hiçbir şey ona yabancı gelmez.

Çünkü her şey O'nun eseri, herkes O'nun kuldür.

Tablonun göze görünmeyen kısmı ise daha da muhteşemdir.

Orada, inanan insanın en candan, en hakikatli, en vefalı dostları bulunur.

İnsan fark etmese de her an onlardan nice yardımlar görür, nice armağanlar alır.

Nereye gitse, onlar da insanla beraber olur.

Gerçi aralarında gökler ile yer kadar uzaklık bulunsa, yine onlar inanan insandan uzak sayılmaz. Duaları yine yeryüzündeki mü'minler içindir. Böylelikle, hemen yanı başındakilerden tutun, yüce âlemlerin meclislerine kadar her taraftan meleklerin dualarıyla kuşatılır inanan insan.

Görmediği âlemlerdeki görünmeyen dostları, sürekli olarak onun için bağışlama niyazında bulunur âlemlerin Rabbine.

"Sizi haranılıklardan aydınlığa çıkarmak için üzerinize O rahmetini indirir; O'nun meleklere de sizin için dua eder. O, mü'minler hakkında pek merhametlidir."⁶⁹

"Ars'ı taşıyan ve onun çevresinde bulunan melekler Rablerini hamd ederek tesbih ederler. O'na inanırlar ve inananlar için bağışlama dilerler: Ey Rabbimiz! Senin rahmetin ve ilmin her şeyi kuşatmıştır. O hâlde tövbe eden ve senin yoluna uyanları bağışla ve onları Cehennem azabından koru. Ey Rabbimiz! Onları da, onların babalarından, eşlerinden ve soylarından iyi olanları da, kendilerine vaa'd ettiğin Adn Cennetlerine koy. Şüphesiz sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin. Onları hotûlülüklerden koru. Sen o gün kimi hotûlülüklerden horursun, ona rahmet etmiş olursun. İşte bu büyük basandır."⁷⁰

Meleklerin mü'minlere olan düşkünlüğü o derecededir ki, onlardan birinin yaptığı herhangi bir iyilik, meleklerden bir dua veya istiğfar⁷¹ tetikler.

Bir mü'min, insanlara hayır öğretecek olsa, melekler ona dua eder.⁷² Alim için, göklerde ve yerde olanlarla birlikte melekler de istiğfar eder.⁷³

Bir Müslüman, bir din kardeşini için gıyabında dua edecek olsa, melek ona "Bir misli de senin olsun" diye dua eder.⁷⁴

Bir mü'min, namaz kıldıktan sonra oradan kalkıncaya kadar melekler onun için "Allahım, onu bağışla, ona rahmet et" diye dua eder.⁷⁵

⁶⁹ Ahab Suresi, 33-43

⁷⁰ Mü'vin Suresi, 40:7-9

⁷¹ Cennetlerden bağışlanması için Allah'a niyazda bulunur.

⁷² Tirmidî, "İlim", 19

⁷³ Ebu Davud, "İlim", 1; Tirmidî, "İlim", 19

⁷⁴ Müslim, "Zikir", 86, 88

⁷⁵ Buhârî, "Ezâ", 36

Melekler bizim için sadece dua etmekle kalmazlar. Bir mü'min dua ettiğinde, melekler de onun duasına âmin derler.⁷⁶

Bir Müslüman, hasta kardeşini ziyaret edecek olsa, yetmiş bin melek, gün (veya gece) boyunca onun için istiğfar eder.⁷⁷

Bunlar gibi daha pek çok vesileler, melek-mü'min dostluğunda, karşılıklı dua ve selâm gibi güzelliğinin alınıp verilmesi için birer sebeptir. Zaten az önce geçen âyette Yüce Allah meleklerden söz ederken "Allah'a iman ederler" buyurmuştur ki, bu durum, yeryüzündeki mü'minlerle bütün âlemlerdeki bütün melekler arasında bir iman kardeşliği tesis etmektedir. Aynı Rabbe iman etmek ve O'na kul olmak, Allah'ın mülkünde bütün kapılan açan bir anahtardır; bu anahtarı eline alan bir insan, âlemlerin Rabbi katındaki meleklerle arkadaş olur, onların dillerinden düşmeyen dua ve istiğfar listelerine adını yazdırır.

Meleklerin yeryüzündeki mü'min kardeşlerine olan ilgisi, bazen de fiili yardım şeklinde ortaya çıkar. Öyle zamanlar olur ki, mü'minler ellerinden gelen her çareye başvurdukları, üzerlerine düşeni yerine getirdikleri hâlde, aleyhlerinde birleşen düşmanların karşısında çaresiz kalırlar. İşte böyle zamanlar, yer ve gökler Rabbinin emriyle meleklerin yardıma koştuğu anlardır. Gözler onları görsün veya görmesin, hiç fark etmez. Onlar Allah'ın takdir ettiği bir suretle yapacaklarını yaparlar ve bu konuda hiçbir zaman aceze düşmezler. Kur'an, böyle vak'aları, kıyamete kadar gelecek bütün mü'minlerin ibret nazarlarına sunmaktadır:

"Sen o gün mü'minlere 'Rabbimizin size indirdiği üç bin melekle yardım etmesi yetmez mi?' diyordun.

⁷⁶ Müslim, "Cenâze", 7

⁷⁷ Tirmidî, "Cenâze", 2

Hani sen mü'minlere, 'Rabbimizin, indirilmiş üç bin melek ile yardım etmesi size yetmez mi?' diyordun. Evet, sabrettiğiniz ve Allah'a karşı gelmekten sakındığınız takdirde; onlar ansızın üzerinize gelseler bile Rabbimiz nişanlı beş bin melek size yardım eder. Allah, bunu size sırf bir müjde olsun ve kalpleriniz hanunla yatışın diye yaptı. Yardım ve zafer ancak mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah katındadır."⁷⁸

"Hani Rabbin meleklerle, 'Ben sizinle beraberim. İman edenlere şebat verin. Ben kâfirlerin kalplerine korku salacağım. Şimdi vurun boyunlarının üstüne. Vurun, onların bütün parmaklarına' diye vahyediyordu."⁷⁹

"Ey iman edenler! Allah'ın size olan nimetini hatırlayın. Hani onular üzerinize gelmişti de Biz onları üzerine bir rüzgâr ve göremediğiniz onları göndermiştik. Allah, yaptıklarınızı hakıyla görmektedir."⁸⁰

Bir mü'min, dünya hayatı boyunca meleklerin arkadaşlığında ve onların gözetimi altında yaşar. Kendisi bundan haberdar olmasa veya unutsa bile, meleklerin ona olan ilgisi hiçbir zaman ihmal uğramaz.⁸¹

Bir omur böyle geçtikten sonra, gizliliklerin açığa çıktığı an gelir. O an, dünya perdesinin kapanıp ebedi hayatın gözler önüne serildiği andır. Mü'min, o sadık dostlarını işte o anda gözüyle görür ve müjdeyi onlardan alır:

"Rabbimiz Allah'tır" deyip de, sonra dosdoğru olanlara gelince, onların üzerine alan olan melekler iner ve derler ki: "Korkmayın, üzülmeyin, size va'dedilmekte olan Cennete sevinin! Biz dünya hayatında da âhirette de sizin dostlarıyız. Çok bağışlayan ve çok merhametli olan Allah'ın bir öğütüne olarak, orada canlarınızın çektiği her şey var, ümitsizliğiniz her şey orada sizin için var."⁸²

⁷⁸ Ali İmran Suresi, 3:124-126

⁷⁹ Enfal Suresi, 8:12

⁸⁰ Ahab Suresi, 33:9

⁸¹ Bu konuda, meleklerin görevleriyle ilgili 25. bölümde daha başka örnekler de gelecektir.

⁸² Fussilet Suresi, 41:30-32

"Melekler, onların canlarını iyi kimseler olarak alırken, 'Selâm size! Yapmış olduğunuzu iyi işlere karşılık girin Cennete' derler."⁸³

Mü'min, dünyadan meleklerin müjdesiyle uğurlanır, ahirette de yine onların müjdesiyle karşılanır. Onların Cennete girişi de, Cennete üzerlerine meleklerden konukların akın akın gelişi de, gerçekten görülmeye değer manzaralardır. Ne çare ki, bu dünyanın gözleri, öyle muhteşem manzaraları görmüyor. Fakat Kur'an bize bunları olup bitmiş hadiseler gibi tasvir ediyor; biz de Kur'an'ın bize haber verdiği şeyi, gözümüzle görmüş gibi inanıyoruz:

"Şüphesiz kendileri için tarafımızdan en güzel mukafat hazırlanmış olanlara gelince, işte bunlar Cehennemden uzaklaştırılmışlardır. Onlar Cehennem'in hüslusını bile duymazlar. Canlarının istediği nimetler içinde ebedî olarak kalırlar. En büyük korku bile onları tasalandırmaz ve melekler onları, 'İşte bu, size vaad edilen gününüzdür' diyerek karşılar."⁸⁴

"Atalarından, eşlerinden ve çocuklarından iyi olanlarla beraber Adn Cennetlerine girerler. Melekler de her bir kapıdan yanlarına girerler: 'Sabretmenize karşılık gelâm sizlere.' Dünya yurdunun sonucu olan Cennet ne güzeldir!"⁸⁵

"Rablerine karşı gelmekten sakınanlar da grup grup Cennete sevk edilirler. Cennete vardıklarında oranın kapıları açılır ve Cennet bççileri onlara şöyle der: 'Size selâm olsun! Tertemiz oldunuz. Haydi ebedî kalmak üzere buraya girin.' Onlar da şöyle derler: 'Hamd, bize olan vaadini gerçekleştiren ve bizi Cennetten dilediği yere konmak üzere bu yurda varis kılan Allah'a mahsustur. Salih amel işleyenlerin mukafatı ne güzelmiş!' Melekleri de, Rablerini hamd ile tesbih edip yücelterek Arş'in etrafını kuşatmış hâlde görürsün. Artık onların arasında

83 Nahl Suresi, 16:32
84 Eshvâ Suresi, 21:101-103.
85 Râd Suresi, 13:23-24.

adaletle hükâm verilmiş ve "Hamd alemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur" denilmiştir."⁸⁶

Mü'minler ile melekler arasındaki dostluk ne kadar gerçek ise, Allah'ı ve peygamberlerini yalanan inkarcılara karşı meleklerin düşmanlığı da o kadar gerçekçidir. Kâfir ve zalimlerin bu akabeti, hiç şüphe yok ki, kendi elleriyle hazırladıkları bir akabettir. Allah'ın kullarına karşı muhabbet besleyen ve gece gündüz onlara dua edip duran kâinat dolusu melekleri kendisine düşman etmek ise, masîl bir ziyan ve pişmanlıktır, tarîfe gelmez.

"Melekleri görecekleri gün, işte o gün suçlulara hiçbir müjle yoktur. 'Eyvah! Biz Allah'ın rahmetinden tamamen uzaklaştırılmışız' diyecekler."⁸⁷

"Melekler, onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken hâlleri nasıl olacak? Bu, Allah'ı gazaplandıran şeylere uydukları ve O'nun hoşnut olduğu şeyleri beğenmedikleri içindir. Allah da onların amellerini boş çıkarmıştır."⁸⁸

"O kâfirler, nefislerine zulmederlerken melekler onların canlarını alır da onlar teslim olup, 'Biz hiçbir kötülük yapmıyorduk' derler. Hayır! Allah sizin yapmaktaki olduklarınızı hakıyla bilmektedir. Haydi, içinde ebedî kalacağınız Cehennem'in kapılarında girin. İyiliklik taslayanların yeri ne kötüdür!"⁸⁹

Melekler mü'minlere düşkündür.

Birkaç melek değil, sayısını Allah'tan başka kimsenin bilmeyeceği, kâinat dolusu melek. Yıldızlardan da çok,

86 Zümer Suresi, 39:73-75
87 Furkan Suresi, 25:22
88 Muhammed Suresi, 47:27-28
89 Nahl Suresi, 16:28-29.

zerrelerden de çok, düşünemediğimiz çokluklardan da çok...

Hepsi bize dost, hepsi bizimle ilgili, hepsi bize duacı.

Neyi anlatır bütün bunlar?

Veya şöyle soralım:

Kimdir onları bize dost yapan?

Kimdir en sevgili elçisinin kalbini ümmetine karşı muhabbetle dolduran?

Kimdir bütün kâinatı meleklerin Peygambere salatları, ümmetine dualarıyla cınlattıran?

Bu sorunun cevabını düşündüğümüzde, "Rahmetim her şeye kuşatır"⁹⁰ âyetinin hakikatini bir parça kavramaya başlamışız demektir.

↔ BÖLÜM ÖZETİ ↔

Melekler dünyada ve ahirette mü'minlerin dostlarıdır; onlar için her vesile ile dua ve istiğfar ederler. Onların bu dostluk ve muhabbetleri ise, Allah'ın rahmetinden bir yansımadır. Ancak inkarcılar, Allah'ı ve elçilerini yalanlamak suretiyle, melekleri kendilerine düşman etmişlerdir.

90 Aşvâ Suresi, 7:156.

25. Melekler ne iş yapar?

Allah, meleklerden de elçiler seçer, insanlardan da. Şüphesiz Allah, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.

Hac Suresi, 22:75

KAINATA görünen âlem (şehadet âlemi) tarafından baktığımızda, her şeyin sebepler vasıtasıyla cereyan ettiğini görürüz. Bu, bütün varlık âlemini kuşatan bir rububiyetin tezahürüdür. Öyle bir rububiyet ki, bir çiçeğin ihtiyacı olan suyu ona göndermek için dağ gibi bulutları görevlendirir; bir kara parçasını süpürmek için karıncılardan kartallara kadar nice temizlik ordularını seferber eder; bu gezegen üzerinde bir gece ile gündüz vücudu getirmek için gökte Güneş gibi bir yıldız yakar, onun etrafında koca bir gezegeni topaç gibi çevirir. Oysa bütün bu sebeplerin ardında iş gören ve bütün bu neticeleri yaratan, Allah'ın sonsuz kudretinden başka bir şey değildir; o sonsuz kudret, icraatını bu sebepler vasıtasıyla yapmak suretiyle, her şeyi her hâliyle kuşatan İlahî egemenlik ve saltanatın ihtişamını göstermektedir.

Gayb âlemi tarafından bakıldığında ise, kâinat, muhteşem melek ordularıyla dolu görünür. Peygamberimizin "Gökte dört parmaklık bir yer dahî yoktur ki, oraya bir melek, Allah'a secde için başını koymuş olmasın"⁹¹ şeklindeki tasvir, bu konuda bize bir fikir verebilir. Diğer yandan, çeşitli doğa olayları ile görevli meleklerin bulunduğu dair hadis-i şerifler de,⁹²

91 Tirmizi, "Zühri", 9
92 Mesûl İlahî melek. Bîc, Müncel, 1:274.

kâinata olup biten her türlü doğa olayı için meleklerin görevlendirilmiş olduğu yönünde bir kanaat vermektedir. Bu manzarayı biraz tasavvur etmeye çalışırsak, zerrelerden yıldızlara kadar canlı-cansız, büyük-küçük her şey ve her türlü doğa olayı için görevlendirilmiş, farklı rübelerde, farklı yeteneklerde, o âlemin kanunlarına göre bir hiyerarşi içinde sayısız meleklerin gece gündüz Allah'a tam bir itaatle ve mükemmel bir âhenk içinde iş gördüğü bir kâinat içinde yaşadığımızı anlarız. Dünya gözyüze asla göremeyeceğimiz ve hayal dahi edemeyeceğimiz bu manzara, kâinatın gayb tarafından görülen hâlidir ve her şeyi egemenliği altında tutan bir rububiyetin ihtişamını göstermektedir.

Meleklerin sayıları, türleri, görevleri gibi konularda çok fazla söz söyleyebileceğimiz durumda değiliz. Daha önce de temas edildiği gibi, gayb âlemine dair bilgilerimiz bütünüyle Kur'an ve Hadise dayandığı için, bu iki kaynaktan aldığımız bilgiye yetinmek zorundayız. Bunların dışında, diğer dinlerden ve tahریف edilmiş kitaplardan gelecek bilgiler, bizim melekler hakkındaki bilgi ve anlayışımıza bir şey kazandırmayacağı gibi, bizi haktan uzaklaştırarak batıl düşüncelerin kucağına atabilir. Allah ve peygamberler hakkında iftira üretenlerin melekler hakkında neler uydurabileceklerini tahmin etmek çok zor olmaz.

Âyet ve hadislerde adı geçen meleklerle gelince, onların belli başlıları hakkındaki bilgilerimiz ana hatlarıyla şu şekildedir:

Cebraîl

Kur'an'da en çok sözü edilen ve değişik isimlerle anılan melekler. Meleklerin en büyüğüdür. Görevleri arasında en önemlisi, peygamberlere Allah'ın vahyini ulaştırmaktır. Kur'an onu muazzam kuvvetlere, üstün akıl ve dirayete sahip⁹³ pek kuvvetli, Arş'ın sahibi yanında itibarlı, sözü

93 Necm Suresi, 53:5-6.

dinlenen ve güvenilen pek şerhli bir elçi⁹⁴ olarak tarif eder. Kur'an'da adı Cibril⁹⁵, Ruhul-Kudüs⁹⁶, Ruhul-Emîn⁹⁷ ve Ruh⁹⁸ olarak geçer. Cebraîl, Hz. Meryem'e de insan suretinde görünerek onunla konuşmuş ve Hz. İsa'yı müjdelemiş, Peygamberimizin sahâbilerine de insan suretinde görüldüğü zamanlar olmuştur. Peygamberimizin hadislerinde de pek çok defalar bahsi geçer.

Mikâil

Mahlûkatın rızıklarını yönetmekle görevli melekler. Rızık komusu ise, yeryüzündeki hayatın en can alıcı, en hayret verici yönüdür. Bu gezegen üzerinde, milyonlarca tür canlı⁹⁹ sayısız bireyleri barınır. Bunlar arasındaki ilişkiler ve bu canlıların birbirlerine olan bağımlılıkları ise, en küçük bir hatayı kaldırmayacak bir duyarlılıkla düzenlenmiştir ve ekoloji biliminin konusunu teşkil etmektedir. Bütün bu canlı türleri arasında tek bir tanesi, mesela bir karasinek bir süre kontrolsüz bırakılacak olsa, birkaç ay içinde yeryüzünün bütün kütâlarını metrelerce kalınlığında bir sinek tabakasıyla kaplayacak bir üreme potansiyeline sahiptir. Milyonlarca türden sadece bir tanesinin durumu bu olursa, bütün canlılar arasındaki ilişkilerin ne kadar hassas bir şekilde düzenlenmiş olduğu anlaşılır. Bu kadar hassas bir düzen ise, dünyaya gözünü açan her bir canlının her bir lokmasını tek tek dikkate alan bir hesaplama mükümü olur. Aksi takdirde ortalama bir hesaplama rızıklar dağılımı olsaydı, milyar kere milyar kere milyarda bir ölçüde bir oynama dahi, bir süre sonra canlılar arasındaki dengenin bozulmasına yol açardı.

94 Tevrat Suresi, 81:19-21.

95 Bakara Suresi, 2:97-98; Tahrim Suresi, 66:4.

96 Bakara Suresi, 2:87; 253; Mâide Suresi, 3:110; Nahl Suresi, 16:102.

97 İsrâ Suresi, 26:193.

98 Nahl Suresi, 16:2; Meryem Suresi, 19:17; Mâ'min Suresi, 40:15; Mevrit Suresi,

10:4; Nuh Suresi, 78:38; Kasr Suresi, 97:4.

99 Başka bir hesap edildiğinde canlı türü sayısı 700 bin civarındadır; ancak gerçek rakam hakkında tahminler 10 milyon ile 100 milyon arasında değişmektedir.

Oysa yeryüzünde hayat milyonlarca senedir bir âhenk içinde sürüp gitmektedir; bu ahenği bozan bir şey varsa, o da, insan elinin bilinçsiz bir şekilde tabiattaki dengeye müdahalesidir. İşte bu hassas denge, 8. bölümde de temas edildiği gibi, her şeyi bütün incelikleriyle kuşatan sınırsız bir ilmin eseridir ki, "*Bütün nızıkları veren ancak Allah'tır; O sarsılmaz ve karşı konulmaz kuvvet sahibidir*"¹⁰⁰ mealindeki âyet bu hakikati bildirir.

Yüce Allah'ın her canlı için ayrı ayrı takdir ettiği nızık, bu sebepler dünyasında ya bir ağacın eliyyle, ya da bir başka canlımın emti, sütü, yahut daha başkalarıyla bir hizmet vasıtasıyla muhtaçlara ulaşır. Aynı manzaranın gayb âleminden görülen yüzünde ise, başlarında Mikâil gibi heybetli ve azametli bir melek bulunan pek büyük bir melekler ordusunun bu muhteşem düzenleme faaliyetinde istihdam ediliyor olması muhtemeldir.

Kur'an'da Mikâil adı, "*Her ham Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebraîl'e ve Mikâil'e düşman olursanız bilin ki, Allah da inkâr edenlerin düşmanıdır*"¹⁰¹ mealindeki bir âyette geçer. Bunda da Yahudilerin bir itirazına cevap vardır. Peygamberimiz vahyi kâim getirdiğini soran Yahudiler "Cebraîl" cevabını alınca, "O savaş, ölüm ve azap indiren melekler, bizim düşmanımızdır; eğer rahmet, bitki ve yağmur indiren Mikâil vahyi getirirse kabul ediniz" şeklinde karşılık vermişlerdi. Âyet ise, Allah'ın meleklerinden herhangi birine düşmanlığı, tanamına ve hatta bizzat Allah'a karşı bir düşmanlık olarak nitelendirmektedir.

Azraîl

Ölüm meleğidir. Kur'an'da adı "ölüm meleği" olarak geçer:

"De ki: 'Sizin için görevlendirilen ölüm meleği canınızı alacaktır, sonra Rabbinize döndürüleceksiniz.'¹⁰²

100 Zâriyat Suresi, 51:58.

101 Bakara Suresi, 2:258.

102 Sâde Suresi, 32:11.

Daha başka âyetlerde ise, canlan alan "meleklerden" çoğul olarak söz edilir.¹⁰³ Bundan da, kullanılmı olan meleklerle görevli pek çok meleğin bulunduğu, Azraîl'in ise bütün bunların üzerinde, hepsinin kumandanı durumunda bir âmir melek olduğu sonucu çıkarılabilir.

Ölüm meleği (veya melekleri) can almakla görevlidirler; ancak bu iş için "adam öldürme" olarak nitelendirilmemiş işe benzemez. Çünkü ölüm, hayatın yok olması değil, bir başka boyuta taşınmasıdır; onun için âyette "ölümün yaratılmasından"¹⁰⁴ söz edilmiştir. Onun için, bizi öldürmekle görevli meleklerden bizim anlayacağımız şey, ruhumuzu kendilerine teslim edeceğimiz, Allah katında çok değerli ve güvenilir elçiler olmalıdır. Tabii, bu meleklerin dostlan olan mü'minler için böyledir; kâfir ve zalimlerin ölüm meleği ile karşılaşması ise, dehşet verici bir hüsrana ve pişmanlıktan başka bir anlam taşımaz.

İsrâfil

Kur'an onun görevinden söz eder; adı ise hadislerde geçer. Peygamberimiz, gece namazına başlarken "Cebraîl'in, Mikâil'in ve İsrâfil'in Rabbi olan Allahım!" şeklinde dua ederek onun adını en büyük melekler arasında saymıştır.¹⁰⁵

İsrâfil'in başlıca görevi, kıyametin kopmasını ve daha sonraki dirilişin ilân etmektir.¹⁰⁶ Bir gün gelecek, içinde barınan herkes gibi bu dünyanın da aceli dolacak; Allah'ın belirlediği ve kimsese bildirmedikleri o gün geldiğinde, İsrâfil, Rabbinden aldığı emirle, surlunu üfleyerek kıyametin başlangıcını ilân edecektir. Hiç şüphe yok ki, o ölüm, âlemin büyüklüğüne münasip bir ölüm olacaktır; onun işareti de öyle büyük bir hâlisinin heybet ve dehşetine münasip bir ilân olacaktır.

103 Mâid Suresi, 4:97; Er-Rum Suresi, 6:61; 93; Araf Suresi, 7:37; Esfâl Suresi, 8:50.

104 Nahl Suresi, 16:28, 32; Muhammed Suresi, 47:27.

105 Nahl Suresi, 67:2.

106 Müfessir, "Müfessir", 200; Ebu Davud, "Sâlih", 119.

107 Bu konu 47 ve 48. bölümlerde daha ayrıntılı şekilde ele alınmıştır.

Sonra, Allah'ın takdir ettiği bir zamanda, O'ndan aldığı emirle, İsrail, sür'ünü bir kere daha üfleyecektir. Bu ikinci üfleyiş ise, bir diriliş müjdesi olacaktır; tıpkı Allah'ın rahmetini müjdeleyen gök gürültüsü gibi, ama ondan çok daha büyük bir ölçekte ve o dirilişin şanına yarışır bir şekilde! Ne çare ki, bir tarafın gayba ait oluşu, diğer taraftan da bu dünyanın ölçülerine sığmayacak kadar büyük oluşu sebebiyle, bu hadiselerin mahiyetini bilemeyiz. Yalnız şu kadımı biliyoruz ki, dünya hayatı denen bu imtihan meydanının kapanışı da, ebedi bir âlemin açılışı da, kendi şanına yarışır bir merasim ister. O merasimlerin başlangıcı ilan etmek üzere de, âlemlerin Rabbi, İsraili gibi değerli ve azametli bir meleğini memur etmiştir.

Hafaza / Kiramen Kâtibin

Sürekli insanla beraber olan ve insanın bütün yaptıklarını kaydeden melekler. En'âm Suresinde "hafaza," İnfitar Suresinde de "hâfızın" ve "kirâmen kâtibin" olarak geçerler. Aşağıdaki ayetlerde bu melekler anlatılmaktadır:

"Üzerinize koruyucu melekleri O gönderir."¹⁰⁷

"İnsanı ölümlerinden ve arından takip eden melekler vardır; Allah'ın emriyle onu korurlar."¹⁰⁸

"Yoksa onların sırlarını ve gizli konuşmalarını duymadığımız mı sanıyorlar? Hayır öyle değil, yanlarındaki elçilerimiz yazmaktadırlar."¹⁰⁹

"Biri insanın sağ tarafında, diğeri sol tarafında oturmuş iki âlemlik meleğin onun yaptıklarını alıp kaydedmektedir. İnsan hiçbir söz söylemez ki onun yanında gözetleyen hazır bir melek bulunmasın."¹¹⁰

"Üzerinizde sizi koruyup gözetener var. Onlar Kirâmen Kâtibin'dir. Her ne yaparsanız bilirler."¹¹¹

107 En'âm Suresi, 6:61.
108 Ra'd Suresi, 13:11.
109 Zukrâf Suresi, 43:80.
110 Kaf Suresi, 50:17-18.
111 İnfitâr Suresi, 82:10-12.

İşte, âyetlerin tekrar tekrar hatırlanarak gaflete düşmememiz için bizi uyardığı gerçektir:

Sürekli gözetim altındayız.

Bu gözetim, hem bütün yaptıklarımızın dikkatli bir şekilde kaydedilerek bir hesap günü için saklandığını, hem de bizim Allah tarafından gönderilen melekler tarafından korunduğumuzu bildiriyor.

"Kirâmen Kâtibin" adı ise, bunların, Allah katında çok değerli, yüksek rütbeli, şerefli yazıcılar olduğunu ifade ediyor. Bunun anlamı da şudur:

Bize, hayatımızın her ânında, Allah katında çok değerli melekler eşlik ediyor. Yaptığımız her iş, söylediğimiz her söz, onlar tarafından kayda geçiriliyor. En küçük bir iyiliğimiz kaybolmuyor; kötü işlerimiz de gözlerden kaçmıyor. Allah için söylenmiş bir söz, Allah için yapıp da çoktan unutulmuş bir iyilik, en muhtaç olduğumuz bir günde bizim karşımıza çıkmak üzere, Allah'ın büyük değer verdiği memurları tarafından bizim için saklanıyor. İşte bu, meleklerle dost olanlar için hem büyük bir müjde, hem de onlara sorumluluklarını hatırlatan bir ciddi uyarı demektir.

Münker ve Nekir

Hadislerde bildirilen iki melek. Bunlar da mü'minlerin, berzah âleminde kendilerini ağrılayacak olan ilk dostlarıdır. Kabirde insanları sorgulayacakları ve alacakları cevaba göre onlara muamele edecekleri, Peygamberimiz tarafından bize haber verilmiştir.

Melekler mi üstün, insan mı?

Bu sorunun bütün melekleri ve bütün insanları birden içine alan tek bir cevabı yoktur. Çünkü melekler de, insanlar da Allah katında farklı farklı derecelindedirler.

Meleklerin Âdem'e secde ile emrolunmuş olmaları,¹¹² insan neslinde meleklerle üstün bir cihetin var olduğunu göstermektedir. Bu, yaratılış itibarıyla insanın daha kapsamlı bir şekilde Allah'a kulluk etmeye yetenekli olduğundan ileri geliyor olabilir. Ancak bundan, bütün insanların bütün meleklerle üstünlüğü anlamını çıkarmak doğru değildir.

Bir defa, karşılaştırmanın ancak mü'min insanlar ile melekler arasında yapılabileceğini dikkate almak gerekir. Çünkü kendilerini yaratan Rabbine inkâr ve isyan ile karşılık verenler, değil meleklerle, en aşağı bir mahlûka dahi üstünlük iddia edecek durumda değillerdir; Kur'an onları "aşağıların en aşağısı"¹¹³ olarak nitelmiştir.

Mü'minler arasında ise en üst derecede olanlar peygamberlerdir ki, bunların meleklerle üstünlüğünde şüphe yoktur. Ancak meleklerin elçileri, peygamber olmayan mü'minlerden daha üstündürler. Ondan sonra da, Allah katındaki yegâne üstünlük ölçütü olan takvâ¹¹⁴ itibarıyla insan mertebeye kazandıkça melekleri de birer birer geride bırakacak şekilde yükselir.

Fakat melekler ile insanlar arasında, üstünlük meselesinden daha önemli ve sevimli bir başka mesele vardır:

Dostluk.

Derecesi ne olursa olsun, bütün melekler ve bütün mü'minler birbirinin dostudur.

Bu ise, daha önce de geçtiği gibi, inanan insanın bu dünyadan ayrılıp ebedi âlemin kapısından içeri adım atarken, meleklerden işteceği ilk ve en tatlı müjdedir.

112 Bakara Suresi, 2:34.
113 Tin Suresi, 95:5.
114 Haucarâ Suresi, 49:13.

← BÖLÜM ÖZETİ →

Meleklerin en büyükleri olarak Cebrail, Mikail, Azrail ve İsrail hakkında âyet ve hadisler bize bazı bilgiler vermiştir. Bunun dışında, Kirâmen Kâtibin ve Münker-Nekir gibi diğer bazı melekler hakkında da âyet ve hadislerde bir miktar bilgi mevcuttur. Bildiğimiz ve bilmediğimiz meleklerin hepsi birden, bütün varlık âleminde muhteşem bir manzara teşkil eder ve İlahî egemenliğin heybet ve azametini ortaya çıkarırlar.

26. Cinler

Ben, cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım.

Zâriyât Sûresi, 51:56

DUYULARIMIZLA algılayamadığımız gayb âleminin varlıklarından bir türü de cinlerdir. Melekleri görmediğimiz gibi, onları da göremeyiz. Fakat meleklerin varlığını bize haber veren Kur'an ve Hadis, cinlerin varlığını da açık ve kesin bir şekilde bize bildirir. Kur'an'ın 72'nci sûresi "Cin" adını almıştır; bu sûrenin büyük kısmı cinlerden söz eder. Bundan başka, yimiden fazla âyette daha cinlerin bahsi geçmektedir.¹¹⁵

Meleklerin nurdan, insanın topraktan yaratılmış olmasına karşılık, cinlerin de âfetten yaratıldığını Kur'an ve Hadisler öğreniyoruz.¹¹⁶ Onların insanlarla ortak yönü ise, hem iyiliğe, hem de kötülüğe yetenekli olarak yaratılmış olmalarıdır. Tiplü bizim gibi, cinler de bu iki yol arasında kendi iradeleriyle bir seçim yapacaklar ve yaptıklarının hesabını kıyamet gününde Allah huzurunda vereceklerdir. Kur'an-ı Kerim, bu hususu, cinlerin âzından şöyle nakleder:

"Kuşkusuz içimizde Müslüman olanlar da var, hak yoldan sapanlar da var. Kim müslüman olursa, işte onlar doğruyu arayıp

115 Bkz. En'âm Sûresi, 6:100, 112, 128, 130; Araf Sûresi, 7:38, 179; Hicr Sûresi, 15:27; İbrâ Sûresi, 17:88; Kehf Sûresi, 18:50; Nemi Sûresi, 27:17, 39; Sebe' Sûresi, 34:12-14, 41; Fussilat Sûresi, 41:25, 29; Ahkaf Sûresi, 46:18, 28-31; Zâriyât Sûresi, 51:56; Rahmân Sûresi, 55:15, 33, 39, 56, 74; Cin Sûresi, 72:1-19.

116 Bkz. Hicr Sûresi, 15:27; Rahmân Sûresi, 55:15; Müslim, Zuhd, 60.

bulmuşlardır. Hak yoldan saparlara gelince, onlar Cehennemde odun olmuşlardır."¹¹⁷

Peygamberimizin cinlere Kur'an okuduğuna dair âyet ve hadisler vardır. Ahkaf Sûresinde, cinlerin Kur'an'ı dinleyerek iman etmeleri şöyle anlatılır:

"Hani Kur'an'ı dinlemek üzere cinlerden bir grubu sana yöneltmiştik. Onlar, onun huzuruna gelince birbirlerine, 'Susun!' dediler. Kur'an'ın okunması bitince de uyanarak kaimlerine döndüler. Dediler ki: 'Ey kavmimiz! Sığışın! Biz, Mûsâ'dan sonra indirilen, kendinden önceki kitapları doğrulayan, gerçeği ve doğru yola ileten bir kitap dinledik. Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisine uyun, ona iman edin ki, günahlarınızı bağışlasın ve siz de elem dolu bir azaptan kurtarın."¹¹⁸

Cin Sûresi'nde, cinlerin Peygamberimizden Kur'an'ı dinlemeleri ve onun üzerine yaptıkları yorumlar anlatılır. Gerçi bu sûrenin başındaki "Cinlerden bir topluluğu Kur'an dinlediği bana vahy edildi" ifadesinden, Peygamberimizin cinleri bizzat görmediği anlamı çıkarılabilir. Ancak gerek Ahkaf Sûresinin, gerekse buna benzer vak'aların nakleden hadislerin ifadesinden de, Peygamberimizin cinleri gördüğü anlamı çıkmaktadır.¹¹⁹ Bu âyet ve hadislerde birinden fazla vak'adan söz edildiği dikkate alınırsa, bu vak'aların bir kısmında Peygamberimizin cinleri gördüğü, bir kısmında da görmediği sonucu çıkarılabilir. Diğer peygamberlerden de Süleyman aleyhisselâmın cinleri gördüğü ve onları çeşitli yerlerde çalıştırdığı, Kur'an'da anlatılmaktadır.¹²⁰

Cinler ve gayb bilgisi

Cinler vasıtasıyla gerek geçmişe, gerekse geleceğe ait birtakım gayb bilgilerine ulaşma iddia ve teşebbüleri eskiden beri var olagelmıştır. Fakat Kur'an, cinlerin gaybı bilmediklerini, bir hadisiye de örnek

117 Cin Sûresi, 72:14-15.

118 Ahkaf Sûresi, 46:29-31.

119 Bkz. Buhârî, "Tefsir", 72:1; Müslim, "Sübh", 149. Cinlerin daveti üzerine Peygamberimizin onlara gelip Kur'an okuduğuna dair hadis için: Tirmidî, "Tefsir", 72:1; Müslim, "Salât", 150; Tirmidî, "Tefsir", 46:3. Peygamberimizin cinlere Rahmân sûresini okuduğuna ve onların aldığı cevaba dair: Tirmidî, "Tefsir", 55:1.

120 İbnü'l-Cavâzi, 27:17, 39; Sebe' Sûresi, 34:12-14; Süd Sûresi, 38:37-38.

olarak göstermek suretiyle, açık bir dille bize haber vermektedir. Buna göre, Süleyman aleyhisselâm astına dayanmış bir vaziyette olduğunda, bir ağaç kundu asıy kemirip de onun düşmesine sebebiyet verinceye kadar cinler bunu anlamamış ve onun cesedinin "gözü önünde" o ağır işte çalışmaya devam etmişlerdir. "Süleyman düşünce anlaşıldı ki, cinler gerçekten gaybı bilmiş olsalardı, o aşığılayıcı azap içinde daha fazla halmazlardı."¹²¹

Daha başka âyetler de semâ yolunun cinlere kapandığını, bu yüzden, onların meleklerden haber alamadıklarını bildirir:¹²²

"Andolsun, biz gökte burçları yaptık ve onu, habanlar için süsledik. Onu kovulmuş her şeytandan horuduk. Ancak kulak hırsızlığı eden olursa, onu da parlak bir ateş¹²³ takip etmektedir."¹²⁴

"Biz, en yabın göğü zinetlerle, yıldızlarla donattık. Onu itaat eden olan her şeytandan horuduk. Onlar yüce topluluğu üleri gelen melekler topluluğuna dinleyemezler. Kovulmaları için her tarafın taşına tutulur. Onlar için süreli bir azap da vardır. Ancak onlardan söz kapanırsa, Onu da delip geçen bir alev izler."¹²⁵

"Andolsun! Biz, en yabın göğü kandillerle donattık. Onları şeytanlara atılan taşlar yaptık ve onları alevli ateş azabını hazırladık."¹²⁶

Allah'ın emirlerini birbirine aktaran meleklerden kulak hırsızlığı yapan şeytanların olduğu ve bunların melekler tarafından şühâb (alev) ile taşlanarak kovuldukları, sonra bu

121 Sebe' Sûresi, 34:14.

122 Cefakâr olan şeytanlar ve daha yükseklerde geçen "şeytanlar" sözcüğü ile cinlerin hüfû ve azgırları kastedilmektedir. Bu kavim bir sürü bölünmüş ele almaktadır.

123 Kulak hırsızlığı yapmak isteyen şeytanlara atılan şeyin ne olduğu konusunda, her zamanın kelâm anlayışına göre farklı yorumlar yapılmıştır. Yığın olan kavim bunların göltüsü olduğu yanında ise de, bizim göltüsü olarak telâfimiz şeytanın çoğaltıldığı kuyruklu olduğu; kalınlarından ibaret olduğu ve ne zaman çoklukla gördüğünde de onlardan bilindiği âhâkâze âhâkâze, bu âhâkâze çok fazla gövri olamayacağı âhâkâze. Şeytanları izleyen şeytanın gövrenesi veya görünen şeytanı olarak âhâkâze yönünde yorumlar da vardır. Ancak bu konudaki haberler gövri haberlerinden ibaret olduğu için, kesin bir tabiriye yapmak âhâkâze değildir.

124 Hicr Sûresi, 15:16-18.

125 Saffat Sûresi, 37:6-10.

126 Müslim Sûresi, 67:5.

şeytanların, duydukları bir şeyi yüz yalan ilavestiyle kâhin dostlarına aktardıkları, hadislerde de bildirilmiştir.¹²⁷

Gariptrir, cinleri bir doğruya yüz yalan karıştırarak aldatmaya teşvik eden de, onların yalanlama kanarak cinler elinde oyuncak olan da, insandan başkası değildir. Kur'an, bu durumu, cinlerin kendi âzından, "insanlardan bazı adamlar cinlerden birtakım adamlara sığınır da onların azgınlığını artırıyor"¹²⁸ sözleriyle bize anlatır. İnsanın kendi eliyle hazırladığı bu tuzak, cinlerin elinde falçılık, kâhinlik, arâlık, medyumluk, astroloji, ruh çağırma gibi çeşit çeşit batıl oyunların ortaya çıkmasına ve insanlar arasında râğbet bulmasına yüz açmıştır:

En başta Kur'an, cinlerin gaybı bilmediğini açıkça bildirmek suretiyle, bütün bu aldatmaların önünü kesmektedir. Ayrıca, Peygamberimiz de, imanının sorumluluğunu idrak eden kimseleri ırpertmeye yetecek kadar şiddetli tehditlerle, nü'minleri böyle oyunlara karşı uyarmıştır:

"Kim bir arâfa¹²⁹ gûlip ondan bir şey sorarsa, söyledikini de tasdik ederse, hirk gün namâzı kabul olunmaz."¹³⁰

"Kim bir kâhine yahut arâfa gider ve onun söylediklerini tasdik ederse, Muhammed'e indirilen inhâr etmiş olur."¹³¹

Peygamberimiz, ayrıca, kâhinlikle kazanılan parayı fuhuştan elde edilen gelirle bir tutmuş ve yasaklamıştır.¹³²

İnsanlar cinler elinde oyuncak durumuna düşüren tuzaqlardan biri de "ruh çağırma" kılığında ortaya çıkmaktadır. Bunun ise, ne tarafından bakılacak olursa olsun, dinde yerini bulmak mümkün değildir. Çağırıldığı hüfû edilen ruh, eğer Allah'ın mekûbu kullarından birine

127 Buhârî, "Tefsir", 151; Müslim, "Sübh", 122-124.

128 Cin Sûresi, 72:6.

129 Kuyup veya çağırma şeytanın yerini haber veren kimsedir.

130 Müslim, "Sübh", 125.

131 Ahmed b. Hanbel, "Muavene", 2:429.

132 Buhârî, "Büyü", 113; Müslim, "Mesâhu", 39.

ait ise, onu ayazına çağırarak bir defa Müslümanın edebine sığmaz. Habis ruhlarla da Müslümanın işi olmaz. Lâkin birtakım cinler, tıplı telefonda başkasının sesini taklit ederek muhatabını aldatan birisi gibi, çağırılan ruhun yerine "konuşarak" insanları aldatır. Pek muhtemeldir ki, buradan bakıldığında "ruh çağırma seansı" olarak görünen şeyler, gayb tarafından bakıldığında "cin eğlendirme seansları" olsun!

Bir yönüyle gaybdan haber verme anlamına da içine alan astroloji konusu da zamanımızın en yaygın aldatma vasıtalarından birini teşkil etmektedir. Bu konu, daha önce 17. bölümde ele alınmıştır.

İnsan bir kere cinlerin eline kendisini düşürmeye görünür, tuzakların kendisini nereye kadar götüreceğini düşünemez hâle gelir. Bunun sonunda, cinlere kul olmak ve Allah'a kulluk eder gibi onlara tapmak da vardır:

"Allah'ın, onları hep bîden toplayacağı, sonra da meleklerle, 'Bunlar mı size ibadet ediyorlardı?' diyeceği günü bir düşün! Melekler derler ki: 'Seni eksikliklerden uzak tutarız. Onlar değil, Sen bizim dostumuzsun. Hayır, onlar cinlere ibadet ediyorlardı. Onların çoğu cinlere inanıyordu.'¹³³

Cinler ve insanlar

Cinler ile insanların ilişkileri hakkında söyleyecek söz, onlar içinde dostun da, düşmanın da bulunduğudır. Sonuçta onlar da bizim gibi yaratıklardır; içlerinde hem iyisi, hem kötüsü bulunur. Nitekim Ahkaf ve Cin sûrelerinde sözü edilen cinlerin, Kur'an dinler dinlemez halka teslim olan Müslümanlar oldukları anlaşılmalıdır ve onların ağızdan bir hayli hükmetli sözler nakledilmektedir. Bütün bunlardan ve daha başka ayetlerden de (Rahmân Sûresinin ayetleri gibi) anlaşılacağına göre, Kur'an, bizimle beraber cin kardeşlerimiz de hitap etmekte ve onları

¹³³ Seb' Sûresi, 34-40-41.

da hidayet dağıtmaktadır. Ancak onlarla aramızda hayat şartları itibarıyla bir fark vardır, bu fark sebebiyle onları göremiyoruz.

Onları görmemek de, cinlerin Müslüman olanlarıyla, imanımız ebedi bir kardeşlik tesis etmiş bulunuyor. Allah'ın mü'min kullarına her gün ettiğimiz dualar içine onlar girdiği gibi, onların duaları da bizi kapsama alıyor.

Cinlerin kâfir olanlarına gelince, onların tuzaklarına karşı Kur'an ve Hadis yeteri kadar uyarılarla doludur. İmanını bu uyarılarla koruma altına alan bir mü'minin, başka düşmanlar karşısında olduğu gibi, cinlerin kâfir kısmı karşısında da herhangi bir korkuya düşmesi için sebep yoktur. Bu konu, gelecek bölümde de ele alınacaktır.

⇨ BÖLÜM ÖZETİ ⇨

Cinler, görünmez olmaları sebebiyle meleklerle, iyilik ve kötülüğe kabiliyetli olmaları sebebiyle de biz insanlara benzerler. Onların Müslümanları da vardır, kâfir olanları da. Müslüman olanları bizim din kardeşlerimizdir. Kâfir olanlarının tuzaklarına karşı ise Kur'an ve Hadiste çok açık uyarılar bulunmaktadır.

27. Şeytan

Şüphesiz şeytan sizin için bir düşmandır; siz de onu düşman tanıyın. O, kendi taraftarlarını ancak alevli ateşe girecek kimselerden olmaya çağırır.

Fâtır Sûresi, 35:6

MELEKLERİN zıddına, şeytanlar sadece kötülük üreten bir yaratık sınıfıdır. Cinlerdendir, ancak sadece kötülük üretmesi sebebiyle, hem iyiliğe ve hem de kötülüğe kabiliyetli olan diğer cinlerden ayrılır. Ataları olan İblis, ilk insan Hz. Âdem'e secde etmediği için Allah'ın rahmetinden kovulmuş, bu yüzden insanlığa düşman kesilmiştir.

"Hani biz meleklerle, 'Âdem için saygı ile eğilin' demiştik de İblis'ten başka hepsi saygı ile eğilmişlerdi. İblis ise cinlerdendi de Rabbinin emri dışına çıktı. Şimdi siz, beni bırakıp da İblis'i ve neslini, kendinize dostlar mı ediniyorsunuz? Halbuki onlar sizin için birer düşmandırlar. Bu, zalimler için ne kötü bir bedeldir!"¹³⁴

"Allah, o şeytana lanet etti ve o da, 'Andolsun ki benim kullarımdan elbette beşerî bir pay alacağım' dedi. 'Onları mutlaka sapıtacağım, mutlaka onları huruntulara sokacağım ve onlara emredeceğim de hayvanların kulaklarını yaracağım. Yine onlara emredeceğim de Allah'ın yarattığı değişikler.' Kim Allah'ı bırakıp da şeytan dost edinirse, şüphesiz o apaçık bir hüsrana düşmüştür. Şeytan onlara vaadede bulunur ve onları huruntulara sürükler. Oysa şeytan, ancak aldatmak için onlara vaadede bulunuyor."¹³⁵

¹³⁴ Kâf Sûresi, 18:53.
¹³⁵ Nûd Sûresi, 4:118-120.

Şeytanın özelliği, hem azgın oluşunda, hem de başkalarını azdırmak için çalışmasıdır. Bu yüzden ki, cinlerden olan İblis ve soyundan başka, insanların azan ve azdıranları da Kur'an'da "şeytanlar" olarak adlandırılmıştır. Nitekim bazı ayetlerde "şeytanlar" denildiği zaman, insan şeytanları kasteder;¹³⁶ bir ayette de "insan şeytanları" ifadesi kullanılmış ve bunların cin şeytanlarına ilham verdiği bildirilmiştir.¹³⁷

Gerçi şeytan bütün gücüyle insanı yoldan çıkarmak için çalışır, bu hususta elinden gelen hiçbir şeyi estirmeden bütün şeytanlığını ortaya döker. Fakat, onu büyük bir güç sahibi olarak gösteren tahrif edilmiş Kitap-ı Mukaddes metinlerine karşılık, Kur'an, şeytanın hilesini "pek zayıf" olarak niteler¹³⁸ ve iman edip Rabbine tevekkül edenler üzerinde onun hiçbir gücünün bulunmadığını bildirir.¹³⁹ Buna karşılık, şeytanın tuzaklarına düşmemeleri konusunda iman edenleri sürekli olarak uyarır. Çünkü, hilesi ne kadar zayıf olursa olsun, şeytana, insanlar karşısında bir fırsat verilmiş ve onun vastasıyla insanlar bir imtihana tâbi tutulmuştur.

"Şeytan, onları habkındaki zannını doğru çıkarır. İnananlardan bir grup dışında hepsi ona uyduklar. Oysa şeytanın onlar üzerinde hiçbir hakkı yoktur. Ancak ahirete inananların, onun hakkında şüphe içinde bulunanlardan ayrılır edelim diye ona bu fırsatı verdik. Senin Rabbin her şey üzerinde hakikî bir koruyucudur."¹⁴⁰

Şeytan niçin yaratıldı?

Yukarıdaki ayet, şeytanın yaratılış hikmetini de açıklar. O, hem iyiliğe, hem de kötülüğe yetenekli olarak yaratılan insanı imtihan etmek ve onun içindeki iyilikleri ortaya çıkarmak için bir vesile olarak yaratılmıştır.

¹³⁶ İbr., Bahara Sûresi, 2:14; Âl-i İmran Sûresi, 3:75; Nâs Sûresi, 118:6.

¹³⁷ Fâtır Sûresi, 6:112.

¹³⁸ Nûd Sûresi, 4:76.

¹³⁹ Nûd Sûresi, 16:98-100.

¹⁴⁰ Seb' Sûresi, 34:20-21.

Bu sayede, bir kısmı insanları yoldan çıkarırken, daha başkalarının da içindeki özelliklerinin meydana çıkmasına ve Allah katındaki derecelerinin yükselmesine, istemeyerek de olsa hizmet etmektedir.

Gerçekten, insan neslinde, bir taraftan "insan şeytanları" üretecek, bir taraftan da melekleri geride bırakan fazilet âbidelerini bağrından çıkaracak bir şekilde yaratılmıştır. Yeteneklerini hangi yönde geliştireceği ise, tamamen onun özgür iradesiyle yapacağı seçime bağlıdır. Besbelli ki, buradaki asıl maksat, insanın içindeki faziletleri ortaya çıkarmaktır, yoksa cin şeytanlarına ilham verecek azgınlık üretmek değildir. Lâkin insanın içindeki fazilet cevherinin ortaya çıkması için, onun, tıpkı rüzgâra karşı kalkan uçak gibi, kötülükle karşı karşıya gelmesi ve onlarla savaşması gerekir. Başta peygamberler olmak üzere, insanlığa yol gösteren faziletimsal kişiler, buldukları mertebeye, kötülük karşısındaki mücadeleleri sayesinde yükselmişlerdir. Yoksa, iki yol arasından iyi olanı kendi iradesiyle seçip o yolda ilerlemek için bir fiyat ödemeyecek olsaydı, insan nesli gibi bir türün yaratılış hikmeti kalmazdı. Çünkü kâinat dolusu melek orduları, sadece iyilik üretmekten başka bir seçeneği bulunmayan mahlûkat türünden beklenen neticeleri zaten yerine getirmektedir.

Eğer cin ve insan şeytanları bulunmasaydı, bu dünya üzerinde ne bir Ebu Bekir yetirdirdi, ne de bir Ömer. Gerçi bu imtihan ve mücadelenin gereği olarak Ebu Bekir'in yanı sıra Ebu Cehiller de vücûda gelir, bazıları Cennetin en üst mertebelerine uçarken, birçokları da Cehennem derecelerinin dibine düşer. Fakat tarla sahibi için değer taşıyan şey, filu veren tohumlardır, çürüyüp gidenler değil.¹⁴¹

¹⁴¹ İnsanın her iki seçimi sonucunda Cennetlik veya Cehennemlik olması ayrıdır. Kader ile ilgili bölümlerde tekrar detaylandırılır.

Seytandan korunmak

Yüce Allah, kullarını bu dünya üzerinde bir imtihanla karşı karşıya getirmiş, ancak onları şeytanlar karşısında sahipsiz bırakmamıştır. Kendisini kötülüğe çağıran şeytana karşılık, mü'minin elinde, bütün doğruluk ve mutluluk yollarını açık gösteren Kur'an ve Sunnet vardır. Kur'an'ı indiren Allah, kullarına şeytan karşısında sığınacak yer olarak kendi rahmetini göstermiş, ona sığınan ve güvenenler üzerinde şeytanın hiçbir gücünün bulunmadığını da açıkça bildirmiştir:

"Kur'an okuduğun zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın. Gerçek şu ki; şeytanın, inanan ve yalnız Rablerine tevekkül eden kimseler üzerinde bir hâkimiyeti yoktur. Şeytanın hâkimiyeti, sadece onu dost edinenler ve Allah'a ortak koşanlar üzerindedir."¹⁴²

Kur'an'ın son iki süresi olan Felâk ve Nâs sûreleri ise, "kendileriyle Allah'a sığınan iki süre" anlamında "Muavvize'teyn" adıyla anılırlar. Peygamberimiz, "Aşgama ve subuha erdigünde ihlâs ile Muavvize'teyn'i üçer defa okumak, her türlü kötülükten korunman için yeter" buyurmuştur.¹⁴³

"Melekere İman" bahsini toplu bir şekilde göz önüne getirecek olursak, bütün kâinat, her karşı dostlarla dolu bir tablo olarak karşımıza belirir. Göklerde olsun, yerde olsun, büyük veya küçük her meleğin iman eden herkesle bir dostluk bağı vardır. Ayrıca, yeryüzü üzerinde de insanlardan ve "cin" adı verilen görünmez varlıklardan nice dostlarımız bulunur. Bunun yanı sıra, dünyamız, hem sayısı az, hem de hilesi zayıf bir miktar düşman da barındırmaktadır.

¹⁴² İhlâk Sûresi, 16:98-100.

¹⁴³ Ebu Davud, "Edeb", 107; Tirmizî, "Daavât", 116; Nesâî, "Sâidze", 1.

Bunlardan hangisini kendimize dost olarak seçeceğimiz ise, bize bırakılmıştır.

İsteyen melekleri kendisine duacı yapar, isteyen de şeytanın peşine takılıp onun âkabetine ortak olur.

Dostunu seçmesini bilene müjdeler olsun.

⇒ BÖLÜM ÖZETİ ⇒

Şeytanlar, cinlerin sadece kötülük üreten kısmıdır. Özellikleri ise, hem azgın olmaları, hem de başkalarını azdırmaya çalışmalarıdır. Ancak Kur'an, onların hilelerinin zayıf olduğunu bildiriyor ve onlardan korunmanın yolunu gösteriyor.

Kitaplara İman

28. Birbirini doğrulayan kitaplar

Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse, derin bir sapıklığa düşmüş olur.

Nisâ Suresi, 4:136

İLK İNSANDAN itibaren yeryüzüne elçilerini göndererek insanlara dünya ve ahirete kurtuluş yollarını gösteren âlemlerin Rabbi, elçilerinden bazılarını da insanlığa çok özel bir iltifata bulandı:

Onlara kitap gönderdi.

Bu, insanın âlemlerin Rabbine muhatap olması demektir.

Çünkü gönderilen kitaplarda bizzat Allah'ın kelâmı vardı.

İnsanlar kitabı açıp da okumaya başladıklarında, kendilerini doğrudan doğruya Allah'ın sözleriyle karşı karşıya buluyorlardı.

Ve Allah'ın sözleri, her bir mü'mini doğrudan doğruya muhatap alıyordu, onun kalbine işliyor, dünyasını aydınlatıyor, ona dosdoğru yolu gösteriyordu.

Her kitap, bir güneş gibi doğdu yeryüzüne.

Çiçeklerin güneşten nasibi rengârenk güzelliklere bürünmek, çürümüş maddelerin nasibi ise iyice kokuşmak idi.

Onun için, inen kitaplar, mü'minlerin imanına iman katarken, inkârcıların da nefretini ve azgınlığını arttırdı.

Semavî kitapların bir kısmı, sayfalar hâlinde indi. Kur'an, bunları sahife'nin çoğulu olan "suhuf" olarak adlandırdı ve Hz. İbrahim ile Hz. Musa'ya inen suhu.

Daha başka hangi peygamberlere suhul verildiğine dair kesin bir bilgiye sahip değiliz.

Kitaplara gelince, Kur'an, bize dört büyük kitaptan söz eder:

Musa aleyhisselâma indirilen Tevrat.¹⁴⁹

Davud aleyhisselâma indirilen Zebur.¹⁵⁰

İsa aleyhisselâma indirilen İncil.¹⁵¹

Muhammed aleyhissalâtü ve's-selâma indirilen Kur'an.

Bu kitaplar hakkında Kur'an'ın vurguladığı bir husus, hepsinin de birbirini doğrulayıcı olarak gönderilmiş olduğudur:

"O, sana Kitab'ı hâk ve kendisinden öncekilere doğrulayıcı olarak indirdi. O, daha önce Tevrat'ı ve İncil'i insanlar için birer hidayet olarak indirmişti. Furkan'ı da indirdi."¹⁵²

"Biz, Nuh'a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi, sana da vahyettik. İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyub'e, Yunus'a, Hârun'a ve Süleyman'a da vahyettiğimiz. Davud'a da Zebur vermiştik."¹⁵³

¹⁴⁹ Bkz. Zuhâ Suresi, 20:133; Necm Suresi, 53:36-37; Âlâ Suresi, 87:18-19.
¹⁵⁰ Bkz. Bakara Suresi, 2:33, 67; Âli İmran Suresi, 3:3, 48, 65, 93; Mâide Suresi, 5:43-46, 66, 68, 110; En'am Suresi, 6:91, 154; Araf Suresi, 7:145, 157; Tebe Suresi, 9:111; İsrâ Suresi, 17:2; Fethr Suresi, 21:48, 105; Mü'minin Suresi, 23:46; Fâhar Suresi, 25:33; Keas Suresi, 28:43; Soâ Suresi, 32:23; Sâfâ Suresi, 37:117; Mü'min Suresi, 40:53-54; Fussilet Suresi, 41:45; Ahkâf Suresi, 46:12; Feik Suresi, 48:29; Necm Suresi, 53:36; Sâ Suresi, 61:6; Cume Suresi, 62:5.
¹⁵¹ Bkz. Nisâ Suresi, 4:163; İsrâ Suresi, 17:53; Enkab Suresi, 21:105.
¹⁵² Bkz. Âli İmran Suresi, 3:3, 48, 65; Mâide Suresi, 5:46-47, 66, 68, 110; Araf Suresi, 7:157; Tebe Suresi, 9:111; Feik Suresi, 48:29; Hadid Suresi, 57:27.
¹⁵³ Âli İmran Suresi, 3:3.
¹⁵⁴ Nisâ Suresi, 4:163.

"Bundan önce bir rehber ve bir rahmet olarak Musa'nın kitabı da vardı. Bu ise, onu doğrulayan ve zulmedenleri uyarmak, iyilik yapanlara müjde olmak üzere Arap dilyle indirilmiş bir kitaptır."¹⁵⁰

"Hani, Meryem oğlu İsa, 'Ey İsrailoğulları! Süphestez ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici olarak gönderdiği peygamberiyim' demişti. Fakat İsa onlara apaçık mucizeleri getirince, 'Bu, apaçık bir sihirdir' dediler."¹⁵¹

Bunlar gibi daha başka ayetlerin de açık bir şekilde ve tekrar tekrar bildirdiği gibi, gerek peygamberler, gerekse kitaplar, aynı zincirin bir halkası olarak gönderilmişlerdir. Değişen şey, onların gönderildikleri zaman ve mekândan ibarettir. Bu farklılık ise, peygamberlerle gönderilen seriatlerdeki ve kitaplardaki farklılıkların sonuç vermiştir. İnanc esasları itibarıyla ise, onların birbirinden hiçbir farkı yoktur.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Peygamberlerden bazılarını, insanlığa Allah tarafından suhuf ve kitaplar getirmiştir. Kur'an, kendisiyle beraber dört kitabın indirildiğini bize haber veriyor. Biz Müslümanlar bunların hepsine birden inanmakla yükümlüyüz.

¹⁵⁰ Ahkâf Suresi, 46:12.
¹⁵¹ Sâf Suresi, 61:6.

29. Bu kitaplar o kitaplar mı?

Allah'ın, kendisine Kitab'ı, hüküm ve peygamberliği verdiği hiçbir insanın, "Allah'ı bırakıp bana kullar olun" demesi düşünülemez. Fakat şöyle öğüt verir: "Öğretmekte ve derinlemesine incelemekte olduğumuz Kitap uyarınca Allah'ın istediği örnek ve dindar kullar olun." Onun size, "Melekleri ve peygamberleri ilâhlar edin" diye emretmesi de düşünülemez. Siz Müslüman olduktan sonra, o size hiç inkâr emreder mi?

Âl-i İmran Suresi, 3:79

KUR'ANDAN önce indirilen kitaplardan hiçbirini bugün orijinal hâliyle elimizde değildir. Bunu hem Kur'an'ın verdiği haberlerden, hem de bugün kutsal kitap olarak okunan metinlerin durumundan anlayabiliyoruz.

Kitab-ı Mukaddes

Tevrat, Zebur ve İncil, bugünkü durumlarıyla, "Kitab-ı Mukaddes" adıyla anılan bir külliyyat içinde, kutsal okullarına inanılan daha başka birtakım metinlerle birlikte yer almaktadır. Kitab-ı Mukaddes ise, (1) Eski Ahid (Ahd-i Ahil), (2) Yeni Ahid (Ahd-i Cedid) olmak üzere iki bölüme ayrılır. Tevrat ile Zebur Eski Ahid içinde yer alırken, Hz. İsa'nın hayatını anlatan dört ayrı kitap da, daha başka metinlerle beraber, dört İncil olarak Yeni Ahid içinde yer alır. Hristiyanlar, Eski ve Yeni Ahidlerle birlikte bütün Kitab-ı Mukaddesi Tanrı sözü olarak kabul ederler. Yahudiler ise yalnız Eski Ahid'i kabul eder, Yeni Ahid'e inanmazlar.

Her iki Ahid'de yer alan metinlerin ortak özelliği, yüzyıllarca sözlü olarak nakledildikten sonra yazıya geçirilmiş, daha doğrusu, muhtelif yazarlar tarafından kaleme alınmış olmalarıdır. Bununla beraber, Yahudiler ve Hristiyanlar, Eski Ahid'de yer alan Tevrat ile Zebur'un Tanrı tarafından gönderilen kitapların aynı olduğunu ileri sürerler. İncil'e gelince, Hristiyanlar ona, bir peygambere indirilmiş semavi bir kitap olarak değil, tanrılık yakıştırdıkları Hz. İsa'nın sözleri olarak bakarlar ki, bugün İncil olarak okudukları kitaplar, Havârlilerin bu anlamdaki hatıraları niteliğindedir. Bilenen dört İncil'in dışında bir de Barnabas İncili vardır; ancak bu, Hristiyanlığın teslis inancını değil, İslâmın tevhid inancını ders verdiği ve Âhırzaman Peygamberine ait çok açık müjdelere içerdiği için, Hristiyanlar tarafından kabul edilmez.

→ BÖLÜM ÖZETİ →

Kur'an'dan önce indirilmiş olan kitaplara iman etmekle yükümlüyüz. Ancak bu kitapların bugün elde bulunan nüshalarına insan eliyle pek çok tahriyat karıştırılmış durumdadır; bu nüshalar, Allah ve peygamberler hakkında çok büyük yanlışlar ve çirkin iddialar içermektedir.

30. Sürekli mucize: Kur'an

De ki: "Andolsun, insanlar ve cinler bu Kur'an'ın bir benzerini getirmek üzere toplansalar ve birbirlerine de destek olsalar, yine onun benzerini getiremezler."

İsra Suresi, 17:88

İNSANLIK, peygamberlerin öğretilerini çoktan unutmuştu.

Kendisine pes peşe gönderilen lâhî kitaplar ise birileri tarafından tanınmayacak hâle sokulmuştu.

En son, Hz. İsa ile İncil gönderilmişti insanlığa. Fakat kimi o büyük peygamberi inkâr etmiş, kimi de tanrılık mertebesine yükseltmişti. Getirdiği kitap ise ortalarda yoktu.

Yüzyıllar boyunca insanlık vahşetin ve cehaletin en koyu karanlıklar içinde kaldı. Kimse bilemedi nereden gelip nereye gittiğini. Göklerin, yerin ve içindikilerin anlattıklarını kimse çözemedi. Mazlumun sesini ise işiten yoktu.

Derken, karanlıkların en yoğun bir ânında, bir nur indi yeryüzüne.

Yalnız yer değil, gökler ve bütün âlemler o nur ile aydınlandı.

Zerelerden yıldızlara kadar her şey, âlemlerin Rabbinin anıtan, O'nun zikredip O'nun övgüsünü dile getiren bir varlık olarak belirdi.

Fânat bir dost meclisine döndü.

"Oku" buyurdu âlemlerin Rabbi.

Ve insan okumaya başladı.

Okudukça karanlıklar dağıldı. Okudukça gökler ve yer gülümsemeye başladı.

Okuyan diller birer ikiye çoğaldı. Çok geçmeden de yeryüzünü kapladı.

Allah'ın kitabını bize getiren Peygamber bu dünyadan ayrıldığında, Dünya onu yüz bin dille okuyordu.

Bugün ise o milyarlarca dilde geziyor. Herhangi bir anda, Dünyanın dört bucağında, milyonlarca kişi onu okuyor. Herhangi bir anda, belki onlarca, belki yüzlerce hatimler indiriliyor. Herhangi bir anda, Dünya atmosferinin zerrecilerine, onun milyar kere milyar kere milyar kere milyarlarca kopyası işleniyor.

Ve Dünya, Güneş etrafında saniyede 30 km, Samanyolu içinde de saniyede 250 km hızla uçup giderken, her geçtiği noktada, bir hatıra olarak Kur'an sadâlarını bırakıyor.

Yeryüzüne Kur'an indiğinde, insanlık cehaletin, zulmün, vahşetin en koyu karanlığında idi.

Öyle bir toplum, daha bir nesil bile değişmeden, aynı kuşak içinde iken, dünyaya ilimde, ahlakta, fazilette, adalette, hürriyette örnek olacak hâle geldi.

Sadece o günün dünyasına değil, ondan sonra gelecek bütün yüzyıllara, bütün çağlara, bütün medeniyetlere...

O kitabın Allah tarafından gönderildiğini gösteren bir mucize isteyenlerin bundan başka bir şey ihtiyacı var mı?

O kitabı ümmî bir beşerin kendi eliyle yazdığını iddia edenler, yeryüzünde bulabildikleri bütün ilim ve kalem ehlini

toplasınlar, onlara bir kitap yazdırınlar ve o kitapla insanlık üzerindeki şu tesirin binde birini vücûda getirsinler!

Kur'an, Âhırzaman Peygamberinin halen devam etmekte olan bir mucizesidir. Fakat o, mucizeler içinde de olağanüstü bir mucizedir. Çünkü onun mucize olarak nitelendirilmeye layık yönleri saymakla bitmez.

Kur'an'ın bugüne kadar tek bir harfi bile değişmeden gelişti bir mucizedir.

Onun insanlar ve toplumlar üzerindeki etkisi, yukarıda da temas ettiğimiz gibi, ayrı bir mucizedir.

Gece ve gündüz, hiçbir an fasıla vermesizin, yüzyıllardan her an milyonlarca kişinin dilinde gezmesi bir mucizedir.

Onun dillerde bu kadar gezdiği halde usandırmaması başlı başına bir mucizedir. Kur'an'ın bütünü bir yana dursun, tek bir Fatıha Sûresi bile bu konuda bütün dünyaya meydan okumaya yeter. Bu ümmetin herhangi bir ferdi, altmış yıllık bir ömür içinde, sadece namazlarında onu 800 binden fazla tekrarlarsa, Allah'ın kelâmından başka hangi kitabın hangi bölümü yüz binlerce defa bir insanın dilinde, üstelik hiç usandırmaksızın gezer?

En küçük bir gürlütye tahammülü olmayan nice hastalar, hatta ölüm döşegindeki insanlar, Kur'an'ın sadası ile huzur bulur. Kur'an'ın Allah tarafından gönderildiğine inanmayanlar, gelsinler, beşer eliyle yazılmış bir kitabı ölüm döşegindeki bir hastaya dinletmeyi bir denesinler!

Kur'an'ın inişinden bu yana insanlık âleminin semâsında nice yıldızlar parladı ki, hepsinin de kaynağı o lâhî kitap idi. Sultanlar adaleti ondan öğrendi. Hak dostları, Allah'ın muhabbetine giden yolu onda buldu. Toplumlara önderlik eden büyük insanlar, fazilet dersini ondan aldı. Âlimler ilmi ondan öğrendi. Hastalar, maddî ve manevî dertlerinin şifasını

onda buldu. Ölmüş kalpler onun sadasıyla dirildi. Teselliye muhtaç gönüller müjdesini onda buldu.

Üstelik bütün bunlar, derslerini hep bir arada aldılar. Hükümdarlar ve köleler, âlimler ve cahiller, zenginler ve yoksullar beraberce onun önünde diz çöktüler. Hiçbiri mahrum kalmadı; Kur'ân onları hepsine birden derslerini öğretti.

Kur'ân, daha inmeye başladığı andan itibaren, kendisine inanmayanlara bir çağında bulunuyordu:

"Eğer hulumuza indirdiğimiz Kur'ân hakkında şüphede iseniz, haydi, onun benzeri bir süre getirin ve eğer doğru söyleyenler iseniz, Allah'tan başka şahitlerinizi çağırın. Eğer, yapamazsanız -hi hiçbir zaman yapamayacaksınız- o hâlde yahu insanlarla taşlar olan ateşten şahim. O ateş kâfirler için hazırlanmıştır."¹⁵²

Üstelik, bu meydan okuyuşta, Kur'ân, karşıındakilere akla gelebilecek her türlü kolaylığı da gösteriyordu:

Kur'ân'ın tamamı değil de, on süresinin benzeri olsun.

On tane de çok geliyorsa, tek bir süresinin benzerini getirin.

O tek süresinin muhtevâsı da Kur'ân gibi hakikatlerle değil, sizin uydurduğunuz şeylerle dolu olsun.

İnsanlardan, cinlerden, toplayabildiğiniz kim varsa hepsi gelsin, size yardımcı olsun.

Boyle bir meydan okuyuşa tek bir kısa süre ile olsun cevap verebilselerdi, Müslümanlarla savaşmalarına ve küçümsevelerdi o insanların ellerinde yok olupmelerine ihtiyaç kalır mıydı?

Kur'ân, bundan on dört asır önce yeryüzüne nasıl indiyse,

¹⁵² Bakara Suresi, 2:23-24. Ayrıca bkz. Yunus Suresi, 10:38. Hâd Suresi, 11:13-14.

bugün aynen o şekilde okunmaya devam ediyor. Onun Allah kelâmı olan âyetleri, herhangi bir anda, milyonlarca dilde okunuyor. Milyonlarca insan onu baştan sona ezberliyor. Onun üzerine yazılan kitapların sayısı bilen yok; bilecek olsa bile her gün bu sayı değişiyor. Dünyanın dört bir yanında insanlar onun âyetlerinde yeni manalar buluyor, yeni ufuklar keşfediyor.

Sevgili Peygamberlerinin elinde bir mucizenin nasıl ortaya çıktığını gözleriyle görmek isteyenler, geçmişe uzanmaya hiç gerek duymadan, onların elinde bir Kur'ân sayfasına bakıyorlar.

Ve onda gördükleri her bir âyete imanlarına iman katıyorlar.

→ BÖLÜM ÖZETİ →

Kur'ân, hiçbir tafrife uğramaksızın, indigi günkü orijinal hâliyle bugünlere kadar gelmiştir. Kendisini inkâr edenlere yüzyıllardır meydan okuduğu hâlde hiç kimse onun en küçük bir süresinin benzerini getirememiştir. Onun toplamları ve çağlar üzerindeki tesiri de benzersiz bir mucizedir. Kur'ân, bunlar gibi daha pek çok nitelikleri ile, taklidi mümkün olmayan bir büyük mucize olma özelliğini devam ettirmektedir.

31. Kur'ân nasıl indi, nasıl okundu?

Biz Kur'ân'ı, insanlara dura dura okuyasın diye âyet âyet ayırdık ve onu peyderpey indirdik.

İsra Suresi, 17:106

KUR'ÂN yeryüzüne bir defada inmedi. Onun âyetleri, yirmi üç yıla yayılan bir zaman dilimi içinde, yaşamakta olan bir hayatın ortasına peyderpey indirildi. Bu, bir öğretim ve eğitim süreciydi. Ve bu sürecin bir tarafında, iman edenleri insanlığın en yüksek meziyetleriyle donatarak yeryüzünde onlara muhteşem bir medeniyet kurduğunu murad eden âlemlerin Rabbi, diğer tarafında da, O'ndan gelen her şeyi hiç tereddütsüz benimseyen ve O'nun emirlerine gönülden bağlanan insanlar vardı. O insanların, birbirleriyle karşılaştıkları zaman ilk sordukları şey, şu iki sorudan başkası değildi:

"Rabbimiz bugün ne indirdi?"

"Allah'ın Elçisinden bugün ne işittin?"

Bu, onları, kendilerine kitap indirilen evvelki ümmetlerden ayırtan başlıca özellikleriydi. "Kur'ân'ı indiren Biziz; onu Biz koruyacağız"¹⁵³ buyuran Allah, hiç şüphesiz, bu koruma işini birtakım sebepler vasıtasıyla yapacaktı. Bu vasıtaların en önde geleni ise, Kur'ân'ı okumayı, yaşamayı ve korumayı hayatlarının en önemli gayesi edinen insanlar idi.

¹⁵³ İhâz Suresi, 15:9.

Kur'ân, doğru bir imanın esaslarını sapaşaglam bir şekilde yerleştirmekle işe başladı. O, bir taraftan, daha önce indirilen kitapları tasdik ederken, bir taraftan da, onlara insan eliyle kaçınılan yanlışları düzeliyordu. Onun için, Yüce Allah'ın ne zâtında, ne sıfatlarında, ne fiillerinde, ne de egemenliğinde hiçbir ortağın bulunmadığını tekrar tekrar hatırlattı. Onun her türlü kusurdan, eksiklikten, acizlikten sonsuz derecede yüce olduğunu, hiçbir benzerinin bulunmadığını bildirdi; ilim, irade ve kudret gibi sıfatlarının her şeyi bütün incelikleriyle kuşattığını, O'ndan hiçbir şeyin gizlenemeyeceğini, hiçbir işin O'na ağır gelmeyeceğini iyice öğretti.

Buna paralel olarak, güzel ahlakın esaslarını da Kur'ân birer birer muhataplarında yerleştirdi, eskiden kalma kötü huyları ise kokundan söküp attı.

Bütün bunları Kur'ân ya son derece etkili öğütlerle, ya daha önce yaşanmış kıssaları naklederek, ya da o gün yaşamakta olan bir hadise üzerine inen âyetleriyle yapıyordu. Bu özelliği sayesinde Kur'ân'ın irşadî teorik dersler seviyesinde kalmayıp yaşanan bir hayata dönüşüyor ve onu yaşamaya gönüllü insanlarda dünyaya meydan okuyacak bir güç hâlini alıyordu.

Kur'ân'ın bir özelliği de, sadece indigi topluma değil, ondan sonra gelecek bütün toplumlara ve bütün çağlara birden hitap etmesiydi. Nitekim daha Kur'ân'ın inşi tamamlanmadan, çeşitli milletlere ve dinlere mensup insanlar, gerek bireyler olarak, gerekse toplu şekilde Müslüman olmaya başladılar. Daha sonraları ise, âdetleri farklı, kültürleri farklı, mizaçları farklı nice milletler İslâma girecek, nice değişik çağlarda ve yeryüzünün dört bir yanında bu din yaşanacaktı. Bütün bu farklı şartların ihtiyaçlarını birden karşılamak için bir içtihad esnekliği gerekiyordu; ancak bu, aynı kitabın ve aynı dinin esaslarına sınımsız bağlı kalmak suretiyle yapılmalıydı.

Kur'an'ın bu mucizesi de, onun ve onu getiren Peygamberin içtihadı teşvik eden emirleri ile ve bizzat Peygamberimize dayanan kıraat farklılıklarını vasıtasıyla gerçekleşti. Sevgili Peygamberimiz, Kur'an âyetleri indikçe, onları vahiy kâtiplerine yazdırıyor, sonra da "Bu âyeti şu sürenin şu âyetinin öncesine veya sonrasına koyunuz" şeklindeki tariflerle, âyetin yerini de kesin bir şekilde bildiren onları büyük bir ihtimalla muhafaza ettiriyordu. Sahâbilerine Kur'an'ı öğretirken ise, aynı âyet metinlerini, aynı kelimelerle, fakat "kıraat" adı verilen değişik okuma biçimleriyle ders veriyordu. Hatta, sahâbilerden bazıları, bu yolla birden fazla kıraatı Peygamberimizden ders almışlardı. Böylelikle, sahâbe arasında bir kıraat zenginliği husule geldi. Daha sonra, bu farklı kıraatler, hepsi de tevâtür¹⁵⁴ yoluyla Peygamberimize ulaşan senetlere dayanarak suretiyle, bugün bilinen on kıraat şeklinde yerleşti.

Kıraat ilminin doğuşu, Kur'an'ın muhafazasında, anlaşılmasında, yorumlanmasında ve yaşanmasında hayatı bir rol oynadı. Bu ilim sayesinde zihinler Kur'an'ın her bir kelimesine, hatta her bir harfine ayrı ayrı odaklandı. Aynı ayrı okunuşlarla, tek bir âyetin nasıl bir mânâ zenginliğine kavuştuğu hayretle müşahede edildi. Bu mânâ zenginliği içinde Kur'an'ın hiçbir çelişki içermemesi ise, onun mucizeliğine bir kat daha mucizelik katan bir başka özelliği idi. Ve, tabii, farklı kıraatler sayesinde, farklı içtihadlar da doğdu; farklı içtihadlar ise, birbirinden çok farklı zamanlarda ve toplumlarda herkesin ihtiyaçlarına her zaman cevap veren bir zenginlik ve esneklik ortaya çıkardı.

154 Tevâtür için, 40. bölümde, "Mütevâtir Halkın Hüküm" başlıklı paragrafı bakınız.

Âlemlerin Rabbi tarafından insanlığa gönderilen kitapların sonuncusu olan Kur'an, inşinden on dört asır sonra, tek bir harfi bile değişmeden, milyarlarca insanın dilinde geziyor. Bununla beraber, o tek kitap, sanki her asır için taze bir kitap sunuyormuşçasına bir zenginlik içeriyor. Öyle ki, her asır, onda yeni manalar keşfediyor, ondan yeni bir nasip alıyor. İnşi on dört asır önce tamamlanmış olan Kitabın manaları, delilleri, ırşadları ise halâ Kur'an'ın semâsından insanların zihinlerine ve gönüllerine inmeye devam ediyor. Zaman geçiyor, çağlar değişiyor, insanlar yaşıyor, medeniyetler devrini dolduruyor. Bütün bu değişim ve yıpranmalar içinde hiç değişmeyen, hiç yaşlanmayan ve hiç yıpranmayan bir şey var:

Kur'an.

O, ilk günkü gibi gür sesiyle bütün çağların üzerinden kâinatı ve hayâtı okumaya devam ediyor.

→ BÖLÜM ÖZETİ →

Kur'an, yaşanan bir hayatın içinde peyderpey inildi. İndiği gibi yazıldı, tek bir harfi bile değişmeden nesilden nesile aktarıldı. Bu arada, farklı kıraatler de onun âyetlerindeki mânâ zenginliklerini gözler önüne serdi.

32. Kur'an nasıl okunur?

Kur'an, uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi ayrı ayrı açıklayan ve inanan bir toplum için de bir yol gösterici ve bir rahmettir.

Yusuf Suresi, 12:111

KUR'ÂN her yönüyle eşsiz bir kitaptır. Bu yüzden, onu okumanın, anlamının, yorumlanmasının da kendisine has yöntemleri vardır. Bu yöntemlere riayet etmezsiniz, beşer eliyle yazılmış herhangi bir kitaba başvurur gibi Kur'an'ı okumaya teşebbüs etmek, yanlış veya eksik anlamalara ve dinde önemli hatalara yol açabilir. Gerçi Kur'an, bizzat kendisinin de ifade ettiği gibi, her şeyi açıklayan bir kitaptır. Ancak onun kendisine mahsus açıklama tarzı ve üslupları vardır; bunlara aşinalık ise başlı başına uzmanlık isteyen ve teftiş ilimlerinin doğuşuna kaynaklık eden bir alandır.

Kur'an'ın Kur'an'ı açıklaması

Kur'an'ın anlaşılmasında ilk başvurulacak kaynak, yine Kur'an'ın kendisidir. Çünkü Kur'an âyetleri birbirini açıklar. Bunun da çeşitli yolları vardır: kapalı bir ifadeyi açmak, genel bir ifadeyi sınırlamak veya özel bir anlamı tahsis etmek, özlu bir ifadeyi ayrıntılandırmak gibi. Meselâ, Mâide (5) Suresinin ilk âyetinde "Size bildirilenlerin dışındaki hayvanların eti helâl kıldık" buyrulur. Haram olduğu bildirilen şeylerin ne olduğu ise, aynı sürenin 3. âyetinde anlaşılmaktadır. Hicr (15) Suresinin 99. âyeti de "Sana kesin bilgi ulaşınca kadar

Rabbine ibadet et" der. Buradaki "kesin bilgi"nin "olum" anlamına geldiğini ise, Müddessir (74) Suresinin 47. âyetinde geçen müşriklerin itirafından anlarız. Veya, bazı âyetler şefaatin kimseye fayda veremeyeceğini bildirirken, daha başka âyetler de şefaati Allah'ın iznine bağlar; bu sebepten, şefaatin kimlere fayda veremeyeceğini anlamak için, bütün bu âyetleri bir arada incelemek gerekir.¹⁵⁵

Hadisin Kur'an'ı açıklaması

Kur'an'ı açıklamakta Hadisin rolü o kadar önemlidir ki, onu ihmal ederek Kur'an'ı anlamak mümkün değildir, dersek abartmış olmayız. Çünkü Peygamberimizin bütün hayatı Kur'an'ın açıklamasından başka bir şey değildir. O, bütün bir ömrü boyunca Kur'an'ı hem sözleriyle açıklamış, hem de fiilleriyle, yaşayışlarıyla, davranışlarıyla, ahlakıyla onu anlatmıştır.

Peygamberimizin bazı hadisleri ise, Kur'an'daki bazı âyetlerin anlamına ışık tutucu veya yanlış anlaşılmasını önleyici niteliktedir. Meselâ, "Hyilik yapanlara ödülün en güzeli, bir de onun ziyadesi vardır" mealindeki Yunus (10) Suresinin 26. âyetinde geçen "ziyade" kelimesinin "Allah'ı görmek" anlamına geldiğini Peygamberimiz açıklamıştır.¹⁵⁶ Tevbe Suresinin 31'inci âyetinde geçen "Onlar hahamlarını ve rahiplerini rab edindiler" ifadesini de Peygamberimiz şu şekilde açıklamıştır:

"Onlar hahamlarına ve rahiplerine ibadet etmediler. Fakat hahamları ve rahipleri bir şeyi helâl kılınca helâl sayıyor, haram kılınca da haram sayıyorlardı."¹⁵⁷

Peygamberimizin Kur'an'ı açıklama görevi ile ilgili olarak,

155 Şefaati hakkında ayrıntılı bilgi Âhiret İman bölümünde, 50. bölümde verilecek ve ilgili âyetler gösterilecektir.

156 Tirmizî, "Tefsir", 10:10, Müslim, "İman", 297; Tirmizî, "Tefsir", 10:1; Dîrî Mâice, "Muhaddim", 13.

157 Tirmizî, "Tefsir", 9:10.

"Peygamberin Görev ve Yetkileri" başlıklı 37. bölümde daha ayrıntılı bilgi verilmiştir.

Sahâbenin Kur'an'ı açıklaması

Bu dinin bize ulaşmasında ve dolayısıyla Kur'an'ın anlaşılmasında sahâbenin özel bir yerinin bulunduğunu unutmamak gerekir. Zira İlahî kader onlara bu konuda özel bir yer vermiştir. Her şeyden önce onlar, Peygamberimizle bir hayat paylaşmışlar ve Kur'an'ın başından sonuna kadar inşisine tanık olmuşlardır. Kur'an da dahil olmak üzere, bize Peygamberimizden hangi şey intikal ettiyse, onlar vasıtasıyla intikal etmiştir. Gerek Kur'an'ın hiçbir tahrife uğramadan muhafazasında, gerekse bu dinin sağlam bir surette bize ulaşmasında, sahâbilerin duyarlılıktan kilit rol oynamıştır. Peygamberimiz de bir hadisinde onları "insanların en hayırlısı" olarak nitelmiştir.¹⁵⁸ Onların doğrulukları, hadis rivayetindeki titizlikleri, sarsılmaz imanları, herkesten ziyade Allah'tan korkmaları, âyetlerin inş sebeplerine tanık olmaları, dinlerini bizzat Peygamberimizden öğrenmeleri gibi şartlar dikkate alındığı takdirde, Kur'an tefsirinde herkesten ziyade sözlerine kulak verilecek kimselerin sahâbiler olduktan kolayca anlaşılır.

Şu kadar var ki, sahâbenin kendi reylerine dayanan açıklamaları, Peygamberimizin hadisleri seviyesinde bir kesinlik ifade etmez. Ancak onları, özellikle önde gelen meşhur sahâbilerin ve İbn Me'sud, İbn Abbas, Übeyy İbn Kâ'b gibi kendilerini Kur'an öğretimine adanmış olanların sözlerinin, Kur'an tefsirinde ehillerince bilinen ayrı bir değeri vardır.

¹⁵⁸ Buhari, "Fedâilü'l-Asbab", 1; Müslüm, "Fedâilü'l-Sahâbe" 211; Tirmizî, "Fiten", 43. Hadisin devamında, "sonra onları ilâhîler, sonra onları ilâhîler" buyrulduktan sahâbeyi takip eden bir nevi dâke yorumları bu, bu durum, sayılan nesillerin ilâhî sözlerine itibar edilecek olan kimseler olduklarını göstermektedir.

Sahâbeden sonra ise, büyük bir iştiahtık ve ciddiyetle onlardan Kur'an'ı öğrenen nesiller gelmiş, bunların içinde temayüz eden isimler etrafında ders halkaları teşekkül etmiş, böylece tefsir ilimlerinin temelleri atılmış ve zaman içinde bu ilimlerde son derece değerli eserler verilmiştir. Sayı itibarıyla binlerce cildi bulan bu eserler, Kur'an'ın hazinelerinden yeni yeni anlamlar bulup çıkarmış, evvelki nesillerden aldıkları mirası daha da zenginleştirerek arkadan gelenlere taşımışlardır. Bu ise, Allah'ın kitabını en mukaddes emanet olarak bilip ona dört elle sarılan ve onu korumayı ve anlayıp yaşamayı hayatlarının gayesi edinen bir ümmetin, geçmiş ümmetlerden ayrılan en önemli özelliğidir.

Kur'an'ın anlaşılmasında ve yorumlanmasında, yukarıda saydığımız hususlardan başka daha birçok ilke ve kurallar da bulunmaktadır. Ancak bunlar, tefsir başta olmak üzere dinî ilimlerin uzmanlık konularını teşkil eden hususlardır. Bunun dışında, uzman olmayan kişilerin de elbette Kur'an'dan bir nasipleri bulunacaktır. Bu nasip de, Allah'ın hoşnut olacağı bir hayatın esaslarını öğrenmek, öğüt almak, geçmiş kavimlerin başlarına gelenlerden ibret dersleri çıkarmak gibi amaçlarla Kur'an'a yönelmek ve onun karşısında kulluğa yarayan bir edep içinde bulunmak suretiyle elde edilir. Gerekli formasyona sahip olmadan Kur'an'ı yorumlamaya ve ondan hükümler çıkarmaya teşebbüs etmek ise, kulluk edebine yakışmayan ve kişiyi Kur'an'dan nasipsiz hale getirebilecek işlerdendir. Unutmamak gerekir ki, âlimi ve cahili de dahil olmak üzere, herkesin Kur'an'dan bir hissesi vardır; buna yeryüzünde hiç kimse engel olamaz. Ancak bu, "Herkesin hissesi birdir ve eşittir" anlamına da gelmez. Sonuç olarak, Kur'an'ın hepimizin hayatındaki yerini en güzel şekilde tarif eden ise, Peygamberimizin şu sözleridir:

"İ) Kitapta sizden öncekilerin ve sonrakilerin haberi vardır. Aranızdaki meselelerle ilgili hükümler vardır. O hak ile batılı,

*doğru ile yanlışın ayırın bir hükümdir. Ona boş söz yoktur. Kim onun hükümlerine karşı gelerek onu terk ederse, Allah onun boynunu kırar, perişan eder. Kim ondan başka bir kurtuluş yolu ararsa, Allah onu sapıtır. O Allah'ın sapsızgılam bir ipidir. O hilmet dolu bir öğüttür. O dosdoğru bir yoldur. Hevâ ve hevesler onu sapıramaz, diller onu karıştıramaz. Âlimler ona doymaz; tekrarlamakla usandırmaz; insanı hayran bırakan yönleri bitip tükenmek bilmez. O öyle bir hiyaptır ki, cinler onu dinledikleri zaman, 'Biz doğru yolu gösteren, harikulâde bir Kur'an dinledik ve iman ettik' derler. Kim ona dayanarak konuşursa doğruyu bulur. Kim onunla amel ederse mühâfatını görür. Kim onunla hükmederse adalet etmiş olur. Kim ona çağırırsa dosdoğru bir yol kendisine gösterilmiş olur.*¹⁵⁹

•• BÖLÜM ÖZETİ ••

Kur'an'ı, önce Kur'an ve Peygamber açıklar; bunların açıklamasını herkes için bağlayıcıdır. Bunlardan başka, tefsir ilimlerinin pek çok ilke ve kuralları da vardır. Bu bakımdan, Kur'an'ı yorumlamak ve ondan hükümler çıkarmak bir uzmanlık işidir. Uzman olmayanlar için ise, öğüt ve ibret almak için Kur'an'a başvurma yolu her zaman açıktır.

¹⁵⁹ Tirmizî, "Fedâilü'l-Kur'an", 14.

Peygamberlere İman

33. Dünya peygambersiz olmaz

Biz, bir peygamber göndermedikçe azap edici değiliz.
İsrâ Suresi, 17:15

BU DÜNYAYA gözünü açan insan, kitabımızın ilk bölümlerinde de ele aldığımız gibi, kendisini mucizelerle dolu bir alemde bulur. Etrafını ve kendisini merakla inceler, bütün bu işlerde ve kendisinin buraya getirilmesinde bir tesadüf olamayacağını anlar. Bundan sonrası, her akli başında insanın zihninde belircek sorulardır:

Bu alem niçin var? Ben niçin buradayım? Bütün bunları yapan kim? Beni buraya kim, niçin getirdi? Burada benden beklenen şey ne?

Kendi akli ve sezgileri, bu sorulardan bir kısmı hakkında insana yol gösterebilir. "Bütün bu olup bitenlerin bir anlamı olmalı" der. "Bu alemi ve içindekileri var eden birisi olmalı" der. Hatta, kendisini buraya getirenin de kâinatı var edenden başkası olamayacağını da bilebilir. Fakat bundan sonrası için, insanın daha başka bilgi kaynaklarına ihtiyacı vardır.

Kimdir bütün bunları yaratan? Nasıl birisidir? Bu alemi niçin yarattı? Beni niçin buraya gönderdi? Bu alemde benden beklenen nedir? Bundan sonra gidüş nereye?

Bunlar ve benzeri sorular, insanın kendi aklıyla ve kendi araştırmasıyla cevap bulabileceği sorular değildir. Bu konularda birtakım tahminler yürütecek olsa bile, bunlar zâh seviyesinde kalır, kesin bilgi hâlini hiçbir zaman alamaz.

İşte bu noktada insan, âlemlerin Rabbi katından gelen bilgiye muhtaçtır. Arı ve karınca gibi milyonlarca tür canlıya görevlerini ilham eden Allah, hiç şüphe yok ki, son derece üstün yeteneklerle donatarak yarattığı insana da, kendisinden beklenen görevleri bildirecektir.

Peygamberlerin özellikleri

Âlemlerin Rabbi, insanlara, onları içinden seçtiği elçileri vastasıyla görevlerini bildirir. Bu elçiler, Kur'an'da "nebi" veya "resul" olarak adlandırılmıştır. Her iki kelime arasındaki fark hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür, ancak bunların en yaygın olanı, "resul"ün yeni bir şeriatla gönderilmiş olduğu, "nebi" kelimesinde ise böyle bir vurgunun yer almadığı şeklindedir. Buna göre, her resul aynı zamanda nebidir, ancak her nebi resul değildir denebilir. Türkçemizde en yaygın şekilde kullanılan "peygamber" kelimesi ise Farsçadan gelmiş bir kelime ve hem resul, hem de nebi anlamını ifade etmektedir.

Yüce Allah, kullarından dilediği kimseyi peygamber olarak seçtiğini, Kur'an'ın çeşitli yerlerinde açıkça bildirmiştir.¹⁶⁰ Peygamberlerin hepsinde de bazı ortak özellikler vardır:

Beşer olmak: İnsanlığa gönderilen peygamberlerin hepsi insanlar arasından seçilmiştir.¹⁶¹ Çünkü onlar insanlara rehber olarak gönderilmiştir ve sadece sözleriyle değil, aynı zamanda filleri, hareketleri, davranışları ve yaşayışlarıyla da örnek olmakla görevlidir.

İnsan: Peygamberlerin hepsi kendi milletlerinin lisansıyla gönderilmiştir.¹⁶²

Erkek olmak: Peygamberlerin hepsi erkektir.¹⁶³ Çünkü

¹⁶⁰ İbrâ, Bakara Suresi, 2:93, 119; Al İmrân Suresi, 3:74, 179; En'âm Suresi, 6:124; İbrahim Suresi, 14:11; Nahl Suresi, 16:2.

¹⁶¹ İbrâ, En'âm Suresi, 6:8-9; İbrahim Suresi, 14:11; İsrâ Suresi, 17:93-95; Kehf Suresi, 18:112; Fussilet Suresi, 41:6.

¹⁶² İbrahim Suresi, 14:1.

¹⁶³ İbrâ, Yunus Suresi, 10:109; Nahl Suresi, 16:43; Eshya Suresi, 21:7.

onlar peygamberlik görevini üstlenmekle çok meşakkatli bir yükün altına girmişler ve insanlardan birçoğunun çok şiddetli düşmanlığıyla karşılaşmışlardır.

Günahsızlık: Peygamberler günahattan korunmuşlardır. Çünkü onlar bütün söz ve davranışlarıyla insanlara örnek olarak seçilmişlerdir. Eğer bir kısım hareketlerinde günaha girme ihtimalleri bulunsaydı, insanlar ne zaman onları örnek alıp ne zaman almayacaklarını bilemezlerdi.

Üstün özellikler: Yine bütün peygamberler doğruluk, güvenilirlik, yüksek seviyede bir zekâ sahibi olmak gibi özelliklerle donatılmışlardır. Niçin gerek bizim Peygamberimizin hayatından, gerekse Kur'an ve Hadis'te diğer peygamberlerle ilgili olarak verilen haberlerden anlıyoruz ki, peygamberlerin hayatı, hem dostları, hem de düşmanları tarafından çok sıkı bir gözetime tâbi tutulmuş, dostları onlarda her zaman örnek alınacak en üstün özellikleri bulurken, düşmanları da en küçük bir açıklarını dahi yakalayamamakla hüsran uğramışlardır.

Mucizeler: Peygamberleri insanlığa önderler olarak gönderen âlemlerin¹⁶⁴ Rabbi, onları eline mucizeler vermiştir. Bu mucizeler, kâinatta geçerli olan İlahî yasaların, belirli zamanlarda, belirli peygamberler için istisnâ olarak kaldırılması, değiştirilmesi veya peygamberlerin o kanunlardan özel bir surette istifade ettirilmesi şeklinde cereyan etmiştir. Böylelikle, o peygambere gönderenin, o kanunları kâinata yerleştiren yer ve gökleri Rabbinin ta kendisi olduğu açıkça anlaşılabilir. Meselâ Hz. İbrahim'i ateşin yakmaması,¹⁶⁵ Hz. Süleyman'ın kuş ve karıncaların dilinden anlaması,¹⁶⁶ Hz. Musa'nın vurduğu yerden su çıkaran ve denizi ikiye yaran asası,¹⁶⁷ Hz. İsa'nın ölüler

¹⁶⁴ Eshya Suresi, 21:69.

¹⁶⁵ Neml Suresi, 27:16-28.

¹⁶⁶ Bakara Suresi, 2:40; Taha Suresi, 20:77; Saurâ Suresi, 26:63.

dirilmesi,¹⁶⁷ Kur'an'da anlatılan peygamber mucizeleri arasındadır. Peygamberler, insanları Allah'ın dinine davet etmekle emrolunduktan zaman, kendilerine Allah tarafından verilmiş olan bu mucizeleri göstermek suretiyle elçiliklerini ispat etmişlerdir.

Peygamberlerin mucizeleri, genellikle, kendi zamanlarıyla sınırlı kalmış ve onlardan sonra devam etmemiştir. Âhırzaman Peygambere olan Hz. Muhammed'in (s.a.s.) ise Kur'an ve Hadis tarafından bize haber verilen pek çok mucizesi vardır ki, bunların en büyüğü olan Kur'an, taklit edilmezliği ve diğer üstün özellikleri ile, halen devam eden bir mucizedir.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Yüce Allah, insanlara, onları arasından seçtiği elçileri vastasıyla vazifelerini bildirir, dinlerini öğretir. Peygamber adı verilen bu elçilerin bazı ortak özellikleri vardır. Onlara, ayrıca, peygamberliklerini ispat etmeleri için bazı mucizeler verilmiştir.

¹⁶⁷ Al İmrân Suresi, 3:49.

34. Peygamberler neye çağırır?

Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisine uyun, ona iman edin ki, günahlarınızı bağışlasın ve sizi elem dolu bir azaptan kurtarsın.

Ahkaf Suresi, 46:31

İLK peygamberden sonuncusuna kadar istisnasız bütün peygamberler, başta Allah'ın birliği olmak üzere aynı iman esaslarına insanları davet etmişlerdir.

"Senden önce gönderdiğimiz bütün peygamberlere, 'Şüphesiz, Benden başka hiçbir ilah yoktur. Oyleyse Bana ibadet edin' diye vahyetmişizdir."¹⁶⁸

"Allah'ın, kendisine Kitab'ı, hükmü ve peygamberliği verdiği hiçbir insanın, 'Allah'ı bırakıp bana kullar olun' demesi düşünülemez. Fakat şöyle öğüt verir: 'Öğretmekte ve derinlemesine incelemekte olduğunuz Kitap uyarınca Allah'ın istediği örnek ve dindar kullar olun.' Onun size, 'Meklekleri ve peygamberleri ilahlar edinin' diye emretmesi de düşünülemez. Siz müslüman olduktan sonra, o size hiç inkâr emreder mi?"¹⁶⁹

"Allah, hıyamet günü şöyle diyecek: 'Ey Meryem oğlu İsa! Sen mi insanlara, Allah'ı bırakarak beni ve anamı ilah çalın, dedin?' İsa da şöyle diyecek: 'Seni bütün eksikliklerden ucah tutarım. Hakham olmayan bir şeyi söylemem, benim için söz konusu olamaz. Eğer ben onu söylemiş olsaydım, elbette Sen bunu bilirdin. Sen benim içimde olanı bilirsin, ama ben Sendi

¹⁶⁸ Eshraf Suresi, 21:25.
¹⁶⁹ Al-İnşanın Suresi, 3:79-80.

olanı hilemem. Şüphesiz ki yalnızca Sen gaybları habıyla bilersin. Ben onlara, sadece bana emrettiğin şeyi söyledim, 'Benim de Rabbin, sizin de Rabbiniz olan Allah'ı hulluk edin' dedim."¹⁷⁰

Yine Kur'an'dan öğrendiğimize göre, daha önce geçen bütün peygamberler, Ahırzaman Peygamberinden haber vermişler ve onun bir gün mutlaka geleceğini insanlığa müjdelemişlerdir:

"Hani, Allah peygamberlerden, 'Andolsun, size vereceğim her kitap ve hikmetten sonra, elinizdeki doğrulayan bir peygamber geldiğinde, ona mutlaka iman edeceksiniz ve ona mutlaka yardım edeceksiniz' diye söz almış ve, 'Bunu kabul ettiniz mi; verdiğim bu ağır görevi üstlendiniz mi?' demişti. Onlar, 'Kabul ettik' demişlerdi. Allah da, 'Oyleyse şahid olun, ben de sizinle beraber şahit olanlardanım' demişti."¹⁷¹

"Hani, Meryem oğlu İsa, 'Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici olarak gönderdiği peygamberiyim' demişti. Fakat İsa onlara apaçık mucizeleri getirince, 'Bu, apaçık bir sihirdir' dediler."¹⁷²

Şeriatler niçin farklı?

Bütün peygamberlerin insanları davet ettikleri iman esasları aynı olmakla birlikte, şeriatlerinde, yani, getirdikleri dinin kurallarında, emir ve yasaklarında birtakım değişiklikler görülmüştür. Bunun da başlıca iki sebebi vardır:

BİRİNCİSİ: Eski ümmetlerden bazılarının taşkınlıkta ileri girmeleri, evvelce kendilerine helâl olan bazı şeylerin haram kılınması ve üzerlerindeki bir kısım görevlerin

¹⁷⁰ Mâide Suresi, 5:116-117.
¹⁷¹ Al-İnşanın Suresi, 3:81.
¹⁷² İnf Suresi, 61:6.

agırlaştırılması gibi sonuçları doğurmuş, bu da bazı şeriatlerin bazı ayrıntılarında farklılıkların doğmasına yol açmıştır. Bazı âyetlerde bu durumu işaret ederler:

"Şahidlerin yaptıkları zulüm ve birçok hımsiyi Allah yolundan aliboymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu halde fahi almalan, insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle, önceden kendilerine helâl kılınmış temiz ve hoş şeyleri onlara haram kıldık."¹⁷³

"İsa onlara dedi ki: Benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı olarak ve size haram kılınan bazı şeyleri helâl kılmak için gönderildim ve Rabbiniz tarafından size bir mucize de getirdim. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin."¹⁷⁴

"Onlar, yanlarındaki Tevrat'a ve İncil'de yazılı buldukları Resüle, o ümmi peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları hütülahten alıkoymaz. Onlara iyi ve temiz şeyleri helâl, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Uzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır. Ona iman edenler, ona saygı gösterenler, ona yardım edenler ve ona indirilen nura uyanlar, kurtuluşu erenlerdir."¹⁷⁵

İKİNCİSİ: İnsanlığın tarih içindeki gelişme ve olgunlaşmasına paralel olarak, peygamberlerin irşadlarında da bir fark olması tabiidir. Ayrıca, evvelki peygamberlerin her birinin ayrı bir millete gönderildiği ve yeryüzünde peygamber gönderilmediği bir millet kalmadığı da dikkate alınmalıdır.

Değişik bilgi ve anlayış seviyeleri, değişik iklimler, değişik hayat tarzları, aynı peygamberlerin getirdikleri dinlerin ayrıntılarında da bazı değişiklikleri gerektirmiştir. Bu gelişim süreci Ahırzaman Peygamberinin ümmetinde sona ermiş ve onun getirdiği İslam dini, bundan böyle kıyamete kadar bütün zamanların ve bütün toplumların ihtiyacını karşılayacak bir seviye ve kapsamlılıkla insanlığa din olarak

¹⁷³ Nûr Suresi, 4:160.
¹⁷⁴ Al-İnşanın Suresi, 3:50.
¹⁷⁵ Araf Suresi, 7:157.

gönderilmiştir. "Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, size nimitimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam'ı seçtim"¹⁷⁶ âyeti, bu gerçeği açıkça bildirmektedir.

En son ve evrensel din

Ahırzaman Peygamberinin bir özelliği, onun en son ve deyimden din ile gönderildiği, diğer bir özelliği de, bütün insanlara birden gönderilmiş olduğudur. Yoksa, daha önceki peygamberlerde olduğu gibi, o sadece bir topluma gönderilmiş değildir. Kur'an bunu açıkça bildirir:

"Biz, seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik. Fakat insanların çoğu bilmezler."¹⁷⁷

"De ki: Allah benimle sizin aranızda şahittir. İşte bu Kur'an bana, onunla sizi ve erdiği herkesi uyarayım diye vahyolundu."¹⁷⁸

"Alemere bir uyarıcı olsun diye Kulluna Furkan'ı indiren Allah'ın yanı yücedir."¹⁷⁹

Peygamberimiz de "Diğer bütün peygamberler sadece kendi kavimlerine gönderildiği halde, ben bütün insanlara gönderildim"¹⁸⁰ buyurmak suretiyle aynı hakikati dile getirmiştir.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Bütün peygamberler, insanları aynı iman esaslarına çağırmaşlardır. Ancak getirdikleri dinlerin bazı kurallarında, zamanın ve toplumun özelliklerine bağlı olarak bazı farklılıklar vardır. İslam ise en son ve evrensel dindir; Ahırzaman Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s.) de kıyamete kadar bütün çağlara ve bütün insanlığa gönderilmiştir.

¹⁷⁶ Mâide Suresi, 5:3.
¹⁷⁷ Sâhâ Suresi, 34:28.
¹⁷⁸ Erşâm Suresi, 6:19.
¹⁷⁹ Furkan Suresi, 25:1.
¹⁸⁰ Bahârî, "Tejennüm", 1; Müslim, "Mesâicid", 3.

35. Peygamberlerden bize kalan ibretler

Andolsun ki, onların kıssalarında akıl sahipleri için ibret vardır. Kur'an, uydurulabilecek bir söz değildir. Fakat kendinden öncekileri tasdik eden, her şeyi ayrı ayrı açıklayan ve inanan bir toplum için de bir yol gösterici ve bir rahmettir.

Yusuf Suresi, 12-111

KUR'AN bize geçmiş peygamberlerin maceralarını birer ibret levhası olarak anlattı. Bu ibret levhalarında dikkat çeken bir nokta vardır:

Bütün peygamberler, çağdaşları olan insanların şiddetli muhalefetiyle karşılaşmışlardır.

Onlardan hangisi insanları kötülüklerden vazgeçip Allah'a kul olmaya çağırırsa, o ilkeleri ileri gelenleri onun karşısına çıkması, peygamberi ve ona iman edenleri çeşitli şekillerde etkisiz bırakmaya veya ortadan kaldırmaya çalışmıştır.

"Biz, hangi memlekette bir uyanıcı göndermişsek oranın şimarkı zenginleri, 'Biz, sizinle gönderileni inkâr ediyoruz' demişlerdir. Yine, 'Bizim mallarımız ve çocuklarımız daha çoktur. Bize azap edilmeyecektir' demişlerdir."¹⁸¹

"İşte böyle, biz senden önce hiçbir memleketi bir uyanıcı göndermedik ki, oranın şimarkı zenginleri, 'Biz habalarımızı

181. Şeh' Suresi, 34-35.

bu din üzerinde bulduk. Biz de elbette onların izlerinden gümbeçyiz' demiş olmasınlar."¹⁸²

Böylece, her peygamberin gelişiyle birlikte yeryüzüne iyilik ümitsizliği, insanları önüne, Allah'tan başka hiç kimseye kul olmamak ve Allah'ın çizdiği bir yol üzerinde huzur ve mutluluk içinde yaşamak yolu açılmış; buna karşılık, her türlü kötülük ve taşkınlığın önde gelen kahramanları da bütün iyilik yollarını kapamak için her çareye başvurmuşlardır. Bu şekilde iyiler ile kötüler arasındaki bir çatışmanın ilahî bir kanun olduğunu yine Kur'an'dan öğreniyoruz:

"İşte böylece biz her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. Bunlar aldatmak için birbirlerine yaldızlı laflar fısıldadılar. Rabbin dilediği, bunu yapamazlardı. O hâlde, onları (fıtralarıyla) baş başa bırak. Bir de, ahirete inananların günahları bu yaldızlı sözlerle meyletsin, onlardan hoşlansınlar ve işleyecekleri günahları işlesinler diye bu fısıldamayı yaparlar."¹⁸³

İnsan ve cin şeytanlarına bu fırsatın verilmesi ve yeryüzünde iyilik ile kötülüğün çatışması konusu üzerinde 54 ve 60. bölümlerde ayrıca durulacaktır. Burada şu kadını belirteyim ki, Kur'an'daki peygamber kıssaları, bu çatışmaların tarih boyunca var olduğunu ve kıyamete kadar da sürüp gideceğini göstermektedir.

Peygamber kıssalarından öğrendiğimiz bir başka husus da, sonucun daima peygamberler ve onlara iman edenler lehinde tecellî ettiği, inkârcıların ise bir şekilde cezalarını bulduğu yönündedir. Ancak bu sonuca ulaşılncaya kadar peygamberler ve iman edenler pek çok ter dökmüş, cefa çekmiş, eziyetlere katlanmış, bu eziyetlere aldırmaksızın yine kavimlerine kurtuluş yolunu göstermeye devam etmişlerdir. Nuh Aleyhisselâmın, kendisini uzun yıllar boyunca yalanlayıp iman edenlere eziyet etmekte ısrar

182. Zuhruf Suresi, 43-23.

183. En'am Suresi, 6:112-113.

edenlere söylediği su tatlı sözler, peygamberlerin nasıl birer sabır timsali olduğunu ve onların yalanlayanların azabı nasıl hak etmiş olduklarını açıkça gösteriyor:

"Dedim ki: Rabbinizden bağışlama dileyin; çünkü O, çok bağışlayıcıdır. Ta ki üzerinize ;gökten bol bol yağmur indirisin. Sizi mallarla, oğullarla desteklesin ve sizin için bahçeler var etsin, sizin için ırmaklar var etsin. Size ne oluyor da Allah için bir vakar (saygınlık, büyüklük) ummuyorsunuz? Halbuki, O, sizi evrelerden geçirerek yaratmıştır. Görmediniz mi, Allah yedi göğüş tabaka tabaka nasıl yaratmıştır? Onların içinde nasıl ayı bir ışık, güneşi de bir kandil yapmıştır? Allah, sizi yerden bitki bitirir gibi bitirdi. Sonra sizi yime oraya döndürecek ve keskinlikle sizi (yeniden) çıkaracaktır. Allah, yeryüzüne sizin için bir sergi yapmıştır ki, oradaki geniş yollarda yürüyesiniz."¹⁸⁴

Peygamberleri tarafından bu şekilde uyanılan kavimlerden Yunus kavminin son amda iman ederek azaptan kurtulduğunu Kur'an'dan öğreniyoruz.¹⁸⁵ Diğerleri ise, o korkunç âkıbetlerine uğrayıncaya kadar çeşitli imtihanlara uğratılmışlar, kimi zaman darlıkta, kimi zaman da bollukta sınılanmışlar, ama kendilerine tanınan fırsatları ellerinin tersiyle iterek cezaya lâyık hüale gelmişlerdir.

"Andolsun, senden önce birtalâm ümmetlere de peygamberler gönderdik. Sonunda, yalvarırsınız da tövbe etsinler diye onları şiddetli yoksulluk ve darlıklarla yabaladık. Hiç olmazsa onlara azabımız geldiği zaman yakarıp tövbe etselderi yal. Fakat halpleri katılaştı. Şeytan da yapmamakta olduklarını zâten onlara süslü göstermişti. Derken onlar kendilerine hatırlatılan unuttuklarında, üzerlerine her şeyin kaplarını açtı. Sonra, kendilerine verilenle sevinip şımardıkları sırada, onları ansızın yabaladık da bir anda tüm ümitlerini kaybedip yabaladılar."¹⁸⁶

184. Nuh Suresi, 71:10-20.

185. Bîz, Yunus Suresi, 10:98; Saffat Suresi, 37:148.

186. En'am Suresi, 6:42-44.

"Biz hiçbir memleketi bir peygamber göndermedik ki yalvarıp yalvarırsınlar diye ora halkın yoksulluk ve sızıntıya uğratmış olmalıydık. Sonra sükunet ve darlığın yerine bolluk ve genişliği getirdik. Nihayet çoğaldılar ve 'Atalarımız da darlığa uğramış ve bolluğa kavuşmuşlardı' dediler. Biz de, farında değillerken onları ansızın yabaladık. Eğer, o memleketlerin halkları iman etseler ve Allah'a karşı gelmekten sakınsalardı, elbette onların üstüne gökten ve yerden nice bereketler(in kaplarını) açardık. Fakat onlar yalanladılar, Biz de kendilerini işledikleri günahlarından dolayı yabalayverdik."¹⁸⁷

Peygamber kıssalarından anlaşıldığına göre, artık peygamberleri tarafından uyanılan kavimlerin yola gelmeyecekleri açıkça belli olduktan sonra, hak ettikleri âkıbet, genellikle çeşitli tabiat olaylarından biri vasıtasıyla başlarına gelmiş ve o kavimler, en güçlü olduklarını sandıkları bir sırada yok olup gitmişlerdir.

"Bunların her birini kendi günahları yüzünden yabaladık. Onlardan taş yağmuruna tuttuklarımız var. Onlardan o korkunç sesin yabaladığı kimseler var. Onlardan yerin dibine geçirdiklerimiz var. Onlardan suda boğduklarımız var. Allah, onlara zulmediyor değildi, fakat onlar kendilerine zulmediyorlardı."¹⁸⁸

İstisnasız bütün peygamberler, kavimlerine karşı görevlerini eksiksiz bir surette yerine getirmişlerdir. Fakat Kur'an, bize, peygamberlerin bu görevlerinde yalnız bırakıldıklarını bildiriyor. Eğer o memleketlerde söz sahibi kimseler arasında peygamberlerine kulak veren ve onlarla birlikte halkın ıslahına çalışan kimseler bulunsaydı, yahut böyle kimseler etkili olabilecek bir güce erişseydi, hiç kuşkusuz, o toplumların âkıbeti de farklı olacaktı:

187. Araf Suresi, 7:94-96.

188. Ankebüt Suresi, 29:40.

"Sizden önceki nesillerden abli başında kimseler (insanlar) yeryüzünde bozgunculuk yapmaktan ahıbsalardı ya! Ancak içlerinden kendilerini kurtarıttığımız pek az kişiye bunu yapmıştı. Zulmedenler ise içinde şımarıklıklarla refahın ardına düştiler ve günahkâr kimseler oldular. Yoksa Rabbin, halkları salih ve ıslah edici kimseler iken memleketleri zulmederek helâk etmez."¹⁸⁹

Burada önemle kaydedilmesi gereken bir konu da şudur:

Kur'an'ın büyük bölümü kıssalara ayrılmıştır. Hatta bu kıssalardan bazıları çeşitli yönlerden tekrar tekrar anlatılarak ibret nazarlarımızı sunulmuştur. Öyleyse Kur'an'ın en önemli dersleri bu kıssalarda bulunmalıdır. Bu kıssalar ise, peygamberlerin uyarılarına kulak asmayan toplumların akbetlerine dair örneklerle doludur.

Aynı örnekler, kâinat kitabının âyetlerinde de bulunur ve Kur'an'ın öğütlerini destekler. Bu âyetler, şımarıklığın zirvesinde iken helak olmuş kavimlerin kalıntılarında başka bir şey değildir. Kur'an, pek çok âyetinde dikkatlerimizi tekrar tekrar bu izlere yönlendirerek "Yeryüzünde geçtin de görün, peygamberlerini yalanlayanların sonu ne olmuş" der.¹⁹⁰

← BÖLÜM ÖZETİ →

Peygamberler insanlığı sadece Allah'a kul olmaya ve kötülüklerden vazgeçmeye çağırılmışlar, onların bu çağrılarına kulak asmamakta direnenler ise cezalarını bulmuşlardır. Kur'an'ın önemli bir bölümünü teşkil eden peygamber kıssaları, bu konuda uyarılarla doludur.

¹⁸⁹ Hud Suresi, 11:116-117.
¹⁹⁰ Bkz. Ali İmran Suresi, 3:137; En'âm Suresi, 6:11; Yusuf Suresi, 12:109; Nahl Sür - ü, 16:36; Hac Suresi, 22:46; Naml Suresi, 27:69; Rum Suresi, 30:9; 42; Fâtihr Suresi, 35:44; Mü'min Suresi, 40:21, 82; Muhammed Suresi, 47:10.

36. Hepsini bizim peygamberimiz

Peygamber, Rabbinden kendisine indirilene iman etti, mü'minler de iman ettiler. Her biri; Allah'a, meleklerine, kitaplarına ve peygamberlerine iman ettiler ve şöyle dediler: "Onun peygamberlerinden hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz."

Bakara Suresi, 2:285

PEYGAMBERLER, büyük bir zincirin halkaları gibidir. Onlardan her biri, diğerlerini de doğrular. Bu zincirin son halkası olan Hz. Muhammed (s.a.s.) ise kendisinden önceki bütün peygamberleri tasdik ettiği gibi, onun ümmeti de, aralarında hiçbir ayırım yapmaksızın bütün peygamberlere birden iman etmekle yükümlü tutulmuşlardır. Kur'an da bunu böylece bildirdiği için, imanın bir şartı olan "peygamberlere iman," onların hepsini birden kapsar; peygamberlerden herhangi birini kabul etmemek, hiçbirini kabul etmemekle aynı anlama gelir.

Şu kadar var ki, "aralarında ayırım yapmamak," onlara iman etmek yönünden söz konusudur. Yoksa bu, peygamberlerin aralarında hiçbir derece farkı gözetmemek demek değildir. Nitekim başka bir âyette, "İşte bu peygamberlere Biz birbirinden farklı üstünlükler verdik. Onlardan kimisiyle Allah bizzat konuştu; bazıların da derece derece yükseltti"¹⁹¹ buyurulmuştur.

¹⁹¹ Bakara Suresi, 2:253.

Kur'an, bütün toplumlara peygamberler gönderildiğini¹⁹² ve kıssaları anlatılmayan nice peygamberlerin gelip geçtiğini¹⁹³ bildirir. Peygamberlerin toplam sayısı hakkında, bir hadisi-i şerife 124.000 rakamı verilmiş, bunlardan 315 tanesinin resul olduğu bildirilmiştir.¹⁹⁴ Kur'an'da ise, bizim peygamberimiz de dahil olmak üzere 25 peygamberin adı geçer. Bunlardan başka birer de Zulkarneyn¹⁹⁵ ile Lokman¹⁹⁶ kıssaları anlatılır; ancak bu zatların peygamber olup olmadıkları konusunda kesin bir bilgi verilmemiştir.

Kur'an'da adı geçen peygamberler şunlardır:

Âdem (a.s.): İlk insan ve ilk peygamber. Bütün insanları Âdem (a.s.) ile eşi Havvâ'dan türediği, birçok âyet ve hadiste açıkça bildirilmiştir.¹⁹⁷

İdris (a.s.): Kur'an'da özet sözleri doğru, sabır ehli, yüce bir mertebeye erişmiş bir peygamber olarak tarif edilir.

Nuh (a.s.): "Ulû'l-azm" yani "azim ve sebat sahibi" olarak nitelenen peygamberlerin ilkidir.¹⁹⁸ Kur'an, onun kavmi içinde 950 sene kaldığını bildirir.¹⁹⁹ Bu kadar uzun bir süre, gece gündüz demeden, gızi ve açık her yolu deneyerek kavminin putperestliğini vazgeçirmeye çalıştıysa da, pek az kişi dışında kendisine iman eden olmadı. Sonunda, kavmi tufanla helâk oldu; Nuh (a.s.) ile beraberindekiler, Allah'ın emriyle inşa ettiği gemiye binerek kurtuldular.

Hud (a.s.): Yemen taraflarındaki Ahkafa bulunan Ad kavmine peygamber olarak gönderildi. Davetine karşı bürülenmekte devam eden ve "Vaad ettiğin azabı getir de

görelim" diyen kavmi, şiddetli ve gürültülü bir fırtına ile helâk oldu.

Salih (a.s.): Şam ile Hicaz arasındaki Hicr mevkiinde bulunan Semud kavmine gönderildi. Semud kavmi, yüksek yerlerde sağlam ve güvenli evler inşa etmekle övünürdü. İnkardan vazgeçemedikleri gibi, Salih aleyhisselâmın mucizesi olan deveyi keserek ona meydan okudular. Şiddetli bir ses ve sarsıntıyla helâk olup gittiler.

İbrahim (a.s.): Ulû'l-azm peygamberlerdendir. "Halilullah" (Allah'ın dostu) unvanıyla seçkin kalmıştır.²⁰⁰ Yahudi ve Hristiyanlar kendilerini Hz. İbrahim'e mensup olarak görseler de, Kur'an bunu açıkça reddeder ve "İbrahim ne Yahudi, ne de Hristiyandı; o bütün batıl inanışlardan uzak, doğrudur bir Müslümandı ve asla müşriklerden değildi."²⁰¹ der. Hükümdar Nemrud'a ve kavmine karşı mücadelesinde ortaya koyduğu deliller, son derece sağlıklı bir akıl yürütmenin ve sapasızlaşmış bir imanın eseri olarak, bütün mü'minlere yol gösterecek birer mantık ve cesaret numunesidir.²⁰² Kavminin taptığı putları kırınca, onu yakmak istediler, ancak bir mucize olarak ateş onu yakmadı.²⁰³ Oğlu İsmail ile birlikte Kabe'yi bina ederek hac farızasını başlattı.²⁰⁴

Lût (a.s.): Sedûm adlı ülkede yaşayan, inkâr ve ahıksızlıkta iyice azgınlaşmış, cinsel sapıklıklarla hayat tarzı edinmiş bir kavme peygamber olarak gönderildi. Azgınlıkta diretmelerinin sonucu olarak memleketlerinin altı üstüne geldi ve taş yağmuru altında yok olup gittiler.

İsmail (a.s.): İbrahim aleyhisselâmın oğlu. Babasıyla beraber Kabe'yi inşa ettiler. İbrahim aleyhisselâmın vefatından sonra

¹⁹² Nahl Suresi, 16:36; Fâtihr Suresi, 35:24.

¹⁹³ Mü'min Suresi, 40:78.

¹⁹⁴ Ahmed b. Hanbel, "Musaned", 5:263-266.

¹⁹⁵ Bkz. Kaf Suresi, 18:83-88.

¹⁹⁶ Bkz. Lokman Suresi, 31:12-19.

¹⁹⁷ Arâf Suresi 7:27'de Âdem ile Havvâ'dan "anne ve baba"nın "sâlihâne sâzı" olduğu ve "bu âyetlerdeki insanlara 'Ey Âdem! Eğilim" şeklinde hitap edilmiştir. Arâf Suresi, 7:26, 27, 31, 35, 172; İbrâ Suresi, 17:70; Yâsin Suresi, 36:60.

¹⁹⁸ Bkz. Ahcâb Suresi, 33:7-8; Ahkâf Suresi, 46:33.

¹⁹⁹ Ankebut Suresi, 29:34.

²⁰⁰ Nisâ Suresi, 4:125.

²⁰¹ Ali İmran Suresi, 3:67. Ayrıca bkz. Bakara Suresi, 2:135; En'âm Suresi, 6:161; Nahl Suresi, 16:120; Hac Suresi, 22:78.

²⁰² Bkz. Bakara Suresi, 2:258; En'âm Suresi, 6:76-81; Enbyâ Suresi, 21:51-70; Saad Suresi, 38:69-82.

²⁰³ Enbyâ Suresi, 21:69.

²⁰⁴ Bakara Suresi, 2:125-129; Hac Suresi, 22:26-29.

kendisine peygamberlik vazifesi verildi. Kur'an, ondan "sözünde sadık, ailesine namazı ve zekâtı emreden, Rabbinin katında rızaya erişmiş bir peygamber" olarak bahseder.²⁰⁹

Ishak (a.s.): İbrahim aleyhisselâmın oğlu. İsmail aleyhisselâm Hicaz'da peygamber iken, o Filistin taraflarında peygamberlikle görevlendirildi.

Yakub (a.s.): İshak aleyhisselâmın oğlu. Kur'an'da İsrail adıyla da anılır. Çok sevdiği oğlu Yusuf'un ayrılık acısına yıllarca katlandığı halde, özünü Allah'tan başka kimseye şikâyet etmedi ve sabırla ve Allah'tan tümü kesmemesiyle inanana rûmüne oldu.²⁰⁸

Yusuf (a.s.): Yakub aleyhisselâmın oğlu. Kur'an'da kendi adıyla anılan süre, onun hikâyesini ayrıntılı bir şekilde anlatır. Küçükken kardeşleri onu kuskunçlıkla kuyuya atılar, kendisini orada bulanlar köle olarak Mısır'a sattı. Orada bir kazın tuzağı sonucu hapse düştü; daha sonra ülkeye vezir oldu ve babası Yakub ile kardeşlerine kavuştu. Güzelliği ve iftici dilere destan idi. Hapiste iken peygamberlik görevine başladı ve hapishaneyi bir irşad merkezi haline getirdi.

Şuayb (a.s.): Medyen ve Eyke halkına peygamber olarak gönderildi. Her iki kavimde de putperestlik, bozgunculuk ve hileli ticaret yaygındı. Şuayb aleyhisselâmın uyarılan sonuçsuz kalınca, her iki kavim de helak oldu.

Müsâ (a.s.): Ulu'l-azm peygamberlerden. İsrailoğullarını Firavun'un zulmünden kurtardı. Kendisine Tevrat indirildi. Tur Dağında Allah ile konuşması, denizin yarılması ve asası, onun mucizeleri arasındaydı. Kendi kavminden de, iman ettikleri ve Musa aleyhisselâmın Firavun'dan kurtardığı halde, pek çok eziyet gördü. Kur'an'da kussalarna en çok yer verilen peygamberdir.

209 Meryem Sûresi, 19:54-55.
208 Yusuf Sûresi, 12:18, 81, 86, 87.

Hârûn (a.s.): Musa aleyhisselâmın niyazi üzerine kendisine yardımcı olarak gönderilen peygamber.

Dâvud (a.s.): Yakub aleyhisselâmın neslinden. Filistin taraflarında peygamberlik yaptı. Adaletle hükmeden bir hükümdar peygamberdi. Kendisine Zebur indirildi. Güzeliyle Allah'ı tesbih ederken dağlar ve kuşlar da ona eşlik ederdi. Allah kendisine demiri yumuşatıp zırh yapma sanatını öğretti.

Süleyman (a.s.): Davud aleyhisselâmın oğlu. Mülkünün büyüklüğü dillere destan olmuş hükümdar bir peygamberdi. Hayvanların dilini bilir, cinleri emrinde çalıştırırdı. Rüzgâra hükmeder, sabah ve akşam birer aylık mesafeyi kat ederdi.

Eyyub (a.s.): Sabır timsali peygamber. Uzun ve şiddetli hastalıklara sabırla mukabele etti. Sonunda bir mucize eseri olarak Allah onu sağlığına kavuşturdu.

Zülkiflî (a.s.): Kur'an'da "sabır ehli, iyi ve hayırlı kul" olarak anılan peygamber.

Yunus (a.s.): Ninova halkına peygamber olarak gönderildi. Uzun yıllar boyunca kavmine davette bulunup da sonuç alamayınca ülkesini terk etti. Bindığı gemiden atıldı, kendisini balık yuttu, mucize olarak kurtuldu. Bu arada kavmi de hatasını anlamış, Yunus aleyhisselâma iman etmişti. Bu suretle, haklarındaki azap hükmü kaldırılan tek kavim olarak Kur'an'da anılırlar.²⁰⁷

İlyas (a.s.): Kur'an, onun putperest bir kavme gönderildiğini, ancak kavmi tarafından yalanlandığını bildirir.

Elyesâ (a.s.): Kur'an'da "âlemlere üstün kılınan hayırlı kimseler" şeklinde anılan peygamberlerdendir.

Zekeriyyâ (a.s.): Süleyman aleyhisselâmın neslinden. İhtiyarlık çağında bir mucize olarak çocuk sahibi oldu.

207 Yunus Sûresi, 10:98.

Hiz. Meryem'in baktımını üstlendi. Duası makbul bir peygamberdi. Kavmi tarafından şehid edildi.

Yahya (a.s.): Zekeriyyâ aleyhisselâmın oğlu. Kur'an onu "daha çocukluğunda kendisine hikmet verilen, şefkatli, ammuş, takvâ sahibi, anne ve babasına iyilik eden"²⁰⁸ sıfatlarıyla anar ve İsa aleyhisselâmı tasdik ettiğini bildirir.²⁰⁹

İsa (a.s.): Ulu'l-azm peygamberlerden. Hz. Meryem'den babasız olarak dünyaya geldi. Kendisine İncil indirildi; daha önce İsrailoğullarına İhram edilen şeylerden bazıları helal kılan bir seriat verildi. Kendisinin dünyaya gelişi bir mucize olduğu gibi, ölülerini diriltmek, çamurdan yaptığı kuş suretinin can bulması, kör ve abraşları iyileştirmek gibi büyük mucizeleri vardı.²¹⁰ İsrailoğulları onu öldürmeye teşebbüs ettiklerinde, Allah onu kendi katına yükselterek onların elinden kurtardı. Kur'an, İsa aleyhisselâmın öldürülmediğini açıkça bildirir.²¹¹ İsa aleyhisselâmın, kendisinden sonra gelecek olan Âhırzaman Peygamberini ismiyle müjdelediği de yine Kur'an'da bildirilmiştir.²¹² Hristiyanlar, Allah'ın kulu ve peygamberi Hz. İsa'ya tanrılık yüklemek suretiyle hak dinden uzaklaşmış ve şirkte düşmüşlerdir.²¹³

↔ BÖLÜM ÖZETİ ↔

Peygamberlere iman etmek, bütün peygamberlere birden iman etmek demektir. Onların hepsi birbirini doğrulamışlardır; biz de, aralarında hiçbir ayırım yapmadan hepsine birden iman ederiz. Peygamberlerin sayısı pek çok olmakla birlikte, Kur'an'da onlardan 25'i hakkında bilgi verilmiştir.

208 Meryem Sûresi, 19:12-14.
209 Âlî İmân Sûresi, 3:39.
210 Âlî İmân Sûresi, 3:49; Mâide Sûresi, 5:71.
211 Âlî İmân Sûresi, 3:54-55; Nisâ Sûresi, 4:156-158.
212 Sâf Sûresi, 61:6.
213 Bu konunun ayrıntıları için 16. Bölümüne bakınız.

37. Peygamberin görev ve yetkileri

Ey peygamber, Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun.

Mâide Sûresi, 5:67

İNSANLIĞIN babası Hz. Âdem'den bu yana yeryüzünden nice peygamberler gelip geçti.

Onların hepsi, kendi zamanlarındaki insanlara, anlayabilecekleri şekilde hitap ederek onları dünya ve ahiret mutluluğuna çağırırdı.

Yüzyıllar geçti, çağlar değişti, insanlar gelişti.

Değişen çağlara ve gelişen anlayışlara göre, yeni peygamberler yenilenmiş derslerle geldi.

En sonunda, insanlık, Allah'ın dimini en yüksek seviyede anlayıp uygulayacak bir merhaleye ulaştığında, yeryüzüne Kur'an indi.

Âlemlerin Rabbi, insanların en hayırlısı ve elçilerinin en yüksek rütbelisi ile, bize en yüksek seviyedeki hitabını gönderdi.

Elçisini bize kitabıyla birlikte gönderirken, ona bazı görevler verdi, bize de bazı sorumluluklar yükledi.

Tebliğ görevi

Tıpkı daha önceki peygamberlerde olduğu gibi, Âhırzaman Peygamberi Hz. Muhammed'in (s.a.s.) en başta gelen görevi, tebliğ idi. Ancak tebliğin sonucundan Allah ne

Peygamberimizi, ne de ondan önceki peygamberleri sorumlu tutmadı. Bunun anlamı şudur:

Peygamber kendi görevini yerine getirdikten sonra, insanların bunu kabul edip etmemesi, peygamber için bir baskın ölçütü olmaz. Onun içindir ki, birçok ayet-i kerimde bu husus tekrar tekrar vurgulanmış, "İnsanlar yüz çevirecek olursa, bilin ki, peygambere düşen ancak tebliğ etmekten ibarettir"²¹⁴ denmiştir.

Açıklama görevi

Fakat peygamberlerin tebliğden başka görevleri de vardır. Peygamberimize hitap eden bir ayet, bu görevlerin en önemlisini şu şekilde bildirir:

"Sana da, kendilerine indirilmiş olan insanlara açıklaman için Kur'an'ı indirildi; ki bu ayetle düşünsünler."²¹⁵

Sevgili Peygamberimiz, bu ayetin kendisine yüklediği görevi bütün hayatı boyunca hakkıyla yerine getirdi. Kendisiyle gönderilen Kur'an'ı bize hem sözleriyle, hem de yaşayışıyla açıkladı. Kur'an bize namazı emrettiğinde, nasıl ve ne zaman kılınacağını Peygamberimiz bize gösterdi. Kur'an bize zekâtı emrettiğinde, onun nasıl verileceğini Peygamberimiz bize açıkladı. Aslında onun bütün sözleri ve bütün hareketleri Kur'an'ın bir açıklamasından ibaretti.²¹⁶ Bu durum, başka ayetlerde daha ayrıntılı bir şekilde bildirilmiştir:

"Kendi aramızdan, size ayetlerimizi okuyan, sizi her kötülüğün ardından, size kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik."²¹⁷

214 Bkz. Müde Suresi, 2:92; Ra'd Suresi, 13:40; Nahl Suresi, 16:82; Nur Suresi, 24:54; Ahdü'l-Ber Suresi, 29:18; Nisn Suresi, 30:17; Şûrâ Suresi, 42:48; Teğâbin Suresi, 64:12.

215 Nahl Suresi, 16:44.

216 Bu konuda, Kitaplara İnanan Bahâdîde, Nûr'ân'ın tebliğiyle ilgili 32. bölümde bilgi verilmektedir.

217 Bakara Suresi, 2:151. Ayrıca bkz. Bakara Suresi, 2:129; Al-i İmran Suresi, 3:164; Nisn Suresi, 4:13; Cuma Suresi, 62:2.

Sünnet

Bu ve benzeri ayetlerde geçen "hikmet" sözü, Peygamberimizin söz ve davranışlarını ifade eden "Sünnet" olarak açıklanmıştır. Bununla Kur'an şu anlamı dile getirmiş olur: "Sizin peygamberinizin her sözünde ve her hareketinde bir hikmet vardır. Onun sünneti baştan başa hikmettir, onda anlamsız, gereksiz, faydasız hiçbir şey bulunmaz. Ona yapışan hikmeti bulmuş ve yaratılış amacına uygun bir hayat modeline kavuşmuş demektir."

Gerçekten de, hayatın bütün alanlarında referans alınabilecek ve hiç tereddütsüzce uygulanabilecek ölçüler, en mükemmel seviyede, Peygamberimizin sünnetinde ortaya konmuştur. Allah'a nasıl kulluk edileceğini biz ondan öğreniriz. İnsanlara nasıl davranılacağını ondan öğreniriz. Kur'an'ı okumayı ondan öğreniriz. Kâinat kitabını okumayı ondan öğreniriz. Ticarete dâruştluğu ondan öğreniriz. Çocuklarımızı nasıl yetiştireceğimizi ondan öğreniriz. Büyüklüğümüzün ve yakınlığımızın hakkını gözetmeyi ondan öğreniriz. Yoksulların elinden tutmayı ondan öğreniriz. Allah'ın yaratıklarına nasıl muamele edileceğini ondan öğreniriz. İlme sanlmayı ondan öğreniriz. Adaleti, merhameti, muhabbeti ondan öğreniriz. Dünyada ve âhirette mutlu olmayı ondan öğreniriz. Güzel ahlak namına ne varsa, hatta hayatta iyilik ve güzelliğe adına ne varsa, hepsini en yüksek seviyede biz onun sünnetinde bulur ve ondan öğreniriz.

Zira o, bize örnek olsun diye gönderilmiştir. Allah'ın sevdiği kul nasıl olur; bunu bilfil göstermek için bize gönderilmiştir. Kâinat istilâ etmiş nimetleriyle bize merhamet ve muhabbetini gösteren âlemlerin Rabbine kendimizi nasıl sevdireceğimizi öğretmek için gönderilmiştir. Üstelik, sadece bir çağa ve bir topluma değil, kayıyete kadar bütün insanlığa örnek olmak üzere gönderilmiştir. Onun için, insan olmamın bütün güzelliklerini âlemlerin Rabbi en yüksek seviyede onda toplamıştır.

"Andolsun, Allah'ın Resûlünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."²¹⁸

"De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."²¹⁹

Peygambere itaat

Elçisine bu görevleri yükleyen ve onu bu üstün niteliklerle donatan âlemlerin Rabbini, buna karşılık, biz ümmetinden de Peygambere itaat ister ve bunu pek çok ayette bize hatırlatır:

"Biz hangi peygamberi gönderdiysek, Allah'ın izniyle kendisine itaat edilsin diye gönderdik."²²⁰

Aslında, Peygambere itaatte pek büyük bir kolaylık vardır. Çünkü "O her dâhi hayrinden koruyucu"²²¹ buyrulmuş, Peygamberin her söz ve davranışının hak ve hakikat olduğu bize Allah tarafından taahhüt edilmiştir. Bu bakımdan, onun sünnetini kendisine rehber edinen kimseler, hayatının her alanında doğruyu bulmuş ve kendisini Rabbinin sevgisine erişecek bir yolu tutmuş demektir.

⇒ BÖLÜM ÖZETİ ⇒

Peygamberin görevi hem tebliğ etmek, hem de tebliğ ettiği dini söz ve davranışlarıyla açıklamaktır. Ümmete düşen görev ise, Peygambere itaat etmekten ibarettir. Peygamberimizin söz ve davranışları "sünnet" olarak adlandırılır; Yüce Allah güzel ahlakın bütün üstünlüklerini ve hayatın bütün güzelliklerini Peygamberinin sünnetinde toplamış ve bizi de ona uymakla yükümlü kılmıştır.

218 Akah Suresi, 33:21.

219 Al-i İmran Suresi, 3:31.

220 Nisn Suresi, 4:64. Ayrıca bkz. Al-i İmran Suresi, 3:32, 132; Nisn Suresi, 4:59, 65, 80; Müde Suresi, 5:92; Enfal Suresi, 8:1, 20, 24, 46; Nur Suresi, 24:54, 56; Ahdü'l-Ber Suresi, 33:36; Muhammed Suresi, 47:33; Haucar Suresi, 49:1, 7, 14; Müde Suresi, 58:13; Haucar Suresi, 59:7; Teğâbin Suresi, 64:12.

221 Necm Suresi, 53:3.

38. Peygamberimizin mucizeleri

Yakında onlara hem âlemin ufuklarında, hem de kendi benliklerinde delillerimizi göstereceğiz; ki Kur'an'ın gerçek olduğu onlara iyice belli olsun. Rabbinin her şeye şahit olması yetmez mi?

Fussilet Suresi, 41:53

PEYGAMBERİMİZİN gerek Kur'an'da bahsedilen, gerekse hadis kaynaklarındaki sahih rivayetlerde anlatılan mucizeleri hem tür itibarıyla, hem de sayı itibarıyla pek çoktur. O bütün çağlara ve bütün toplumlara gönderilmiş bir peygamber olduğu için, onun doğruluğunu ve şanınını yüceltini gösteren mucizeler de çok ve çeşitli şekillerde vuku bulmuştur. Burada, Peygamberimizin mucizelerinden başlıcalarına temas edilecektir.

Kur'an

Onun en büyük mucizesidir. Daha doğrusu, tek bir mucize değil, kendi başına bir mucizeler topluluğudur. Bu mucizenin, insanlar ve toplumlar üzerindeki tesiri, hiçbir tahriye uğramadan bugünyeye kadar gelişti, en küçük bir ayetinin dahi taklit edilemeyeşii gibi pek çok yönü vardır.

Ahlaki

Kur'an gibi, Peygamberimizin ahlaki da onun en büyük bir mucizesidir. Nitekim Kur'an, daha ilk olarak inen ayetlerinde

bu hususu açık bir şekilde belirtmiş²²² ve onun ahlakının, peygamberlik vazifesindeki önemine işaret etmiştir. Peygamberimizin ahlak mucizesi birkaç yönlüdür.

Birincisi: O, güzel ahlakın sadece bir veya birkaç yönünde değil, hepsinde bütünden en ileri seviyededir. Öyle ki, hayatın hangi alanında olursa olsun güzel bir davranış örneği bulmak ve iyiyi bir huy edinmek isteyenler, daima, o konuda en güzel ve kusursuz örneği onun hayatında ve davranışlarında bulmuşlardır. İnsanlar bazı belirgin huy ve davranışlarıyla temayüz edebilirler, fakat tek bir şahsın bütün ahlakı güzelliklerini birden, hem de en üst seviyede kendisinde toplaması, benzeri görülmemiş bir şey değildir. Üstelik bu durum sadece Peygamber Efendimizin zamanında yaşanıp tarihe karışmış da değildir. Onun ahlakı, halen bütün insanlara ve bütün zamanlara en güzel örnek olmaya devam etmektedir.

İkincisi: Peygamberimizin ömründe tek bir dakika bile insanlardan gizli kalmamış, uykusuna varıncaya kadar her anı, her hali, her sözü, her davranışı, insanların sürekli gözetimi altında cereyan etmiştir. İnananlar, onun hayatından kendilerini Rablerinin nizamına ulaştıracak bir şeyler bulup örnek almak için, inkâr ehli ise bir açığı yakalayabilmek için onu sürekli gözetmişlerdir. Bütün hayatı böylesine sıkı bir gözetim altında tutulan bir insanın söz ve davranışlarında düşmanlarının diline dolayabileceği en küçük bir olumsuzluğun dahi görülmemesi, başlı başına bir mucizedir.

Üçüncüsü: Peygamberimiz, güzel ahlakın en üstün örneklerini, en zor şartlar altında sergilemiştir. O, üst üste

²²² "Sen ibrette yüce bir ahlâkî âzereisin." (Kalem Suresi, 68-9)

gölen felâketler altında bir ömür sürdüğü ve ihanet ve iftiranın her türlüyle karşılaştığı halde, hayat boyunca kimseyi iticecek bir söz bile ağzından çıkmamıştır. Nitekim, daha peygamberliğinin başlangıcında iken onun "yüksek bir ahlak sahibi olduğumu" bildiren âyet-i kerime, hem onun bu mucizesine, hem de Kur'an'ın bir mucizesine işaret etmektedir. Çünkü bu âyetin inişini takip eden ve son derece çetin şartlar altında geçen çeyrek yüzyıllık zaman içinde Peygamberimizde herhangi bir kötü davranış eseri görülecek olsaydı, Kur'an'ın bu haberi asılsız çıkmış olurdu.

Dördüncüsü: Yüksek ahlakî özellikler bir anda değil, yıllarca devam eden bir gelişim süreci içinde insanda yerleşirler. Gençlik döneminde insanın pek çok hataları olur, sonraki yıllar boyunca olgunlaşa olgunlaşa insan belirli bir ahlak seviyesine ulaşır. Oysa Peygamberimizin ahlakında böyle bir gelişim görülmez. Hayatının hangi döneminde olursa olsun, onun söz ve davranışları, daima en üst seviyede bir ahlak numunesi teşkil etmiştir.

Beşincisi: Ona inananlar kadar, en azılı düşmanları da Peygamberimizin üstün bir ahlak sahibi olduğunu kabul ederler. Bu da onun peygamberlik iddiasındaki samimiyetinin en büyük bir delilini teşkil eder. Çünkü bu iddiası asılsız olsaydı, Allah adına yalan söylemek gibi en büyük bir yalanı bütün ömrü boyunca söylemiş ve bütün hayatını bu yalan üzerine kurgulaması gerekirdi.

Terbiyeciliği

Peygamberimiz, üstün ahlakı sadece yaşamakla kalmamış, başkalarına da yaşatmıştır. Öyle ki, cahiliyet ve vahşet karanlıklarındaki bir toplumu, yirmi üç sene kadar bir zamanda, bütün dünyaya ve geleceğe nesillere numune teşkil edecek fazilet kahramanları haline getirmiştir. Böyle

bir işi başaran kimse, eğeir dünyanın en iyi eğitimini almış üstün yetenekli bir lider olsaydı, yine misli görülmemiş bir zafere imzasını atmış olurdu. Halbuki Peygamberimiz ne bir eğitim almış, ne bir hocanın önünde diz çökmüş, ne de bir kitap okumuştur. Çocuklarını diri diri gömecek kadar vahşilemiş bir milletin içinden böylesine kısa bir zamanda böyle faziletimsal bir toplumu çıkması zaten başlı başına bir mucizedir; bu mucizenin ümmi bir zatın terbiyesinde gerçekleşmesi ise, bunu daha da olağanüstü bir boyuta taşımaktadır.

Mirac

Bir gece Peygamberimizin Kâbe'den Mescid-i Aksâ'ya götürülmesini, oradan da göklere çıkarılması içine alan mucize. İsrâ Suresinin birinci âyeti ile Necm Suresinin ilk 18 âyeti bu yolculuktan bahseder. Kırk beş kadar sahâbiden rivayet edilen ve sahih hadis kitaplarında yer alan pek çok hadiste de bu mucize yolculuğu dair ayrıntılar yer alır.

Mirac mucizesi, Peygamberimizin, âlemlere rahmet olarak gönderilişiyle ve davetinin bütün insanlığı ve bütün çağları kapsamasıyla ilgili bir mucizedir. Hem Haktan halka, hem de halktan İhakkâ iki yönlü elçiliği bulunan Peygamberimiz, Mirac seyahatinde, varlık âlemini bir baştan bir başa dolaşarak hem bütün o âlemlerdeki lâhî tecellileri müşahade etmiş, hem de: lâhî huzurda, bütün mahlukâtın ibadet ve tesbihatını onlar namına âlemlerin Rabbine takdim etmiştir. (Mirac'ı bir hatıra olan ve namazlarda okuduğumuz et-Tahiyâtü'nün "Bütün tahiyeler, zikirler, duâlar ve güzel sözler Allah'a aitir" mealindeki ilk cümlesi bu anlamı dile getirir.) Bu arada, semâ tabakalarında önceki peygamberlerle de görüşmesi, onların hepsine birden vâris olduğuna işaret teşkil etmiştir.²²³

²²³ Mirac mucizesinin ayrıntılarıyla ilgili hadislerin başlıcaları için bkz: Baharî, "Sâlih", I, "Be'â İ-Halk", 6, "Tehîf", 37; Müslim, "İman", 259-272; Tirmizî, "Tefsir", 11,

Peygamberimizin Mirac gecesi Allah'ı görüp görmediği konusunda ihtilâf edilmiştir. Necm Suresinin ilk âyetlerinde Peygamberimizin gördüğü ifade edilen şey Allah'ın mı, yoksa Cebrail'in mi kastedildiği kesin bir şekilde belirlenmemiş, her iki şekilde de anlaşılabilir bir ifade kullanılmıştır. Sahâbiden gelen rivayetlerde de her iki yönde görüşler mevcuttur. Ancak O'nu görsün veya görmesin, Peygamberimizin o gece âlemlerin Rabbi ile, bizim tasavvur edemeyeceğimiz şekilde bir görüşmesinin bulunduğu, hadislerden açıkça anlaşılmalıdır. Nitekim Peygamberimiz bu görüşmeden ümmeti için Cennet müjdesi ve Bakara Suresinin son iki âyeti ile beraber dönmüştür. Beş vakit namaz da aynı gecenin bir armağanı olarak bize gönderilmiştir ki, bu ibadet bize, her gün beş defa âlemlerin Rabbinin huzuruna çıkarak "Ancak Sana ibadet eder, ancak Senden yardım dileriz" diye bizzat O'na hitapta bulunmak ve kulluğumuzu, şükür ve övgülerimizi, dileklerimizi doğrudan doğruya O'na sunmak kapsamı açmaktadır.

Mirac mucizesinin bize bakan yönünde pek az bir zamanın geçmesi olduğunu biliyoruz. Çünkü bu mucize, bir gecenin az bir kısmı içinde olup bitmiştir. Ancak bizzat o seyahati yaşayan Peygamberimiz açısından bu mucizenin ne kadar zaman aldığı konusunda hiçbir bilgi sahibi değiliz. Bu konuda bildiğimiz bir şey varsa, o da, zamanın izafiyetinden ibarettir. Yani, birisi için dakikalar ve saatler demek olan bir zaman diliminin, bir başkası için aylar veya yıllar anlamına gelebileceğini biliyoruz. Mirac hadisesinde ise, bizim kendi ölçülerimiz içindeki zaman algılamamızı belirleyen dünya şartları geride bırakılmış, bilmediğimiz ve görmediğimiz âlemlerde olağanüstü bir seyahat gerçekleşmiştir. Orada zamanın nasıl geçtiğini, onu bizzat yaşayandan başka kim bilebilir?

²²³ Nesâî, "Sâlih", I,

Peygamberimizin Miracı hem ruhuyla, hem de bedeniyle yaşadığı anlaşılmaktadır. Âyetteki "Kulunu bir gece Mescid-i Haram'dan Mescid-i Alesâ'ya seyahat ettirdi"²²⁴ ifadesi ruhtan veya rüyadan söz etmemekle açık bir seyahati dile getirdiği gibi, "Gözün görüldüğünü kalp yalanlamadı,"²²⁵ "Göz ne şaşı, ne haddinden aştı"²²⁶ gibi âyetlerde geçen "göz" kelimesi de açıkça beden gözüne işaret etmektedir. Ayrıca, Peygamberimiz bu seyahati bir rüya olarak anlamış olsaydı, müşriklerin bu kadar şiddetli inkâr, alay ve eziyetlerine muhatap olmazdı. Sonuç olarak, mucizenin, bildiğimiz tabiat kanunlarıyla açıklanamayan bir hadise demek olduğunu unutmamak gerekir. Tabiat kanunlarıyla açıklanabilen hadiseler zaten mucize olarak nitelenmezler. Onun için, Mirac gibi büyük bir mucizeyi akıl sınırlarına yaklaştırmak için çeşitli tevilere yönelmenin bir anlam olmaz.

Ayın yarılması

Peygamberimizin bir işaretyle Ay'ın ikiye yarılması hadisesidir. Kur'an'da, Kamer Süresinin başında bu mucizeye yer verilir ki, sürenin "Ay" anlamına gelen adı da buradan gelmektedir.²²⁷ Bu mucize, ayın zamanda, çok sayıda sahâbi tarafından rivayet edilen ve sahâbi kaynaklarda yer alan hadislerde de haber verilmiştir.²²⁸ Gerek âyetin, gerekse hadislerin haber verdiğine göre, bu mucizeyi gören müşrikler yine Hz. Peygamberi tasdik etmemekte direnmiş ve gözleri önünde olup bitenler için "büyük" deyişmişlerdir.

Hayvanlar, ağaçlar, taşlar ve diğerleri

Bunlardan başka, gerek peygamberliği ispat amacıyla, gerekse bir ihtiyaç gibi sebeplerle Peygamberimizin zaman zaman gösterdiği daha birçok mucize vardır. Bunları başlıcaları:²²⁹

224 İsrâ Suresi, 171.

225 Necm Suresi, 33:11.

226 Necm Suresi, 33:17.

227 "Küvemet yalması, Ay yarılı. Onlar ise ne zaman bir mucize görürler sırtlarını dönerler ve 'Bu sırtım gülen bir kuşu dâber. Onlar kendi bevelerine ayıp Peygamberi yalanladılar." (Kamer Suresi, 94:1-3.)

228 Örnek olarak bkz. Buhârî, "Teftih", 54:1; Müslim, "Süfianî-Mücafirîn", 43-48; Tirmizî, "Teftih", 54:1-3.

229 Sayılabilecek olan mucizelerine çoğulduğu, birçok defa ceryan etmiş vak'alarla ancak dipnotlarda, bir örnek olarak sadece birer vak'anın kayıtları yapılmıştır.

- ağaçların ona itaat etmesi,²³⁰

- ağaç ve taşların Peygamberimizselâm vermesi,²³¹

- hurma kutüğünün, onun ayrılış sebebiyle ağlaması,²³²

- sofrada yemegin tesbihinin işitmesi,²³³

- pek az bir yiyecek pek çok kişenin doyması,²³⁴

- parmaklarından suyun akması,²³⁵

- duasıyla hastaların şifa bulması,²³⁶

- kurdun²³⁷ ve devenin²³⁸ konuşması,

- geleceğe dair verdiği haberlerinin çıkması,²³⁹

- müşriklerin suikast ve saldırılarından olağanüstü bir şekilde korunması.²⁴⁰

İrhasat

Peygamberleri tasdik eden, fakat kendilerine peygamberlik gelmeden önce vuku bulan olağanüstü hâllere "irhasat" adı verilir. Kur'an'da haber verilen Hz. İsa'nın beşikte bir bebek iken konuşması²⁴¹ bunun bir örneğidir. Önceki

230 Müslim, "Zühâ", 74, No. 3012.

231 Tirmizî, "Menâhib", 6; Dârimî, "Muhakkim", 4, el-Hâkim, el-Mustedrek, 2:607.

232 Buhârî, "Menâhib", 23; Tirmizî, "Menâhib", 6; Camî: 10; İbn Mâce, "İlmu'ül-Salâ", 199; Dârimî, "Muhakkim", 6; Süle: 202; Müsted, 1:249, 267, 363, 3:226.

Bu hadise, daha pek çok tarihlerle başka sâhiblerden de nakledilerek tesvirî dereceye ulaşılmıştır. Buradaki sayıları kayıtları sadece Enes İbn Mâlik tarihine ait olmaktadır.

233 Buhârî, "Menâhib", 23; Tirmizî, "Menâhib", 6; Müsted, 1:460.

234 Bkz. Buhârî, "Nihâ", 64; Müslim, "Nihâ", 93; Tirmizî, 33:21; Nesâî, "Nihâ", 84; Ebu Dâvud, "Eddâ", 93; Müsted, 1:29, 5:462.

235 Buhârî, "Nihâ", 32, 46; Menâhib: 23; Müslim, "Firdâ", 43, 6; Ebu Dâvud, "M - hadîm", 3; Nesâî, "Ehâdî", 60; Tirmizî, "Menâhib", 6.

236 Buhârî, "Muğes", 38; Ebu Dâvud, "Tâ", 11.

237 Müsted, 1:83, 88; el-Hâkim, el-Mustedrek, 4:467.

238 Dârimî, "Muhakkim", 4; Müsted, 4:173; el-Hâkim, el-Mustedrek, 2:99, 100, 618.

239 Buhârî, "Cihâ", 157; "Menâhib", 23; Tirmizî, 3; Müslim, "Fîs", 75, 76; Tirmizî, "Fîs", 41.

240 Buhârî, "Cihâ", 84-87; "Muğes", 31, 32; Müslim, "Salâti-Mucafirîn", 311; el-Hâkim, el-Mustedrek, 3:29-30.

241 Al-i İmrân Suresi, 3:46; Mâide Suresi, 3:11b; Meryem Suresi, 19:29-33.

peygamberlerin kitap ve suhullarında Peygamberimize dair verilen haberler ve Peygamberimizin doğumu sırasında meydana gelen olağanüstü hadiseler gibi, Peygamberimizle ilgili birçok irhasat numuneleri vardır.

39. Mucizelerin anlam ve önemi

Andolsun, senden önce de peygamberler gönderdik. Onlara da eşler ve çocuklar verdik. Allah'ın izni olmadan hiçbir peygamber bir mucize getiremez. Her şeyin yazılı bir vakti vardır.

Ra'd Suresi, 13:38

MUCİZELER, kâinata geçerli olan lâhî yasalara, bir peygamberi tasdik nişanesi olarak değiştirilmesi anlamına gelmektedir. Böyle yapmakla, âlemlerin Rabbi, gönderdiği elçi hakkında insanlığa bir tür "yetki belgesi" göstermiş ve "İste, Benden başka kimsenin değiştiremeyeceği bir kanunumu, Ben, göndermiş olduğum bu elçiyi doğrulamak üzere değiştiriverim" demiş olur. Bu bakımdan, mucizeler; bir peygamberin ömrü boyunca sadece belirli durumlarda ve Allah'ın inadesi ile meydana gelirler. Bunun dışında, peygamberler de tıpkı bizim gibi bir hayat sürerler, yerler, içerler, alışveriş yaparlar, hastalanırlar, iyileşirler, sıkıntı çekerler, eziyetlere katlanırlar, üzülmüşler, sevinirler. Çünkü onlar bize örnek olarak gönderilmişlerdir. Bize örnek olmak için de bizim yaşadığımız hayatı yaşamaları gerekir.

"Bir de dediler ki: 'Ona bir meleik indirilse ya!' Eğer bir meleik indirseydik artık iş bitirmiş olurdu, sonra da kendilerine göz açtınlırmadı. Eğer onu bir meleik hırsaydı yine onu bir adam suretinde yapardık ve onları yine içinde bulundukları şüpheye düşürmüştük."²⁴²

242 En'âm Suresi, 6:8-9.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Peygamberimizin Kur'an'da ve sahâbi hadislerde anlatılan pek çok mucizesi vardır. Kur'an-ı Kerim, onun kıyamete kadar devam eden en büyük mucizesidir. Onun peygamberliği bütün insanlığı ve bütün çağları kuşattığı için, peygamberliğini ispat eden ve şanının yüceliğini gösteren mucizeler de çok ve çeşitli şekillerde vuku bulmuştur.

Peygamberimizin mucizeleri niçin fazla ve çeşitli?

Bizim Peygamberimizin çok çeşitli mucizeler göstermesi ve bu mucizelerin gökteki aydan yerdeki taşlara kadar pek çok çeşitli varlık tabakalarını kapsamasında ise, peygamberliğin ispatından ötede anlamları da olmalıdır. Unutmamak gerekir ki, o, dünya üzerinde ilk insan var olalı beri beklenen ve özlenen peygamber idi. Onun getirdiği İslâm dini ile insanlık tam anlamıyla olgunluğa ermiş, onun getirdiği Kur'an ile gökler, yer ve içtindekiler bir anlama kavuşmuştu. Canlı ve cansız bütün varlıklar birden kendilerine has dillerle âlemlerin Rabbini tesbih eden dostlar olarak gösteren bir Kur'an'ın inisi, hiç şüphe yok ki, bütün varlıklar tarafından alkışlanacak bir hadisedir. Karşımızdaki manzarada ise, bu alkışlar, birer mucize hâlinde görünüyordu. Sanki, yerde taşlar ve dağlar, kurtlar ve kuşlar, gökte aylar, gayb âlemlerinde melekler ve cinler, birer gül demeti gibi kendi ellerinde tuttukları birer mucizeyle yollara dokunmuş, o beklenen Peygamberin gelişini kutlamaktadırlar. Evet, dağlar ve taşlar onu kendi dilleriyle selâmlar, cansız kütükler onun hasretleriyle inler ve ağlar.

Hangi mucize daha büyük?

Mucizelerin tabiat kanunları haricinde cereyan etmesi sebebiyle biz bunlara mucize diyoruz. Yoksa, işin aslına bakıldığında, çoğu zaman, tabiat kanunlarının işleyişi, peygamber mucizelerinden daha ziyade bizi hayrete düşürmektedir. Bir çocuğun babasız doğuşu bize inanılmaz görünüyorsa, bunun sebebi, bizim insanları hep anne ile babadan vücuda geliyor görmemizden ibarettir. Oysa, mahiyet itibarıyla, insanların anneli ve babalı doğması, sadece bir anneden doğmasına oranla daha da güç bir iştir. Çünkü bir canlının bir anne ile babadan dünyaya gelmesi için, onun yaratılışı ile ilgili işlemlerin, birbirinden bağımsız şekilde yaratılmış iki ayrı vücuda birden (anne ile baba) harikulâde bir uyum içinde dağıtılmış olması gerekir. Bu ise, aynı işlemleri tek bir canlı vücudunda içinde gerçekleştirilmekten

daha zor bir iştir. Bir insanın parmaklarından suyun olması ile okyanusların bulutlarla uzak kıtalara taşınması ve gökten yağmur yağması arasında bir karşılaştırma yapacak olursak, benzer bir sonuca varırız. Bizim kendi konuşmamız, bilim dünyamız hayretten hayrete düşüren en büyük mucizelerden biridir. Ancak her gün hiç zahmetsizce konuşup durduğumuz için bu bize olağanüstü gelmez, sadece bir kurdun veya kuşun konuştuğunu işittiğimiz zaman buna şaşır kalırız. Oysa, sınırsız bir kudret karşısında her şeyin güçlüğ derecesi sıfırdan ibarettir, bizim tabiat kanunları olarak gördüğümüz mucizelerden herhangi birini yaratan, aynı kolaylıkla, peygamber mucizelerini de dilediği zaman yaratır.

Mucizeler ve bilim

Peygamber mucizeleri ile ilgili olarak dikkate alınması gereken bir diğer husus ise, bunların bilimsel yollardan açıklanamayacağı gerçeğidir. Çünkü bunlar, bizim dünyamızın yasaları haricinde cereyan eden olaylardır; bilim ise, bizim dünyamızın yasalarını inceler. Onun için, peygamber mucizelerine bilimsel yollardan açıklamalar bulmaya çalışmak, bilimi, kendi yetki alanı dışında konuşurmak demek olur.

→ BÖLÜM ÖZETİ →

1. Mucizeler, peygamberlerin Allah tarafından gönderildiğini ispat eden yetki belgeleridir.
2. Bizim Peygamberimizin mucizelerinin çok ve çeşitli olması, onun bütün varlık âlemiyle ilgili sebebiyledir.
3. Mucizeler bilim yoluyla açıklanamazlar. Gerçekte, bilimin alanına giren tabiat kanunları da peygamber mucizelerinden aşağı kalmayan birer mucizedir.

40. Peygambere imanın gereği

Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur.
Nisâ Suresi, 4:80

PEYGAMBERLERE iman, Allah'a iman etmiş olmanın "olmazsa olmaz" bir şartıdır. Bir kimse, Allah katında geçerli bir imana sahip olmak için, Allah'a iman ettiği gibi, O'nun gönderdiği elçilere ve o elçilerle gönderdiği şeylere de iman etmiş olmalıdır. Nitekim Kelime-i Tevhidin "Allah'tan başka tanrı yoktur; Muhammed O'nun elçisidir" mealindeki iki cümlesi, imanı bu şekilde özetler; Kelime-i şehadetü tekrarlarlarken de, biz, Allah'a olan imanımızla birlikte sevgili Peygamberimizin elçiliğine olan imanımızı da ilân etmiş oluruz. Bu formülde, Allah'ın ve Resulünün bildirdiği her şeye iman etmiş olduğumuzun da ifadesi vardır.

Allah'a iman, niçin peygamberlere imandan ayrı düşünülemez?

Çünkü Allah'ın varlığına inanıp da O'nun gönderdiği peygamberlere inanmamak, doğrudan doğruya Allah'ı yalanlamak anlamına gelir. Bu âlemde kişi Rabbini bulma ve tanıma için, peygamberlerin rehberliğine muhtaçtır. Yüce Allah, ilk insanın yaratılışından itibaren kullanın bu ihtiyacına her çağda ve her toplumda peygamberler göndermek suretiyle cevap vermiş ve peygamberlerini de Allah adına konuştuklarını ispat eden delil ve mucizelerle donatmıştır. Allah'a inanan kimse, elbette Allah'ın sözüne de inanan kimse demektir. Yoksa, Allah "Ben peygamber

gönderdim" buyurur ve peygambere itaati emrederken, bütün peygamberlere inanmaktan veya onların sözünü ciddiye almaktan uzak durması, Allah'ı bu sözünde yalancı çıkarmak anlamına gelir ki, öyle bir kimsenin "Bir Allah var" demesi hiçbir anlam ifade etmez. "O toplulukların her biri peygamberleri yalanladı da onları cezalandırmam hak oldu,"²⁴³ "Onların hepsi peygamberleri yalanladılar, böylece kendilerini uyardığım şey gerçekleşti"²⁴⁴ gibi âyetlerde peygamberleri yalanlayanlar için şiddetli uyarıların yer alması bu sebeptendir.

Peygamberlere iman, (1) bütün peygamberlere, (2) peygamberlerin bildirdiği bütün şeylere birden ayırım yapmaksızın iman etmeyi gerektirir. Âyet-i kerime, mü'minlere yaraşan davranışın "Rabbimizin gönderdiği peygamberler arasında ayırım yapmadan hepsine birden iman etmek" demek olduğunu haber vermiştir.²⁴⁵ Bir başka âyet de, "Peygamber size ne veriyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin"²⁴⁶ buyurmak suretiyle, peygamberlerin bildirdiği şeyler arasında da mü'minlerin hiçbir ayırım yapmaması gerektiğini bildirmektedir. Peygamberlere imanı hafife almanın ne kadar vahim bir sonuca yol açtığı ise, şu âyette açıkça bildirilmiştir:

"Şüphesiz, Allah'ı ve peygamberlerini inkâr edenler, Allah'a inanıp peygamberlerine inanmayarak ayırım yapmak isteyenler, 'Kimine inanınız, kimini inkâr ederiz' diyenler ve böylece bu ikisinin arasında bir yol tutmak isteyenler, işte onlar gerçekten hâfiflerdir. Biz de kâfirlere alılcı bir azap hazırlamışızdır."²⁴⁷

243 Sâd Suresi, 38:14.
244 Kâf Suresi, 30:74.
245 Bakara Suresi, 2:285.
246 Hayr Suresi, 39:7.
247 Nisâ Suresi, 4:150-151.

Âhirzaman Peygamberi Hz. Muhammed (s.a.s.), kendisinden önceki bütün peygamberleri doğrulayıcı olarak gönderildiği için, ona iman etmek, bütün peygamberlere birden iman etmek anlamını taşır. O, en son peygamber olduğuna göre, onun irşadi, kendisinden sonraki bütün çağlara sağlam bir şekilde ulaşacak demektir. Mademki insanlar Âhirzaman Peygamberine inanmak ve itaat etmekle yükümlü tutulmuştur; o halde, Peygamberden kendilerine itikal eden şeyin ne olduğunu açık bir şekilde bilmeleri gerekir. Yoksa, kimsenin, kendisine açık bir şekilde bildirilmemiş olan şeye uymakla yükümlü tutulmayacağı aşikârdır.

Peygamberden bize itikal eden iki ana kaynak vardır. Bunlardan birincisi olan Kur'an, hiçbir tahrife uğramadan, hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak bir sağlamlıkla bugün herkesin elinde ve dilindedir. Dinin ikinci ana kaynağı olan Hadis de bize güvenilir bir kaynak olarak ulaşmış bulunuyor. Ancak onun muhafaza edilme ve bize ulaşma yöntemlerinde farklılıklar vardır.

Hadis dendiğinde, bundan, (1) Peygamberimizin sözlerini, (2) onun davranışlarını, (3) başkasına ait olup da onun tasdikine mazhar olmuş davranışları anlıyoruz. Bunların her üçü de, Peygamberimizin bütün hayatı boyunca, onun sahâbileri tarafından son derece dikkatli bir şekilde takip edilmiş ve kaydedilmiştir.

Bu takip ve kayıt işlemleri, önceleri, büyük ölçüde ezberlemek yoluyla gerçekleşiyordu. Zaten ilâhî kader, Peygamberi göndermeden önce o günü Arap toplumunu böyle bir görev için hazırlamış, onları son derece güçlü hafızalarla seçkin kılmişti. Öyle ki, uzun çöl yolculuklarında, onlar, deve üzerinde iken hafızalarından satranç oynayabilecek bir hâle gelmişlerdi. Peygamberimiz ise, konuştuğu zaman, değil öyle güçlü hafıza sahiplerinin, en zayıf hafızalı insanların

bile rahatlıkla belleğebileceği şekilde tane tane konuşurdu. Hz. Aişe, bu durumu, "İsteyen, onun harflerini bile sayabilirdi" sözünü tasvir eder.²⁴⁸ Dinleyenin hafıza gücü ile konuşanın bu özelliğine, bir de, Peygamberin her sözü ve her hareketini iyice belleyip insanlara aktarmak yönündeki sahâbe duyarlılığı eklendiğinde, onun ağzından çıkan her sözün ve attığı her adımın zihinlerde, gönüllerde, dillerde ve hayatlarda sapsasgılam bir şekilde yerleşmesi için gerekli olan bütün şartlar tamamlanmış oluyordu. Üstelik bunu, bizzat Peygamberimiz, bir görev olarak sahâbilerine yüklemiş, "Benden bir şey işitiş ezberleyen ve onu başkalarına ulaştırana hımsenin Allah yüzünü ağartırsın. Baharsınız, kendisine bilgi ulaştırılan kişi, onu işitenden daha iyi anlar"²⁴⁹ buyurmuştur.

Ayrıca, daha Peygamberimiz hayatta iken onun sözlerini yazan sahâbiler de olmuştur ki, bunların başlıcası, Hadis ilminin en önemli isimlerinden Abdullah İbn Amr'dır. O, Peygamberimizden ne işitirse yazardı. Bazıları ona "Resulullah sakın hâlde iken de konuşur, öfkeli iken de. Sen ondan duyduğun her şeyi yazma" deyince o da yazmayı bırakırdı. Fakat bu durumu Peygamberimize anlatınca, o, dilini işaret ederek, "Yaz," buyurdu, "Nefsini elinde tutan Allah'a yemin olsun ki, buradan, haktan başka bir şey çıkmaz." Bunun üzerine Abdullah eskisi gibi hadisleri yazmaya devam etti.

Sahâbenin bir diğer özelliği de, doğrulukları idi. Resulullahın terbiyesi onları öyle bir kıvama getirmişti ki, yalann her türlüünden tabiatları itibarıyla nefret ederler ve en küçük bir yalanı akıllarından dahi geçirmezlerdi. Fakat Peygamberimizden sonraki dönemlerde, çok çeşitli kültürlerden insanların İslama girmesi, arkadan da

248 Buhari, "Menâzih", 23, Müslim, "Zühd", 71, "Ferdâli's-Sahâbe", 160; Ebû Dâvud, "İlim", 7; Tirmizî, "Menâzih", 9.
249 Ebû Dâvud, "İlim", 10; Tirmizî, "İlim", 7.

malîm fitne hareketlerinin vuku bulması ve çeşitli sapık mezheplerin ortaya çıkmasıyla birlikte bir kısım insanların Peygamber adına yalan söylemekten çekinmez hâle gelince, sahâbe de hadis rivayeti işini sıkı tutmaya başladı. Arık "Resulullahın işittim ki" diyen herkesin sözünü itiba ile edilmiyor, ondan şahit veya yemin isteniyor, yahut daha başka yöntemlerle sözlerinin doğruluğu kontrol ediliyordu.

Takip eden yüzyıllarda ise, Peygamberden rivayet edilen hadislerin derlenip toplanması, daha sonra da tasnif edilmesi çalışmaları başladı. Bu arada, "Hadis" şemsiyesi altında bir ilimler topluluğu vücuda geldi ve bu ilimlerin kendilerine has ilkeleri ve yöntemleri geliştirildi. Meselâ bunlardan cerh ve ta'dil ilmi, hadis rivayet eden kişilerin hayatını, davranışlarını, zayıf ve kuvvetli taraflarını bir istihbarat örgütünden aşağı kalmayacak bir profesyonellekle inceliyor ve bu konudaki güvenilirlik nisbetini belirli ölçütler içinde derecelendiriyordu. Üstelik, böyle bir tahkikatın bir kere geçer not almak da ömür boyu garanti teşkil etmiyordu. Meselâ, en güvenilir bir râvi, eğer ihtiyarlık döneminde hafıza kaybına uğrar da rivayet ettiği hadislerde bazı zaafalar görülecek olursa, bu zaaf, bir virüs gibi, ondan gelen bütün rivayetlere buluyor ve kendisinin daha önce rivayet ettiği hadisleri de sakatlayabiliyordu.

Böylesine duyarlılıklar içinde ve binlerce ilim ehlinin yüzyıllarca süren gayretlerinin sonucunda, Peygamberimizden bize itikal eden hadisler toplandı, tasnif edildi, sîhhat açısından derecelendirildi ve ortaya, birbirinden değerli yüzlerce eser çıktı. Bunlardan her biri ayrı bir yönüyle diğerinden ayrılıyor, meselâ kimi fıkah, kimi ahlâk, kimi ibadet konularına ağırlık veriyor, kimi hadisleri konularına göre, kimi de râvilerine göre sınıflandırıyor. Bu eserler arasında, başta Buhari ve Müslim'in *Sahih*'leri olmak üzere, Ebû Dâvud, Tirmizî, Nesâî ve İbni Mâce'nin

Sünen'leri, "Kütüb-i Sitt'e" unvanıyla, en önde gelen altı hadis külliyatı olarak genel bir kabul gördü. Bu, elbette ki, bütün sîhhat hadislerin sadece bu kitaplarda bulunduğu anlamına gelmiyordu; ancak hem sîhhat itibarıyla hadislerin son derece sıkı bir incelemeden geçirilerek tasnif edilmiş olması, hem de hadis külliyatlarındaki belli başlı özelliklerin bu altı kitapta bir araya toplanmış olması sebebiyle, Kütüb-ü Sitt'e, İslam ümmetinin ortak güvenini kazanan eserler olarak, ilim dünyasında en seçkin bir yere kavuşmuş oldu.

Bugün gelinen noktada, bize hadis olarak ulaşan haberlerin sîhhat derecesini ölçme imkânı en geniş anlamda mevcuttur. Ancak bunun bir uzmanlık işi olduğu unutulmamalıdır. Bütün bilimlerde olduğu gibi, din ilimleri de kendi içinde ayrı ayrı disiplinlere ayrılır ve bu disiplinlerden her biri ayrı bir uzmanlık ister. Hadis hakkında son sözü söylemek de, hiç şüphesiz, Hadis ilimlerinde uzmanlaşmış otoritelere düşen bir iştir. Bir tarafta her işittiğini gelişigüzel bir şekilde hadis diye nakletmek, diğer tarafta da Kur'an'ı öne çıkarma görüntüsü altında Hadis'e olan güveni sarsmak gibi aşırılıklar arasında doğru yolu bulabilmek için, insanın her işi ehline sormak gibi bir sorumluluk karşısında bulunduğu hiçbir zaman dikkatten uzak tutmamak gerekir. Çünkü bu işin bir tarafında Peygamber adına yalan söylemek, diğer tarafında da Peygamberin sözünü inkâr etmek gibi ciddi bir tehlike vardır.

"Bilmiyorsanız ilim sahiplerine sorun."²⁵⁰

"Hakkında hesin bilgi sahibi olmadığın şeyin peşine düşme. Çünkü huluk, göz ve halp, bunların hepsi ondan sorumludur."²⁵¹

250 Nahl Suresi, 16-13; Enbâ Suresi, 21-7.
251 İsrâ Suresi, 17-36.

Mütevâtir hadisin hükmü

Hadis hakkında herkesin bilmesi gereken hususlardan biri de, Peygambere ait olduğu kesinleşmiş bir habere inanmakla yükümlü olduğumuzdur. Böyle hadisler pek çoktur. Bunların başında da "tevatür" adı verilen mertebedeki hadisler gelir.²⁵² Bu, yalan üzerinde ittifak etmeleri mümkün ve vaki olmayan bir topluluk tarafından rivayet edilen hadislerin mertebesidir ki, böyle hadislere "mütevâtir" denir. Mütevâtir hadislerin Peygambere ait olduğunda kuşku bulunmadığı için, böyle hadislerin inkârı Allah'ın elçisini yalanlamak anlamına gelir; Allah'ın elçisini yalanlayan da mü'min niteliğini kaybeder.

Cözümün adresi: Sünnet

Hadisin (veya diğer adıyla Sünnetin) bir diğer özelliği de, problem çözme potansiyelidir. Zira Kur'an, biz Müslümanlara, aramızda çıkan problemlerin çözümü için hakemliğine başvurulacak merci olarak Peygambere, yani onun Sünnetini göstermiş ve hatta bunu imanın vazgeçilmez bir gereği olarak bildirmiştir:

"Andolsun, Allah'ın Resûlünde sizin için, Allah'a ve ahiret gününe havuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."²⁵³

"Hayır! Rabbinde andolsun ki onlar, aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni haltem yapıp, sonra da verdiği hükmü, içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe iman etmiş olmazlar."²⁵⁴

252 Tevatür hükmüne Allah'ın âyetlerindeki onlara ile ilgili hususlarda yaygınlaşmış bulunan "süleyf" onları arasında hiçbir ilgi yoktur; bunlar birbirine karışmamalıdır.
253 Ahab Suresi, 33:21.
254 Nisa Suresi, 4:65.

Bu âyetin çağrısına gönülden kulak veren ve dinin herhangi bir meselesinde tereddüde düşükleri zaman problemlerinin çözümünü için Hadise yönelenler, asla hayal kırıklığı yaşamazlar. Özellikle her kafadan bir sesin çıktığı ve bitip tükenmek bilmeyen tartışmalar arasında zihinlerin iyice karıştığı ortamlarda, bu âyetin uyarısına kulak vermek, her zamankinden daha fazla önem kazanmaktadır.

*** BÖLÜM ÖZETİ ***

Bütün peygamberlere ve onların bildirdiklerine inanmak, Allah'a iman etmiş olmak için vazgeçilmez bir şarttır. Bizim peygamberimize iman ve itaat ise, bütün peygamberlere birden iman ve itaat manasını taşımaktadır.

Peygamberimizden bize (1) Kur'an, (2) Hadis olmak üzere iki ana kaynak ulaşılmıştır. Hadis âlimlerinin yüzlerce süren titiz çalışmaları sayesinde, Peygamberimizin hadisleri bugün bize kadar sağlıklı bir şekilde ulaşmıştır. Bir mü'min olarak bize düşen, Peygambere itaat konusunu ciddiye almak ve bu hususta doğru bilgi kaynaklarına ulaşmak için duyarlı davranmaktır.

41. Ümmetine düşkün, candan aziz Peygamber

Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmenizi ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, mü'minlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir.

Tevbe Suresi, 9:128

BİZ MÜSLÜMANLARIN Peygamberimizle olan münasebetimiz, kuru bir emir-itaat ilişkisinden ibaret değildir. Kur'an, bizi Peygambere itaate davet eden âyetlerinin yanı sıra, onun bize şefkat ve muhabbetini dile getiren âyetlerle de Peygamberimizi bize anlatır. İşte, bu âyetlerden birinde, Peygamberimizin beş özelliği vurgulanıyor:

1. O bir elçidir, Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberdir.
2. Fakat o aynı zamanda bizden biridir. Sahâbileriyle diz dize oturan, onlarla beraber yiyip içen, gülüp ağlayan, onlara "Hayat da sizinle olsun, ölüm de" diyebilen bir tevazu ve muhabbet timsalidir.
3. Bizim, yani Kur'an'ın muhatabı olan bütün mü'minlerin, sıkıntıya uğramamız ona pek ağır gelir.
4. Onun davetine kulak vererek İslama girmiş ve kayamete kadar girecek olan herkese onun pek büyük bir düşkünlüğü vardır; onların ebedi hayatı için mutluluğuyla o derece ilgilidir ki, sabahlara kadar Rabbinde "Ümmetimi koru, ümmetime

merhamet et" diye dua eder. Ve sonunda, Rabbinden, "Biz seni ümmetin hakkında hoşnut edeceğiz ve asla üzmeyeceğiz" müjdesini alır.²⁵⁵

5. Alemlere rahmet olarak gönderilen o Peygamberin, mü'minlere karşı özel bir şefkat ve merhameti vardır.

Bu sayılan özelliklerin bir tanesi bile sevgili Peygamberimizin bize olan ilgisini anlatmaya yeterken, Kur'an'ın bu konuda üst üste vurgular yapması, son derece dikkat çekicidir. Bu, bir yandan Peygamber ile ümmeti arasındaki gönül bağının derinliğini gösterirken, bir yandan da, yer ve gökleri Rabbinin rahmetine işaret ediyor. O'nun elçi olarak gönderdiği Peygamberin bize olan düşkünlüğü böyle ise, ya onu gönderenin rahmet ve muhabbeti nasıl bir şeydir?

Bir mü'min, Peygamberini kendisine bu kadar yakın bulduğu zaman, buna cevabı ne olur?

Hiç şüphesiz, onu, kendisine candan aziz bilir.

Kur'an da bunu böylece bildirir ve der ki: "Peygamber, mü'minlere kendi canlarından daha önce gelir."²⁵⁶

Mü'minler Kur'an'ın bu hükmünü hayatlarıyla tasdik ederler.

Namazlarında, niyazlarında, sözlerinde, şifirlerinde, her gün ona salat ve selâm gönderirler.

Gizli açık sayısız dualarda onun adı geçer.

Yeryüzünün minareleri, her an onun peygamberliğini kâinata ilân eder.

Geceler boyu ümmeti için Rabbinin huzurunda gözyaşı doken Peygambere, yine gözyaşları içinde rahmet duaları gönderilir.

255 Mühlis, "İman", 346.
256 Ahab Suresi, 33:6.

Yüzyılları ve kıt'aların ötesinden, karşılıklı dualar gider gelir Peygamber ile ümmeti arasında.

Onun ve ümmetinin duaları, âlemlerin Rabbi katında beraberce dinlenir.

Zaten âlemlerin Rabbi her an ona rahmet etmektedir.

Ustelik onun için dua edenler sadece yeryüzündekilerden ibaret değildir.

Gayb âlemlerinden de sürekli salât ve selâmlar gelir o candan aziz Peygambere.

"Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamber'e salât ediyorlar. Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin."²⁵⁷

Bir düşünün: Üzerine her an Allah'ın rahmeti inen ve yüzyıllar boyunca gece gündüz meleklerin ve insanların rahmet dualarına mazhar olan bir insanın Allah katındaki değeri nicedir?

İşte, Kur'an, "İtaat edin" buyurduğunda, böyle bir Peygambere uymayı bize emreder ve ona itaati, Allah sevgisinin hem alameti, hem de vesilesi olarak gösterir:

"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."²⁵⁸

→ BÖLÜM ÖZETİ →

Peygamber ile ümmeti arasında sadece kuru bir emir-itaat ilişkisi değil, aynı zamanda son derece kuvvetli gömül bağları da vardır. O bizim için dua eder; Kur'an da onun mü'minlere canlarından yakın olduğunu bildirerek salât ve selâmı emreder.

²⁵⁷ Alhab Suresi, 33:56

²⁵⁸ Al-i İmran Suresi, 3:31

Şiire İman

42. Ölmek için gelenler, dirilmek için ölümler

Allah'ın rahmetinin eserlerine bak! Yeryüzünü ölümünden sonra nasıl diriltiyor. Şüphe yok ki O, ölümleri de elbette diriltecektir. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir.

Rûm Suresi, 30-50

DÜNYAYA gözünü açan her bir canlı, göz kamaştıracı bir sanat eseri olarak buraya gelir.

Fakat burada kalmaz.

Pek kısa bir zaman sonra dünyaya veda eder.

Ve o kadar sanatlı bir şekilde işlenmiş olan vücudundan eser kalmaz.

Çiçekler solar. Kelebekler ölür. Her şey toprağa karışır.

Mucizelerle donatılmış bedenler, nakış nakış işlenmiş desenler yok olur.

Boylece, birbirine zıt görünen iki kanun birden dünyamızda hükümünü icra eder.

Birincisi: Burada her şey hikmetli ve sanatlı bir şekilde yaratılır.

İkincisi: Yaratılan hiçbir şey burada kalmaz.

İnsan da bu iki kanunun haricinde değildir.

O, yaratılanların en üstünü, en hikmetlisi, en sanatlısı olarak dünyaya gelir.

Fakat o da burada kalmaz.

Hatta, daha o dünyada iken, sevdiklerinden niceisi onu bırakıp gider.

Sonunda, o da bu dünyadan göçenlerin kervanına katılır, göçden kaybolur.

Boylece, kısacık hayatında fânîliği tekrar tekrar yaşar insan.

Halbuki dünyada milyonlarca yıl kalacak olsa, kendisine verilmiş olan yeteneklerin binde birini bile tam kapasiteyle burada kullanmaya fırsat bulamayacaktır. Bu açıdan, ne kadar uzun yaşayacak olsa, insan yine de olağanüstü yaratılışıyla orantılı bir ömür süremez bu dünyada.

Fakat onun ömrü, sadece yetenekleriyle değil, diğer varlıklarınki ile de orantılı değildir. Cansız ve bilinçsiz dağlar ve taşlar milyarderler kadar kalırlarken, o bir yüzyılı bile bulmayan bir ömür sonunda hayata veda eder. Kâinatın en muhteşem eseri olan bedeni, toprağın altında çürür, bakterilere yem olur.

Aslında bütün bunların anlamını çözmek o kadar zor değildir.

Mademki bu dünyaya gelen her şey hikmetli bir şekilde gelir. Her şey bir amaca göre yaratılır. Hiçbir şey bu kanunun dışında kalmaz. (Nitekim bilimler varlığını tamamen bu gerçeğe borçludur; eğer yaratılarda ve bu âlemin kanunlarında bir anlam bulunmasaydı, onları anlamaya çalışacak bir bilim de olmazdı.)

Öyleyse, yaratılanların bu dünyaya gelişinde bir anlam bulunduğu gibi, buradan gidişlerinde de bir anlam

bulunmalıdır. Gelişin bir sebebi olduğu gibi, gidişin de bir sebebi olmalıdır.

Bir başka deyişle:

Bu dünya ve içindekiler, sürekli kalmak üzere yaratılmamışlardır. Onların yaratılışları gibi, fani oldukları da anlamlıdır ve bir amaca yöneliktir.

Biz bu dünyada doğum ve ölümleri sürekli bir yenilenme ve tazelenme şeklinde seyrediyoruz.

Bir bahar mevsiminde yeryüzü canlanır. İskeletler gibi cansız ve kuru ağaçlar çiçeklere bürünür. Rengârenk bitkiler yerleri kaplar; onların başına binlerce tür sinekler, böcekler, kuşlar ve daha başka canlılar uşuşur.

Sonra, çok geçmeden, gelenler gider. Çiçekler kurur, böcekler ölür, ağaçlar yine iskeletlere döner. Yerin üzeri bembeyaz bir kefen gibi karlarla örtülür.

Fakat ölüm de sürekli kalmaz dünyamızda. Ertesi bahar yeryüzü yine canlanır. Gidenler tekrar gelir. Yine yeryüzü civil civil hayat kaynamaya başlar.

Aslında bu manzaratlar beraberce yaşanır. Dünyanın bir yerinde ağaçlar yapraklarını dökerken, bir başka yerinde rengârenk çiçekler açar. Sonra aynı macera tersinden yaşanır: Dirilenler ölür, ölenler dirilir. Ama dünya, bir bütün olarak, bütün bu ölümleri ve dirilişleri beraberce yaşar. Onun bir parçası ölümler başka bir parçası da dirilir.

İnsan da, ölümlüyle ve dirilişle, Dünyanın kaderini değişik bir ölçekte yaşar.

O da ölmek için gelir bu dünyaya.

Sonra da, dirilmek için ölür:

Tıpkı çiçekler gibi.

Şu farkla ki, çiçekler bir başka baharda, insan ise bir başka alemde dirilmek için ölür.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Yaratılan her şey, anlamlı ve bir amaca yönelik şekilde yapılır. Ölümün de bir amacı vardır. Yeryüzü nasıl bahar mevsiminde tekrar dirilmek için ölse, insan da bir başka alemde dirilmek üzere ölür.

43. Diriltmek daha kolay!

Şüphesiz biz sizi topraktan, sonra az bir sudan, sonra bir "alaka"dan, sonra da yaratılışı belli belirsiz bir "mudga"dan yaratık ki size kudretimizi apaçık anlatalım. Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde durduruyoruz. Sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyor, sonra da tam gücünüze ulaşmanız için sizi kemale erdirtiyoruz. İçinizden ölenler olur. Yine içinizden bir kısmı da ömrün en düşkün çağına ulaştırılır ki, bilirken hiçbir şey bilmez hâle gelsin. Yeryüzünü de ölü, kupkuru görürsün. Biz, onun üzerine yağmur indirdiğimiz zaman kıpırdar, kabarıp ve her türden iç açıcı çift bitkiler bitirir.

Haç Suresi, 22:5

ÖLDÜKTEN sonra tekrar dirileceğine inanmak, niçin bazılarında zor gelir?

Çünkü insanların öldükten sonra tekrar dirildiğini biz bu dünyada gözümüzle görmeyiz.

Fakat ondan daha inanılmaz şeyler gözümüzün öntünde cereyan eder.

Daha önce hiç var olmayan hayatlar yaratılır etrafımızda.

Cansız tohumların, çekirdeklerin, yumurtaların canlanışını gözümüzle görürüz.

Bu işin nasıl olduğuna akıl erdiremeyiz; ama gördüğümüzde de inanırız. Hatta o kadar inanırız ki, apaçık bir mucize, bize sıradan bir iş gibi görünür.

Oysa, en başta kendi yaratılışımız, en büyük bir mucize olarak önümüzde durmaktadır. Hatırlamadığımız bu maceranın başlangıcında bir damla sudan, yahut iki tane yarım hücreden ibaret bir şeydik. Sonra şekilden şekle girdik ve yaşayan, gören, işiten, konuşan, yiyen, içen, yürüten, koşan, düşünen, gülen, ağlayan, sevinen, üzülen, öğrenen, gelişen, bu kâinatın ve kendimizin yaratılışı üzerinde fikir yürüten bir varlık hâline geldik. Böyle bir varlığın ilk defa yaratılması, tekrar dirilmesinden daha zor değil midir?

"İnsan, bizim, kendisini az bir sudan yaratığımızı görmedi mi ki, halbuki apaçık bir düşman hesabıdır. Bir de kendi yaratılışını unatarak bize bir örnek getirdi. Dedik ki: 'Çürümüşlerhen hemikleri him diriltilcek?' De ki: 'Onları ilk defa var eden diriltcektir. O, her yaratılmışı habbıyla bilendir.'"²³⁹

Daha da geriye gidecek olursak, bu âlemin hiç yoktan yaratılışına varız. Saymakla tükenmeyen galaksileriyle, yıldızlarıyla, gezegenleri vesair müstemilatıyla birlikte bu kâinatın hiç yoktan ortaya çıkması, bir mucizeyi gözleriyle görmek isteyenler için yeterli değil midir?

"Elbette göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından daha büyük bir şeydir. Fakat insanların çoğu bilmezler."²⁴⁰

"Gökleri ve yeri yaratan ve onları yaratmaktan yorulmayan Allah'ın, ölüleri diriltmeye gücünün yeteceğini görmediler mi? Evet şüphesiz O, her şeyi habbıyla gücü yetendir."²⁴¹

Bunlar ve benzeri âyetler, herkesin rahatça anlayabileceği bir şekilde, son derece sağlam, net, açık bir mantık yürütmeyle, ölümden sonraki dirilişin gerçekliğini gözlerimizin önüne seriyor:

Göklerin ve yerin hiç yoktan yaratılması, sizin yaratılmamızdan daha zordur.

²³⁹ Yâsin Suresi, 36:77-79.
²⁴⁰ Mu'min Suresi, 40:57.
²⁴¹ Ahkaf Suresi, 46:33.

Sizin ilk defa yaratılmanız da tekrar diriltilmenizden daha zordur.
Zor olanı yapan, elbette kolay olanı da yapar.
Öyleyse, sizi tekrar diriltmek, Allah için pek kolay bir iştir.

Kaldı ki, zorluk veya kolaylık, bizim gözümüzdedir.
Kudreti sonsuz olana göre ise hiçbir şey zor gelmez; her şey
O'nun karşısında eşittir ve sonsuz derecede kolaydır.²⁶²
Büyük olsun, küçük olsun, zerre olsun, kâinat olsun, hiç
fark etmez. Sonsuz olan kudretin karşısında hepsinin de
zorluk derecesi sıfırlanır.

O, kâinatı bir zerre gibi, bütün insanları da tek bir insan
gibi yaratır.

Hatta, O'nun için dilemek ile yaratmak arasında da fark
yoktur. Dilediği şey olur; dilediği gibi olur.

"Sizin yaratılmanız ve öldükten sonra tekrar diriltilmeniz,
ancak bir tek insanı yaratmak ve diriltmek gibidir. Şüphesiz
Allah hakıyla işitendir, hakkıyla görendir."²⁶³

"Bir şey dilediği zaman, O'nun emri o şeye ancak 'Ol' demektir.
O da hemen oluverir. Her şeyin hükümlerinde olan Allah'ın
sana yücüdür! Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz."²⁶⁴

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Kâinatın yoktan yaratılması, insanların
yaratılmasından; insanın ilk olarak yaratılması
da tekrar diriltilmesinden daha kolaydır.
Bütün bunları yapan, elbette ölümleri de diriltir.
Kaldı ki, Allah'ın kudreti sonsuz olduğu için,
zaten hiçbir şey O'na zor gelmez; O, bir
çечеği yaratır gibi yeryüzünü de yaratır, bu
dünyayı yarattığı gibi ebedi âlemleri de yaratır.

262 Bu konunun açıklanması için hadret sıyan ile ilgili 12. bölümde bahsetti.
263 Lukman Suresi, 31-28.
264 Yâsin Suresi, 36-82-83.

44. İkinci hayata doğuş

O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak
için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç
sahibidir, çok bağışlayandır.

Mülk Suresi, 67:2

BU DÜNYADAN bakıldığında, ölüm, bir yokluk şeklinde
görünür.

Başka bir taraftan bakıldığında ise, o bir doğuştur.

Tipki gün batımları gibi:

Biz güneşin batışını seyrediyorken, başka bir yerde, başka
insanlar, aynı manzarayı, gün doğumu olarak seyrediyorlar.

Bizim ölüm dediğimiz şey de, aynı şekilde, bir başka hayata
doğuştur. Onun içindir ki, Kur'an, ölümün "yaratılıştan"
söz eder ve Allah'ın, hayatı yarattığı gibi, ölümü de yarattığını
bize anlatır. Eğer ölüm sadece hayatın sönüşünden ibaret
bir şey olsaydı, Kur'an böyle bir tabiri kullanmazdı.

Başka bir hayat demek, farklı kanunlar ve farklı hayat şartları
demektir. Biz bu farklılıklara, bir ölçüde, dünyamızda da
rastlarız. Denizin altı bizi boğar, fakat balıklarla yaşarız. Bizim
birkaç dakikalığına olsun aynı kalamadığımız hava ise,
balıklar için ölüm anlamına gelir.

Ölümle birlikte adım attığımız âlemin de kendisine göre
şartları vardır. Orada hayat başka bir şekilde ve başka şartlar
altında devam eder. Lakin bizim o âleme gidip dönmek ve

orayı incelemek gibi bir inkişafımız olmadığı için, kendiliğinden
duyu ve deneyimlerimize dayanarak o âlem hakkında bilgi
edemeyiz. Göremediğimiz, duyulanı algılayamadığımız
ve "gayb" olarak adlandırdığımız âlemlere ait bizim yegâne
bilgi kaynağımız, Allah'ın ve Resulünün verdiği haberlerdir.
Zaten bizim bu dünyada bulunışımızın sebebi de, Allah'ın
ve emellerinin verdiği haberlere gözle görmüşçesine inanıp
inanmadığımızı ortaya çıkaracak bir imtihandan geçmektir.
Hatta, şeytani insanları aldatmak için fırsat verilmiş olmasında,
Kur'an, "âhirete iman edenlerle oradan şüphelenenleri birbirinden
aynılamak" hâkimetine bağlanmıştır:

"Aslında, şeytanın onlar üzerinde hiçbir hâkimiyeti yoktur. Ancak
âhirete inananları, onun hakkında şüphe içinde bulunanlardan
ayırt edelim diye ona bu fırsatı verdik. Senin Rabbin her şey
üzerinde habibi bir koruyucudur."²⁶⁵

Ölümden sonraki hayat, bu dünya hayatından çok farklı
bir hayat olmakla birlikte, bu dünya hayatıyla da yakından
ilgilidir. Zira o hayatın huzurlu ve mutlu bir hayat olup
olmayacağını belirleyecek olan, bu dünya hayatıdır; bir
başka deyişle, burada ekilenler orada biçilecektir.

"Kim bir iyilik getirirse, ona bundan daha hayırlısı vardır.
Kim de bir kötülük getirirse, bilsin ki, kötülük işleyenler ancak
yapmakta olduklarının cezasına çarptırılırlar."²⁶⁶

"Ölen kişi Allah'a yakın bilimselardan ise, ona rahatlık, güzel
ruz ve Naim cenneti vardır."²⁶⁷

"Ama hakatan sapan yalancılardan ise, işte ona da kaynar sudan
bir ziyafet vardır."²⁶⁸

İman eden ve güzel işler yapanlar için, gelecek olan hayatın
güzelliği, kendisini daha ölüm ânında belli eder. Onun ruhunu

265 Sâhî Suresi, 34:21.
266 Kasas Suresi, 28:84.
267 Vâkıa Suresi, 36:88-89.
268 Vâkıa Suresi, 36:92-94.

teslim almaya gelenler, onun dostlarından başkası değildir. Şu
kadar var ki, o dostları kendisi dünya gözüyle görmemiştir.
İşte, ölüm ânı, o meçhul dostlarla tanışma vaktidir:

"Rabbimiz Allah'tır" deyip de, sonra dosdoğru olanlara gelince,
onların üzerine alın akan melekler iner ve derler ki: "Korkmayın,
üzülmeyin, size va'dedilmekte olan Cennete sevinin! Biz dünya
hayatında da âhirette de sizin dostlarıyız. Çok bağışlayan ve çok
merhametli olan Allah'tan bir öğrülme olarak, orada canlarınızın
çehiği her şey var, istediğimiz her şey orada sizin için var."²⁶⁹

Dünya hayatı ile ölümden sonraki hayat birbirinden
tamamen farklı hayatlar olduğu için, bu iki hayatın
kesişme noktası olan ölüm ânı da her iki taraftan farklı
şekilde görünebilir. Bize bu dünya gözüyle çok rahat bir
ölüm gibi görünen şey bazen çok sıkıntılı bir hayatın
başlangıcı olabilir. Yahu, ziyevâçinde bir can veriş şeklinde
gördüğümüz şey, belki de, bir şehidin tekrar tekrar yaşamak
istediği bir hadisedir:

"Cennete giren hiçbir kimse, bütün dünya kendisine verilecek
olsa bile bir daha dünyaya dönmek istemez. Ancak şehid
müstesnadır; o, gördüğü izzet ve ikram sebebiyle, dünyaya
dönüp de on defa daha öldürülmek ister."²⁷⁰

İşte, ölüm dediğimiz hadise bir kesişme noktasıdır ki, o
noktada, bizim bildiğimiz âlemden, bilmediğimiz bir başka
hayata geçilir. O noktadan sonrası, artık, bu dünyanın
ölçüleri içinde anlaşılabilen, kendi hayat şartları ve kendi
kanunları içinde bambaşka bir âlemdir.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Ölüm bir yok oluş değil, başka bir hayatın
başlangıcıdır. Ancak o hayat ile dünya hayatının
şartları birbirinden farklıdır. Ölümden sonraki
hayat ile ilgili bilgi kaynağımız ise Allah ile
Resulünün verdiği haberlerden ibarettir.

269 Fussilet Suresi, 41:30-32.
270 Bakara, "Cihâl", 21; Müslim, "İmdâr", 109.

45. Kabir hayatı: berzah âlemi

Sizi topraktan yarattık, oraya döndüreceğiz ve bir kere daha oradan çıkaracağız.

Tâhâ Suresi, 20-53

DÜNYA hayatının sonu, kabir hayatının başlangıcıdır. Kabir hayatı, "berzah âlemi" olarak da adlandırılır. Çünkü insan, öldükten sonra ister kabre girsin, isterse kabre girmeyip denizde boğulsun, uzayda kaybolsun yahut yakılıp külleri savrulmuş olsun, bu hayatı mutlaka yaşayacaktır. Bu hayata girdikten sonra da artık geriye dönüş yolu ebediyen kapanmıştır, onun için, bu âleme, "iki şey arasındaki engel" anlamına gelen "berzah" adı verilir.

Berzah âlemi, upki iki deniz arasında bulunup da her iki denize birden komşu olan bir kara parçası gibi, dünya ve ahiret âlemlerinin ortasında bulunur ve her iki âleme komşudur.

Kabir hayatı, bir yandan dünya hayatına komşudur; çünkü fiziksel olarak bizim dünyamızın içinde yer alır, kabirlerle ve ölümlerimizle biz görünürde aynı dünyayı paylaşırız. Ayrıca, berzah âlemine geçmiş bulunan kimselerin, bu dünyada olup bitenlerle birtakım ilgileri de bulunabilir. Eğer kişi, dünya hayatında ilken, kendisinden sonra da devam eden iyi veya kötü bir çıkar açmışsa, ardından işlenen iyilik veya kötülükler de kendisinin defterine yazılmaya devam eder. Aynı şekilde, arkada kalanların dualarından (veya beddualarından) da, berzah âlemindekilerin bir nasibi vardır.

"Doğru yola çağıran kimse için, kendisine uyanların sevapları hadar sevap vardır; onların sevabından da bir şey eksilmez. Sıpkılığa çağıran kimse için ise, kendisine uyanların günahları hadar günah vardır; onların günahından da bir şey eksilmez."²⁷¹

"Ademoğlu öldüğünde, yaptığı işlerin sevabı da kesilir. Ancak üç şey müstesnadır: Sadaka-i cariye (devam eden iyilik), kendisinden yararlanan ilim, kendisine dua eden hayırlı evlat."²⁷²

Diğer yandan, berzah âlemi, ahiret âlemine aittir ve onun ilk menzildir. Çünkü orada geçerli olan yasalar, ahiret âleminin yasalarıdır. Artık dinin hakikatleri de gayba ait bir mesele olmaktan çıkmış, mü'min-kâfir herkesin açıkça gördüğü hakikatler hâlini almış, dolayısıyla bu noktadan itibaren iman etmeyen insana getireceği bir fayda da kalmamıştır.

"Allah hatında (mâkbul) tövbe, kötülükleri yapıp yapıp da kendisine öläm gelip çatınca, 'İste ben şimdi tövbe ettim' diyen kimseler ile kâfir olarak ölenlerinki degildir. Bunlar için ahirette elem dolu bir azap hazırlanmıştır."²⁷³

Berzah âlemine atıldığı ilk adımda, kişiyi bir sorgulama bekler. Bu dünyadan iman ile ayrılmış olanlar için, bu sorgulama, daha önce geçen âyetin "dünya ve ahiret dostları" olarak nitelendiği meleklerle bir tanışma niteliğindedir. Mü'minin kabre gider girmez karşılaştığı bu manzarayı, Peygamberimiz su şekilde anlatıyor:

Onun yanına iki melek gelir ki, birinin adı Münker, diğerinki Nekir'dir. Ona "şu adam [Muhammed Aleyhisselâm] hakkında ne diyorsun?" diye sorarlar. O da daha önce söylediği gibi der ki:

271 Müslim, "İlm", 16.

272 Müslim, "Nisâ", 14.

273 Nisâ Suresi, 4:18.

"O Allah'ın kulu ve resulüdür. Tanıklık ederim ki, Allah'tan başka hiçbir tanrı yoktur ve Muhammed de O'nun kulu ve resulüdür."

Bunun üzerine melekler "Senin böyle söylediğini biz zaten biliyorduk" derler.

Sonra kabrinde ona yetmiş yetmiş arşın genişliğinde yer açılır ve aydınlatılır.

Sonra da ona "Uyu" denir.

O "Dönüp de aileme haber verebilir miyim?" diye sorar.

Melekler ona "Sen uyumana bak," derler. "Damat [veya gelin] uykusuyla uyu ki, onu ancak en sevdiğin kişi uyandırır."

İste, o mü'min kul, yatığı yerde, Allah'ın onu dirilteceği güne kadar böylece uyar.²⁷⁴

Münker ile Nekir'in sorularını doğru olarak cevaplandırın mü'min kula, bu arada, Cennet ve Cehennemdeki yerleri gösterilir ve "Ateşteki yerine bak; Allah bunun yerine, sana Cennetten bir yer verdi" denir. Mü'min bakar, ikisini de görür.²⁷⁵ Cehennemden ona gösterilen yer, iman edip güzel işler yapmadığı takdirde girmiş olacağı yerdir. Böylece mü'min hem ateşten kurtulmak, hem de Cennet gibi bir ödüle erişmek şeklindeki iki müjdeyle birden sevinir.

Kabir hayatı mü'minler için ne kadar müjdeli ise, inkâr ehli için de o kadar ürkütücüdür. Peygamberimiz, "Kabir ya Cennet bahçelerinden bir bahçe, ya da Cehennem çukurlarından bir çukurdur"²⁷⁶ buyurmuştur. Aslında kabirlerini bir Cehennem çukuru olarak bulanlar, bu çukuru elleriyle kazmış kimselerdir. Çünkü onlar, Allah'ın bütün peygamberleri ve kitaplarıyla bildirdiği ahiret hayatına inanmayı reddetmiş, dolayısıyla Allah'ı ve peygamberlerini

yalanlamış, Yüce Allah "Diriltileceksiniz" buyururken onlar "Hayır, biz diriltilecek değiliz" diye diretmiş, Allah'ın buyruk ve yasalarını fütursuzca çiğnemiş ve bu dünyadaki omurlarını böylece Allah'a isyan içinde geçirmiş kimselerdir. Öylelerinin elbette ki ne berzah âleminde, ne de onun sonrasında mü'minler için hazırlanmış olan ilâhî lütf ve ikramlardan bir nasibi olmayacaktır.

Kur'an'ın birçok âyetinde de kabir hayatıyla ilgili işaretler vardır.²⁷⁷ Firavun ile adamlarının kıyametten önce, berzah âleminde gördükleri azabı, âyet-i kerime şöyle anlatır:

"Öyle bir ateş ki, onlar sabah-akşam ona sunulurlar. Kıyametin hopacağı günde de, 'Firavun ailesini azabın en şiddetlisine sokun' denilecektir."²⁷⁸

"Allah, iman edenleri hem dünya hayatında hem de ahirette sabit bir sözle sağlamlaştırmıştır"²⁷⁹ meâlindeki âyette geçen "sabit" bir sözle sağlamlaştırma'yı, Peygamberimiz, "Müslümanın habir sualine doğru cevap vermesi olarak açıklamıştır."²⁸⁰

Hadislerle gelince, Peygamberimizden kabir hayatına dair pek çok hadis-i şerif rivayet edilmiştir. Bunlar, kabir hayatının muhtelif yönlerine temas eden ve çeşitli hadiseleri haber veren hadislerdir. Ancak bütün bunlar tek bir noktada, kabir hayatının ve kabir hayatındaki nimet ve azabın varlığı üzerinde birleşmekte ve bu hakikate manevî tevâtür kesinliği kazandırmaktadır.²⁸¹

277 Verilen örneklerden başka da âyetlere de bakılabilir. Terbe Suresi, 9: 101; Seade Suresi, 32:21; Tar Suresi, 52:47; Nuh Suresi, 71:23.

278 Mü'min Suresi, 40:46.

279 İbrahim Suresi, 14:27.

280 Bahârî, "Tefsir", 14:2; Müslim, "Cennet", 73; Ebû Davud, "Sünnet", 23; Tirmizî,

"Tefsir", 14:4; Nesâî, "Cennet", 114; Bîni Mâker, "Zühûd", 32.

281 Tevâtür için 40. bölümden itibaren bakınız.

274 Tirmizî, "Cennet", 70.

275 Bahârî, "Cennet", 87; Müslim, "Cennet", 70.

276 Tirmizî, "Kıyâmet", 26.

Şehidlerin hayatı

Berzah âleminin bir de ayrıcalıklı sakinleri vardır ki, bunların ölü değil, diri öldüklerini ve çok özel bir şekilde Cennet nimetleriyle ağırlandıklarını Kur'an bize haber veriyor. Bunlar, Allah yolunda canlarını feda eden şehidlerdir. Bu fedakârlıklarına karşılık, diğer kabir ehlinde farklı bir şekilde, onlara Allah'ın böyle bir ödül bağışladığını bu ayetlerden öğreniyoruz.

"Allah yolunda öldürülenlere "ölüler" demeyin. Hayır, onlar diridirler. Ancak siz bunu bilemezsiniz."²⁸²

"Allah yolunda öldürülenleri sakın ölüler sanma. Bilakis onlar diridirler. Rableri katında Allah'ın, lütfundan kendilerine verdiği nimetlerin sevincini yaşayarak nızlılandırılmaktadırlar. Arkalarından kendilerine ulaşmayan (henüz şehit olmamış) kimselere de hiçbir korku olmayacağına ve onları üzümeyeceklerine sevinirler. Allah'ın nimetine, heremine ve Allah'ın, mü'minlerin ercini zayıf etmeyeceğine sevinirler."²⁸³

Reenkarnasyona dinde yer var mı?

Kur'an'ın ve Hadis'in haberleri berzah hayatının gerçekliğini apaçık gösterirken, bir yandan da, dünya ile ahiret arasında veya dışında başka bir hayatın söz konusu olmadığını da aynı açıklıkla ortaya koymakta ve başka türlü yorumlara kapıyı kesin bir şekilde kapatmaktadır. Mesela şu ayet, insanın hem ilk olarak topraktan yaratılışını, hem de daha sonra cansız maddelerden inşa edilen bedenine can verilmesini hatırlattıktan sonra, ölümü ve kesin delilmeyi zikreder ve bu macerayı Allah'ın huzurunda noktalar:

"Siz cansız iken sizdirtilen Allah'ı nasıl inkâr ediyorsunuz?"

²⁸² Bakara Suresi, 2/134

²⁸³ Âl İmrân Suresi, 3/169-171.

Sonra sizleri öldürecek, sonra yine dirilecektir. En sonunda O'na döndürüleceksiniz."²⁸⁴

Başka bir ayet ise, bu manayı daha net ifadelerle açar ve insanın macerasını (1) toprak hâli, (2) ilk yaratılış, (3) tekrar toprağa girme ve (4) öldükten sonra dirilme üzere dört aşama hâlinde özetler:

"Sizi topraktan yaratmış, oraya döndürecek ve bir here daha oradan çıkaracağız."²⁸⁵

İnkâr ehlinin kıyamet günündeki pişmanlığında da yine bu macera "iki ölüm, iki dirilme" şeklinde hatırlanır:

"Derler ki: Ey Rabbimiz! Bizi iki defa öldürdün, iki defa da dirilttin. Günahlarımızı kabulleniyoruz. Şimdi bir çıkış yolu var mı?"²⁸⁶

Kur'an'ın çizdiği bu net tabloya rağmen, reenkarnasyon gibi bazı batıl inanışlar İslâm ümmeti için sokmak isteyenler görülebilmektedir. Bu inanışların esasında ise, "gerek tekâmül amaçlı, gerek ödül ve ceza olarak, gerekse daha başka sebeplerle ruhani bir bedenden diğer bedene geçtiği ve bu şekilde defalarca dünyaya geldiği" düşüncesi vardır. Böyle düşünce ve inanışların ise akla uygun tarafı bulunmadığı gibi, dine uygun tarafı da yoktur. Zira,

1. Ne Kur'an, ne de Hz. Peygamber, bize hiçbir zaman böyle bir haber vermemiştir. Oysa gayb âlemine ait haberler için bizim kaynağımız bu ikisinden ibarettir.
2. Üstü kapalı ifadelerden birtakım imalar çıkararak böyle inanışlara Kur'an'dan ve Hadis'ten delil getirmeye çalışmak da anlamsızdır. Çünkü inanca dair konular Kur'an ve Hadiste müphem ve muğlak bırakılmaz, iyice ve tekrar tekrar açıklanır. Yukarıdaki izahlardan da anlaşılacağı gibi, Kur'an'ın bu konuda tekrarlar açıkladığı şey, İslâm'da böyle bir inanış açık kapı bulunmadığı gerçeğidir.

²⁸⁴ Bakara Suresi, 2/28.

²⁸⁵ Taha Suresi, 20/53.

²⁸⁶ Mü'min Suresi, 40/11.

3. Kur'an ve Hadis, böyle bir haberi bize vermediği gibi, bunun aksini, yani bu dünyaya asla ikinci bir dönüş olmayacağını haber vermiştir.

Temeline inildiğinde, reenkarnasyon gibi inanışların, dünya sevgisinden beslendiği görülecektir. Bu dünyadan bir daha dönmek üzere ayrılmaya bir türlü razı olmayan nefisler, kendilerine tekrar bu dünyaya dönüş ümidi verecek senaryolara pek düşkünlüdürler; böyle senaryolara dair en zayıf bir emare bile, onlara, kendilerinin ve dünyanın faniliğini yüzlerine vuran en açık ve kesin delillerden daha güçlü görünür. Şeytan ise, insanı boş vaatler ve kuruntularla oyalamak şeklinde bir vaadi vardır.²⁸⁷

Lâkin, insan kuruntuya ne kadar eğilimli olursa olsun, bütün çıplaklığıyla ortada olan gerçek, dünyanın da, içindekilerin de gelip gecti olduğundan ibarettir. Faraza, eğer insan bir yolu bulup da bu dünyaya tekrar tekrar gelecek bile olsa, sonunda yok olup gidecek bir dünya için bu kadar dönüşün ne kıymeti olurdu? Onun için, başında akıl, kalbinde iman taşıyan insana yaraşan şey, kedi, köpek, yılan, fare gibi kılıklara bürünerek bu dünyaya dönmek hayalleriyle ömür tüketmek ve elindeki yegâne fırsatı böyle kuruntularla heba etmek değil, bu gezegende yer ve gökler Rabbinin aziz bir misafiri olarak huzurlu bir ömür geçirmek, O'nun huzuruna çıkacağı gün için hazırlık yapmaktan ibarettir.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Ölümler birlikte, ahiret âleminin ilk durağı olan kabir hayatı başlar. Berzah âlemi adı verilen bu hayatın da kendisine has şartları vardır. Bu âlemden bir daha dünyaya geri dönüş yoktur. Kişi, iman veya inkâr ehli oluşuna ve dünyada yaptığı işlere göre, berzah âleminde de nimetlere erişir veya azaba uğrar.

²⁸⁷ Bkz. Nisa Suresi, 4/119-120.

46. Kıyamet âlemleri

Onlar kıyametin kendilerine ansızın gelmesinden başka bir şey beklemiyorlar. Muhakkak onun âlemleri gelmiştir. Kıyamet kendilerine gelip çattınca öğüt almaları kendilerine ne fayda verecek?

Muhammed Suresi, 47/18

ÜZERİNDEKİ herkes gibi, dünyanın da bir eceli vardır. Ve bu gerçek, dünyanın vattığı kadar kesin bir gerçektir. Fakat bu ecelin ne zaman ve nasıl geleceğini bilemiyoruz. Çünkü, herkesin eceli gibi, dünyanın eceli de gizli tutulmuştur:

"Sana kıyametin ne zaman kopacağını soruyorlar. De ki: 'Onun bilgisi ancak Rabbinin katındadır. Onu vaktinde ancak O ortaya çıkaracaktır. O göklere de, yere de ağır basmıştır. O, size ancak ansızın gelecektir.' Sanki senin ondan haberin varmış gibi sana soruyorlar. De ki: 'Onun bilgisi sadece Allah katındadır. Fakat insanların çoğu bilmiyorlar.'²⁸⁸

Ayet ve hadisler bir yandan kıyametin vaktini Allah'tan başka kimsenin bilmediğini haber verirken, bir yandan da, insanları her an onun için hazırlıklı olmaya çağırır. Vaktin gizli tutulmasının en önemli hikmeti de bu olsa gerektir. Nitekim, Allah'ın ve Resulünün uyarılarına en yüksek seviyede bir duyarlılıkla kulak veren sahabiler, kıyameti kendilerine en ziyade yakın hisseden insanlardı. O kadar ki, kuvvetli bir rüzgâr esecek olsa, kıyamet kopuyor zannıyla Mescid-i Nebevîye

²⁸⁸ Araf Suresi, 7/187; Ayrıca bkz. Lokman Suresi, 31/34; Fussilet Suresi, 41/47; Zühruf Suresi, 43/83.

sigınlardı. Gariptir, zaman geçtikçe insanlar kıyamete daha çok yaklaştıkları halde, kıyamet korkusundan uzaklaşmışlar ve "Hesaplan yaklaştı; ama insanlar hâlâ gaflette, aldırmyorlar"²⁸⁸ mealindeki âyetin tasvirine uyan bir hâl almışlardır.

Kıyametin vakti gizli olmakla birlikte, gelmeden önce birtakım belirtiler vereceğini de Kur'an ve Hadis bize haber vermiştir. Bu, bir bakıma, insanın yaşadıkça ecelinin de yaklaşmakta olduğunu haber veren belirtilere benzetilebilir. Fakat ne kadar belirtiler vermiş olsa da, ecel, çoğu zaman, insanı âniden yakalar. Bu, özellikle ahireten gafil insanlar için böyledir. Kıyamet de, vakti geldiğinde, onca uyan ve belirtilere kulak asmamakta direnen gafil insanların başında âniden kopuvertir.

Kıyametin büyüklü küçüklü birçok alametini Peygamberimiz bize haber vermiştir ki, bunların birincisi, bizzat Peygamberimizin kendisidir. Zira o, adı üzerinde, Âhırtaman Peygamberidir. Onun gelişiyle beraber peygamberlik müessesesi mühürlenmiş ve dünyanın ömrü, peygamberliğin kesildiği en son döneme girmiştir.

Kıyametin sair belirtilerini bildiren pek çok hadis-i şerif vardır. Bu hadis-i şeriflerden birisinde, kıyamet alametlerinin en büyükleri, şu on maddede sayılmıştır:²⁸⁹

1. Duhân (duman): Ortalığı kaplayan bir dumanın çıkması. Duhân Süresinde yer alan "Göğün açık bir duman getireceği günâ hבל. O duman insanları bürür. Bu, elem dolu bir azaptır."²⁹¹ mealindeki âyetlerde kastedilen dumanın bu olduğu yolunda yorumlar vardır. (Diğer bazı yorumlara göre ise, bu âyet, Peygamberimizin bedduası üzerine müşriklerin maruz

288 Eshya Suresi, 21/1.

289 Müslim, "Tirmizî", 39-42; Ebu Davud, "Mekâim", 12; Tirmizî, "Fiten", 21.

291 Duhân Suresi, 44/10-11.

haldeği kutik yıllarına işaret etmektedir ki, onlar, açığın âdettenden göğü duman içinde göreceğe hale gelmişlerdi.)

2. Deccal: Olağanüstü yeteneklere sahip, tanrılık iddiasında bulunacak bir şahıs. Deccal ile ilgili pek çok hadis vardır; ancak bu hadisler, çoğunlukla yorum gerektiren tanımlar içermektedir. Meselâ, Deccal'in iki gözü arasında "kâfir" yazılı olduğu ve bu yazıyı bütün Müslümanların okuyacağı²⁹² yolundaki rivayet, onun dinsizliğini açığa vuran, ancak Müslüman basiretiyle anlaşılacak bir alameti kastediyor olabilir. Bu ümmetin içinde oruz kadar deccal'in çıkacağını bildiren²⁹³ hadisten de, büyük Deccal'dan başka, çeşitli zaman ve toplumlarda içinde de deccal türünden kimselerin çıkacağı anlaşılmaktadır.

3. Dâbbe: "Hareket eden" anlamındaki "dâbbe" yahut "dâbbetü'l-arz" kelimesi, yerden çıkacak bu varlık hakkında pek çok rivayet vardır ve pek çok yorum yapılmıştır. "O söz başlatma gelince, onlar için yerden kendilerine bir dâbbe çıkarır; onlara insanların âyetlerimizde kesin olarak inandırlarını söyler."²⁹⁴ mealindeki âyet de bu dâbbe'yi haber vermektedir. Bu âyeti tefsir eden bir hadiste ise, dâbbe'nin, "mü'minin yüzünü cilalayıp kâfirliğini mühürleneceği"²⁹⁵ bildirilmiştir. Bütün bunlardan, söz konusu varlığın, mü'min ile kâfir bir şekilde birbirinden ayırt edeceği anlaşılmaktadır.

4. Güneşin batıdan doğması: Bu, herhangi bir yorum gerektirmeyen apaçık kıyamet alametlerinden olmalıdır. Çünkü Peygamberimiz, "Rabb'in âyetlerinden bazıları geldiği gün, daha önce iman etmemiş veya imanında bir hayır kazanmamış olan bir kimsede o günâ imanı fayda vermez."²⁹⁶ mealindeki âyetin tefsirinde bu hadiseyi örnek olarak vermiş

292 Ebu Davud, "Mekâim", 14.

293 Tirmizî, "Fiten", 43.

294 Nemi Suresi, 27/32.

295 Tirmizî, "Tefir", 27/1.

296 Enâm Suresi, 6/158.

ve şöyle buyurmuştur: "Güneş batıdan doğmadıkça hiyâmet hepmez. Güneşin batıdan doğduğunu gören herkes iman eder, lâkin o an, daha önce iman etmemiş olan kimsede imanın fayda vermediği andır."²⁹⁷

5. Hz. İsa'nın immesi: Hadislerde, Hz. İsa'nın kıyamete yakın yeryüzüne ineceği, insanlar arasında adaletle hükmedeceği, haç kırıp domuzcu öldüreceği ve Deccal'i öldüreceği haber verilmiştir.²⁹⁸ Ancak bu haberleri, İslâmın son din ve Hz. Muhammed'in de son peygamber olduğu ve ondan sonra bir daha peygamber gelmeyeceği gerçeği ile birlikte mülâhaza etmek gerekir. Bu haberler, Hz. İsa'nın Hz. Muhammed'e, İncil'in Kur'an'a, Hristiyanlığın da İslâma tâbi olması ve Allah'ın oğul yakıştırmak, Hz. İsa'yı tanrılık mertebesine yüceltmek gibi hatlı inançlardan bütünüyle uzaklaşması şeklinde anlaşılabilir.

6. Ye'cüc ve Me'cüc: "Nihayet Ye'cüc ve Me'cüc'ün önü açıldı, zaman her tepeden akan câderler"²⁹⁹ mealindeki âyetten ve buna dair diğer rivayetlerden anlaşılacağına göre, bu isimlerle anılan iki topluluğun yeryüzüne yayılarak bozgunculuk yapması da kıyametin yaklaştığını bildiren alametler arasındadır. Ancak ne Kur'an'da, ne de Hadiste bunlara dair ayrıntılı bilgi verilmiştir.

7-9. Üç yerde yerin çökmesi: Biri doğuda, biri batıda, diğeri de Arap Yarımadasında olmak üzere, üç bölgede, kıyamete yakın yer çökmesi vuku bulacaktır.

10. Bir ateşin çıkması: Yemen taraflarında çıkacak bir ateşin her tarafı aydınlatması da büyük kıyamet alametlerinden biri olarak sayılmıştır.

297 Bakûrî, "İfâr", 69; Müslim, "İman", 248-249; Ebu Davud, "Mekâim", 12; Tirmizî, "İfâr", 68-9.

298 Bakûrî, "Eshya", 49; Müslim, "İman", 242.

299 Eshya Suresi, 21/96.

Küçük alametler

Bu büyük alametlerin yanı sıra, hadislerde sayılan daha başka kıyamet alametleri de vardır ki, bunların sayısı pek çoktur. Genel olarak bir yozlaşmayı ve dinin emirlerinden uzaklaşmayı ifade eden bu küçük kıyamet alametleri" olarak bilinmektedir. Bunların başlıcaları şöyledir:

İlimin azalıp cehaletin yaygınlaşması, savaşların ve cinayetlerin çoğalması, zinanın açıkça işlenmesi, içki tüketiminin artması, emânetin ehline verilmemesi, insanların bina yapmakta birbirine yarışması, birçok kimsenin peygamberlik iddiasında bulunması, depremlerin çoğalması, bazı toplulukların müşriklere katılarak putlara tapması, servetin çoğalması...

Kıyamet alametleriyle ilgili hadislerde dikkate alınması gereken bir husus, bütün bunların "geleceğe ait haberler" olduğudur. Bu durum ise, haberlerin çok açık, net ve bire bir örtünen maddi tasvirler hâlini almasına engel teşkil etmektedir. Eğer öyle olsaydı, herkes her şeyi açıkça görür, mü'min ile kâfir birbirinden ayırt edecek bir imtihan söz konusu olmazdı. Böyle bir durum ise, güneşin batıdan doğması gibi istisnai birkaç vak'a ile sınırlı kalmış, onda da imtihan hâli ortadan kalktığı için, gördükten sonra iman makbul sayılmamıştır. Bunun dışındaki alametler, çoğunlukla, Deccal'in alındaki yazı gibi, yorum gerektiren ve ancak ferasetle anlaşılacak şekilde haber verilmiştir.

Diğer yandan, kıyamet alameti teşkil eden hadiselerin çoğu, bütün insanlık tarih boyuncayeryüzünde görülebilen şeylerin nisbeten daha yoğunlaşması ve bir araya toplanması biçimindedir. Kıyamet vaktinin de açıklanmayışını dikkate aldığımızda, bu konudaki haberlerin müphem bırakılmasındaki önemli bir noktayı daha anlama imkânı buluruz:

Hangi devirde, hangi toplumda ve kıyametin ne kadar uzata yaşarsak yaşayalım, bizden, kötülüklerin yaygınlaşmasına karşı her zaman uyanık bulunmamız istenmektedir. Çünkü sayılan âyetler, bu arada Deccal, Y'cüc ve Me'cüc gibi şahıs ve toplulukların benzerleri, daha küçük ölçekte de olsa, her zaman ve her toplumda bulunabilir. Kur'an'ın ve Hadisin mükerrer ve vurgulu uyarılarının ışığında hayata bakan müminler, kendi zamanlarının ve toplumlarının tehlikelerini bu sayede doğru bir şekilde teşhis ederek dinlerini koruyabilirler.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Kıyametin vaktini Allah'tan başka bilen yoktur. Bununla beraber, âyet ve hadislerde bazı kıyamet âyetleri haber verilmiştir. Ancak bunlar çoğunlukla yorum gerektiren haberlerdir. Bu haberlerin ışığında bir mü'minden beklenen şey, dinini tehdit eden tehlikeler karşısında daima uyanık bulunmak ve her an Rabbinin huzuruna çıkarak hesap vermeye hazır bir durumda olmaktır.

47. Dünyanın ölümü

Kıyamet mutlaka gelecektir. Herkes işlediğinin karşılığını görsün diye onu gizliyorum.

Tâhâ Sûresi, 20:15

YERYÜZÜ, üzerinde yaşayan kim varsa hepsini bağına alır. Hayatı tadan, sonunda mutlaka ölümü de tadar. Sonunda, sıra, dünyanın kendisine gelir.

O gün ne zaman gelir, nasıl gelir, bilemiyoruz. Fakat mutlaka geleceğini biliyoruz. Çünkü o günün gelmesi için pek çok sebebin bulunduğu biliyoruz.

Üzerinde gökdelenler diktiğimiz, şehirler kurtduğumuz, geceleri mışıl mışıl uyuduğumuz yer kabuğu, aslında, hiç de güvenli bir yer sayılmaz. Bir elmaya nisbetle kabuğu ne ise, dünyaya nisbetle de yer kabuğu en fazla o kalınlıktadır. Onun altında, kızgın kayalar ve erimiş madenler sürekli hareket hâlinindedirler. Başımızın üstünde ise kozmik ışınlar ve göktaşları gibi, yeryüzünde canlıların bir an nefes almasına fırsat bırakmayacak şeyler uçuşup durmaktadır. Bütün bunların arasında binlerce yıldır yeryüzünde hayatın devam etmesi, ancak özenli ve sürekli bir koruma sayesinde mümkün olmaktadır.

Gün gelip de böyle bir korumaya lüzum kalmadığında, yerde ve gökte olanlar olur. Hem de öyle olur ki, yeryüzünü halı gibi silkeleyecek en büyük depremler bile, o günün olayları yanında bir çatapat eğlencesi hükmünde kalır.

Dünya için bu kadar özenle korunur? Sonra da bu koruma için kalkar?

Bu, dünyanın yaratılış amacıyla ilgili bir konudur.

Dünyamız, sürekli var olmak için yaratılmamış, gelip geçici bir imtihan meydanı olarak düzenlenmiştir. Burada insanlar, kendilerine iyiliğin de kötülüğün de yolu gösterilmiş olarak, özgür iradeleriyle yapacakları bir seçimle baş başa bırakılırlar. Bu yüzden, iyilik ve kötülük, daima bir arada bulunur. Bir yerde insanlar yurduna dönemeyen kanadı kırık göçmen kuşlar için vakıflar kurar; bir başka yerde de aynı insan neslinin daha başka fertleri, ülkeleri bombalar.

Bütün bunlar kaydedilir.

Zaman zaman kötülükler iyice yaygınlaşıp da buna karşı çıkanlar yetersiz kaldığında, semavi tokatlar iner insanların başına. Pek çok belde, böylece yerin dibine geçer; nice güçlü milletler, ardından bir iz bile bırakmadan tarihe karışır. Bu felaketlerin görünürdeki sebepleri birtakım "doğal olaylar" ise de, hakikî sebebi, beşerin zulmünden başka bir şey değildir. "Rabbin, hâlları salih ve islah edici kimseler iken memleketleri zulmederek helâk etmez."³⁰⁰

Fakat gidenler gözden kayıbsa da, kayıtlar muhafaza altındadır.

Gün gelir, burada çekilen filmler, bir başka âlemde gösterime girer. O zaman herkes kimin ne yaptığını açıkça görmüş olur.

Bir gün kıyamet âyetleri bir bir çıkıp da kötülükler bütün yeryüzünde hakim hâle geldiğinde, evvelce kavimler ölçeğinde yaşanmış olan felaketler, bu defa âlemler ölçeğinde gerçekleşir.

300 Fîl Sûresi, 11:117.

"Sür'a bir defa üfürülünce, yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine bir çarpıtılınca, işte o gün olacak olmuştur."³⁰¹

Sür'un nasıl bir şey olduğunu bilemiyoruz, göremiyoruz, işitenimiz yok. Yalnız Kur'an'ın haberlerinden, ona bir defa üfürüldüğünde kıyametin kopacağını, tekrar üfürüldüğünde de ölelerin dirilip haşır meydanında toplanacağını öğreniyoruz. Peygamberimiz ise, bizim bilmediğimiz bu şeyi, bildiğimiz bir şeye kıyas ederek bize tasvir etmiş ve onun, "içine üfürülen bir boynuz" benzediğini bize haber vermiştir.³⁰² Bununla beraber, nasıl Kur'an bize meleklerin kanatlarından³⁰³ söz ettiği zaman bunun bildiğimiz kuş kanatları gibi bir şey olmadığını bilirsek, bir üfürülüğüyle yeri ve göğü darmadağın eden bir sür'un da, gördüğü bu işe münasip bir heybet ve azamete sahip olan harikulâde bir şey olduğu neticesine kolayca varabiliriz.

Sür'a üfürüldükten sonra olup bitenlere gelince, Kur'an'da bunları tasvir eden pek çok âyet vardır:

"O gün, yazılı hâği toparlarının dârilmesi gibi göğü dâreriz."³⁰⁴

"O gün gök erimiş madene döner, dağlar atılmış renkli yün gibi olur."³⁰⁵

"O gün yer ve dağlar sarsılır; dağlar olup giden ham yığın olur."³⁰⁶

"Güneş dâriüldüğünde, yıldızlar bulanıp söndüğünde, dağlar yürütüldüğünde, gebe develer salıverildiğinde, vahşi hayvanlar toplanmışında, denizler tutuşmuşunda..."³⁰⁷

"Gök yarıldığında, yıldızlar saçıldığında, denizler taşındığında, habireler deşildiğinde, herkes ne yaptığını, neyi geri bıraktığını öğrenir."³⁰⁸

301 Halka Sûresi, 69:13-15.

302 Fîl Sûresi, "Süme", 20, 21; Tirmizî, "Kıyame", 8.

303 İbrâ, Fâlr Sûresi, 35:1.

304 Enbiyâ Sûresi, 21:104.

305 Hâhic Sûresi, 70:8-9.

306 Mâccemmil Sûresi, 73:14.

307 Telvîr Sûresi, 81:1-6.

308 İnfâlr Sûresi, 82:1-5.

"Yeryüzü kendine has bir sarsıntıya uğratıldığı, içindkileri dışarıya çıkarıp attığı ve insan, "Ona ne oluyor?" dediği zaman, işte o gün, yer, kendi haberlerini anlatır. Çünkü Rabbin ona (öyle) vahyetmiştir."³⁰⁹

"O gün insanlar yere serilmiş pervanelere döner. Dağlar atılmış renkli yün gibi olur."³¹⁰

"İnkâr ederseniz, çocukları ahs saçlı ihtiyarlara çevirecek olan bir gündün nasıl korunursunuz? O günle göh yarılır, Allah'ın va'di gerçekleşir."³¹¹

"Ey insanlar! Rabbinize karşı gelmekten sakının. Çünkü kıyamet sarsıntısı çok büyük bir şeydir. Onu göreceğiniz gün, her emzikli hadin emzirmekte olduğu çocuğundan geçer ve her hamile kadın da karındaki çocuğunu düşürür. İnsanları sarhoş görürsün; halbuki onlar sarhoş değildir. Ne var ki Allah'ın azabı çok şiddetlidir."³¹²

Älemde bir defa yaşanacak olan kıyamet gibi bir hadisenin dehşetini tasavvur etmek elbette ki mümkün değildir. Lâkin bu mîşî görölmemiş felaket, ondan korkanların değil, korkmayanların başında kopacaktır. Kur'an, mü'minler için "Dehşetin en büyüğü de onları tasalandırmaz"³¹³ buyurarak, kıyametin dehşetinden uzak olma müjdesi vermiştir. Peygamberimiz de "Yeryüzünde Allah Allah diyen hiç kimsenin başında kıyamet kopmaz"³¹⁴ buyurmuştur. Onun için, kıyametin kopmasından önce, Yüce Allah bir rüzgâr gönderecek ve kalbinde zerre kadar bile olsa imanı bulunan kim varsa, hepsinin ruhunu o rüzgârla alacaktır.³¹⁵ Kıyameti

309 Zilzâl Sûresi, 99:1-3
310 Kur'ân Sûresi, 101:4-5
311 Müzzemmil Sûresi, 73:17-18
312 Hac Sûresi, 22:1-2
313 Enbyâ Sûresi, 21:103
314 Müslim, "İmân", 234
315 Müslim, "İmân", 116

yaşayacak olanları ise, Peygamberimiz, "Cahiliye halkından da beter olan, insanların en kötülere"³¹⁶ olarak haber vermiştir.

Kıyamet koptuğunda, ne insanların kötülere kalır ortaklıkta, ne onların kötülükleri. Hatta dünya da kalmaz. Tıpkı bir film seti gibi, onun da işi biter. Sahne yıkılır, dekor dağılır. Çünkü herkes rolünü oynamış, filmler çekilmiş, kayıtlar muhazaza altına alınmıştır.

"Onlar o günü uzak görüyor; Biz ise yakın görüyoruz."³¹⁷ buyuruyor âlemlerin Rabbi.

O günün gerçekten pek yakın bir gün olduğunu sonunda herkes anlayacak.

Çünkü, o güne bizzat yetişme de, ondan önce kendi kıyametini yaşayacak.

Toprağın altında ise, bizim aşına olduğumuz saatler ve takvimler işlemez.

Bir gün binlerce sene gibi mi gelir oradakilere, yoksa binlerce sene bir gün mü olur? Bilemiyoruz.

Bakarsınız, bugün oraya giren, yarın sabah bir haşır meydanında gözünü açivermiştir, kimbilir?

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Her fânî gibi, bu fânî dünya da bir gün ölecektir. Onun ölümü kıyamet şeklinde vuku bulur. Kıyamet ise, yeryüzünde Allah Allah diyen hiçbir kimse kalmadığında, kâfirlerin başında kopacaktır.

316 Müslim, "İmân", 176
317 Meâric Sûresi, 70:6-7

48. Diriliş ve hesap günü

O gün, yazılı kâğıt tomarlarının dörölmesi gibi göğü düzeriz. Başlangıçta ilk yaratmayı nasıl yaptysak, üzerimize aldığımız bir vaad olarak onu muhakkak yine yapacağız.

Enbyâ Sûresi, 21:104

DÜNYANIN ölümünden sonra ne kadar zaman geçer, bilmeziz. Zaten "o zaman," zaman da herhalde bizim bildiğimiz gibi işlemez. Çünkü âlem değişmiş, âlemler beraber kanunlar da değişmiştir.

Derken, Allah'ın diletiği bir zamanda, Sûr'a bir kere daha üfürülür.

Bu defaki ölüm değil, diriliş nidâsıdır.

"Çağırıcının yakın bir yerden sesleneceği gün, kulak ver. O gün insanlar hakka çağırın o horbuç sesi işiteceklerdir. İşte bu, habîrlerden çıkış günüdür. Şüphesiz Biz diriltir ve öldürürüz. Donuş de ancak Bizdir. O gün yer, onların üzerinden süratle yarılıp açılır. Bu bir toplamadır. Biz'e göre kolaydır."³¹⁸

Kudreti sonsuz olan için bu pek kolay bir toplayıştır, çünkü sonsuz olanın karşısında büyük küçük, az çok her şey sıfır hükümündedir. O, bir insanı nasıl yaratıyorsa bütün insanları öylece yaratır; bir ölüyü nasıl diriltiyorsa, bütün ölüleri de aynı kolaylıkla diriltir.

318 Kaf Sûresi, 50:41-44.

"Lâkin bazıları için o gün pek zorlu bir gündür ki, bunlar inkâr ehlidir."³¹⁹ Allah'a ve âhiret gününe inanarak o gün için hazırlık yapmış olanlar için ise, bu bir diriliş müjdesidir. O zorlu gün, onların derecesine göre, çeşitli seviyelerde hafifletilir:

"Neşim elinde bulunan Allah'a yemin olsun, o gün mü'min için öyle hafifletilir ki, nihayet, dünyada iken kıldığı bir farz namazdan daha hafif gelir."³²⁰

Sûr'un sesini işiten kim varsa, çağıldığı yere doğru koşar. Burası haşır, yani toplanma meydanıdır. Oraya, herkes, dünyadaki mevki, makam, unvan, rütbe, servet, şan ve şerefinden soyunmuş bir şekilde, birer birer ve çılçılak gelir. Herkes, ilk olarak nasıl yaratıldıysa, öylece âlemlerin Rabbi huzurundadır.

"Andolsun, siz ilk defa yarattığımız gibi teher teher bize geldiniz. Size verdiğimiz dünyalık nimetleri de aramızda bıraktınız. Hani habâşinizde Allah'ın ortakları olduğunu zannettiğiniz şefaatçilerinizi de yanımızda görmüyoruz? Arık aramızdaki bağlar tamamen kopmuş ve Allah'ın ortığı olduklarını iddia ettiklerini, sizi yüzüstü bırakıp kaybolmuşlardır."³²¹

"Dağları yürüteceğimiz ve senin yeryüzünü çılçılak göreceğin günü bir hatırla. Biz onları mahşerde toplanz da içlerinden hiçbirini bırakmayız. Hepsi saf saf Rabbinin huzuruna çıkarılırlar. Onlara, 'Andolsun, siz ilk önce yarattığımız gibi Biz'e geldiniz. Oysa siz, sizin için hesaba celineceğiniz bir zaman belirlemediğimizi sanmıştınız' denir."³²²

Haşır meydanı, defterlerin ortaya konduğu, hesapların görüldüğü meydanıdır. Her ümmet kendi hesap defterinin başına çağılır. Sonra onlara gönderilmiş olan peygamberlere sorulur, "Siz bunlara ne anlattınız ve onlardan ne cevap aldınız?" diye.

319 Mâkkessir Sûresi, 74: 8-10
320 Mûreşid, 3:75
321 Evrâim Sûresi, 6:94
322 Kâhf Sûresi, 18:47-48

"O gün her ümmeti dîc cölmüs görürsün. Her ümmet kendi kitabına çağılır. Bugün yaptıklarınızın karşılığı verilecektir. İşte kitabımız, size karşı gerçeği söylüyor. Çünkü Biz yapmadık aldıklarımızı kaydediyorduk."³²³

"Her ümmetten bir şahit çıkarılır ve 'Kesin delilinizi getirin' deriz. Onlar da gerçeğin Allah'a ait olduğunu bilirler; Allah'ı ortak diye uydurdukları şeyler ise kendilerini yüzüstü bırakarak kaybolup gitmişlerdir."³²⁴

Defterinde her şeyi eksiksiz bir şekilde yazılmış olarak bulmak, bazılar için müjdelerin en büyüğüdür. Çünkü dünyada iken yaptığı hiçbir şey boşa gitmemiş, kendisinin bile çoktan unuttuğu nice iyilikler tek tek orada sayılmıştır. Onun için hesap vermek demek, yaptığı iyiliklerin ödülüne kat kat fazlasıyla almak demektir. Onlara, defterleri sağ tarafından verilir.

Defterini sol veya arka tarafından alanlar için ise, bu, zorlu bir hesabın ve onu izleyecek çetin bir azabın habercisidir.

"Artık kim zerre ağırlığına bir hayır işlerse, onun müdafatını görecektir. Kim de zerre ağırlığına bir kötülük işlerse, onun cezasını görecektir."³²⁵

"Amel defterleri açıldığında, gökyüzü yerinden sınırlı koparıldığında, Cehennem alevlendirildiğinde, Cennet yablastırıldığında, herkes önceden hazırlayıp getirdiği şeyleri bilecektir."³²⁶

"O gün hesap için Allah'ı arz olursunuz. Hiçbir sırımız eğilmez. İşte o vakit, kitabı kendisine sağından verilen kimse der ki: 'Gelin, kitabımı okuyun! Çünkü ben, hesabımla karşışacağımı zaten biliyordum.' Artık o, hoşnut bir hayat

323 Cüveyr Suresi, 45:28-29
324 Kasas Suresi, 28:75
325 Zilzile Suresi, 99:7-8
326 Tevir Suresi, 81:16-14

indedir. Yüksek bir Cennettir. Onun meyveleri hemen yakınındadır. Geçmiş günlerde yaptıklarınıza karşılık, affı ve afiyetle yiyin, için. Kitabı kendisine sol tarafından verilen ise şöyle der: 'Keşke kitabım bana verilmeyeydi. Hesabımın ne olduğunu da bilmeseydim. Keşke ölüm her şeyi bitirseydi. Malım bana hiçbir yarar sağlamadı. Saltanatım da yok olup gitti.' Onu yabalayıp bağlayın. Sonra onu Cehenneme atın. Sonra uzunluğu yetmiş arşın olan zincire vurun onu. Çünkü o, azamet sahibi Allah'a iman etmiyordu. Yoksulu doyurmadığı için sevilmeyordu."³²⁷

"Ey insan! Şüphesiz, sen Rabbinne (kavuşuncaya kadar) didinip duracak ve sonunda didinmenin karşılığına kavuşacaksın. Kime kitabı sağından verilirse, hesabı çok kolay bir şekilde görülecek, sevinçli olarak ailesine dönecektir. Fakat kime kitabı arkasından verilirse, 'Helak!' diye bağırarak ve alevli ateşe girecektir. Çünkü o, dünyada iken ailesi içinde sevinçli idi. Çünkü o hiçbir zaman Rabbinne dönmeceğini sanırdı. Hayır! Sandığı gibi değil! Şüphesiz Rabbi onu görüyordu."³²⁸

Sevgili Peygamberimiz, o deşetli günde caresiz kalmamak için hazırlık yapmamız konusunda bizi uyuyor ve bu konuda hiçbir iyiliği küçük görmeyen her fırsatı değerlendirmemizi istiyor:

"Sizin her birinizle, kıyamet gününde Rabbi tercümanınız bir şekilde konuşacak. O zaman kişi sağına bakar, evvelce yapmış olduğu işlerden başka bir şey görmez. Soluna bakar, evvelce yapmış olduğu işlerden başka bir şey görmez. Sonra ölüme bakar, karşısında ateşi görür. Bu sebepten, yüzünü ateşin sıcaklığından korumak için yarım hurma olsun boşlamaya gücü yeten varsa bunu yapın."³²⁹

327 Hükuk Suresi, 69:18-34
328 İbrahim Suresi, 84:16-15
329 Ma'idem, "Zühre", 66-69; Tirmizi, "Kıyame", 1

49. Hesaplar ve teraziler

O gün, Allah'ın Peygamberi ve beraberindeki iman edenleri utandırmayacağı gündür.

Tahrim Suresi, 66:8

DÜNYADA iken Allah huzurunda hesap vermekten korkan³³⁰ ve hayatını buna göre düzenleyen kimse için Allah'ın huzuruna çıkmak demek, sevinçlerin en büyüğünü yaşamak demektir. Çünkü o gün mü'min için Allah'ın vaad ettiği lutuflara kavuşma gündür.

Eğer kul dünyada iken Rabbinin yasakladığı büyük günahlardan uzak durmuş ise, defterini aldığı bir de bakar ki, geri kalan küçük günahlar ve ufak tefek kusurları silinmiştir. Bu, Yüce Allah'ın mü'minlere Kur'an'daki vaadidir:

"Eğer size yasaklananları büyüklerinden kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi güzel bir yere koyarız."³³¹

Zaten Allah, dünya hayatında tevbe kapısını küçük-büyük bütün günahlar için ardına kadar açık tutmuş ve kullarını ona çağırmıştır:

"Ayelerimize iman edenler sana geldikleri zaman, de ki: 'Selâm olsun size! Rabbiniz kendi üzerine rahmeti yazdı. Şöyle ki: Sizden kim cahillikle bir habuhat işler de sonra peşinden tövbe eder, kendini düzeltirse, bilmiş olun ki O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."³³²

330 Bke: Mü'minin Suresi, 23:57; Rahman Suresi, 55:46; Medine Suresi, 70:27; Nâzîlât Suresi, 79:40
331 Nisa Suresi, 4:31
332 En'âm Suresi, 6:34

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Sür'un ikinci üfürülüğüyle bütün ölümler dirilir ve haşır meydanında toplanırlar. Her ümmetten peygamberler şahit olarak çıkarılır. Herkese, dünyadaki bütün işlerinin kaydedildiği hesap defterleri verilir.

"De ki: 'Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah, bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet ederdir.'³³³

"Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tövbe edin. Umular kı, Rabbinizin kütüklerinizi örter, peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan Cennetlere sokar."³³⁴

Günahların silinmesi için Yüce Allah'ın bize gösterdiği bir başka vesile ise, "iyilik yapmak"tır. Bu müjde de "İyilikler kötülükleri giderir"³³⁵ mealindeki ayette ifade edilmiştir. Ayrıca, Peygamberimiz de, güzelce kılınan beş vakit namazın, aralardaki küçük günahları silceğini haber vermiştir.³³⁶

Bütün bunlar, rahmeti her şeyi kaplayan yer ve gökler Rabbinin, mü'min kullarını bağışlamak için onların önüne serdiği vesileler, yahut rahmet bahaneleridir. Şimdi, Rabbinin azabından korkup O'nun rahmetini uman ve O'nun tarafından bağışlanma ümidiyle Rabbinin huzuruna varan bir mü'min, o yüce huzurda müjdelilerin en büyüğüne bizzat Rabbinden aldığı andaki sevincini bir tasavvur edin:

"Sizden biri, kıyamet gününde Rabbine o kadar yaklaşırlar ki, nihayet Rabbi onu örter ve 'şunu, şunu yaptın mı?' diye sorar. Kul 'Evet' der. Allah yine sorar: 'şunu, şunu yaptın mı?' Kul yine 'Evet' der ve günahını itiraf eder. Sonra Allah buyurur ki:

"Dünyada iken Ben senin günahını örtmüştüm; bugün de onları bağışlıyorum."

"Sonra o kulan eline, iyiliklerinin yazılı olduğu defteri verir."³³⁷

333 Zümer Suresi, 39-53.

334 İbrahim Suresi, 66-8.

335 Hud Suresi, 11-114.

336 Müslim, "Tahare", 7, 14.

337 Buhârî, "Edeb", 65; Müslim, "Tevbe", 52.

Yüce Allah'ın kıyamet günündeki rahmet tecellisi sadece günahları silmekle kalmaz; bir de, mü'min kullarının iyiliklerini kat kat artırır. Bu tecelli, bazen bire on, bazen daha da çok, hatta bire yedi yüz veya fazlası da olabilir.³³⁸

Bütün bu lutuflara hak kazanabilmek için çalışma yeri ise, bu dünyadır. Hatta bu konuda bir ters orantı vardır:

Kişi bu dünyada iken kusurunun ne kadar bilincinde olur ve Rabbinin huzurunda hesap vermekten ne kadar korkarsa, kıyamet gününde o kadar emniyet içinde olacaktır denebilir. Tersine, bu dünyada iken ahirette hesap verme endişesi taşımayan ve Rabbinin uyarlarını umursamayan kimselerin de o gün yaşayacağı korku pek şiddetli olacaktır. Sonu Cehennemde azap görmeye varmasa bile, sadece hesap vermek bile, kıyamet günü gibi büyük bir günde, tek başına azap olarak yeter. Zira Peygamberimiz, "Kimin defteri suçundan verilirse hesabı kolayca görülür."³³⁹ mealindeki ayeti açıklarken, bunun sadece bir arz'dan, yani defterine söyle bir bakmaktan ibaret olduğunu bildirmiş, defterde yazılı olanlar hakkında inceden inceye hesaba çekilmenin ise felaket anlamına geldiğini haber vermiştir.³⁴⁰

Hesap günü ile ilgili olarak aklı hafife alınmaması gereken hususlardan biri de kul hakkıdır. Zira o gün kullar sadece Rablerine karşı değil, birbirlerine, hatta bütün mahlukata karşı olan davranışlarının da hesabını vereceklerdir. Bu hesap sırasında, hiçbir şey gizli kalmaksızın bütün hak ihlalleri ortaya konacak; bir kancanın hakkı bile

338 Bkz. Er'ân Suresi, 6-160; Nuh Suresi, 16-96-97; Necd Suresi, 27-89; Kasas Suresi, 28-84; Ar-Ruh Suresi, 29-7; Zümer Suresi, 39-10, 35; Necm Suresi, 53-31-32; Bakara Suresi, 2-201.

339 İbnü'l-Kâbir, 84-7-8.

340 Buhârî, "Rihâ", 49; Müslim, "Cennet", 79; Tirmizî, "Kıyamet", 5.

alemlerin Rabbi huzurunda büyük bir ciddiyetle dava konusu yapılacaktır. Çünkü O'nun kudreti gibi adaleti de sonsuzdur; sonsuz olanın karşısında ise küçük-büyük farkı olmaz; bütün insanlığın hukuku gibi en küçük ve aciz bir varlığın hakkı da nazara alınır, hesabı görülür. Günlük hayatımızda birçokumuzun otomatik hareketi haline gelmiş olan pek çok davranışın, mesela bir komşuyu rahatsız etmek yahut kaldırıma araba park edip insanlara eziyet vermek gibi alışkanlıkların nice ibadeleri silip süpürdüğü, o hesap gününde anlaşılır. Zira haklarına tecavüz edilen kullar bu kusurları affetmedikleri takdirde İlahî adaletin vereceği hüküm, suçlunun iyiliklerinde bir kısmını mağdura aktarmak, bu yetmezse mağdurun kötülüklerinden bir kısmını suçluya yüklemek şeklinde cereyan edecektir. Böyle bir hesaplaşmanın sonucunda bütümlüyle iflasa uğrama tehlikesi de vardır:

"Ümmetinden müflis olan kişi o kimsedir ki, kıyamet gününde namaz, oruç ve zekâtı sevabıyla Allah'ın huzuruna gelir. Fakat şunu sövmüş, buna iftira etmiş, onun malını yemiş, otekinin hanına girmiş, berikini dövmüştür. Böylelikle, sevaplarından bir kısmı şuna, bir kısmı buna verile verile, daha hesabı görülmeden sevapları bitecek olursa, bu defa onların günahlarından bir kısmı alınır ve kendisine yüklenir. Sonra da o kişi Cehennemde ahlur."³⁴¹

Kıyamet gününün bir başka sürprizi ise, hiç beklenmedik şekilde konuşan varlıklardır. Bu bazen yeryüzü olur, bazen de kötülük işleyenlerin elleri, ayakları. Gerçi bunda şaşılacak bir şey yoktur, zira bizim konuşmamız, zaten ibret alacaklar için yeterli bir mucizedir. Bütün bilim dünyasını acz içinde bırakan "İnsan nasıl konuşuyor?" sorusunun cevabı ile, yeryüzünün yahut eller ve ayakların nasıl

341 Tirmizî, "Kıyamet", 2.

konuştuğu sorusunun cevabı arasında bir fark bulunmaz. Birini konuşuran, hiç kuşkusuz, diğeri de konuşurur, hatta her şeyi konuşurur. Çünkü insanın da, başkalarının da konuşurulması, her şeyi kuşatan bir ilim ve kudret ile mümkün olabilir; her şeyi kuşatan bir ilim ve kudret için ise, ellerin ve ayakların dile gelmesi hiç de zor bir iş değildir.

"O gün yer kendi haberlerini anlatır."³⁴² mealindeki ayetin manasını, sevgili Peygamberimiz şu şekilde açıklıyor:

"Yeryüzünün haberleri, üzerinde her bir adamın ve her bir hadımın ne yapmış olduğuna şahitlik etmesidir. 'O filân gün şunu, şunu yaptı' der; işte bu onun haberidir."³⁴³

Ellerin ve ayakların kıyamet günündeki şahitlikleri ise, Kur'an'ın âyetlerinde bize açıkça haber veriliyor:

"O gün Biz onların ağzlarını mahârleriz. Elleri Bize konuşur, ayakları da hazandıklarına şahitlik eder."³⁴⁴

"Allah'ın düşmanlarının, toplanıp yığın yığın Cehennemde sevk edilecekleri günü düşün! Nihayet Cehennemde vardıklarında, hulafları, gözleri ve derileri, yapmış oldukları işler hakkında, kendileri aleyhine şahitlik ederler. Onlar derilerine, 'Niçin aleyhimize şahitlik ettiniz?' derler. Derileri de der ki; 'Biz, her şeyi konuşuran Allah konuşurdu. İlk defa sizi O yaratmıştı ve yine yalnızca O'na döndürüyorsunuz.' Siz (günahları işlerken) hulaflarınızın, gözlerinizin ve derilerinizin, aleyhinize şahitlik etmesinden sakınıyorunuz. Lâkin, yaptıklarınızın çoğunu Allah'ın bilmediğini sanıyordunuz."³⁴⁵

342 Zilzâl Suresi, 99-4.

343 Tirmizî, "Tejâr", 99.

344 Yâsin Suresi, 36-65.

345 Fussilet Suresi, 41: 19-22.

Hesaptan sonra, sıra tartıya gelmiştir. Teraziler, iyilikler ve kötülükler ölçüdür. Pek tabii ki, kıyametin diğer hadise ve kavramlarını bilemediğimiz gibi terazilerin mahiyetini de bilemiyoruz. Yalnız, bu terazi, iyilikleri ve kötülükleri hassas bir şekilde ölçen ve her yerde yazılı en küçük bir şeyi dahi ölçüm dışı bırakıp bir işlemin gerçekleşeceğini anlıyoruz.

"Kıyamet günü için adalet terazileri buraya gele ki hiçbir kimseye zerre kadar zulmedilmeyecek. Yaptı bir hardal tanesi ağırlığına da olsa, onu getirip ortaya ağz. Hesap görücü olarak Biz yeteriz."³⁴⁶

"Artık kim zerre ağırlığına bir bahay işlese, mükâfatını görecektir. Kim de zerre ağırlığına bir küfür işlese, onun cezasını görecektir."³⁴⁷

-- BÖLÜM ÖZETİ --

Ahret günü için hazırlıklı olan müminler, hesaplarını verirken pek büyük Allah'la karşılaşacaklardır. İnkâr ehlinin hesabı ise çözüldür; üstelik onlar, hiç ummadıkları şeylerden aleyhlerindeki tamiklikleriyle da karşılaşacaklardır. Bu arada, küçük veya büyük her işin hakki da o gün önemle ele alınacak ve hiçbir hak ihlali karşılıksız bırakılmayacaktır.

346. Enfüv Suresi, 17.
347. Zilzâl Suresi, 7-8.

50. Şefaât

O gün, Rahmân'ın izin verdiği ve sözünden razı olduğu kimseden başkasının şefaati fayda vermez.

Tabâ Suresi, 20/109

KİYAMET gününün müminleri ilgilendiren önemli hadiselerinden biri de şefaattir. Sözlük anlamı "aracılık etmek" demek olan şefaât, kıyamet günü ile ilgili olarak kullanıldığında, birisinin günahlarının bağışlanması veya derecesinin yükseltilmesi için Allah'a niyazda bulunmak anlamına gelir. Bunun ise, hem şefaât edecek olan, hem de hakkında şefaât edilecek olan kimse ile ilgili şartları vardır.

Her şeyden önce, Kur'an, şefaatin bütünüyle Allah'ın iznine bağlı olduğunu birçok âyetinde tekrar tekrar hatırlatmıştır.³⁴⁸ Sonuçta, eğer dilerse bağışlayacak olan O olduğu gibi, şefaât için kime izin vereceği, kimler hakkında şefaât izni vereceği ve şefaati kabul edip etmeyeceği de yine bütünüyle O'nun iradesine tâbidir. Bu konuda kesin olan bir şey varsa, o da, inkâr ehli ve müşrikler hakkında hiçbir şefaatin kabul edilmeyeceğidir. Bunlar hakkında "şefaât edenlerin şefaati onlara fayda vermez"³⁴⁹ buyurulmuştur.

Kâfirler için şefaatin fayda vermeyeceği ne kadar kesin ise, müminler hakkında şefaatin varlığı da o kadar kesindir.

348. İbrâhîm Suresi, 2/255; Yunus Suresi, 103; Meryem Suresi, 19/87; Tahâ Suresi, 20/109; Şehâ Suresi, 34/23; Zümer Suresi, 39/44; Zühruf Suresi, 43/86; Nûr Suresi, 53/26.
349. Müddesir Suresi, 74-78; Arvâ Suresi, 75/48; En'âm Suresi, 6/94; A'raf Suresi, 7/53; Râm Suresi, 30/12-14.

Bir defa, şefaati Allah'ın iznine bağlayan âyetler, aynı zamanda, şefaatin varlığını da açıkça gösterirler. Ayrıca, Peygamberimizin de şefaât konusunda pek çok hadisi vardır. Bunlardan bir tanesi de, "Umur ki, böylece Rabbin seni Makâm-ı Mahmud'a erdirdir"³⁵⁰ mealindeki âyeti telâf eden hadistir ki, âyete geçen "Makâm-ı Mahmud" deyimini "şefaât makamı" olarak açıklamıştır.³⁵¹

Aslında, güneş için ışık ne ise, Peygamberimiz için de şefaatin aynı manaya geldiğini söylemek mübalağa olmaz. Çünkü bizzat Kur'an onu bize çok düşkün, müminlere çok şefkatli ve merhametli olarak tanımlamış, bizim sıkıntıya düşmemizin ona çok ağır geleceğini bildirmiştir.³⁵² Öyle bir Peygamberden kıyamet gününde beklenen şey, ümmetin ne hâlde olduğuna aldırmaksızın onları kendi hallerine bırakıp gitmek değil, onları sıkıntılarından kurtarıncaya kadar Rabbinde niyazda bulunmaktır. Nitekim bütün hayatı boyunca yaptığı da bundan başkası değildir. Bir gece yine sabahlara kadar gözyaşları içinde "Allahum, ümmetimi koru, ümmetime acı!" diye dua ederken, Yüce Allah ona Cebrail'i göndermiş ve "Ümmetin hakkında biz seni üzmeyeceğiz" buyurmuştu.³⁵³ Kıyamet günündeki şefaât yetkisi, işte o vaaadin yerine geleceği gündür.

İlk ve en büyük şefaati olan Peygamberimizden sonra, şefaât sırası diğer peygamberlere gelecek, onlardan sonra da âlimler, şehitler ve melekler başta olmak üzere, Allah'ın razı olduğu ve izin verdiği pek çok kimse, iman ehli hakkında şefaate bulunacaktır.³⁵⁴ O gün, dünyada iken dost olup da burada birbirine düşman kesilen inkâr ehline karşılık, müminler arasındaki dostluk ve vefanın bütün sıcaklığıyla

350. İbrâ Suresi, 17/79.
351. Bakâr, "Tijâr" 17/11.
352. Tevbe Suresi, 9/128.
353. Müslim, "İman", 346.
354. Ebu Dâvud, "Cikud", 26; Tirmidî, "Kıyamet", 12; İbnî Mâker, "Zühâd", 37.

ortaya çıktığı gündür. Âlemlerin Rabbi, rahmetini, mümin kullarının kalplerinde birbirlerine karşı yerleştiği merhamet ve muhabbetle işte böyle gösterir.

Bununla beraber, kıyamet gününde şefaate muhtaç olmanın halife alınabilecek bir iş olmadığı da dikkatten uzak tutmamak gerekir. Çünkü o günün en küçük bir sıkıntısı yanında, bu dünyanın en büyük derteride pek küçük kalır. Defterini alıp hesaba çekilen kişi, sonunda şefaate kurtulsa bile, bu arada çektiği sıkıntı, zaten ona azap olarak yeter. Onun için, İmam Gazzâlî'nin tavsiyesini her zaman hatırlamakta fayda vardır: "Çalış ki şefaate muhtaç olmayasın. Eğer işin şefaate kahrırsa, gerçekten zordasın demektir."

-- BÖLÜM ÖZETİ --

Şefaât, âyet ve hadislerde haber verilen bir hakikattir. Ancak kıyamet gününde sadece Allah'ın izin verdiği şefaât edebileceklerdir. Kâfir ve müşrikler ise şefaatin yararlanamayacaklardır.

51. Sırat ve Havuz

Sizden Cehenneme varmayacak hiç kimse yoktur. Rabbin için bu, kesin olarak hükme bağlanmış bir işittir. Sonra Allah'a karşı gelmekten sakınanları kurtarınız da zalimleri orada diz üstü çökmüş hâlde bırakınız.

Meryem Suresi, 19:71-72

Sırat

TOPLANMA, defterleri alma, hesap, tartı derken, bütün bunlar ne kadar zaman alır, bilimmez. Bilinen tek şey, bütün bunların, kişilerin iyilik veya kötülüklerinin derecesine göre bir kolaylık veya meşakkat altında geçecektir.

"Öyle ki, *inhâr ehlî o günü gördüklerinde, dünyada geçirmiş oldukları amrî ya bir gece, ya da bir kışlak vaktinden ibaret sanırlar.*"³⁵³

Sonunda, sıra, herkesin geçmek zorunda olduğu meşhur köprüye gelir:

Sırat.

Sevgili Peygamberimiz, Sırat'ı, bir hadisinde şöyle anlatıyor:

"Cehennem üzerinde Sırat kurulur. Oradan ilk olarak geçecek olan, ben ve ümmetimidir. O gün orada peygamberlerden başka hiç kimse ağzını açmaz; onların sözü de 'Allahım, esenlik ver Allahım, esenlik ver' demekten ibarettir. Cehennemde de diben

353 Nâzîb Suresi, 79-86.

gini hancalar vardır; ancak ne kadar büyük olduklarını Allah'tan bîşâsî bilemez. Bu dikenler, kötü işleri yüzünden insanların kâşpıverirler. Kimi insanlar, isledikleri kötülükleri yüzünden bu hancalara yakalamırlar; kimileri de zorlukla kurtulmak suretiyle cezalandırılırlar."³⁵⁶

Yine Peygamberimizin haber verdiğine göre, Sırat, üzerinde düzgün bir şekilde durulamayan, kaygan bir yoldur.³⁵⁷ Bir uçurum üzerine kurulmuş asma köprüden sallana sallana geçerken bile korkuyu iliklerine kadar hissedene insan için, Cehennem uçurumları üzerinde kurulmuş, etrafı insan kapan kancalarla dolu, kaygan bir yoldan geçmeye çalışmak, bu dünyanın en büyük sıkıntısıyla dahi mukayese kabul etmeyecek kadar büyük bir dehşet demektir. Fakat iman edip güzel işler yapanları, Rablerinin rahmeti burada da yalnız bırakacak değildir. Peygamberimizin bize haber verdiğine göre, kimi mü'minler, gözün bir bakışı kadar kolay bir şekilde Sırat'ı geride bırakmış olacak, kimi şimşek hızıyla oradan geçecek, kimi rüzgâr gibi uçup gidecek, kimi de at veya deve sürâtiyle Sırat'ı geçecektir.³⁵⁸ Kimin daha hızlı ve rahat bir şekilde Sırat'tan geçeceğini belirleyecek olan ise, hiç kuşkusuz, onun dünya hayatında iken o gün için yapmış olduğu hazırlıktan ibaret olacaktır.

Sevgili Peygamberimiz, Sırat üzerinde mü'minlerin parolası olarak, o gün peygamberlerin söyleyeceği sözü bize şu şekilde öğretiyor:

"Esenlik ver, Rabbim, esenlik ver!"³⁵⁹

Havuz

İman eden kullara Yüce Allah'ın kıyamet günündeki büyük ikramlarından biri de Keşver havuzudur. Buna,

356 Buhârî, "Rikâb", 52; Müslim, "İman", 299, 302.

357 Müslim, "İman", 302.

358 Müslim, "İman", 302.

359 Tirmizî, "Kıyâmet", 9.

Peygamberimize "Biz sana Keşver'i verdik."³⁶⁰ buyuran âyet işaret eder.

Keşver ile ilgili bilgiler, bize Peygamberimizden rivayet edilen pek çok hadis-i şerif ile ulaşmıştır.³⁶¹ Özetle;

Peygamberimiz Cennette gördüğü, kıyılarda içi boy incilerden kubbeler dolu, toprağı yahut kokusu miskten olan bir ırmak için "Bu nedir?" diye sorduğunda, Cebrail, "Rabbinin sana verdiği Keşver'dir" cevabını vermişti. Sevgili Peygamberimiz, bize, o ırmakın üzerindeki Havuzda randevu veriyor ve "Buluşma yerimiz Havuzun başıdır" buyuruyor.

Bir gün, belki de göz açıp kapayıncaya kadar geçen kısacık bir zaman diliminden sonra bir gün, kendimizi haşır meydanında bulacağız.

Fakat şaşkınlığımız uzun sürmeyecek.

Çünkü gözümüzle görürcesine kesin bir inançla iman ettiğimiz bir güne kavuşmuş olacağız.

Orada, yer ve gökler Rabbinin iman edenlere vaad ettiği müjdelere boş çıkmadığını göreceğiz.

Sırat başında Peygamberimizin bize öğrettiği parolayı hatırlayacağız.

Ve buluşma yerine koşacağız.

Havuz başında, karanlık gecelerin yıldızları gibi parlak parlayan bardaklardan birini kapacağız.

Sütten daha beyaz, miskten daha güzel kokulu, baldan daha tatlı bir serbetten içeceğiz. Ondan bir yudum aldıktan sonra da, bir daha asla susuzluk nedir bilmeyeceğiz.

360 Keşver Suresi, 108:1.
361 Bîz: Buhârî, "Rikâb", 53; "Mâğaz", 17; "Tefsîr", 108; Müslim, "Fekâh", 25-45; Ebu Dâvud, "Sünnet", 22, 23; Tirmizî, "Kıyâmet", 9, 14-15.

Fakat asıl susuzluğumuz, bizi oraya çağırma görünce dinecek.

İnsanların en sevgiliyle kucaklaşacağız.

Onunla göz göze geldiğimiz anda, dünyanın da, kıyametin de bütün sıkıntıları geride kalmış olacak.

Kimbilir, "Peygamber mü'minlere kendi canlarından daha yabandır"³⁶² buyuran yer ve gökler Rabbinin bu sözle neyi murad ettiğini, belki de o gün anlayacağız.

--- BÖLÜM ÖZETİ ---

Cehennem üzerine kurulmuş olan Sırat'tan bütün insanlar geçecek. Ancak iman edenler, derecelerine göre kolaylık içinde bu yolu geride bırakacak. Cennet ırmaklarından Keşver üzerindeki Havuz başında ise, Peygamberimiz ümmetiyle buluşacak.

362 Akzâb Suresi, 33:6.

52. Büyük sevkıyat

İnsan başıboş bırakılacağı mı sanıyor?

Kıyamet Süresi, 75.36

KİYAMET gününün bütün aşamaları geride kaldıktan sonra, haklarında hüküm verilenler, şu sınıflara ayrılırlar:

1. Doğrudan Cennete girecekler. Bunlar, iman edilmesi gereken konulara tam bir şekilde iman eden ve iyi işler yapan, tartıda da iyi işleri kötülüklerinden fazla gelmiş olanlardır. Yahut, kötülükleri fazla gelse de, çetin bir hesap ile çektiği sıkıntıdan sonra ya şefaat vesilesiyle veya Allah'ın doğrudan doğruya bağışlaması sebebiyle cezası affa uğramış kimselerdir.

2. Doğrudan Cehennemde girecekler. Bunlar, iman edilmesi gereken konulara gerektiği gibi iman etmemiş, Allah'a ortak koşmuş, Allah'ı ve peygamberlerini yalanlamış olan kimselerdir.

3. Bir süre Cehennemde kalacak olanlar. Bunlar, iman etmiş, ancak işledikleri kötülükler, tartıda iyiliklerine ağır basmış olanlardır. Günahları miktancca Cehennemde ceza gördükten sonra Cennete girerler.

4. Anaf'akiler. Bunlar, çoğunluğun görüşüne göre, iman etmiş, fakat iyilikleri ile kötülükleri eşit geldiği için Cennete girememiş olanlardır. Bunlar da bir süre sonra Cennete girerler.

Bunlardan Cennete girecek olanlar, ister doğrudan, isterse sonradan girmiş olsunlar, orada sonsuza kadar kalacaklardır. Kâfirler de Cehennemde sonsuza kadar kalacaktır. Ve her

ikisinde de hayat hem cismanî, hem de ruhani olacak; oranın sakinleri mutluluk veya azabı hem bedenleri ve hem de ruhlarıyla, maddî ve manevî olarak sonsuza kadar tadacaklardır.

Dünyanın ve ahiretin en büyük, en dehşetli, en göz kamaştırıcı, en muhteşem tabloları, hesaplar görüldükten sonra, herkesin yerlerine sevk edilişi sırasında yaşanır. Kur'an, o tabloyu, kıyametin ilk ânından başlamak üzere, dinleyen o manzaranın içine çeken canlı tasvirlerle şöyle anlatıyor:

"Sür'a üflenir ve Allah'ın dilediği kimseler dışında göklerdeki herkes ve yerdeki herkes ölüür. Sonra ona bir daha üflenir, bir de baharsın onlar kalmış bekliyorlar."

Yeryüzü, Rabbinin nuruyla aydınlanır. Kitap ortaya konur. Peygamberler ve şahitler getirilir ve haksızlığa uğratılmaksızın aralarında adaletle hüküm verilir.

Herkes yaptığı için karşılığı tam olarak verilir. Allah, onların yaptıklarını en iyi bilendir.

İnkâr edenler grup grup Cehenneme sevk edilirler. Cehenneme vardıklarında oranın kapıları açılır ve Cehennem bekçileri onlara şöyle derler: "Size içinizden, Rabbinizin ayetlerini size okuyan ve bu gününüze kavuşacağımızda dair sizi uyaran peygamberler gelmedi mi?" Onlar da, "Evet geldi" derler. Fakat inkârcılar hakkında azap sözü gerçekleşmiştir.

Onlara şöyle denir: "İçinde ebedî halmak üzere Cehennemin kapılarından girin. Büyüklük taslayanları kalacağı yer ne kotadur!"

Rablerine karşı gelmekten sakınanlar da grup grup Cennete sevk edilirler. Cennete vardıklarında oranın kapıları açılır ve Cennet bekçileri onlara şöyle der: "Size selâm olsun! Tertemiz oldunuz. Haydi ebedî halmak üzere buraya girin."

Onlar şöyle derler: "Hamd, bize olan vaadini gerçekleştiren ve bizi Cennetten dilediğimiz yere konmak üzere bu yurda varış kılın Allah'a mahsusdur. Salih amel işleyenlerin mükâfatı ne güzelmiş!"

Melekleri de, Rablerini hamd ile tesbih edip yücelterek Arş'ın etrafını husatmış hâle görürsün. Artık kulların arasında adaletle hüküm verilmiş ve "Hamd âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsusdur" denilmiştir.³⁶³

→ BÖLÜM ÖZETİ →

Hesapların görülmesinden sonra Cennetlikler ve Cehennemlikler birbirinden ayrılır ve hepsi, bölük bölük ebedî yurtlarına sevk edilir. Dünya ve ahiretin en heyecanlı manzaraları bu sevkıyat sırasında yaşanır.

363 Zümer Süresi, 39.68-75.

53. Cennet ve ötesi

Şüphesiz Allah, mü'minlerden canlarını ve mallarını, kendilerine vereceği Cennet karşılığında satın almıştır.

Tevbe Süresi, 9:111.

CENNET ehli, Cennete girdiklerinde, her taraftan çevrelerine doluşan meleklerin hoşgeldinleriyle karşılanırlar.

"Atalarından, eşlerinden ve çocuklarından iyi olanlarla beraber Adn Cennetlerine girerler. Melekler de her bir kapıdan yanlarına girerler: "Sabretmenize karşılık selâm sizlere. Dünya yurdunun sonucu olan Cennet ne güzeldir!"³⁶⁴

Bundan sonrası, Cennet hayatıyla ilgili müjdelerdir. Bir nida edici, Cennete girenlere şöyle seslenir:

"Artık sonsuz bir hayatınız var; asla ölmeyeceksiniz. Hep sağlıklı olacaksınız; artık hastalanmayacaksınız. Sonsuz bir gençliğiniz var; asla yaşlanmayacaksınız. Hep safâ süreceksiniz; asla üzalmeyeceksiniz."³⁶⁵

Kur'an, baştan sonra Cennet hayatının tasvirleriyle doludur. Nasil bir insan görünümünün ömündeki kendi küçük bahçesini tarif ederse, Kur'an da, Cenneti, içindelikler ve orada yaşanacaklarla beraber, öylece tasvir eder. Fakat bunu, bizim anlayacağımız bir dile çevirecek yapar. Bunun için de sık sık istiareler kullanır. Salkım salkım ağaçlardan, altın tepsilerden, billür kupalardan,

364 Ra'd Süresi, 13.23-24.
365 Müslim, "Cennet", 22.

gümüş kadehlerden, ipek asarlı elbiselerden, yeşil yastıklardan, mücevherattan, kuş elerinden, pınarlardan, kafur ve zencefil katkılı içeceklerden, altın ve gümüş bileziklerden ve daha nice Cennet nimetlerinden söz eder. Ancak bütün bunlar, bizim bildiğimiz kelimelere bürünmüş, ama bu dünyanın terazisiyle tartılamayacak lütf ve nimetlerdir, hiç bal yememiş bir kimsenin balın tarifinden ne anlarsa, biz de bu tasvirlerdeki Cennet nimetlerini o kadar kavrayabiliriz. Lâkin şu kadramı anlansın ki, bütün bunlar, Cennet gibi görülmedik bir âleme layık altınlar, gümüşler, ipkeler, meyveler, pınarlardır. Nitekim Yüce Allah da hem Kur'an'ında, hem de bir hadisi-kudsîde, bütün bunların dünya ölçülerine sığmayacak nimetler olduğunu bildirmiştir:

"Onlar için, yaptıkları güzel işlerin karşılığında, göz aydınlığı olacak ne ödülleri saklandığını kimse bilemez."³⁶⁶

"Ben iyi hullarına toyle nimetler hazırladım ki, ne göz görmüş, ne bulak içmiş, ne de kimsenin hatırına gelmiştir."³⁶⁷

Cennete girenler için, bu dünyanın zevk ve lezzetlerindeki sınırlamalardan, bu zevklere karşın elem ve sıkıntılardan hiçbir eser yoktur. Artık onların yapacağı, Rablerinin kendilerine bağışladığı maddî ve manevî duyu ve yetenekleriyle, Cennetin bütün nimetlerinden doya doya istifade etmektir. Bu nimetlerle daha ilk karşılaştıklarında anlarlar ki, geride bıraktıkları dünya hayatının bütün zevkleri de, derterleri de, bir anlıkmuş. Değmezmiş hiçbir şey ne uğrunda kavgaya, ne de ardından gözyaşı dökmeye. Burada kimin payına üç kuruş fazla, kiminkine eksik düşmüş olmasının hiç mi hiç anlamı yokmuş. Helâl lokmadan, Allah'ın buyruk ve yasakları çerçevesinde yaşanan bir hayatın, ahiret için yapılan hazırlıklardan başka hiçbir şeyde hayır yokmuş. Her şey, ama her şey, sonsuzluk diyarında bir şeyler kazanmak için bir vesileymiş, o kadar. O

366 Sude Suresi, 32-37.
367 Bahar, "Tejris", 32-1.

vesileyi yakalayabilmek için çekilen zahmetler, dökülen terler, katılan emekler, meğer mutluluğun ta kendisiymiş!

Cennetten ötesi

Cennet nimetlerinin en küçüğü, bu dünya nimetlerinin en büyüğüyle kıyaslanmayacak kadar büyük bir lütuftur. Ancak Cennet ehlini bekleyen daha başka bir lütf da vardır ki, onun yanında Cennet nimetlerinin en büyükleri de küçük kalır. Daha doğrusu, Cennet nimetleri, asıl o büyük lütf sayesinde gerçekten nimet olur.

"Allah, mü'min erkeklerle ve mü'min kadınlara, ebedî olarak kalacakları, içinden ırmaklar akan Cennetler ve Adn Cennetlerinde çok güzel koşullar verdi. Allah'ın rızası ise, bunların hepsinden daha büyüktür. İşte bu büyük başarıdır."³⁶⁸

"Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için Rableri katında, içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları Cennetler, tertemiz eşler ve Allah'ın rızası vardır. Allah, kullarını hakıyla görür."³⁶⁹

"Rableri onlara, kendi hatırlarından bir rahmet, bir hoşnutluk ve kendilerine içinde takenmez nimetler bulunan Cennetler müjdelemektedir."³⁷⁰

Bu dünyada rızasını Kur'an'ı ile bize müjdeleyen Yüce Allah, ahirette de bu müjdesi Cennet ehline bizzat verir:

Allah, Cennet halkına "Ey Cennet halkı!" diye seslenir.

Onlar "Buyur, ey Rabbimiz," derler. "Bütün hayır Senin elindedir."

Allah sorar: "Hâlinizden memnun musunuz?"

"Nasıl memnun olmayalım, yâ Rabbi?" derler. "Yaratıklarından kimseye vermediğin nimetleri Sen bize bağışladın."

368 Tebe Suresi, 9-12.
369 Al-İnşâ Suresi, 3-15.
370 Tebe Suresi, 9-21.

Allah, "Ya bundan daha üstünü size verecek olsam?" der

Onlar "Yâ Rabbi, hangi şey bundan daha üstün olabilir ki?" derler

Allah, "Size hoşnutluğumu bağışlıyorum," buyurur. "Bundan sonra size asla gazap etmeyeceğim."³⁷¹

Allah'ı görmek

Cennet nimetlerine erişmek, üstelik bir de Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak...

İnsan, bundan daha ötede bir mutluluk düşünemez.

Cennet ehli de, bir kulan tadabileceği bütün mutluluklara en üst seviyeye ulaşmış bulduklarını düşünürken, bir başka sürprizle karşılaşır. Bu, Cennetin bütün nimetlerini birden unutturacak kadar büyük bir başka lütuftur. Kur'an'da bu büyük lütf şöyle işaret edilir:

"Güzel iş yapanlara, daha güzeli ve bir de fazlası vardır. Onların yüzlerine ne bir kara bulasın, ne de bir zillet. İşte onlar Cennetliklerdir ve orada ebedî kalacaklardır."³⁷²

Sevgili Peygamberimiz, bu müjdesi bir hadisi-şerifinde açar ve "ziyadesi" ile kastedilen şeyin ne olduğunu bize anlatır:

"Cennet ehli Cennete girdikten sonra, bir nida edici şöyle seslenir: 'Allah'ın size bir sözü vardır; şimdi onu yerine getirmek istiyor.'

Onlar derler ki: 'Bizi atesten kurtarıp Cennete sokmakla Allah yüzümüzü ak etmedi mi?'

Derken Allah perdesi kaldırır. Allah'a yemin olsun ki, onlar için, Allah'a bakmaktan daha sevimli hiçbir şey yoktur."³⁷³

Allah'a bakmaktan daha sevimli hangi şey olabilir ki? Dünyanın ve ahiretin bütün güzellikleri, bütün nimetleri, bütün lütufları, onun sonsuz güzellikler kaynağı olan

371 Bahar, "Bihak", 31; Müslim, "Cennet", 9; Tirmizi, "Cennet", 18.
372 İman Suresi, 10-26.
373 Tirmizi, "Tejris", 10-10; Müslim, "İman", 297; İbni Mâce, "Mahabbetü", 13.

İsmasının eserlerinden başka bir şey değildir. Gözle görülen, kulakla işitilen, akılla anlaşılacak, kalbe hissedilen, maddî ve manevî bütün duyu ve yeteneklerle bilinen, seyredilen, koklanan, tadılan ne güzellik varsa, hepsi O'nun isimlerinden bir isim bir küçücük parlımsın yansıtır. Bir çiçek çiçek kadar, bir Cennet Cennet kadar... Ama bütün bunların hepsi bir araya gelse, bütün o güzelliklerin kaynağı yanında, güneşin karşısındaki bir mum ışığı kadar da görünmezler. Onun için, Cennet ehli, Rablerini seyretmeye bir daldılar mı, dönüp de Cennetin nimetlerine bakmak akıllarının köşesinden geçmez.

Bu dünya hayatında bize verilmiş olan duyularla ahiretin nimetlerini tattırmak mümkün olmazsa, Allah'ı görmekten söz etmek, elbette ki hiç mümkün olmaz. Onun için, Kur'an'da "Gözler O'nu göremez"³⁷⁴ buyurulmuştur. Allah'ı görmek isteyen Hz. Musa'nın aldığı cevap da "Sen Beni göremezsin; ama su dağa bak; eğer o yerinde durursa o zaman görürsün" olmuş, sonra da dağın parımparça oluşunu görüp baygın düşmüştü.³⁷⁵ Fakat sonsuzluk âleminde insana Cennet nimetlerinden alabileceğine istifade edecek duyu ve yetenekler verildikten başka, bütün o nimetlerin sahibi olan Rabbinin de görebilecek bir yetenek de bağışlanacak; böylece insan, dünya ve ahiretin sayısız nimetleriyle kendisini ona tanıtan ve sevdiren, çok sevdiği ve merak ettiği Rabbinin bizzat görmek gibi bir şeref ve mutluluğa da erişecektir. "İşıl işıl yüzler vardır o gün, Rabbinin bakmaktadır"³⁷⁶ mealindeki âyette bu müjde vardır.

== BÖLÜM ÖZETİ ==

İman eden ve imanlarına layık güzel işler yapan kimseleri, Allah, ebediyen kalacakları Cennete yerleştirecektir. Onlar için bundan daha büyük bir ödül ise, Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak ve Rablerini görmeye olacaktır.

374 Es-Şim Suresi, 6-103.
375 Araf Suresi, 7-43.
376 Kıyame Suresi, 75-22-23.

54. Cehennem ve A'râf

Kullanma şunu söyle ki, Ben çok bağışlayıcı, çok merhamet ediciyim. Fakat azabım da acı mı acı bir azaptır.

Her Suresi, 15:49-50

İYİ VE KÖTÜ her şeyin bir arada barındığı bir dünyada yaşıyoruz. Mutluluklar ve acılar, iyilikler ve kötülükler, güzellikler ve çirkinlikler burada beraberce yaşıyor. Bu arada, kimi insanları insanlığın en yüce değerlerini destanlaştıran bir hayatı arka planında bırakıp giderken, kimileri de dünyaya kandan, kinden, fesattan başka bir şey vermiyor. Sonuçta, bu dünya, aynı anda hem iyilik, hem de kötülük üreten bir büyük fabrika halinde çalışıyor. Bütün bu üretilenler ise, bir başka aleme gönderiliyor. İyiler ve kötüler, mazlumlar ve zalimler, görünürde aynı toprağın altına giriyorlarsa da, yok olup gitmiyorlar, bütün hesapların görüleceği bir aleme gözlemleri açıyorlar.

"O hangi güne erelenmiştir?"

Hüküm ve ayırım gününe sen ne bileceksin.

Hüküm ve ayırım gününe sen ne bileceksin.

O gün vay yalanlayanların hâline!"³⁷⁷

Hüküm günü geldiğinde, artık dünyadaki karşılıktan en küçük bir iz yoktur. İyilerle kötüler birbirinden iyice ayrılmış; bunlardan biri Cennetin, diğeri Cehennemin

377 Mârekat Suresi, 77:12-15.

tarafında kalmıştır. Dünyanın ürettiği bütün iyilikler nasıl bir havuz gibi Cennete boşalmışsa, kötülükler de ayrılmış bütünyle Cehennem havuzuna dolmuştur.

Fakat Cennet gibi, Cehennem de bu dünyanın ölçülerine anlaşılabilir bir yer değildir. Cennetin zevk ve lezzetleri nasıl hayallere sığmayacak boyutta ise, Cehennemin çeşit çeşit azapları da öylece akıl ve hayalleri âciz bırakacak boyutlardadır. Şu farkla ki, Cennet, kulun hak ettiği ödülün daha fazlasını Allah'ın lütfu olarak ona sunar, Cehennemde ise, Allah'ın adaleti olarak, sadece kulun hak ettiği ceza vardır.

"Her kim iyi amel getirirse, ona ondan daha hayırlısı vardır. Onlar o gün korkudan emindirlir. Kimler de kötü amel getirirse, yüzüstü ateşe atılırlar. Kendi yaptıklarından başka bir şeyin harslığını mı bulacaksınız?"³⁷⁸

Bu âyetleri bize açıklayan Peygamberimiz, iyilikle gelen kimsenin "Allah'tan başka tanı yoktur" sözcüyle Allah'ın huzuruna çıkan kimse, kötülükle gelen ise Allah'a ortak koşmuş olarak gelen kimse olduğunu bildirir.³⁷⁹ Zira Yüce Allah, Kur'an'ında, kendisine ortak koşulmasını bağışlamayacağını açıkça bildirmiş ve bütün kullarını bundan şiddetle sakındırmıştır.³⁸⁰

Yüz yirmi dört bin peygamber vasıtasıyla Allah'ın tekrar tekrar yaptığı uyarıların hiçbirine kulak asmayan, üstelik Allah'ı, peygamberlerini ve kitaplarını yalanlayarak O'nu ve âhiret gününü inkâr eden, Yüce Allah "Diriltileceksiniz" buyururken "Hayır, diriltilemeyeceğiz" diyerek Rabbine karşı gelen, Allah'ın mülkünü O'nun şiddetli tehditlerine rağmen başka varlıklar ve sebepler arasında paylaştıran, Allah'ın

378 Neml Suresi, 27:89-90.

379 Mârekat, 2:441, No. 3528.

380 "Ağabilmeyen Söz" baskısı: 18. bölümde bulunur.

buyruk ve yasaklarını hiçbir şekilde umursamaksızın bir hayat sürüp sonra da kimseye karşı hesap vermeyeceğini sanan, bu dünyadaki güçleriyle insanlara zulmedip sonra da bu zulümlerinin yanlarına kalacağını zanneden kimseler, nasıl bir yanlıgı içinde ömürlerini tüketmiş olduklarını o gün Cehennemin alevleri içinde titraf edip duracaklar, ancak bu pişmanlıkların kendilerine bir fayda vermeyecektir.

"Rablerini inkâr edenler için Cehennem azabı vardır. Ne hovu varılacak yerdir orası!"

Oraya atıldıklarında, onun kaynarken çıkardığı korkunç uğultuyu işitirler.

Neredeyse Cehennem öfleden çatlayacaktır! Oraya her bir topluluk atıldıkça oranın bekçileri onlara, "Size bir uyarıcı gelmemiş miydi?" diye sorarlar.

Onlar da şöyle derler: "Evet, bize bir uyarıcı gelmişti. Fakat biz onu yalanlamış ve 'Allah hiçbir şey indirmemiştir. Siz ancak büyük bir sapıklık içindediniz' demiştik."

Yine derler ki: "Eğer hulak vermiş veya ahlâmızı kullanmış olsaydık, şu âlevli ateşten uzak olmazdık."

İşte böylece günahlarını titraf ederler. Artık âlevli ateştekiler Allah'ın rahmetinden uzatılsun!"³⁸¹

Sirk ve inkâr ehlinde: başka, ister kâfir isterse mü'min olsun, zalimler de zulümlerine lâyık olan cezayı Cehennem denen o dehşetli ceza mahallinde bulacaklardır. Öyle ki, bu dünyada işlenmiş hiçbir zulüm karşılıksız bırakılmayacak, hiçbir mazlumun âhi cevapsız kalmayacaktır. Bu arada, dünya hayatında onların mağduru olmuş kimseler de, bir yandan Cennete Rablerinin kendilerine bağışladığı nimetler arasında ilâhî rahmetin safâsını sürerken, bir yandan da, o

381 Mulk Suresi, 67:8-11.

zalimlerin cezalandırılmasında tecelli eden ilâhî adaletin güzelliğini seyrederek ferahlanacaklardır.

"Günahkârlar, (dünyada) iman edenlere gülüyorlardı. Mü'minler yanlarından geçtiklerinde, birbirlerine baş göz ederek onlarla alay ediyorlardı. Allah'ın dönerken zevk ve neşe içinde gülüşe gülüşe dönüyorlardı. Mü'minleri gördükleri vakit, "Hiç şüpheli yok, şunlar sapık kimselerdir" diyorlardı. Halbuki onlar, mü'minlerin başına beki olarak gönderilmemişlerdi. İşte bugün de mü'minler hâflerine gülerler. Koltukları üzerinde (etraf) seyrederek. Nasıl, hâfler yapmakta olduklarının karşılığını buldular mı?"³⁸²

A'râf

Kur'an'da Cennet ve Cehennem ile ilgili uzun ve ayrıntılı tasvirler yer alırken, A'râf ağırlı bir yerden de söz edilir, ancak bu konuda ayrıntı verilmez. Konuyla ilgili âyetlerde şöyle buyrulur:

"Cennet ile Cehennem arasında bir sur, A'râf üzerinde de birtakım adamlar vardır. Cennet ve Cehennemliklerin hepsini simalardan tanımaktadırlar. Cennetliklere, 'Selâm olsun size!' diye seslenirler. Onlar henüz Cennete girmemişlerdir, ama bunu ummaktadırlar. Gözleri Cehennemlikler tarafına çevirdiği zaman, 'Ey Rabbiniz! Bizim zalim toplumla beraber hâlma' derler. A'râf'takiler, simalardan tanıdıkları birtakım adamlara da seslenir ve şöyle derler: "Ne çablaşınız, ne de taslamakta olduğunuz kibir size bir yarar sağlar! Siz'in, 'Allah bunları rahmete erdirmez' diye yemin ettikleriniz şunlar mı?" (Sonra Cennetliklere dönerek) 'Haydi, girin Cennete. Size korku yok. Siz üzülecek de değilsiniz' derler."³⁸³

Kelime anlamı itibarıyla "yüksek yerler" demek olan A'râf, bu âyetlerden anlaşılacağına göre, Cennet ile Cehennem arasında bulunmaktadır. Burada bulunanların kimler

382 Mâaffin Suresi, 83:29-36.

383 A'râf Suresi, 7:46-49.

oldukları hakkında çeşitli görüşler varsa da, bunlar arasında en meşhur ve muteber olanı, onların iyilik ve kötülükleri birbirine eşit olan mü'minler olduğu yönündedir. Onları Cehennem ehlinin hâline bakınca onlarla birlikte olmadıkları için şükrederler; Cennet ehline bakınca da onlara imrenirler. Uzunluğu hakkında bilgi sahibi olmadığımız bir süre sonra da Yüce Allah onları rahmetiyle Cennetine yerleştirir.

Diğer yandan, günahlarının çokluğu sebebiyle Cehenneme düşmüş olan mü'minler de cezalarını çektikten veya bir şekilde affa uğradıktan sonra oradan çıkarılıp Cennete kavuşurlar. Böylece, ahiret âleminde herkes sonsuza kadar kalacağı yerine yerleşmiş olur.

Hadere İman

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Allah'ı inkâr ederek veya O'na ortak koşarak Allah'ı ve peygamberlerini yalayanlar sonsuza kadar, günahları iyiliklerinden fazla gelen mü'minler de bir süre Cehennemde ceza göreceklerdir. Arâffakiler ise, iyilik ve kötülükleri eşit gelen kimselerdir, bunlar da bir süre sonra Cennete girerler.

55. Kader nedir?

Biz, her şeyi bir kaderle yaratık.

Kamer Sûresi, 54-59

BİR YAPRAK, yaprak oluncaya kadar büyür. Hangi bitkinin yaprağı ise, onun şeklini alır. Orada durur.

Sanki görünmez bir kalıp vardır; hücreler o kalıba dökülür, onun şeklini alır. Yahu bir projeye göre bir bina kurulmaktadır; nereye kaç tane tuğla konulacağı kesin bir hesaplara belirlenmiştir.

Bir çiçek, çiçek oluncaya kadar büyür. Hangi bitkinin çiçeği ise, onun şeklini alır. Orada durur.

O da görünmez bir kalıptan çıkmış gibidir. Şekiller bir plana göre belirlenmiş, boyalar o plana uygun şekilde sürülmüştür.

Eğer yaprak ve çiçek bir kalıba göre inşa edilmiş olmasaydı, her ikisinde de hücreler gelişigüzel çoğalırdı, her yöne doğru kontrolsüz bir şekilde üremeye devam eder ve sonunda ortaya tostoparlık bir hücre yığını çıkardı. Daha doğrusu, bu işin "somu" da gelmezdi; çünkü o manevî kalıp olmazsa, çoğalan hücrelere "dur" emrini verecek bir merci bulunmazdı.

Bir yaprak veya bir çiçek gibi, bu âlemden her şey bir plana yaratılır, bir manevî kalıba dökülür. Zerreler, moleküller, hücreler tek tek sayılır. Miktarlar bir ölçü ile belirlenir. Ölçü ve miktarlardan bir "kader" ortaya çıkar. Bu, her şeyin bütün incelik ve gizliliklerine nüfuz eden ve her şeyin her

şeyle bütün ilişkilerini kuşatan sınırsız bir ilim ve iradenin eseri olan bir kadedir.

Bu âlemden var olan her şey, bir kaderin sonucudur. Bir su molekülü, bir kaderle kurulur. Bir kelebek kanadı, bir kaderle yaratılır. Bir bulut, bir kaderle inşa edilir. Dağlar, denizleri, canlı ve cansız varlıklarıyla dünya bir kaderle yaratılır. Güneş bir kaderle tutuşur. Ay bir kaderle nurlanır. Gökler, bütün bannırdıklarıyla beraber, bir kaderle var olur.

Kader, vücuda gelecek olan varlığın "projesidir." Sonsuz bir ilme dayanan bu projenin hayata geçmesi için de sonsuz bir kudret lazımdır. Bunu İlahî kudret yapar. Böylelikle, kader, uygulanmış, icra edilmiş, yani "kazâ edilmiş" olur.

Bir başka deyişle: Her şeyin kaderini Allah sonsuz ilmiyle tayin eder, sonsuz kudretiyle de kazâ eder.

Biz, "Kader ve kazâ Allah'tandır" dediğimiz zaman, her şeyin her hâlini takdir edenin de, vücuda getirenin de Allah olduğunu dile getirmiş oluruz. Bazen de, sadece "kader" der, fakat geniş anlamıyla hem kaderi, hem de kazâyı kastederiz.

Buraya kadar verdiğimiz örneklerde, varlıklar donuk birer fotoğraf karesi hâlinde farz ettik. Halbuki bir yaprağın veya bir çiçeğin, tek hücreli hâlinde itibaren sararıp solmasına, yere düşüp toprağa karışmasına, böcek ve bakterilere besin olmasına kadar geçirdiği pek çok aşamalar vardır. Bütün bu aşamaları donuk bir fotoğraf karesi olarak değil de, bir sinema filmi hâlinde seyredilecek olursak, ortaya bir hayat hikayesi çıkar.

Yaprağın veya çiçeğin birer fotoğraf karesi olarak incelediğimiz birinci hâlleri, onların uzayda işgal ettikleri

yeri gösterir. Sinema filmi hâlinde seyrettiğimiz hayat hikâyeleri ise, onların hem uzay (mekân), hem de zaman itibarıyla durumlarını göstermektedir.

Kader ise, onların sadece mekân itibarıyla durumlarını değil, zaman itibarıyla durumlarını ve zaman içinde geçirecekleri halleri de kapsar.

Yani, kader, hem mekânı, hem de zamanı planlar.

Varlıklar mekân ve zaman içindeki boyutları itibarıyla birbirinden çok farklı olsalar da, kader ve kazâ karşısında tamamen eşit durumdadırlar. İlâhî kader birkaç günlük ömür biçtiği bir kelebeğin mukadderatını nasıl tayin ederse, yüzyıllar boyunca yaşatacağı dev gibi bir çınar ağacının mukadderatını da öylece belirler. Bir serçe kuşu ile bir balina, bir zerre ile bir gezegen, bir yanardağ ile bir yıldız, bir yağmur damlası ile bir okyanus arasında da bu açıdan hiçbir fark bulunmaz. Çünkü bunlar üzerinde hükmeden ilim, irade ve kudret sıfatları sonsuzdur,³⁸⁴ sonsuz karşısında ise her şey eşitlenir. Fark, zaman ve mekâna mahkûm olan bizim götümüzdedir. Biz bir kum tepesinin rüzgârla oluşup dağılmasını pek kolay bir şey olarak görür, dağları ise sapaşaglam yerlerinde sabit sanırız. Oysa onlar da yerkabuğunun hareketiyle oluşup şekil değiştirmektedirler. Şu farkla ki, kum tepesinin ömrünü dakika yahut saat ölçüğünde cizen kader, dağlara da jeolojik çağlar ölçüğünde ömürler takdir eder.

Kader ve kazânın mekân ve zaman üzerindeki egemenliğini böylece gördükten sonra, bunu bir adım daha ileri götürerek, konuya başka bir açıdan daha bakacağız.

³⁸⁴ Allah'ın ilim, irade ve kudret sıfatları ile ilgili bilgi 8, 12 ve 13. bölümlerde verilmiştir.

→ BÖLÜM ÖZETİ ←

Her varlık, kendisi için hazırlanan manevî bir kalıptan çıkmışasına bir şekil ve ölçü içinde vücuda gelir. Bu manevî kalıba "kader" diyoruz. Kader, varlıkların hem mekân, hem de zaman içindeki durumlarını beraberce kapsar. Kaderin belirlediği şeyin vücuda gelişini "kazâ" olarak adlandırılır.

56. Kader her şeyi beraber ölçer

Hiçbir şey yoktur ki hazineleri yanımızda olmasın.
Biz onu ancak belli bir ölçüyle indiririz.

Hicr Sûresi, 15-21

KÂİNATTAKİ her bir varlık, ölçülü ve düzenli yaratılışıyla, bir kader eseri olduğunu gösterir. Eğer onlar önceden planlanmış ve bu plana uygun şekilde yaratılmış olmasaydı, kâinatın hiçbir yerinde bir düzen bulamazdık. Oysa bütün tabiat bilimleri, sayısız bilim adamlarının yüzyıllarca süren çabalarıyla, kâinattaki göz kamaştırıcı düzenin sırlarını çözmeye çalışmaktadırlar. Onun içindir ki, tabiat bilimlerinin bütün çabası, bir bakıma, kaderin sırlarını öğrenme teşebbüsüdür diyebiliriz.

Fakat ilâhî kader, bir varlığı yaratırken, sadece ona bir ölçü ve düzen vermekle kalmaz, onun diğer varlıklarla olan ilişkilerini de düzenler. Hatta, onu ve onunla ilişkisi bulunan diğer varlıklarla hep birlikte, birbirlerinin kaderiyle uyum içinde planlar. Çünkü bu kâinata kendi başına bir hayat süren bir şey yoktur; her şey, pek çok şeyle birlikte, son derece karmaşık bir ilişkiler ağına içinde yaşar.³⁸⁵

Bir kuşun gagasına bakacak olursanız, onun neyle beslendiğini anlayabilirsiniz. Çiçeklerde ve tohumlarla beslenen kuşların gagası komi biçiminde, bunları toplayıp

³⁸⁵ Kâinattaki birlik kavramı, 6. Bölümde de ayrıca ele alınmıştır.

parçalamaya elverişli şekilde düzenlenmiştir. Böcek yiyen kuşların gagası daha ince, "biz" şeklindedir. Papağan türü kuşların kanca şeklindeki gagası, sert kabuklu meyvelerin kabuğunu kırmaya ve bir yere nımanırken tutunmaya yarar. Baykuş ve benzeri kuşların gagası ise sivri ve kancalı bir şekilde, etleri parçalamak üzere yaratılmıştır. Yassı gagalar su içinde besini süzmeye, uzun ve sivri gagalar balık yakalamaya, en uzun gagalar da çamur ve bataklıklarda besin aramaya yarar. Bütün bunlar, bir hayvanın çevresiyle birlikte planlanarak yaratıldığını gösteren sayısız delillerden, sadece gaga ile ilgili bir ayrıntıdan ibarettir.

Kraliçe anı, normal olarak, sadece döllenmiş yumurtalar yumurtlar; bunlardan dışı anlar çıkacaktır. Erkek anlara ise, sadece yeni bir kovan kurulacağı zaman, geçici olarak ihtiyaç doğar. Böyle bir ihtiyaç doğduğunda, kraliçe belirli sayıda döllenmemiş yumurta da yumurtlar ki, bunlardan da erkek anlar çıkacaktır. Bunun yanı sıra, işçi anlar, az sayıda larvayı da özel bakıma alırlar ve yeni kraliçe adayları olarak bir beslenme rejimine tâbi tutarlar. Bu arada, işçi anların tamamı dışı anlardır ve çiftleşmedikleri için hepsi de döllenmemiş yumurta yumurtlayabilecek durumdadır. Lakin kraliçe anı, onlara her gün bir tür doğum kontrol ilacı tattır; bunu anlar ağızdan ağıza doluşturarak kovanda kraliçeden başka yumurtlayan anların bulunmamasını temin ederler.

Bütün bunlar da, bir an kovanında her şeyin her şeyle beraber inceden incele ölçülüp biçildiğini ve bütün işlerin bir arada planlandığını gösteren pek çok ayrıntıdan birkaç tanesidir.

O anların bir de bitkilerle olan ilişkileri vardır. Onlar hangi çiçekleri ziyaret edeceklerini bilirler. O çiçekler de anın hoşlanacağı renklerle bürünmüş, ona yol göstererek çiçek

tozu kaynağına çekecek desenlerle süslenmiştir. Yani, bir taraftan balansı çiçeğe uygun şekilde yaratılırken, diğer taraftan da çiçek, balansına uygun şekilde düzenlenmiştir. Bu ilişkilerin içinde, dünyanın manyetik alanı, güneşin konumu, havanın kaldırma gücü, petek mimarisi gibi nice hesaplar da vardır. Ve bu karmaşık ilişkiler, bir yanda annin nizamı çiçeklerin eliyle ona sunacak, diğer yandan da çiçeklerinin kucağına ona açan bitkilerin neslinin devamını annin hizmetine bağlayacak bir şekilde düzenlenmiştir. Bütün bu ilişkilerin ötesinde de, hem arı sayesinde neslini devam ettiren meyve ve sebzeleyen yiyecek, hem de annin yüzlerce çeşit bitkiden süzerek peteklere depoladığı bal denen mucizeden gıdasını ve şifasını alan insan vardır.

Bir kuşun gagası yahut bir annin anteni, bu kâinata uzun bir yolculuğa çıkmak isteyen bir kimsenin iyiliği için bir başlangıç noktasıdır. Bunların yerine bir serçenin tüyünü veya bir filin kulağını da düşünebilirsiniz. Hangisinden yola çıkacak olsak, kendimizi, âlemin büyük kısmını kaplayan bir ilişkiler ağı içinde buluruz. Böylece, herhangi bir varlığın kaderi, daha pek çok varlığın kaderiyle beraber planlanmış ve inceden inceye ölçülüp biçilmiş şekilde karşımıza çıkar.

Bu yolculuğun bir de diğer yönü vardır.

Bir kuş veya bir an tek bir vücut halinde görünse de, aslında onlardan her biri, dünya nüfusundan da kalabalık bir hücreler topluluğu demektir. O hücrelerden de her biri bir ölçüyle yaratılmış, bir kadere uygun şekilde düzenlenmiştir, onlardan hangisini inceleyecek olsanız, karşılaşacağımız şey bir küçük hücre değil, başlı başına bir âlemdir. Bu âlemlerin de bir kuş veya bir an bedenini içinde birbirleriyle olağanüstü ilişkileri bulunur.

İşte, bir taraftan güneşe kadar uzanan, diğer taraftan da hücrelerin derinliklerine inen bu ilişkiler, hem bütün varlık âlemini birden göz önünde tutan, hem de bir minik bedenini en gizli koşullarına kadar nüfuz eden bir kaderin varlığını apaçık gösterir.

Başka bir deyişle;

Yüce Allah'ın ilmi, iradesi ve kudreti her şeyi kuşattığı gibi, kader ve kazası da her şeyi her hâliyle kuşatır; hiçbir şey O'nun kader ve kazasından hariç kalamaz.

Gökler ve yer O'nun belirlediği kaderle var olur. Yıldızlar, gezegenler, aylar O'nun kaderiyle belirlenmiş yörüngelerinde dönerler. Güneşten bize ulaşan, O'nun kaderiyle ölçüp biçtiği hayat enerjisidir. Gece ve gündüzler O'nun tayin ettiği kaderle var olur, uzar ve kısılır. Gecede ve gündüzde barınanlar birer kaderle yaratılır ve yaşatılır. Yağmur bir kaderle yağar. Yeryüzü bir kaderle dirilir. Rızıklar bir kaderle bollaştırılır. Nefesler bir kaderle alınıp verilir. Ömür dakikaları bir kaderle sayılır. Ölüm bir kaderle vücutta gelir. Berzah ve ahiret kapıları bir kaderle açılır. Kıyamet bir kaderle kopar, Cennet ve Cehennem bir kaderle dolar.

Sözün özü: Bir şey var ise, kader de var demektir.

== BÖLÜM ÖZETİ ==

Kader, bir varlığı yaratırken, onun bütün âlemle olan ilişkilerini de beraberce düzenler. Kâinataki birlik ve varlıklar arasındaki karşılıklı ilişkiler, onların hep birlikte planlandığını ve ilâhi kaderin bütün varlıklarla bütün hâlleriyle birden kuşattığını gösterir.

57. Ezeliyet ne demek?

O, kulların önlerindeki ve arkalarındaki bilir. Onlar ise, O'nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar.

Bahara Suresi, 2:255

KADER konusunda hiçbir zaman dikkatten uzak tutulmaması gereken bir kavram vardır.

Ezeliyet.

Bu, sadece Allah'a mahsus olan bir sıfattır.

Sadece Allah'a mahsus olduğu için de, bu sıfatı, Allah'tan başka hiç kimsenin kavraması mümkün değildir.

Fakat hemen hatırlatalım: Bir şeyi kavramak başka, varlığını bilmek başka şeydir. Biz ezeliyeti idrak edemeyiz de, gökleri ve yeri yoktan Allah'ın ezeliyet sıfatına sahip olduğunu bilebiliriz. Hatta, O'na ezeliyetten başka bir şeyi yakıştırmanın mümkün olmadığını da kesin bir şekilde bilir ve buna iman ederiz.

Bununla beraber, ezeliyet konusunda hataya düşmemek için, bir noktaya dikkat etmek gerekir.

Ezeliyet, başlangıcı olmamak demektir. Fakat bu, zaman çizgisi üzerinde geçmiş tarafının en uzak noktası gibi bir şey demek değildir. Eğer öyle olsaydı, o nokta da bir başlangıç olur, zaman çizgisi üzerinde onun da öncesi ve sonrası bulunurdu. Oysa bir başlangıcı olmamak, zaman sınırlarının bütünüyle dışında olmak demektir. İşte, ezeliyetin anlamı da

budur; geçmiş, gelecek, önce, sonra, şimdi, zaman darlığı veya genişliği, zaman itibarıyla uzunluk veya kısalık gibi bütün sınırlardan münezze olmak demektir. Zamanı yaratmanın, kendi yarattığı şeyden münezze olması gerekmez mi?

Bu durum, mekândan münezzehiyet ile paralel bir kavramdır. Mekândan münezze olmak ise, "Hiçbir mekân Allah'ı sınırlayamaz; Allah her yerde hazır; her şey her zaman O'nun huzurundadır" anlamına gelir. (Nitekim güneş fiziksel olarak dünyanın hiçbir yerinde bulunmadığı hâlde her yerde birden eserini gösterir; bu durumda güneş için "Her her yerde, hem de hiçbir yerde değil" diyebiliriz.³⁸⁶)

Aynı şekilde, "Allah zamandan münezzehtir" demek de şu manaları ifade eder:

Bütün zamanlar O'nun nazanıdadır. Hiçbir zaman O'nu sınırlayamaz. O'nun için öncelik ve sonralık yoktur. O ezelden baktığı için, geçmiş ve geleceği birden görür.³⁸⁷ Bir an ile binlerce sene arasında da O'nun için bir fark bulunmaz. Bütün bu sınırlamalar, zamanın akışına tâbi olarak yaratılan biz kullar içindir.

Allah'ın zâtı ezeli olduğu gibi, bütün sıfatları ve isimleri de ezeldir. Bu sebepten, O'nun ilim sıfatı karşısında da hiçbir şeyin önceliğinden veya sonralığından söz edilemez. Nitekim Âyetü'l-Kürsî'de kulların işlediklerini de, işleyeceklerini de Allah'ın bildiğini ifade etmek üzere "Onların önlerindeki de bilir, arkalarındaki da"³⁸⁸ buyrulurken, geleceğe ve geçmişe işaret eden "ön" ve "arka" tabirleri Allah'a değil, kullara nisbet edilmiştir.

³⁸⁶ "Allah'ın Büyüklüğünü Anlamak" başlıklı 7. bölümde de belirtiriz.

³⁸⁷ Kârân'ın üçüncü kısmın âyetlerinden geçen zaman kavramı ile ilgili de aynı şekilde bu anlam vardır.

³⁸⁸ Bahara Suresi, 2:255.

Kur'an'dan önce indirilen semavî kitaplarda beser eliyle yapılan tahrifat ise, en başta Allah'ın ilim sıfatını hedef aldığı için, o kitapların öğretisi altında kader konusuna sağlıklı bir şekilde yaklaşma imkânı kalmamıştır. Bu yüzden ki, Kur'an, ilim sıfatı üzerinde özel bir vurgu ile pek çok defalar durur ve Allah'ın ilminden hiçbir şeyin gizli kalamayacağını, yüzlerce âyetinde kullara hatırlatır.

Yüce Allah'ın ilim sıfatının ezeli olduğunu bilmemiz, kulların fiilleriyle ilgili bahislerde bir kat daha önem kazanacak ve çok önemli bazı noktaları aydınlatacaktır.

↔ BÖLÜM ÖZETİ ↔

Zamanı yaratan ve biz kullarını zamana tâbi kulan Allah'ın kendisi zamandan münezzehtir. Allah için öncelik veya sonalık, geçmiş veya gelecek söz konusu olmaz; O'nun ilim sıfatı geçmiş ve geleceği birlikte kuşatır.

58. İnsanın fiilleri

Allah, sizi de, yaptığımız şeyleri de yaratmıştır.

Saffat Suresi, 37-96

KAINATIN insan eli değmemiş kısmında kader ve kazanın eserini görmek hiç zor değildir. Hangi varlığa bakacak olsak, onun üzerinde veya onun eliyle vücuda gelen işlerde apaçık bir kudret ve sanat eserini görür ve "Bu iş bu bilinçsiz varlığın olamaz" deriz. Bir güneşin dünyamızı ısıtıp aydınlatması, susmuş canlara cansız ve bilinçsiz bulutların uzak denizlerden su taşması, parmak ucu kadar bir böceğin altın peteklerde bizim için şifalı bir besin depolaması, tesadüf eseri olamayacağı gibi, o varlıkların kendisine ait bir iş de olamaz. Kuşatıcı bir ilim, irade ve kudret eseri olarak vücuda geldiği apaçık olan bütün bu fiiller, ancak bu sonsuz sıfatlara sahip bir Yaratıcının işi olabilir.

Fakat insanlık âlemine girdiğimizde, manzara bu netliğini kaybediyor. Burada insanların kendi iradeleriyle, bilinçli bir şekilde yaptıkları iyi veya kötü pek çok işle karşılaşırız. Bir tarafta şehirler kuruluyor, bir başka yerde ülkeler bombalanıyor. Bir tarafta şüpheler yazılıyor, besteler yapılıyor, başka bir tarafta masum insanlar göz kırpmadan öldürülüyor. Çeşitli ölçeklerde saadetler ve felaketler bir arada yaşanıyor ve bunların pek çoğunun arkasında fail olarak insanın kendisi görünüyor.

Bu durumda, ciddi bir soru ile karşı karşıya kalıyoruz:

İnsanlık âleminde olup bitenler gerçekten insanın iradeli fiillerinin sonucu ise, Allah'ın iradesi bu işin neresinde kalıyor?

Eğer, bütün bunlar Allah'ın iradesiyle oluyorsa, o zaman insanın kendi iradesi zannettiği şey nedir? Yoksa insana, kaderinde yazılmış olan şey bir tür zorlama altında mı yaptırılıyor?

Bu, aslında cevabı hiç de karşık olmayan bir sorudur. Kur'an bunu son derece özlü bir ifadeyle formüleştirtir:

*"Atığın zaman sen atmazın, fakat Allah attı."*³⁸⁹

Buradaki "atığın zaman" ifadesi kulun iradeli fiiline, "Allah attı" cümlesi ise Allah'ın iradesine ve fiiline bakmaktadır. Gerçekte kulan "Attım" dediği şey, bir seçimden, bir niyetten ibarettir. Bunun ötesinde, kulan "atmak" fiilini yaratacak gücü yoktur. O her ne kadar bir eliyle yayı tutup diğer eliyle oku yerleştirdiğini, sonra göz ve ellerinin koordinasyonu ile nişan aldığını, ondan sonra da yayı gerek oku serbest bıraktığını düşünse de, gerçekte ne kollarından yaya, yaydan oku geçen enerjiden haberi vardır, ne de iki gözü ile beyni arasında cereyan eden trigonometrik hesaplamalardan ve gidip gelen bilgilerden. Sinir hatlarındaki küçük bir arıza bile "ok atmak" şeklindeki kapsamlı bir operasyonun sonuçsuz kalmasına yol açabilir; bu takdirde insan da gerçekte oku atanın kim olup kim olmadığını anlar.

Ancak şunu da unutmamak gerekir:

Eğer kulan atmak niyeti ve teşebbüsü olmazsa, ok atılmaz.

Oyleyse, kula ait niyet ve teşebbüs ile Allah'a ait olan yaratma bir araya gelmelidir ki, ok atılsın.

Başka bir deyişle;

Kulun iradesi ve Allah'ın iradesi örtüşmelidir.

Bu durum, doğrudan doğruya, Allah'ın kuluna verdiği bir seçme gücünün (ki buna cüz'î irade denir) neticesidir. Bu dünya hayatında bir imtihan içinden geçmekte olan kula, Rabbi özgür bir irade vermiş, kendi iradesini de kulan iradesine tâbi kılarak, bir anlamda, "Sen hangi sonucu istersen onu yaratacağım" demiştir.

Lâkin, kulan yaptığı seçimin yaratma gücü yoksa da, sorumluluğu vardır.

³⁸⁹ Enfal Suresi, 8:17.

KADERE İNSAN

*"Biz onu yolu gösterdik; artık ister şükredes, ister nankörlük edes."*³⁹⁰

Şükür ve nankörlüğün sonucu da açık şekilde kula önceden bildirilmiştir. Nankörlük eden cezasına katlanır; şükreden Allah'ın lütfuyla ödüllendirilir.

Böylece, kulların iradeli fiillerinde üç aşamalı bir süreçle karşılaşırız:

1. Kul seçimini yapar ve teşebbüs eder.
2. Allah yaratır.
3. Sonuç kula ait olur.

Bu konuda dikkat çeken bir başka nokta da, Kur'an'da, bir taraftan kulan seçimi ve onun doğuracağı sonuçlar üzerinde durulurken, bir yandan da Allah'ın iradesine vurgu yapılmıştır:

*"Allah dilemediğiçe siz dileyemezsiniz."*³⁹¹

*"Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemediğiçe siz dileyemezsiniz."*³⁹²

Bunlardan, insanın özgür iradesini vurgulayan âyetler, ona sorumluluğunu hatırlatır, kötülüklerden alıkoyar. Allah'ın iradesini vurgulayan âyetler ise, insana kulluğunu bildirir, "Yapan sen değilsin" der, iyilikleriyle gurura kapılmasını önler.

↔ BÖLÜM ÖZETİ ↔

Her şeyi olduğu gibi, insanın fiillerini de yaratan Allah'tır. Ancak insana bu konuda bir seçme özgürlüğü tanınmıştır. Bu özgürlüğü kullanma biçimine göre de insana ödül veya ceza ile karşılaşacağı bildirilmiştir.

³⁹⁰ İnsan Suresi, 76:3

³⁹¹ İnsan Suresi, 76:30

³⁹² Tevbe Suresi, 81:29

59. Hidayet ve dalâlet kaderde varsa...

Yoksa siz kendi yaptıklarınızdan başka bir şeyin karşılığını mı bulacaksınız?

Neml Suresi, 27-90

KULLARIN fiilleri ile ilgili olarak akllara gelen bir soru da şudur:

Allah, herkesin işleyeceği şeyi ve erişeceği âkabeti bildiğine göre, kimin Cennetlik, kimin Cehennemlik olduğu belli demektir. Bu durumda kulların çalışması neyi değiştirir?

57. bölümde ele aldığımız ezeliyet konusu dikkate alındığında, bu soru cevabını bulmuş olur. Çünkü Allah'ın bilmesi, bütün zamanları birden kuşatan ezeli ilmiyle bilmez, yolsa o bilgiye nispetle daha sonra cereyan edecek bir şeyi, zaman çizgisindeki bir noktadan ileriye bakarak bilmek şeklinde değildir.

Ayrıca, burada Allah'ın ilmi, kulun fiiline tabiidir, yani, kul su veya bu fiili işleyeceği, su veya bu âkibete hak kazanacağı için, Allah onu öylece bilmektedir. Yoksa Allah öyle bildiği için kul bu fiilleri işliyor demek değildir.

Manzaramız bizim tarafımızdan görülen şekli şöyledir:

Allah kulunun ölüme iki yolu da açar. Her iki yolun da nereye çıktığını kendisine güzele bildirir. Sonra onu özgür iradesiyle baş başa bırakır. Bu arada, yanlış yola girenlere de, bu dünyadaki emirlerinin sonuna kadar, geri dönüş için kapıyı açık tutar. Kul tercihini yapar. Sonra, yine kendi tercihleriyle istiyorsa kötü işleri yaparak ömrünü tamamlar. Ondan sonra da, bu tercihlerinin sonucu olan ödül veya ceza ile karşılaşır.

Allah'ın ilmi açısından aynı manzaranın görüntüsü ise, böyle bir sıra dahilinde değildir. O'nun ilmi, olmuş veya olacak demeksizin her şeyi birden kapsar. Bu sebepten, Allah'ın ilmi, kulun tercihlerini etkileyen ve onu belirli bir âkibete zorlayan bir unsur değildir.

Kur'an'ın pek çok vurgu yaptığı hususlardan biri de, hidayet ve dalâletin Allah'tan olduğudur. "Allah dilediğini saptırır, dilediğini doğru yola iletir" şeklindeki ifadeler Kur'an'da çeşitli şekillerde tekrarlanır.³⁹³ Yüzeysel bir okuma ile bu vurguların akla getirdiği soru da şudur:

Allah dilediğini saptırır dilediğine hidayet veriyorsa, kulun bu konudaki sorumluluğu nedir?

Konuyla ilgili bütün âyetler bir arada incelendiği zaman, bu âyetlerde vurgulanan ilâhi iradenin hidayet veya dalâlet için şart olduğu, ama yegâne şartın bundan ibaret olmadığı görülecektir. Bundan önceki bölümde de ele aldığımız gibi, doğru veya yanlış yolun seçiminde asil belirleyici olan, kulun özgür iradesidir. Fakat bu irade, Allah üzerinde zorlayıcı bir unsur değildir; O diledikten sonra, kulun tercihi de, ne yönde olursa olsun, sonuca ulaşamaz.

Allah kimlerin hidayetini diler, kimlerin dilemez?

Âyetlerde bu sorunun net cevapları vardır.

İşte Allah'ın hidayete erdirdikleri:

Allah'a iman ederek O'na sınımsız sanılanlar,³⁹⁴ Allah'ın rızasını takip edenler,³⁹⁵ iman edip güzel işler yapanlar,³⁹⁶ Allah'a yönelenler.³⁹⁷

Bunlar da Allah'ın saptırdıkları: Yoldan çıkmış fâsikler,³⁹⁸

³⁹³ Örnek olarak İbrâ, Kur'd Suresi, 13:27; İbrahim Suresi, 14:4; Nahl Suresi, 16:93; Fâtiha Suresi, 35:8; Müddessir Suresi, 74:31.

³⁹⁴ Nûr Suresi, 4:175.

³⁹⁵ Mâide Suresi, 3:16.

³⁹⁶ Yunus Suresi, 10:9.

³⁹⁷ Râ'd Suresi, 13:27; Sûra Suresi, 42:13.

³⁹⁸ Bakara Suresi, 2:20; Mâide Suresi, 5:108; Tevbe Suresi, 9:24, 80; Sâf Suresi, 61:5; Müdafian Suresi, 63:6.

zalimler,³⁹⁹ kâfir olanlar,⁴⁰⁰ kâfir ve zalim olanlar,⁴⁰¹ iman ettikten sonra tekrar tekrar inkâr edenler,⁴⁰² Allah'ın âyetlerine inanmayanlar,⁴⁰³ çok yalancı ve çok nankör olanlar,⁴⁰⁴ haddini aşan ve çok yalancı olanlar.⁴⁰⁵

Şu âyetler de, Allah'ın bazı kimseler için dalâlet dilemesinin keyfi ve zorlayıcı bir iş olmadığını, onların bunu kendi fiilleriyle hak etmiş bulduklarını, yahut, daha başka bir tabirle, hidayete erişme hakkını kaybettiklerini göstermektedir:

"İman ettikten, Peygamberin hak olduğuna şahitlik ettikten ve kendilerine açık deliller geldikten sonra inkâr eden bir toplumu Allah nasıl doğru yola erdirtir? Allah, zalim toplumu doğru yola iletmez."⁴⁰⁶

"Şüphesiz, yeryüzünde yürüyen canlıların Allah katında en hâtüsü, ahullarını kullanmayan sağırlar, dilsizlerdir. Allah, onlarda bir hayır olduğuna bilseydi, elbette onlara iştittirirdi. Onlara iştittirseydi dahi mutlaka yine yüz çevirerek dönüp giderlerdi."⁴⁰⁷

Özgür iradelerini inkâr ve isyan yönünde kullanmak suretiyle saptırılmaya hak kazanarlara karşılık, Allah tarafından hidayete erdirilenler de, bunu hak etmek için kendi iradelerini doğru yönde kullanmalıdırlar. Yüce Allah sonsuz ilmiyle kimin hidayete, kimin dalâlete layık olduğunu bildiği için, herkese hakkını verir:

"Hani inkâr edenler kalplerine taassubu, cahiliye taassubunu yerleştirmişlerdi. Allah ise, Peygamberine ve inananlara huzur ve güvenini indirmiş ve onların taavâ sözünü tutmalarını sağlamıştı. Zaten onlar buna layık ve ehil idiler. Allah, her şeyi hakıyla bilmekteydi."⁴⁰⁸

³⁹⁹ Bakara Suresi, 2:258; Al-i İmran Suresi, 3:86; Mâide Suresi, 5:51; Er'âm Suresi, 6:144.

⁴⁰⁰ Tevbe Suresi, 9:19, 109; Keas Suresi, 18:30; Ahfad Suresi, 46:10; Sâf Suresi, 61:7.

⁴⁰¹ Bakara Suresi, 2:264; Mâide Suresi, 5:67; Tevbe Suresi, 9:37.

⁴⁰² Nûr Suresi, 4:168.

⁴⁰³ Nûr Suresi, 4:137.

⁴⁰⁴ Nahl Suresi, 16:104.

⁴⁰⁵ Zümer Suresi, 39:2.

⁴⁰⁶ Mâide Suresi, 40:28.

⁴⁰⁷ Al-i İmran Suresi, 3:86.

⁴⁰⁸ Enfal Suresi, 8:22-23.

⁴⁰⁹ Er'âm Suresi, 46:26.

Hidayet ve dalâleti Allah'ın iradesine bağlayan Kur'an'ın bu konuda tekrarla bu kadar vurgu yapmasının bir önemli sebebi de, evvelki kitaplarda yapılan tahriflerdir. Daha önce de temas edildiği gibi, Kitab-ı Mukadderde, özellikle Eski Ahid'de yer alan metinlerde beşer eliyle yapılan değişiklik ve ilâveler, Yüce Allah'ın ilim, irade ve kudret sıfatlarını sınırlayarak beşeriyet seviyesine indirmiş, buna karşılık şeytani ve inkâr ehlini de hakikî fail durumuna çıkarmıştır. Kur'an ise, kendisinden önce indirilen kitapları tasdik etmekle beraber, onlara beşer elinin karıştığı iftiralara ayıklık ve işin doğrusunu bildirir. Her konuda olduğu gibi, hidayet ve dalâlet konusunda da son sözün ilâhi iradeye ait olduğunu tekrar tekrar insanlara hatırlatan Kur'an, böylece dost-düşman herkese şunu ilân etmiş olur:

Gerek hidayet, gerekse dalâlet için kulun iradesini belli bir yönde kullanmış olması gerekir, ama bu yetmez. Hidayeti ve Cenneti kimse kendi bilek gücüyle elde edecek değildir; bunlar doğrudan doğruya Allah'ın dilemesiyle ve O'nun lütfu olarak kula bağışlanır.

Allah'a isyan eden de, bunu Allah'ın izni olmadan yapamaz, isyanıyla Allah'tan bir intikam almış, O'nun mülkünden bir şeyler almış veya O'na bir zarar vermiş olmaz. Şeytan da, dostları da, ne kadar azgınlaşacak olurlarsa olsun, O'na karşı gelmek için O'nun iznine muhtaçtır. Onlar saptırılmayı isterler, Allah da onları saptırır.

⇒ BÖLÜM ÖZETİ ⇒

Allah doğru yolda olanı da, sapıklıkta olanı da ezeli ilmiyle bilir. Fakat kimse Allah öyle bildiği için Cennetlik veya Cehennemlik olmaz; onlar Cennetlik veya Cehennemlik oldukları için Allah onları öyle bilir. İnsanların doğru yola erişmesi veya dalâlete düşmesi için kendi özgür iradelerini kullanmaları gerekir; fakat bu kâfi değildir. Ayrıca Allah'ın da onların hidayet veya dalâletini murad etmesi gerekir. Allah'ın kimileri doğru yola iletmesi ve kimileri saptırması ise Kur'an'da bildirilmiştir.

60. Dertsiz dünya olmaz mı?

Her nefis ölümü tadacaktır. Sizi bir imtihan olarak hayır ile de şer ile de deniyoruz. Ancak Bize döndürüleceksiniz.

Enbyâ Sûresi, 21:35

ÜÇÜNCÜ bölümden hatırlayalım: Kâinata esas olan, rahmettir. Hayat rahmet sayesinde vücut bulur ve devam eder. Bu hakikat, dünyayı istila eden nimetlerden, bir dostumuzun yüzündeki tebessüme, annelerin kalplerini dolduran şefkatten aldığımız nefese kadar her yerde ve her şeyde karşımıza çıkar ve hayatımızın her anında bizi kuşatır. Yeryüzündeki hayatı inkâr etmedikçe, bu hakikati de inkâr etmek hiçbir şekilde mümkün değildir.

Fakat bu dünyada rahmetten başka şeyler de bulunur. Burada kötülükler de işlenir. Mutlulukların yanı sıra acılar da tadılır. Hastalıklar, ayrılıklar, felâketler, ölümler yaşanır. İlahî kader her şeyi beraberce plânladığına göre, rahmetin yanı sıra yaşanan acılar da yine kaderin eseri olmalıdır. Oyleyse, kullarına karşı pek şefkatli olan ve rahmeti her şeyi kuşatan Allah, insanlar hakkında bu acılara nasıl müsaade eder?

Bu soruya cevap araştırırken, birkaç önemli noktayı dikkate almalıyız.

Birincisi: Bir şeyin düzgün işleyip işlemediği hakkında hüküm vermek için, o şeyin hangi amaçla var olduğunu

bilmek gerekir. Dağda bir gece konaklamak için kurulan bir çadırda bir sarayın konfor ve tezyinatı aranmanın manası yoktur. Eğer dünya ebedi olsaydı ve içindekiler de ebediyen burada yaşayıp gidecek olsalardı, hiç kuşkusuz, bu soru ciddi bir anlam ifade ederdi. Fakat bu dünya sonsuza kadar var olacak ve içinde sonsuza kadar kalacak bir yurt olarak plânlanmamıştır. Onun için, dünya hakkında varacağımız yargılar da, dünyanın var oluş amacına uygun düşmelidir.

İkincisi: Burası, bir imtihan meydanı olarak plânlanmış bir dünyadır. Onun için, burada imtihandan geçecek olanlar, aralarında özgür iradeleriyle seçim yapacakları iyilik ve kötülükleri bir arada bulmalıdırlar. İyilik ve kötülüğün karşılık olarak bulunduğu bir dünyada ise, herkes için her zaman dertsiz ve huzurlu bir hayat düşünmek mümkün değildir.

Üçüncüsü: Her şeyi sonuçlarıyla birlikte değerlendirmek icap eder. Bir operatörün ameliyat masası başında yaptığı şey, eğer maceranın başı ve sonu dikkate alınmazsa, zavallı bir insanın karnını desmekten ibaret görünebilir. Fakat bu operasyonun öncesinde ızdırıp, sonunda ise sıhhat ve âfiyet bulunduğunu dikkate alan kimse, operatöre hiç de işe bir teşekkür borçlu olduğunu görmekte zorlanmayacaktır.

Dördüncüsü: İnsanların itirazı acıya değil, amaçsızlığadır. Yoksa, değer verdiği bir amaç uğrunda acı çekmek kimseye zor gelmez. Anne olabilmek için doğum sancılına ve onun öncesi ve sonrasındaki sıkıntılara katlanmak hangi kadına zor gelir? Burun kaldırmak deri gerdirmek gibi hiç de hayatı olmayan amaçlar için bile nice acılara gönüllü olarak katlanabilen insanlar eğer bu dünyada yaşanan bazı acılara itiraz ediyorlarsa, bu acıların amacını bilmeyişlerindedir. Bu dünyada çekilen ızdırların ebedi bir alemde vereceği sonuçları bir yana bırakın, eğer şu kısacık dünya hayatında bile geçici bir ferah ve mutluluk vesilesi olacağımızı bilseylerdi, insanların herhalde bu konuda fazla bir şikâyeti kalmazdı.

Beşincisi: İnsan haricindeki varlıkların bu dünyada çektikleri tasavvur olunan acıların büyük çoğunluğu bir velihinden ibarettir. Dünyanın her tarafını dolayan; hayatını dert ve keder içinde geçiren bir canlı bulamazsınız. Arslanın pençesinde can veren bir ceylanın çektiği acı bile, sanyeler, en fazla dakikalar seviyesindedir. Bu ise, dünya sofrasında ona sunulan nimetlerle geçiren bir ömre karşılık verilebilecek bir fiyattır. O an gelinceye kadar da ceylanın bu dünyadaki keyif ve safasına hiçbir endişe engel olmaz. Fakat itirazcı insan, kendi aklıyla beraber kendisini ceylanın yerine koyar ve kendi hayalinin ürünü olan acı ve korkuların, yine kendi hayal ürünü olan o mâsum hayvancağa yaşatır!

Şimdi, dünyada yaşanan acıların sebep ve sonuçlarıyla beraber görebilmek için, kameramızı öyle bir yere koyalım ki, dünyayı ve âhireti birlikte fotoğraf karesine alabilsin. Çünkü bu dünya, Kur'an'ın ve Hadisin bize tekrarla hatırlattığı gibi, ancak âhiretle beraber bir anlam ifade eder. Eğer âhirete iman olmazsa, ne dünyanın bir anlamı kalır, ne de bu dünyada yaşanan mutluluk ve acılar arasında bir fark. Çünkü sonunda her şey yok olup gidecektir, yokların arasında karşılaştırma yapmak ise anlamsızdır.

İşte, dünya ve âhireti içine alan geniş bir bakış açısından dünyanıza bakıyoruz.

Rahmet çiçekleriyle rengârenk süslenmiş bir kâinata, özellikle insan elinin değdiği yerlerde, o çiçeklerin yanı sıra dikenleri de görüyoruz. Bunlar, elseriyet itibarıyla, insanların kendi elleriyle işledikleri kusurlar yüzünden başa gelen musibetlerdir.

"Başınıza ne musibet gelirse, hendi elinizle işledikleriniz yüzündendir. Üstelik birçoğunu da Allah affeder."⁴¹⁰

409 Şûrâ Sûresi, 42:30.

Fakat dünya imtihan dünyasıdır. Gelen musibet, bir akıllı füze gibi sadece suç işleyen kimseyi bulup da ona yapmaz. Yüce Allah'ın kâinata yerleştirdiği hikmet kanunlarının gereği olarak, birtakım sebeplerin arkasında gelir. Bu yüzden, çoğu zaman sıkıntılar ortak bir şekilde yaşanır.

Veya, ister bir kusurunu sonucu olarak, isterse daha başka sebeplerle olsun, Yüce Allah kullarını birtakım sıkıntılarla tecrübe eder.

"Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla, bir de mallar, canlar ve ürünlerden eksiltilecek deniziz. Sabredenleri müjdele!"⁴¹¹

Bu dünyada olup bitenleri doğru bir şekilde okumasını bilen bir mü'min için, başa gelen sıkıntı kendi kusuru sebebiyle de olsa, başka bir sebepten de başına gelmiş olsa, bir anıma ve Allah katında derece kazanma vesilesidir.

"Yorgunluk, süreklî hastalık, tasa, heder, sıkıntı ve gam cinsinden, hatta ayağına bir diken batması hadar olsun Müslümanın başına gelen her ne varsa, Allah bu vesileyle onun hatalarını bağışlar."⁴¹²

Yeryüzündeki manzarayı böylece gördükten sonra, maceranın devamını görmek üzere, bakışımızı âhirete çeviriyoruz:

Bu dünyada iyilik yapanla kötülük işleyen, safâ sürenle azap çeken, zulmedenle zulme uğrayan kim varsa hepsi birden Allah'ın huzurunda durmuş, dünyadaki işlerinin hesabını vermektedir. İnkâr edenler, zulmedenler, taşkunluk yapanlar, dünyayı kana bulayanlar, isyanları yüzünden nice mâsumların da canlarının yanmasına sebebiyet verenler, artık cezalarıyla baş başadır.

"O zulmedenlere denir ki: Sarekî azabı tadın bakalım! Siz ancak hendi işlediklerinizin cezasını görüyorsunuz."⁴¹³

410 Bakara Sûresi, 2:135.

411 Bakara, "Mendâ", 1; Müslim, "Birr", 49.

412 Yunus Sûresi, 10:32.

Bu dünyada zalimin zulmüne uğramış, yahut çeşitli musibet ve felaketler altında kalmış, ezilmiş, yaralanmış, ızdırap çekmiş, can vermiş zavallılar olarak görünen mâsumlar ise, orada, bütün insanların göpta ile baktığı bir mevkidedirler.

"Belâ ehline kıyamet gününde ödâlleri dağılırken, âfiyet içinde yaşamış olanlar, 'Keşke bizim de dünyada derterimiz makaslarla parçalansaydı' diye onlara imrenirler."⁴¹³

Biz bu manzaralardan dünyaya ait olanı başımızdaki gözlerle, ahirete ait olanı da iman gözüyle görebiliyoruz. Çünkü bu haberleri Allah'ın kitabında ve Resulünün hadislerinde buluyor ve onları anlattıklarına gözümüzle görmüş gibi bir kesinlikle inanıyoruz. İşte bu, Kur'an'ın "gayba inanan ve ahirete de tam bir kesinlikle iman edenler"⁴¹⁴ olarak tarif ettiği kimselerin imandır.

Bu dünyada iyilikle kötülüğün bir arada bulunması, sadece insana bir seçim yapılarak iyi ile kötünün ayır edilmesi değil, aynı zamanda, iyinin içindeki güzelliklerin de iyice ortaya çıkarak gelişmesi içindir.

Bu dünyada yoksulluk olmazsa, cömertlik nasıl ortaya çıkar? Şefkate muhtaç olanlar bulunmazsa, insanlardaki şefkat hissi nasıl inkişaf eder? Zayıflar olmazsa, güçlüdeki fazilet duygusu nasıl gelişir? Kusur işleyen olmazsa, affeden de olmaz.

Liste böylece biteviye uzatılabilir. Bu dünyaya ne tarafından bakılsa görülecektir ki, buradaki olumsuzlukların hepsinde, insanın içindeki fazilet tohumlarını yeşertecek bir potansiyel saklıdır. Fakat burası bir imtihan meydanı olduğu için, bu olumsuzlukları, zayıfları üzerine çullanmak ve onları

⁴¹³ Tirmizî, "Zühd", 59
⁴¹⁴ Bakara Suresi, 2:3-4.

iliklerine kadar sömürmek için bir fırsat olarak görenler de bulunacaktır. Ancak, insan nesli, diğer canlı türleri gibi yeknesak bir tür değildir; onun her bir ferdi, içinden bir âlem çıkaracak kadar zengin ve farklı yeteneklerle donatılmıştır. Onun içindeki istidatların yeşermesi için, hayır ve şerle kansık bu dünya toprağına düşmesi lâzımdır.

Nihayet bir gün gelir, bu dünya ürettiği bütün iyilik ve kötülükleri bir haşır meydana boşaltır, her şeyin hesabı görülür. O zaman, bu küçük çizegenin, bağından ne yıldızlar çıkardığını herkes gözüyle görür.

→ BÖLÜM ÖZETİ →

Bu dünya, imtihan meydanı olduğu için, iyilik ve kötülükleri beraberce barındırır. Burada cereyan eden olayların gerçek mahiyetini görmek için, onlara, ahiretdeki sonuçlarıyla beraber bakmak gerekir. Özellikle felaket ve ızdırapların hikmetini böyle anlaşılır. Diğer yandan, insanın yaratılışında bulunan iyi ve güzel hasletler de, dünya hayatındaki olumsuz şartlar sayesinde ortaya çıkma ve gelişme imkânı bulur.

61. Hayır da, şer de Allah'tan

O Allah ki, yarattığı her şeyi güzel yarattı.

Secde Suresi, 32:7

DAHA önce de geçtiği gibi, Kur'an bize Allah'ı isimleriyle tanıtırken, bu isimleri "en güzel" sıfatıyla niteler.⁴¹⁵ Bu demektir ki, Yüce Allah'ın bütün isimleri, içinde hiçbir kusur ve çirkinlik bulunmayan sonsuz güzellik mertebesindedir; kâinatın çeşit çeşit güzellikleri hep bu isimlerden gelir.

Her şey Allah'ın güzel isimlerinden tecelliler yansıttığına göre, kâinataki her şeyde, o şeyin kabiliyetine göre bir güzellik bulunması gerekmez mi?

Evet. Bütün varlıklar ve kâinata cereyan eden bütün hadiseler, küçükü büyüklü ayrılar halinde, üzerinde tecelli eden Esmâ-i Hüsnâ'nın güzelliklerinden kendi kabiliyeti nisbetinde bir güzellik yansıtır.

Fakat bu dünyada güzellik iki şekilde görünür: Ya doğrudan, ya da dolaylı olarak.

Gece vakti gökyüzünü süsleyen yıldızlar, bahar mevsiminde yeryüzünü güldüren çiçekler, bülbulün sesi, gülün kokusu, hayatın neşesi, şefkat ve muhabbet gibi meziyetler, doğrudan görünen güzelliklerdendir. Hatta, hiç uzağa gitmeye lüzum kalmadan, aynada kendi yüzüne bakan bir insan, orada, kâinataki bütün güzelliklerin odak noktasında bulunan taklit edilmez bir sanat eseri bulacaktır.

⁴¹⁵ Esmâ-i Hüsnâ ile ilgili 19. bölümde bahsetti.

Bazı güzellikler ise, keşfedilmek için dikkat ister. Bir yanardağ patlaması veya deprem, hiç kuşkusuz, bir gül bahçesi gibi huzur ve zevkle seyredilecek manzara değildir. Fakat yerin hiçbir zaman ulaşamadığımız derinliklerinde bulunan ve hayatımız için her gün ihtiyaç duyduğumuz ağır maddeleri oralarından çıkarıp ayamızın altına seren şey, depremlerden ve yanardağlardan başkası değildir. Bunlar, bizim açımızdan dolaylı olarak görünen güzelliklerdendir.

Hastalıklardaki güzellik de bizim beşeri bakışımızla hemen görülmez. Fakat onlarda ve onları takip eden şifa üzerinde tecelli eden ilâhî isimlerin güzelliğinden başka, bir de hastayı günahlarından arındırması ve ahirete ona yüksek dereceler kazandırması gibi güzellikleri de vardır ki, bunlar da dolaylı güzellikler arasına girerler. Ölüm de bu hayattan bakıldığında hoş karşılanmayan bir hadisedir; ama Allah'a kavuşmak ve Cennete girmek gibi bir sonuçla birlikte bakıldığında, ondaki güzellik apaçık görünür.

Bu dünyada insan eliyle ortaya çıkan kötülüklerin yaratılışında da iki yön vardır. Bunların faili olan insana bakan yönü elbette ki çirkindir; bunlarda güzellik aranmaz. Allah'ın âyetlerini yalanlamak, insanların hukukuna tecavüz etmek gibi. Fakat bu failerin "yaratılması" yani Allah'a bakan yönü ise öyle değildir. Çünkü yaratma eylemi, bütün sonuçlara birden bakar. Kötülüklerin yaratılması ise, insanın imtihanı gibi son derece geniş kapsamlı bir hadisenin parçasıdır. Bu hadisenin sonucu da, başta 124 bin peygamber olmak üzere, insan neslinin Cennete layık, Allah'a muhatap, meleklere de üstün nice faziletli timsali insanların vücuda gelmesi ve Allah'ın lütfuyla ebedî mutluluğa ermesi demektir.

İşte, hayır ve şerrin yaratılışındaki asıl güzellik burada ortaya çıkar. Bu imtihan meydanından geçen bir kısım insanların kendi iradeleriyle şerrî tercih etmeleri ise kendilerine bakan bir kötülüktür. Nasıl ki, gökyüzünde

bir güneşin parlamasıyla beraber yeryüzünde de cıvıl cıvıl hayat kaynar. Bu arada, çürümek tabiatında olan bir kısım maddeler de aynı güneşin altında kokuşurlar. Bu kokuşma, o çürümüş maddelerin kendilerine bakan bir şer olsa da, onların kokuşmasına yol açan güneşin varlığı pek çok yönlerden hayırdır, iyiliktir, güzelliştir.

Bütün hakikatlerin açıkça ortaya çıktığı kıyamet gününde ise, zaten hayır ve şer bütünüyle ayrılmış olur. Fakat bu ayrılığa da bir güzellik vardır:

Bütün hayırlar Cennet tarafında toplanır; orada sonsuz bir rahmetin güzelliği görünür.

Bütün şerler de Cehennem tarafında birikir. Orada da, mazlumun ahmi işiten ve hiçbir suçlu cezasız bırakmayan kusursuz bir adaletin güzelliği seyredilir.

→ BÖLÜM ÖZETİ →

Yüce Allah'ın bütün fiilleri güzeldir. Bu güzellik bazen doğrudan, bazen de dolaylı olarak ortaya çıkar. Hayır ve şerri de Allah yaratır. Fakat şerrin yaratılmasındaki kötülük, kendi iradesiyle onu seçen kula aittir. Çünkü kulan iradesi sadece kendisine bakan şer yönüne, Allah'ın yaratması ise bütün sonuçlara birden bakar.

62. Mü'minin kaderi

De ki: "Bizim başımıza ancak, Allah'ın bizim için yazdığı şeyler gelir. O, bizim yardımcımızdır. Oyleyse mü'minler, yalnız Allah'a güvensinler."

Tevbe Suresi, 9:51

KADER konusunda, birbirleriyle bağdaştırılması gereken iki önemli mesele vardır:

Her şey Allah'ın takdiri ve yaratmasıyla olur.

Diğer yandan, kulan da iradeli fiilleri vardır. Bu fiiller Allah tarafından yaratılmakla beraber, kulan beklenen şey, teşebbüstür. Kur'an, baştan sona, kulan, iradeli fiillerini olumlu yönde kullanmaya ve hiçbir tedbiri eksik bırakmamaya çağırır uyarılarla doludur.

Bunlardan sadece birincisini dikkate aldığımızda, kulan kendi kaderi üzerinde hiçbir belirleyici rolünün bulunmadığı sonucuna varabiliriz. Sadece ikincisine bakacak olursak, bu defa da kulan kendi kaderini kendisinin belirlediğini düşünebiliriz. Her ikisini "Kul ister, Allah yaratır" şeklinde bir formüle birleştirmek mümkün olabilir; fakat hayat dört kelimele bir formüle sığdırmak kadar basit değildir.

Bir kısım işler vardır ki, kula hiçbir tercih hakkı tanımaksızın onları Allah takdir eder ve yaratır.

"Rabbim, dileğini yaratır ve seçer. Onların ise seçim habibi yoktur. Allah, onların ortak hoştıklarından uzaktır ve yücedir."⁴¹⁶

416 Kasas Suresi, 28:68.

Buna karşılık, tamamen kulan özgür iradesine bırakılan tercihler de vardır.

"De ki: "Hak, Rabbinizdir. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin."⁴¹⁷

Ayrıca, insan gerek doğal çevresiyle, gerekse diğer insanlarla son derece karmaşık ilişkiler içindedir. Dolayısıyla, bu ilişkilerden ve daha başka insanların tercihlerinden doğan sonuçların da insanın başına gelenlerle doğrudan veya dolaylı olarak ilgisi vardır. İşte, bütün bu karmaşık şartlar ve ilişkiler içinde bir insanın kaderini Allah'ın nasıl belirlediğini anlamak, bir insanın hiçbir zaman başaramayacağı bir iştir. Gerçi aldığı nefesten, ayığna batan dikene kadar her şey Allah'ın kesin takdirleriyle belirlenmiş olarak insanın başına gelir. Bir lütfu ermişse Allah'ın takdirleriyle, bir haksızlığa uğramışsa yine Allah'ın takdiryledir. Çoğu zaman da hadiseler ortak olarak yaşanır; mesela bir enfilyasyon veya bir doğal afet herkesi etkiler, bir mevsimin meyvelerinden herkes birden nasiplenir. Bu hadiseler toplum olarak yaşanır görünse de, her birinin, her bir ferde bakan subjektif yönleri vardır. İlahi kader, bütün bu subjektif yönleri bir arada planlar, her bir ferdin başına gelecek şeyi veya erişeceği nimeti onun için ayrıca belirler.

İşte, bütün bu takdirlerin arkasında, bazen görünürdeki bir haksızlıkla kişinin gizli bir suçunu cezalandırmak, nızaktaki bir bereketle bir şükür ödüllendirmek, bir duaya cevap vermek, bir tehlikeden korumak gibi nice hikmetler saklanır. İlmî, iradesi ve kudreti her şeyi kuşatan bir Rab için bütün bunlarda hiçbir güçlük yoktur. Fakat kul, çoğu zaman, kendi sınırlı aklını Tanrı yerine koyarak kaderin sırlarını anlamaya çalıştığında, işin içinden çıkamaz. Oysa bize yaraşan, kadere Allah tarafından değil, kul tarafından

417 Kehf Suresi, 18:29.

bakmak ve gereğini yapmaktır. Bunun da şartları basittir ve son derece rahattır:

Tedbir ve tevekkül.

Bu sırrı kavrayan insan, geleceğe yönelik işlerde, Allah'ın kâinata yerleştirdiği kanunlara riayet ederek sebeplere teşebbüs eder, ancak bunun fiili bir tar duadan ibaret bulunduğunu unutmaz ve duanın neticesini de hikmeti ve rahmeti her şeyi kuşatan Rabbinden beklemenin huzurunu yaşar. Olup bitmiş işlerde ise Rabbinin hükmünü görür, "keşke"lerle hayıflanarak ömrünü ve enerjisini tüketmez. İşlediği kusurlarda ve eksik bıraktığı tedbirlerde kendi sorumluluğunu bilir ve halini düzeltmeye çalışır; erdiği nimetlerde ise Rabbinin lütfunu görür, şükreder.

Bir mü'min eğer kaderden bu kadarını anlamışsa, çok şey anlamış demektir.

→ BÖLÜM ÖZETİ →

Kadere iman, bir yandan her şeyin Allah tarafından takdir edildiğine inanmak, bir yandan da kendi tercihlerinin doğuracağı sonuçların bilincinde olmak demektir. Tedbir hususunda kendi sorumluluğunu bilmek, netice hakkında ise Allah'a güvenmek ve teslim olmak, kadere iman gereğidir.

63. Ya iman, ya hüsrân!

Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tövbe edin. Umulur ki, Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter, Peygamberi ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan Cennetlere sokar.

Tahrîm Süresi, 66:8

DÜNYANIN varlığı kadar kesin olan bir başka gerçek varsa o da fanilîğidir. Bunu herkes bilir. Fakat pek az kimse hatırlar.

Gariptir, bizi bu dünya hayatından ayıracak olan ölüm bize yaklaştıkça, biz ondan daha da uzaklaşırız.

O bize dost yüzünü göstermek ister, biz onu düşman belleriz.

Onunla başacak olsak, dünya hayatımızın da tadı yerine gelecek; fanilik endişesi keyifimizi kaçırmayacak.

Fakat barışmak yerine kaçmayı tercih ettiğimizde, dünya da gittikçe yaşanmaz hâl alıyor.

Herkes bu dünyanın bir parçasını birkaç günlüğüne kendi avucuna alabilmek için birbirleriyle çekişiyor.

Evet, sadece bir parçasını, sadece birkaç günlüğüne...

Dünyanın en güçlü devletinin başında da olsa, insanın burada ele geçirebileceği şey bundan ibarettir.

Oysa Rabbinin kavuşan bir insana bundan çok daha fazlası vaad edilmiştir:

"Cennete en son giren ve Cennetdeki derecesi en aşağıda bulunan kimseye, bu dünya kadar, hatta dünyanın on misli kadar bir Cennet!"⁴¹⁸

Üstelik üç beş günlüğüne değil, birkaç bin seneliğine de değil, ebediyen, sonsuza kadar.

Hem de içinde hiçbir dert, keder, tasa, korku, endişe bulunmayan Eîr mutlulukla beraber.

Farkında olsun veya olmasın, bu dünya üzerindeki herkesin en büyük meselesi işte bu:

On tane dünyayı kazanmak yahut kaybetmek!

Eğer ebedî bir alemde bir dünya kazanmak için bizden bu dünya hayatının tamamı istenmiş olsaydı, yine pek ucuz düşerdi.

Fakat bizden istenen şey sadece sağlam bir imandan ibarettir ki, bu, dünya hayatında da her şeyi yerli yerine oturtacak bir alim formülüdür.

İnsan, imanı sayesinde bu dünyada başıboşluktan kurtulur, yer ve gökler Rabbinin aziz bir misafiri olur.

Ve yerin ve göğün bütün nimetleri, o aziz misafirin önüne serilir.

Ve fanilik denen kavram, bir başka kılığa bürünür, bir yenilenme olur.

Varsın geçip gitsin dünyanın süsleri, meyveleri, nimetleri, zevkleri. Nasıl olsa yerlerine yenisi gelir. Çünkü onlar fanî ise de, onları gönderen Bâkidir.

Varsın dünya hayatı gelip geçiversin bir kacak an gibi. Gidecek olan bir fanî dünya, gelecek ise on tane bâkî dünyadır.

⁴¹⁸ Bakara, "Tehid", 36, Müslim, "İman", 308.

Onun içindir ki, iman, sadece insana baki bir dünya kazandırmakla kalmaz, bu dünya hayatını da ağız tadıyla yaşanacak hâle getirir.

"Erkek veya kadın, kim mü'min olarak iyi iş işlerse, elbette ona hoş bir hayat yaşatacağız ve onların mükkâfâtını yapmaktan olduklarının en güzeli ile veracağız."⁴¹⁹

Önümüzde, dünya kadar, hatta dünyanın on misli kadar bir mülke ebediyen sahip olup olmamak şeklinde bir mesele varsa, dünyada hiçbir şey bundan daha önemli bir mesele hâline gelemez.

Eğer insan ebedî bir âleme gözünü açtığında, ayağna kadar gelmiş olan böyle bir fırsatı kaçırmış olduğunu görürse, böyle bir pişmanlığı dünyanın hangi safası, hangi sultanlığı telâfi edebilir?

"Süphesiz, inkâr edip hâfir olarak ölenler, dünya dolusu altın fidye verseler bile bu, hiçbiristinden asla kabul edilmeyecektir. Onlar için elem dolu bir azap vardır. Onların hiçbir yardımcıları da yoktur."⁴²⁰

"Kıyamet gününde kâfir, Allah'ın huzuruna getirilir ve kendisine sorulur: 'Eğer dünya dolusu altın olsaydı, şimdi kurtulmak için hepsini feda eder miydin?' 'Evet' der. O zaman ona denir ki: 'Oysa senden istenen bundan çok daha kolay bir şeydi.'⁴²¹

Bizi bu dünyaya gönderip yerden ve gökten sayısız nimetlerle ağrılayan Rabbinizin bütün bunlara karşılık bizden istediği şey, sağlam bir imandan ibarettir. Öyleyse, bu dünya hayatının en büyük gayesi, öyle bir imanı elde etmek ve sapa sağlam korumak olmalıdır. Bu ilk bakışta "Bir Allah var" demek kadar basit bir iş olarak görünebilir,

⁴¹⁹ Nahl Suresi, 16:97.

⁴²⁰ Âl İmrân Suresi, 3:91.

⁴²¹ Bakara, "Ruh", 49, Müslim, "Mârifet", 32.

fakat "Niçin ve Nasıl İman Etmeliyiz?" başlıklı 21. bölüm ile beraber şirk tehlikesine dikkat çeken 15-18. bölümler incelendiğinde, bu işin özel ve sürekli bir çabaya ihtiyaç gösterdiği görülecektir. Ancak iman için gösterilen çabalar, ebedî âlemdeki ödülün kokusunu da beraberinde taşır. Bu yüzden de, imanı korumak ve geliştirmek için çalışmak demek, aynı zamanda, dünya hayatının huzur ve mutluluğu için de çalışmak anlamına gelir.

Sözün özü:

Bu dünyadaki mevkii, rütbesi, görevi, unvanı, serveti, saltanatı ne olursa olsun, herkesi mutlak şekilde eşitleyen tek bir dava varsa, o da iman davasıdır.

Daha da özü:

Bu dünya hayatının bir sonucu varsa, o da, şöyle bir müjdeye layık olmaktan ibarettir:

"Ey Ademoğul! Sen Bana dua ettiğin ve Benden af ümit ettiğin müddetçe, günahlarının ne kadar çok olduğuna aldırmadan seni bağışlarım.

Ey Ademoğul! Göbleri dolduracak kadar günahın olsa, sonra sen Benden af dilesen, Ben seni bağışlarım.

Ey Ademoğul! Hiçbir şeyi Bana ortak koşmaksızın Bana kavuşmak şartıyla, sen Benim huzuruma yeryüzünü dolduracak kadar günahla gelecek olsan, Ben seni bir o kadar bağışlamayla karşılığım."⁴²²

⇒ KİTABIN ÖZETİ ⇒

İnsan için bu alemde en lüzumlu olan şey imandır. İman varsa her şey hoştur, yoksa her şey boştur.

⁴²² Tirmizî, "Dava", 98.